มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

92712

ประมวลสาระชุดวิชา

หน่วยที่ 6-10

การบัญชีและการเงินสหกรณ์เพื่อการบริหาร

Accounting and Finance
for Cooperatives Administration

สงวนลิขสิทธิ์
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

จัดพิมพ์โดย
สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2557 จำนวนพิมพ์ 200 เล่ม

จัดจำหน่ายโดย
ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ปากเกร็ด นนทบุรี 11120

ข้อมูลบัตรรายการ
ประมวลสาระชุดวิชาการบัญชีและการเงินสหกรณ์เพื่อการบริหาร = Accounting and finance for cooperatives administration/ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
หน่วยที่ 6-10

1. สหกรณ์--การเงิน. 2. สหกรณ์--การบัญชี. 3. การบัญชีบริหาร.
(1) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.

HD2958
658.15
STOU 92712 GT
ISBN 978-616-16-0640-4

บรรณาธิการผู้ช่วย	นายณัฐชนน พรนวม ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์
ศิลปะและรูปเล่ม	หน่วยศิลปะ สำนักพิมพ์
ถ่ายภาพ	หน่วยถ่ายภาพและไมโครฟอร์ม สำนักเทคโนโลยีการศึกษา
จัดพิมพ์ต้นฉบับ	หน่วยเตรียมต้นฉบับ สำนักพิมพ์
รายละเอียดการพิมพ์	ปก ระบบการพิมพ์ ดิจิตอล
	เนื้อใน ระบบการพิมพ์ ดิจิตอล
	กระดาษปก อาร์ตการ์ด 260 กรัม/ตารางเมตร
	กระดาษเนื้อใน ปอนด์ 70 กรัม/ตารางเมตร
	ขนาดรูปเล่ม 8 หน้ายก (190 x 260 มิลลิเมตร)
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	**(3)**
รายละเอียดชุดวิชา	**(8)**
วิธีการศึกษา	**(10)**
หน่วยที่ 6 การวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้นของสหกรณ์	**6-1**
ตอนที่ 6.1 แนวคิดการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้น	6-4
เรื่องที่ 6.1.1 กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบและประเภทปัญหาที่ต้องตัดสินใจ	6-5
เรื่องที่ 6.1.2 วิธีต้นทุนผันแปรเพื่อการบริหารงานสหกรณ์	6-8
เรื่องที่ 6.1.3 ประโยชน์และข้อจำกัดของวิธีต้นทุนผันแปร	6-14
ตอนที่ 6.2 การวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร เพื่อการบริหารสหกรณ์	6-18
เรื่องที่ 6.2.1 ความหมาย ความสำคัญ และสมมติฐานการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร	6-20
เรื่องที่ 6.2.2 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของสหกรณ์	6-25
เรื่องที่ 6.2.3 การหาส่วนเกินที่ปลอดภัยและการวางแผนกำไร	6-34
ตอนที่ 6.3 การประยุกต์ข้อมูลต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้นของสหกรณ์	6-41
เรื่องที่ 6.3.1 การตัดสินใจผลิตเองหรือซื้อ	6-43
เรื่องที่ 6.3.2 การตัดสินใจรับคำสั่งซื้อพิเศษ	6-46
เรื่องที่ 6.3.3 การตัดสินใจผลิตต่อหรือขายทันที	6-49
เรื่องที่ 6.3.4 การตัดสินใจเลิกขายสินค้าหรือปิดแผนกที่ขาดทุน	6-51
เรื่องที่ 6.3.5 การตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราว	6-54
เรื่องที่ 6.3.6 การตัดสินใจเลือกสินค้าที่จะผลิตภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรที่สหกรณ์มีอยู่	6-57
บรรณานุกรม	6-60

หน่วยที่ 7 การกำกับดูแล การบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายในและการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ 7-1

ตอนที่ 7.1 การกำกับดูแลและการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์ 7-4

เรื่องที่ 7.1.1 ความหมายและหลักการการกำกับดูแลของสหกรณ์..... 7-6

เรื่องที่ 7.1.2 แนวทางการกำกับดูแลของสหกรณ์ 7-9

เรื่องที่ 7.1.3 การบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์ 7-17

เรื่องที่ 7.1.4 จรรยาบรรณบุคลากรของสหกรณ์..... 7-27

ตอนที่ 7.2 การควบคุมภายในของสหกรณ์ 7-32

เรื่องที่ 7.2.1 การควบคุมของสหกรณ์ 7-34

เรื่องที่ 7.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายในของสหกรณ์ 7-40

เรื่องที่ 7.2.3 แนวทางและวิธีการควบคุมภายในของสหกรณ์..... 7-45

ตอนที่ 7.3 การประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ 7-50

เรื่องที่ 7.3.1 แนวคิดการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์..... 7-52

เรื่องที่ 7.3.2 การประเมินผลเชิงดุลยภาพ..... 7-54

เรื่องที่ 7.3.3 การรายงานผลการปฏิบัติงาน..... 7-61

เรื่องที่ 7.3.4 รายงานที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ 7-69

บรรณานุกรม 7-76

ภาคผนวก 7-79

หน่วยที่ 8 กรณีศึกษาการบัญชีเพื่อการบริหารงานสหกรณ์..... 8-1

ตอนที่ 8.1 กรณีศึกษาเกี่ยวกับงบการเงินเพื่อการบริหารสหกรณ์ 8-4

เรื่องที่ 8.1.1 กรณีศึกษานโยบายการบัญชีของสหกรณ์ 8-5

เรื่องที่ 8.1.2 กรณีศึกษาการใช้งบการเงินของสหกรณ์..... 8-13

เรื่องที่ 8.1.3 กรณีศึกษาการวิเคราะห์งบการเงินของสหกรณ์..... 8-17

ตอนที่ 8.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนเพื่อการบริหารสหกรณ์..... 8-26

เรื่องที่ 8.2.1 กรณีศึกษาการประมาณต้นทุนของสหกรณ์..... 8-27

เรื่องที่ 8.2.2 กรณีศึกษาการบริหารต้นทุนของสหกรณ์..... 8-31

เรื่องที่ 8.2.3 กรณีศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจของสหกรณ์..... 8-35

ตอนที่ 8.3 กรณีศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนและการควบคุมสหกรณ์ 8-38
เรื่องที่ 8.3.1 กรณีศึกษาการพยากรณ์ทางการเงินและระบบงบประมาณของสหกรณ์ 8-39
เรื่องที่ 8.3.2 กรณีศึกษาการควบคุมภายในของสหกรณ์ 8-48
เรื่องที่ 8.3.3 กรณีศึกษาการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ 8-51
บรรณานุกรม 8-55
ภาคผนวก 8-57

หน่วยที่ 9 หลักการพื้นฐานในการบริหารการเงิน 9-1
ตอนที่ 9.1 ผลตอบแทนและความเสี่ยงจากการลงทุน 9-4
เรื่องที่ 9.1.1 ผลตอบแทนจากการลงทุน 9-5
เรื่องที่ 9.1.2 ความเสี่ยงจากการลงทุน 9-7
ตอนที่ 9.2 มูลค่าในอนาคตและมูลค่าในปัจจุบันของเงิน 9-10
เรื่องที่ 9.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมูลค่าในอนาคตและมูลค่าในปัจจุบันของเงิน 9-12
เรื่องที่ 9.2.2 มูลค่าในอนาคตของเงิน 9-15
เรื่องที่ 9.2.3 มูลค่าในปัจจุบันของเงิน 9-21
ตอนที่ 9.3 ตลาดเงินและสถาบันการเงิน 9-31
เรื่องที่ 9.3.1 ตลาดเงิน 9-32
เรื่องที่ 9.3.2 ตลาดทุน 9-38
เรื่องที่ 9.3.3 สถาบันการเงิน 9-53
บรรณานุกรม 9-67
ภาคผนวก 9-69

หน่วยที่ 10 การบริหารสินทรัพย์หมุนเวียนของสหกรณ์ 10-1
ตอนที่ 10.1 การบริหารสินทรัพย์หมุนเวียนและเงินสดของสหกรณ์ 10-4
เรื่องที่ 10.1.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารสินทรัพย์หมุนเวียนของสหกรณ์ 10-6
เรื่องที่ 10.1.2 การบริหารเงินสดของสหกรณ์ 10-22
เรื่องที่ 10.1.3 การบริหารเงินลงทุนชั่วคราวของสหกรณ์ 10-34

ตอนที่ 10.2 การบริหารลูกหนี้ระยะสั้นของสหกรณ์ 10-37
เรื่องที่ 10.2.1 แนวคิดการบริหารลูกหนี้ระยะสั้นของสหกรณ์ 10-38
เรื่องที่ 10.2.2 การให้สินเชื่อของสหกรณ์ 10-42
ตอนที่ 10.3 การบริหารสินค้าคงเหลือของสหกรณ์ 10-49
เรื่องที่ 10.3.1 แนวคิดการบริหารสินค้าคงเหลือของสหกรณ์ 10-50
เรื่องที่ 10.3.2 การควบคุมสินค้าคงเหลือของสหกรณ์ 10-60
บรรณานุกรม 10-64

รายละเอียดชุดวิชา

คำอธิบายชุดวิชา

92712 การบัญชีและการเงินสหกรณ์เพื่อการบริหาร

(Accounting and Finance for Cooperatives Administration)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงินและการบัญชีสหกรณ์ การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน และฐานะทางการเงิน การบริหารสินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของสหกรณ์ การวางแผน และการควบคุมทางการบัญชีและการเงินของสหกรณ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบัญชีและบริหารการเงินของสหกรณ์
2. เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของสหกรณ์
3. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารสินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของสหกรณ์
4. เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการวางแผนทางการเงินและควบคุมทางการเงินของสหกรณ์

รายชื่อหน่วยการสอน

หน่วยที่ 1 แนวคิดการบัญชีและการเงินของสหกรณ์
หน่วยที่ 2 งบการเงินของสหกรณ์
หน่วยที่ 3 การวิเคราะห์งบการเงินของสหกรณ์
หน่วยที่ 4 การพยากรณ์ทางการเงินและระบบงบประมาณเพื่อการบริหารสหกรณ์
หน่วยที่ 5 การบริหารต้นทุนของสหกรณ์
หน่วยที่ 6 การวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้นของสหกรณ์
หน่วยที่ 7 การกำกับดูแล การบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายในและการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์
หน่วยที่ 8 กรณีศึกษาการบัญชีการบริหารงานสหกรณ์
หน่วยที่ 9 หลักการพื้นฐานในการบริหารการเงิน
หน่วยที่ 10 การบริหารสินทรัพย์หมุนเวียนของสหกรณ์
หน่วยที่ 11 การบริหารสินเชื่อและการบริหารเงินลงทุนของสหกรณ์
หน่วยที่ 12 การบริหารสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนของสหกรณ์

หน่วยที่ 13 การบริหารหนี้สินและทุนของสหกรณ์
หน่วยที่ 14 การเงินเฉพาะกรณีกับสหกรณ์
หน่วยที่ 15 กรณีศึกษาการเงินเพื่อการบริหารงานสหกรณ์

วิธีการศึกษา

การศึกษาชุดวิชาการบัญชีและการเงินสหกรณ์เพื่อการบริหารนี้ ขอแนะนำให้นักศึกษาดำเนินการศึกษาในระบบทางไกล ดังนี้

1. เตรียมตัวเพื่อศึกษาด้วยตนเอง โดยจัดสภาพแวดล้อมในการศึกษาให้เหมาะสม เตรียมอุปกรณ์ประกอบการศึกษาให้พร้อมและจัดทำตารางการศึกษาประจำวัน
2. ทำความเข้าใจโครงสร้างของเนื้อหาสาระและโครงสร้างของสื่อการศึกษา
3. ทำความเข้าใจขั้นตอนการศึกษาด้วยตนเอง
4. ศึกษาเอกสารชุดวิชาการบัญชีและการเงินสหกรณ์เพื่อการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย 3 ประเภท

4.1 ประมวลสาระชุดวิชา เป็นเอกสารการสอนที่บรรจุเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับชุดวิชา ประกอบด้วยหน่วยการสอน 15 หน่วย ซึ่งจัดพิมพ์แยกเป็น 3 เล่ม

โดยเล่มที่หนึ่ง เป็นกลุ่มที่เกี่ยวกับ แนวคิดการบัญชีและการเงินของสหกรณ์ งบการเงินของสหกรณ์ การวิเคราะห์งบการเงินของสหกรณ์ การพยากรณ์ทางการเงินและระบบงบประมาณเพื่อการบริหารสหกรณ์ การบริหารต้นทุนของสหกรณ์ ประกอบด้วยหน่วยการสอนที่ 1-5

เล่มที่สอง เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับ การวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้นของสหกรณ์ การกำกับดูแลการบริหารความเสี่ยงการควบคุมภายในและการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ กรณีศึกษาการบัญชีการบริหารงานสหกรณ์ หลักการพื้นฐานในการบริหารการเงิน และการบริหารสินทรัพย์หมุนเวียนของสหกรณ์ ประกอบด้วยหน่วยการสอนที่ 6-10

เล่มที่สาม เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้อง การบริหารสินเชื่อและการบริหารเงินลงทุนของสหกรณ์ การบริหารสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน การบริหารหนี้สินและทุนของสหกรณ์ การเงินเฉพาะกรณีกับสหกรณ์ และกรณีศึกษาการเงินเพื่อการบริหารงานสหกรณ์ ประกอบด้วยหน่วยการสอนที่ 11-15

4.2 แนวการศึกษา เป็นเอกสารที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษา แบบประเมินผลตนเองก่อนและหลังเรียน กิจกรรมประจำเรื่อง สรุปสาระสังเขปเนื้อหาสาระแต่ละเรื่องจากประมวลสาระชุดวิชา รวมทั้งแนวตอบของแต่ละกิจกรรม และเฉลยแบบประเมินตนเองก่อนและหลังเรียน

4.3 แผนกิจกรรมการศึกษา เป็นเอกสารที่นักศึกษาใช้เป็นคู่มือในการเรียนของชุดวิชา ซึ่งมีคำแนะนำการศึกษาโดยละเอียด ระบุงานที่กำหนดให้นักศึกษาทุกคนทำและส่งตามกำหนดเวลาและกำหนดการเข้ารับการสัมมนาเสริมหรือสัมมนาเข้ม และเกณฑ์ประเมินผลการเรียนของนักศึกษา ดังนั้นจึงต้องขอให้ศึกษาแผนกิจกรรมการศึกษาโดยละเอียดและปฏิบัติงานตามแผนกิจกรรมให้ทันตามกำหนดเวลา เพื่อประโยชน์สูงสุดในการศึกษาชุดวิชานี้

หน่วยที่ 6

การวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้นของสหกรณ์

รองศาสตราจารย์ธัญญรัศม์ วศวรรณวัฒน์

ชื่อ รองศาสตราจารย์ธัญญรัศม์ วศวรรณวัฒน์
วุฒิ บช.บ., บช.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
หน่วยที่เขียน หน่วยที่ 6

หน่วยที่ 6

การวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้นของสหกรณ์

เค้าโครงเนื้อหา

ตอนที่ 6.1 แนวคิดการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้น
- 6.1.1 กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบและประเภทปัญหาที่ต้องตัดสินใจ
- 6.1.2 วิธีต้นทุนผันแปรเพื่อการบริหารงานสหกรณ์
- 6.1.3 ประโยชน์และข้อจำกัดของวิธีต้นทุนผันแปร

ตอนที่ 6.2 การวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร เพื่อการบริหารสหกรณ์
- 6.2.1 ความหมาย ความสำคัญ และสมมติฐานการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร
- 6.2.2 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของสหกรณ์
- 6.2.3 การหาส่วนเกินที่ปลอดภัยและการวางแผนกำไร

ตอนที่ 6.3 การประยุกต์ข้อมูลต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้นของสหกรณ์
- 6.3.1 การตัดสินใจผลิตเองหรือซื้อ
- 6.3.2 การตัดสินใจรับคำสั่งซื้อพิเศษ
- 6.3.3 การตัดสินใจผลิตต่อหรือขายทันที
- 6.3.4 การตัดสินใจเลิกขายสินค้าหรือแผนกที่ขาดทุน
- 6.3.5 การตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราว
- 6.3.6 การตัดสินใจเลือกสินค้าที่จะผลิตภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรที่สหกรณ์มีอยู่

แนวคิด

1. การตัดสินใจเพื่อการบริหารงานสหกรณ์ให้บรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารสหกรณ์ต้องอาศัยกระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบเพื่อการตัดสินใจทั้งปัญหาระยะสั้นและปัญหาระยะยาว สำหรับการตัดสินใจระยะสั้นนั้นข้อมูลต้นทุนเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจ นักบัญชีจะใช้วิธีต้นทุนผันแปรวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อผู้บริหาร เนื่องจากเป็นวิธีที่เน้นข้อมูลต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ปริมาณ และกำไรได้อย่างชัดเจน โดยกำไรจะผันแปรไปตามยอดขาย

2. การวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้บริหารสหกรณ์ทราบได้ล่วงหน้าถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อกำไรจากการดำเนินงานของสหกรณ์ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เทคนิคนี้ยังช่วยในการวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุน การหาส่วนเกินที่ปลอดภัยและการวางแผนกำไรให้กับสหกรณ์
3. การประยุกต์ข้อมูลต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้นของสหกรณ์ จะใช้ข้อมูลต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยเฉพาะในปัญหาที่เกี่ยวกับการผลิตเองหรือซื้อ การรับคำสั่งซื้อพิเศษ การผลิตต่อหรือขายทันที การยกเลิกสินค้าหรือแผนกที่ขาดทุน การหยุดการผลิตชั่วคราว และในกรณีที่สหกรณ์มีทรัพยากรจำกัดซึ่งในระยะสั้นไม่อาจจัดหามาเพิ่มเติมได้ทัน จึงต้องมีการวิเคราะห์เพื่อเลือกว่าจะผลิตสินค้าชนิดใดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สหกรณ์

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาหน่วยที่ 6 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายแนวคิดการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้นได้
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนกับปริมาณและกำไรเพื่อการบริหารงานสหกรณ์ได้
3. วิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนเพื่อการตัดสินใจในปัญหาระยะสั้นได้

ตอนที่ 6.1
แนวคิดการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้น

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 6 1 แล้ว จึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 6.1.1 กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบและประเภทปัญหาที่ต้องตัดสินใจ
เรื่องที่ 6.1.2 วิธีต้นทุนผันแปรเพื่อการบริหารงานสหกรณ์
เรื่องที่ 6.1.3 ประโยชน์และข้อจำกัดของวิธีต้นทุนผันแปร

แนวคิด

1. การตัดสินใจของผู้บริหารสหกรณ์ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ มีกระบวนการที่เป็นระบบและมีวิธีการเฉพาะตัวตามประสบการณ์และวิจารณญาณของแต่ละบุคคล กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบโดยทั่วไปประกอบด้วย 6 ขั้นตอนคือ 1) การรับรู้และระบุปัญหา 2) การระบุทางเลือกที่เป็นไปได้ 3) การรวบรวมข้อมูลของแต่ละทางเลือก 4) การวิเคราะห์ข้อมูล 5) การประเมินข้อมูลเชิงคุณภาพ และ 6) การตัดสินใจ ส่วนประเภทปัญหาที่ต้องตัดสินใจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือปัญหาระยะสั้นและปัญหาระยะยาว
2. วิธีต้นทุนผันแปรจะนำเฉพาะต้นทุนการผลิตที่มีลักษณะเป็นต้นทุนผันแปรเท่านั้น มาคิดเป็นต้นทุนของผลิตภัณฑ์ ส่วนค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวด วิธีต้นทุนผันแปรจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานสหกรณ์ เพราะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ปริมาณ และกำไร โดยกำไรจะผันแปรไปตามยอดขาย
3. ประโยชน์ของวิธีต้นทุนผันแปรคือทำให้อ่านงบการเงินได้เข้าใจง่ายขึ้น ช่วยในการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนและวางแผนกำไร การตัดสินใจระยะสั้น การวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ ในสหกรณ์ และกำหนดราคาขายในระยะสั้น แต่วิธีต้นทุนผันแปรก็มีข้อจำกัดในเรื่องการจำแนกต้นทุนออกเป็นต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร และไม่มีการคำนวณผลต่างเนื่องจากกำลังการผลิตให้เห็นในงบกำไรขาดทุน

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 6.1 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายกระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบและบอกประเภทปัญหาที่ต้องตัดสินใจได้
2. อธิบายหลักการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ตามวิธีต้นทุนผันแปรได้
3. บอกประโยชน์และข้อจำกัดของวิธีต้นทุนผันแปรได้

เรื่องที่ 6.1.1 กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบและประเภทปัญหาที่ต้องตัดสินใจ

ผู้บริหารสหกรณ์มีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือ การตัดสินใจ (Decision making) ซึ่งหมายถึง การเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจากหลายทางเลือกที่เกี่ยวข้องหรือที่กำลังพิจารณา เพื่อให้สหกรณ์สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ในเรื่องนี้จะกล่าวถึงกระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบและประเภทปัญหาที่ต้องตัดสินใจ

1. กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ

การตัดสินใจของผู้บริหารสหกรณ์ต้องอาศัยทั้งศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Art) ทางศาสตร์คือมีกระบวนการที่เป็นระบบและอาศัยหลักวิชาการ ทางศิลป์คือมีวิธีการเฉพาะตัวโดยอาศัยประสบการณ์และวิจารณญาณของแต่ละบุคคลมาประกอบการตัดสินใจ นอกจากนี้ปัญหาที่ต้องตัดสินใจมีระดับความยากง่ายแตกต่างกันไป บางปัญหาสามารถระบุและเห็นได้ชัดเจน สามารถกำหนดและประเมินทางเลือกทั้งหมดที่มีความแน่นอนในการตัดสินใจ ในทางตรงข้ามบางปัญหามีความไม่ชัดเจน ไม่แน่นอนและไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์อาจเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านเวลาที่ต้องตัดสินใจ อย่างไรก็ตามไม่ว่าลักษณะของปัญหาจะเป็นอย่างไร หรือแม้ว่าผู้บริหารจะมีวิธีการเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปแต่กระบวนการตัดสินใจที่เป็นระบบและใช้กันโดยทั่วไปอย่างได้ผลประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังภาพที่ 6.1

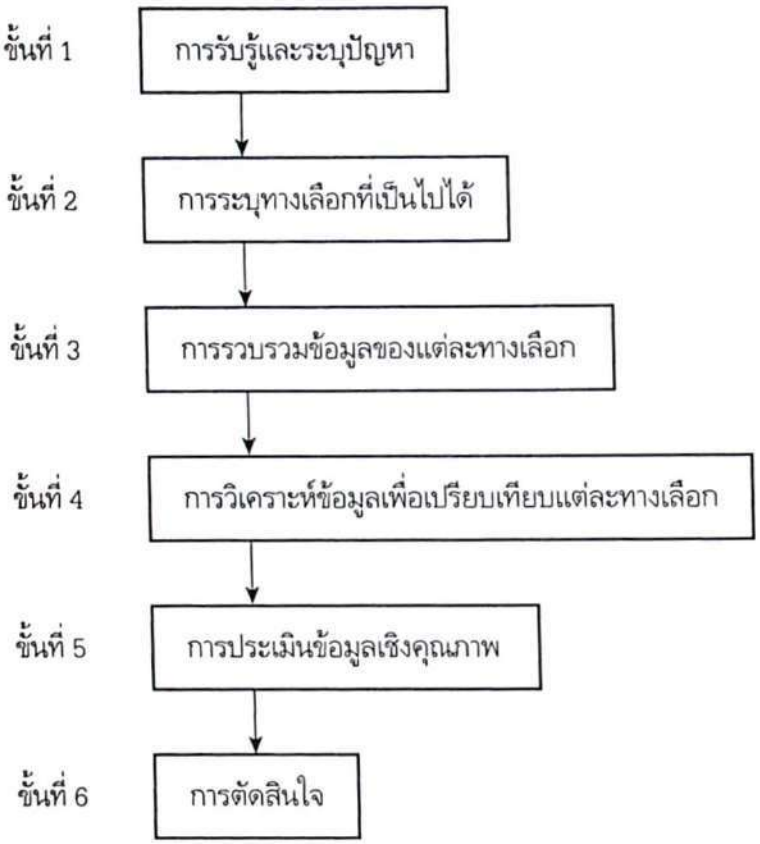

ภาพที่ 6.1 กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ

1.1 การรับรู้และระบุปัญหา เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการตัดสินใจ ผู้บริหารจะต้องรับรู้ว่ามีปัญหาใดเกิดขึ้น และสามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าปัญหาที่แท้จริงคืออะไร ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก เพราะบางครั้งปัญหาจะคลุมเครือ ทำให้การแสวงหาคำตอบเป็นไปโดยไม่ถูกทิศทาง และนำไปสู่การไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้

1.2 การระบุทางเลือกที่เป็นไปได้ เป็นการกำหนดแนวทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ทางเลือกต้องมีอย่างน้อยที่สุด 2 ทางเลือกเพราะหากมีทางเลือกเดียว ก็ไม่จำเป็นต้องตัดสินใจ ในเบื้องต้นของขั้นตอนนี้ อาจมีแนวทางแก้ปัญหาได้หลายแนวทาง แต่เมื่อพิจารณาแล้ว บางแนวทางอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงสูงแก่สหกรณ์ หรือมีค่าใช้จ่ายสูงเกินไป ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องใช้ดุลยพินิจตัดทางเลือกนั้นออกไปให้เหลือเฉพาะทางเลือกที่เป็นไปได้ เพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

1.3 การรวบรวมข้อมูลของแต่ละทางเลือก เมื่อระบุทางเลือกที่เป็นไปได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการรวบรวมข้อมูลของแต่ละทางเลือก ข้อมูลที่รวบรวมมานี้ควรเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Relevant) กับการตัดสินใจของแต่ละทางเลือก มีความเชื่อถือได้ (Reliable) และทันเวลา (Timeliness) ต่อการตัดสินใจ ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับปัญหาไม่ควรนำมาพิจารณา นอกจากนี้ผู้บริหารควรพิจารณาถึงต้นทุนเสียโอกาส (Opportunity Costs) ของแต่ละทางเลือกด้วย แม้ว่าจะเป็นต้นทุนที่มิได้มีการบันทึกไว้ในสมุดบัญชีก็ตาม แต่ถือเป็นต้นทุนที่มีผลต่อการตัดสินใจ

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบแต่ละทางเลือก จากข้อมูลที่รวบรวมได้ จะนำมาวิเคราะห์เพื่อประเมินผลแต่ละทางเลือกโดยการใช้เทคนิคและวิธีการวิเคราะห์ต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ต้นทุนส่วนต่าง รายได้ส่วนเพิ่ม การวิเคราะห์ต้นทุนค่าเสียโอกาส เป็นต้น ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และแสดงเปรียบเทียบในแต่ละทางเลือกเพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจได้ง่ายขึ้น

1.5 การประเมินข้อมูลเชิงคุณภาพ นอกจากข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 4 แล้ว ผู้บริหารสหกรณ์ควรนำข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ที่เกี่ยวข้องกับปัญหามาพิจารณาประกอบก่อนการตัดสินใจ เช่น ในการตัดสินใจว่าจะผลิตชิ้นส่วนเองหรือซื้อจากภายนอก หากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่าการซื้อจากภายนอกมีต้นทุนต่ำกว่าการผลิตเอง ผู้บริหารยังต้องพิจารณาถึงข้อมูลเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้อง เช่น คุณภาพของชิ้นส่วนที่ซื้อ ความเชื่อถือได้ของผู้ผลิตที่จะส่งมอบชิ้นส่วนที่ซื้อได้ตรงเวลาไม่ทำให้การผลิตหยุดชะงัก ความคาดหวังว่าราคาซื้อจะคงที่ในช่วง 2-3 ปีต่อไป ขวัญและกำลังใจของพนักงาน เป็นต้น ในการประเมินข้อมูลเชิงคุณภาพ จะต้องพิจารณาถึงแหล่งที่มาของข้อมูลเชิงคุณภาพว่าจะต้องเชื่อถือได้และในบางกรณีอาจทำการประเมินข้อมูลเชิงคุณภาพให้อยู่ในรูปของตัวเลขเพื่อประกอบการตัดสินใจได้ง่ายขึ้น เช่น ถ้าผู้ผลิตส่งมอบชิ้นส่วนล่าช้าจะนำมาประเมินด้วยจำนวนวันที่ส่งล่าช้า คูณด้วยต้นทุนค่าแรงงานที่อยู่ในช่วงรอชิ้นส่วนในการผลิต เป็นต้น

1.6 การตัดสินใจ หลังจากที่ได้รับรู้และระบุปัญหาอย่างชัดเจน ระบุทางเลือกที่เป็นไปได้ รวบรวมข้อมูลของแต่ละทางเลือก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบแต่ละทางเลือกด้วยเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ และประเมินข้อมูลเชิงคุณภาพแล้ว ผู้บริหารสหกรณ์จะต้องตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ให้ผลดีต่อสหกรณ์มากที่สุด โดยการตัดสินใจนั้นต้องสอดคล้องกับเป้าหมายการดำเนินงานของสหกรณ์

จะเห็นว่ากระบวนการตัดสินใจสิ้นสุดที่การเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการดำเนินงานตามทางเลือกที่เลือกแล้ว ควรมีการติดตามประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจนั้น เพื่อปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมา ทำให้กระบวนการตัดสินใจถูกนำมาใช้ตลอดเวลาหรือมิฉะนั้นเมื่อตัดสินใจในปัญหานี้ได้แล้ว ก็อาจมีปัญหาอื่นเกิดขึ้นตราบใดที่สหกรณ์ยังคงดำเนินธุรกิจอยู่ต่อไป

2. ประเภทปัญหาที่ต้องตัดสินใจ

การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์อาจจะประสบปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องการการตัดสินใจจากผู้บริหาร ปัญหาดังกล่าวอาจจำแนกตามระยะเวลาได้เป็นปัญหาระยะสั้นและปัญหาระยะยาว ดังนี้

2.1 ปัญหาระยะสั้น หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี และมักเกี่ยวข้องกับการใช้สินทรัพย์หรือกำลังการผลิตที่สหกรณ์มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ตัวอย่างของปัญหาระยะสั้น เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตเองหรือซื้อจากภายนอก การรับคำสั่งซื้อพิเศษที่มีปริมาณมากแต่ราคาที่เสนอซื้อต่ำกว่าราคาขายตามปกติ การผลิตต่อหรือขายทันที ณ จุดแยกตัวในกระบวนการผลิต การยกเลิกสินค้าหรือแผนกที่ขาดทุน การหยุดการผลิตชั่วคราว การเลือกสินค้าที่จะผลิตภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรที่สหกรณ์มีอยู่ เป็นต้น

2.2 ปัญหาระยะยาว หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินงานในระยะเวลามากกว่า 1 ปี และเกี่ยวข้องกับการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรที่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก เช่น การขยายโรงงาน การซื้อเครื่องจักรใหม่เพื่อทดแทนเครื่องจักรเก่าที่ล้าสมัย เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้จะต้องใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลที่แตกต่างจากปัญหาระยะสั้น เพราะเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตระยะยาว มีเรื่องค่าของเงินที่เปลี่ยนแปลงตามระยะเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงต้องอาศัยหลักการที่ว่า "เงินที่จะได้รับในอนาคตจะมีค่าปัจจุบัน (Present Value) ลดลง"

การวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาระยะสั้น จะได้กล่าวต่อไปในหน่วยนี้ ส่วนการวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาระยะยาว นักศึกษาจะได้ศึกษาจากหน่วยที่ 5 การวิเคราะห์การลงทุนในสินทรัพย์ถาวรของสหกรณ์

ประเด็นการวิเคราะห์

กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบจำเป็นหรือไม่ที่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น และในแต่ละขั้นตอนนั้นขั้นตอนใดจะมีผลกระทบต่อการดำเนินงานของสหกรณ์มากที่สุด เพราะเหตุใด จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบให้ชัดเจน

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.1.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.1.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.1 เรื่องที่ 6.1.1

เรื่องที่ 6.1.2 วิธีต้นทุนผันแปรเพื่อการบริหารงานสหกรณ์

ผู้บริหารสหกรณ์ย่อมต้องการทราบข้อมูลต้นทุนผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ในการตัดสินใจต่าง ๆ ซึ่งการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์นั้น ถ้าเป็นการนำเสนอข้อมูลต่อบุคคลภายนอก จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินซึ่งให้ใช้วิธีต้นทุนรวม (full costing) เนื่องจากเป็นวิธีที่รวมต้นทุนทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการผลิต เพื่อให้บุคคลภายนอกได้ทราบผลการดำเนินงานโดยรวมของกิจการ แต่สำหรับผู้บริหารแล้วการใช้ข้อมูลต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้น จะต้องใช้วิธีต้นทุนผันแปร (variable costing) ซึ่งเป็นวิธีที่คิดเฉพาะต้นทุนการผลิตผันแปรเท่านั้น ทั้งนี้เพราะต้นทุนการผลิตคงที่เป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นอยู่แล้วและไม่เปลี่ยนแปลง จึงไม่มีผลต่อการตัดสินใจระยะสั้น

ดังนั้นในหน่วยนี้จะใช้วิธีต้นทุนผันแปรวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจระยะสั้น แต่เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมก่อน ในเรื่องนี้จะได้กล่าวถึงวิธีต้นทุนรวม วิธีต้นทุนผันแปร และเปรียบเทียบวิธีต้นทุนรวมกับวิธีต้นทุนผันแปร ตามลำดับดังนี้

1. วิธีต้นทุนรวม

วิธีต้นทุนรวม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "วิธีต้นทุนคิดเข้างาน" (absorption costing) โดยถือหลักว่า ต้นทุนผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยต้นทุนการผลิตทั้งหมดทั้งที่มีลักษณะเป็นต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร ดังนั้นการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ตามวิธีต้นทุนรวมจึงเป็นดังนี้

วัตถุทางตรง	xx
ค่าแรงงานทางตรง	xx
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	xx
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่	xx
ต้นทุนผลิตภัณฑ์ (บาท)	xx

2. วิธีต้นทุนผันแปร

วิธีต้นทุนผันแปร เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "วิธีต้นทุนทางตรง" (direct costing) ตามวิธีนี้ จะนำเฉพาะต้นทุนการผลิตที่มีลักษณะเป็นต้นทุนผันแปรเท่านั้นมาคิดเข้าเป็นต้นทุนของผลิตภัณฑ์ ส่วนต้นทุนการผลิตที่มีลักษณะเป็นต้นทุนคงที่จะไม่นำมาคิดเป็นต้นทุนของผลิตภัณฑ์ แต่ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวดเช่นเดียวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ทั้งนี้เพราะไม่ว่าสหกรณ์จะผลิตมากหรือน้อยเพียงใดในช่วงที่กำลังพิจารณานั้น ต้นทุนการผลิตคงที่จะไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ตามวิธีต้นทุนผันแปรจึงเป็นดังนี้

วัตถุทางตรง	xx
ค่าแรงงานทางตรง	xx
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	xx
ต้นทุนผลิตภัณฑ์ (บาท)	xx

ข้อสังเกต ค่าแรงงานทางตรงอาจจัดเป็นต้นทุนคงที่ก็ได้ ในกรณีที่สหกรณ์จ่ายค่าแรงงานทางตรงเป็นเงินเดือน จะจัดเป็นต้นทุนคงที่ แต่ถ้าสหกรณ์จ่ายค่าแรงงานทางตรงตามชิ้นงานที่พนักงานทำได้หรือตามชั่วโมงที่ทำงาน จะจัดเป็นต้นทุนผันแปร ในที่นี้ได้จัดค่าแรงงานทางตรงเป็นต้นทุนผันแปร เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วการจ้างแรงงานในการผลิตจะจ่ายค่าแรงตามชิ้นงานหรือตามชั่วโมงแรงงานที่พนักงานทำได้

3. เปรียบเทียบวิธีต้นทุนรวมกับวิธีต้นทุนผันแปร

วิธีต้นทุนผันแปรถือว่าค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่เป็นค่าใช้จ่ายประจำงวดโดยจะนำไปหักจากยอดขายทั้งจำนวน จึงไม่นำมาคำนวณเป็นต้นทุนผลิตภัณฑ์ ในขณะที่วิธีต้นทุนรวมจะมีการปันส่วนค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่เข้าเป็นต้นทุนของผลิตภัณฑ์ทุกหน่วยที่ผลิตในงวดนั้น ทำให้ต้นทุนผลิตภัณฑ์มีมูลค่าสูงกว่าวิธีต้นทุน

ผันแปร และเมื่อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้นั้นถูกขายออกไปบางส่วน ต้นทุนผลิตภัณฑ์ส่วนที่ถูกขายออกไปซึ่งเรียกว่าต้นทุนขายจะถูกนำไปหักจากยอดขายในงวดนั้น จึงเท่ากับว่าค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่จำนวนหนึ่งได้ถูกคิดเป็นต้นทุนขายไปแล้ว จึงมีค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่เหลืออีกจำนวนหนึ่งที่ถูกคิดรวมอยู่ในต้นทุนของสินค้าคงเหลือ ทำให้สินค้าคงเหลือตามวิธีต้นทุนรวมมีมูลค่าต่อหน่วยสูงกว่าวิธีต้นทุนผันแปร

สำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทั้งประเภทผันแปรและคงที่ถือเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวด จึงไม่นำมาคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นวิธีต้นทุนรวมและวิธีต้นทุนผันแปรก็ตาม

การคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ตามวิธีต้นทุนรวมและวิธีต้นทุนผันแปรแสดงเปรียบเทียบได้ดังภาพที่ 6.2

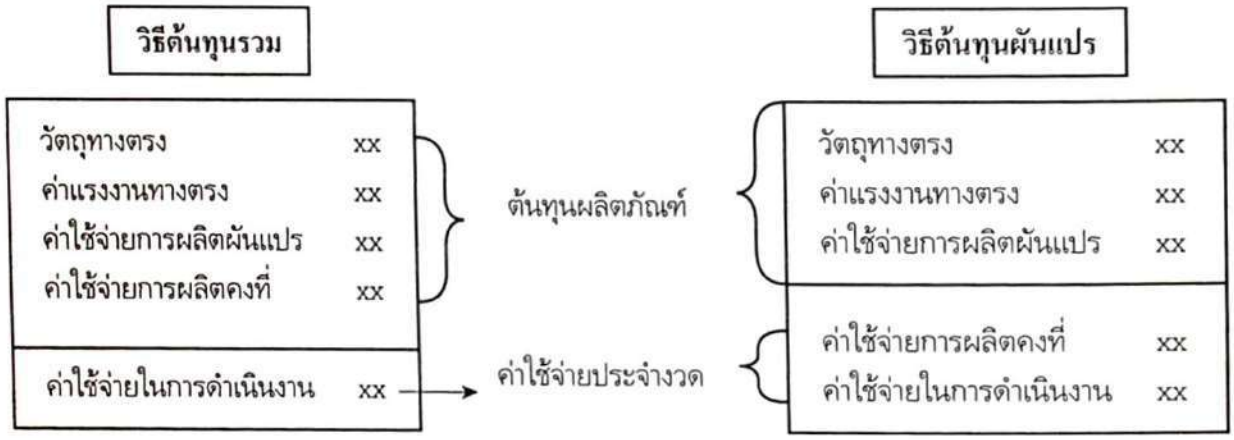

ภาพที่ 6.2 เปรียบเทียบวิธีต้นทุนรวมกับวิธีต้นทุนผันแปร

ตัวอย่างที่ 6.1 สหกรณ์เปรมจิต จำกัด ผลิตและขายสินค้าชนิดหนึ่งโดยมีข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานดังนี้

ปริมาณผลิต (ต่อปี)	10,000	หน่วย
ราคาขายต่อหน่วย	20	บาท
ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย		
วัตถุทางตรง	2	บาท
ค่าแรงงานทางตรง	5	บาท
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	3	บาท
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานผันแปร	1	บาท
ต้นทุนคงที่ต่อปี		
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่	40,000	บาท
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานคงที่	30,000	บาท

การคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ต่อหน่วย จะได้ดังนี้

รายการ	วิธีต้นทุนรวม	วิธีต้นทุนผันแปร
วัตถุทางตรง	2	2
ค่าแรงงานทางตรง	5	5
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	3	3
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ (40,000/10,000)	4	-
ต้นทุนผลิตภัณฑ์ต่อหน่วย (บาท)	14	10

จะเห็นว่า ตามวิธีต้นทุนรวมจะได้ต้นทุนผลิตภัณฑ์ต่อหน่วยสูงกว่าวิธีต้นทุนผันแปร โดยวิธีต้นทุนรวมได้ต้นทุนผลิตภัณฑ์หน่วยละ 14 บาท เนื่องจากมีการกระจายค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่จำนวน 40,000 บาท เข้าเป็นต้นทุนของผลิตภัณฑ์ด้วย ในอัตราหน่วยละ 4 บาท ซึ่งคำนวณจาก 40,000 บาท หารด้วยปริมาณผลิต 10,000 หน่วย ส่วนวิธีต้นทุนผันแปรจะได้ต้นทุนผลิตภัณฑ์หน่วยละ 10 บาท เท่านั้น เนื่องจากคิดเฉพาะต้นทุนผันแปร ไม่ได้นำค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่มาปันส่วนเข้าเป็นต้นทุนผลิตภัณฑ์ด้วย

4. งบกำไรขาดทุนตามวิธีต้นทุนผันแปร

งบกำไรขาดทุนตามวิธีต้นทุนผันแปรให้ความสนใจกับพฤติกรรมของต้นทุนโดยเฉพาะต้นทุนผันแปรซึ่งเป็นต้นทุนที่มีจำนวนรวมเปลี่ยนแปลงไปตามยอดขาย ส่วนต้นทุนคงที่เป็นต้นทุนที่มีจำนวนรวมไม่เปลี่ยนแปลงไปตามยอดขาย ดังนั้นการจัดเรียงรายการในงบกำไรขาดทุนตามวิธีต้นทุนผันแปรจึงแตกต่างไปจากงบกำไรขาดทุนที่พบเห็นกันในรายงานประจำปีซึ่งใช้วิธีต้นทุนรวมที่แสดงยอดขายหักด้วยต้นทุนขายแล้วได้ผลลัพธ์ เรียกว่า กำไรขั้นต้น (Gross Profit)

แต่วิธีต้นทุนผันแปรจะแสดงเริ่มต้นด้วยยอดขายหักด้วยต้นทุนผันแปรทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยต้นทุนขายผันแปรและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานผันแปร ผลลัพธ์ที่ได้เรียกว่า "กำไรส่วนเกิน (contribution margin)" จากนั้นจึงหักด้วยต้นทุนคงที่ทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานคงที่ ผลลัพธ์ที่ได้เรียกว่า "กำไร (ขาดทุน) จากการดำเนินงาน" งบกำไรขาดทุนตามวิธีต้นทุนผันแปรจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "งบกำไรขาดทุนแบบแสดงกำไรส่วนเกิน" (contribution income statement) แสดงได้ดังภาพที่ 6.3

สหกรณ์.....
งบกำไรขาดทุนแบบแสดงกำไรส่วนเกิน
สำหรับงวด..... สิ้นสุดวันที่.....

		หน่วย: บาท
ยอดขาย		XX
หัก ต้นทุนผันแปร		
ต้นทุนขายผันแปร	XX	
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานผันแปร	XX	XX
กำไรส่วนเกิน		XX
หัก ต้นทุนคงที่		
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ (ทั้งจำนวน)	XX	
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานคงที่	XX	XX
กำไร (ขาดทุน) จากการดำเนินงาน		XX

ภาพที่ 6.3 งบกำไรขาดทุนตามวิธีต้นทุนผันแปรหรือแบบแสดงกำไรส่วนเกิน

งบกำไรขาดทุนตามวิธีต้นทุนผันแปรเป็นงบที่นักบัญชีจัดทำขึ้นสำหรับผู้บริหารเพื่อใช้ภายในกิจการจะไม่เผยแพร่ให้กับบุคคลภายนอก งบกำไรขาดทุนตามวิธีต้นทุนผันแปรจะแสดงผลการดำเนินงานที่สัมพันธ์กับระดับกิจกรรมที่กระทำ จึงทำให้สามารถพยากรณ์กำไรที่สหกรณ์จะได้รับเมื่อปริมาณขายและต้นทุนเปลี่ยนแปลงไปได้ จึงเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจ

เนื่องจากแนวคิดการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันของวิธีต้นทุนรวมและวิธีต้นทุนผันแปรจึงมีผลทำให้กำไร (ขาดทุน) จากการดำเนินงานแตกต่างกันถ้าปริมาณผลิตและปริมาณขายไม่เท่ากัน แต่ถ้าในงวดนั้นมีปริมาณผลิตเท่ากับปริมาณขาย กำไร (ขาดทุน) จากการดำเนินงานจะเท่ากันทั้งสองวิธี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6.2 ใช้ข้อมูลจากตัวอย่างที่ 6.1 สหกรณ์เปรมจิต จำกัด เริ่มขายสินค้าเป็นปีแรก โดยผลิตสินค้าจำนวน10,000 หน่วย และสามารถขายสินค้าได้ทั้งหมด จึงไม่มีสินค้าคงเหลือปลายงวด ราคา ขายสินค้าหน่วยละ 20 บาท มีต้นทุนการผลิตผันแปรหรือต้นทุนผลิตภัณฑ์ผันแปรหน่วยละ 10 บาท ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ปีละ 40,000 บาท ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานผันแปรหน่วยละ 1 บาท ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานคงที่ปีละ 30,000 บาท

การคำนวณกำไร (ขาดทุน) จากการดำเนินงานเปรียบเทียบวิธีต้นทุนรวมกับวิธีต้นทุนผันแปรได้ดังนี้

วิธีต้นทุนรวม		**วิธีต้นทุนผันแปร**	
ยอดขาย (10,000 × 20)	200,000	ยอดขาย (10,000 × 20)	200,000
หัก ต้นทุนขาย		**หัก** ต้นทุนผันแปร	
ผันแปร (10,000 × 10)	100,000	ต้นทุนขายผันแปร (10,000 × 10)	100,000
คงที่ (10,000 × 4)	40,000	ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานผันแปร (10,000 × 1)	10,000
กำไรขั้นต้น	60,000	กำไรส่วนเกิน	90,000
หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน		**หัก** ต้นทุนคงที่	
ผันแปร (10,000 × 1)	10,000	ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่	40,000
คงที่	30,000	ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานคงที่	30,000
กำไรจากการดำเนินงาน	20,000	กำไรจากการดำเนินงาน	20,000

จะเห็นว่า เมื่อปริมาณผลิตเท่ากับปริมาณขาย กำไรจากการดำเนินงานทั้ง 2 วิธีจะเท่ากันโดยที่ในปีที่ 1 สินค้าคงเหลือต้นงวดไม่มี ระหว่างปีมีปริมาณผลิต 10,000 หน่วยเท่ากับปริมาณขาย 10,000 หน่วย จึงไม่มีสินค้าคงเหลือปลายงวด ทั้ง 2 วิธีจึงมีค่าใช้จ่ายรวมทุกรายการเท่ากันคือ 180,000 บาท ดังนั้นกำไรทั้ง 2 วิธีจึงเท่ากันคือ 20,000 บาท

แต่ถ้าปริมาณผลิตมากกว่าปริมาณขาย กำไรวิธีต้นทุนรวมจะมากกว่าวิธีต้นทุนผันแปร เพราะสินค้าคงเหลือตามวิธีต้นทุนรวมมีมูลค่าต่อหน่วยสูงกว่าวิธีต้นทุนผันแปร การที่สินค้าคงเหลือปลายงวดสูงกว่าจึงทำให้ต้นทุนขายต่ำกว่า กำไรจึงสูงกว่า ในทางตรงข้ามถ้าปริมาณผลิตน้อยกว่าปริมาณขาย กำไรวิธีต้นทุนรวมจะน้อยกว่าวิธีต้นทุนผันแปร เพราะต้นทุนสินค้าที่ขายได้นำเอาสินค้าคงเหลือต้นงวดมาขายซึ่งตามวิธีต้นทุนรวมสินค้าคงเหลือต้นงวดมีมูลค่าต่อหน่วยสูงกว่าวิธีต้นทุนผันแปร ต้นทุนขายจึงสูงกว่า ดังนั้นกำไรจึงต่ำกว่า ที่กล่าวมานี้สามารถสรุปได้ดังนี้

กรณี	ผลลัพธ์
1. ปริมาณผลิต = ปริมาณขาย	กำไรวิธีต้นทุนรวม = กำไรวิธีต้นทุนผันแปร
2. ปริมาณผลิต > ปริมาณขาย	กำไรวิธีต้นทุนรวม > กำไรวิธีต้นทุนผันแปร
3. ปริมาณผลิต < ปริมาณขาย	กำไรวิธีต้นทุนรวม < กำไรวิธีต้นทุนผันแปร

ประเด็นการวิเคราะห์

สหกรณ์แห่งหนึ่งผลิตลำไยอบแห้งจำหน่าย ในการจัดทำงบกำไรขาดทุนประจำปีเสนอต่อสมาชิกของสหกรณ์ สหกรณ์จะต้องคำนวณต้นทุนลำไยอบแห้งต่อกิโลกรัมตามวิธีใดและมีต้นทุนผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยอะไรบ้าง แต่ถ้าจะใช้ข้อมูลต้นทุนเพื่อนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจระยะสั้นสำหรับผู้บริหารสหกรณ์ การคำนวณต้นทุนลำไยอบแห้งต่อกิโลกรัมควรคำนวณตามวิธีใดและมีต้นทุนผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยอะไรบ้าง

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.1.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.1.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.1 เรื่องที่ 6.1.2

เรื่องที่ 6.1.3 ประโยชน์และข้อจำกัดของวิธีต้นทุนผันแปร

วิธีต้นทุนผันแปรเป็นวิธีที่นิยมใช้เพื่อคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์และจัดทำงบการเงินเสนอต่อผู้บริหารใช้ในการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจโดยเฉพาะในการวางแผนและตัดสินใจระยะสั้น ในขณะที่วิธีต้นทุนรวมจะใช้เพื่อการกำหนดราคาขายในระยะยาว จึงต้องกำหนดราคาขายให้ครอบคลุมต้นทุนผลิตภัณฑ์ทั้งหมด ทั้งที่เป็นต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ ในเรื่องนี้จะได้กล่าวถึงประโยชน์และข้อจำกัดของวิธีต้นทุนผันแปร โดยสรุปดังนี้

1. ประโยชน์ของวิธีต้นทุนผันแปร

วิธีต้นทุนผันแปรจะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานสหกรณ์ดังนี้

1.1 การอ่านงบการเงินได้เข้าใจง่ายขึ้น วิธีต้นทุนผันแปรจะช่วยให้ผู้บริหารสหกรณ์อ่านงบการเงินได้เข้าใจง่ายขึ้น เนื่องจากตามวิธีต้นทุนผันแปร ถ้าปริมาณขายเท่ากันทุกงวด กำไรจากการดำเนินงานจะเท่ากันทุกงวด แม้ว่าปริมาณผลิตในแต่ละงวดจะแตกต่างกันก็ตาม และกำไรจะผันแปรไปตามปริมาณขาย กล่าวคือ ขายมากได้กำไรมาก ขายน้อยได้กำไรน้อย ทั้งนี้เพราะไม่ได้นำค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่มาปันส่วนเข้าเป็นต้นทุนของผลิตภัณฑ์ด้วย การใช้วิธีต้นทุนผันแปรจึงให้ผลตรงกับความคาดหมายของผู้บริหารสหกรณ์ที่จะนำตัวเลขไปใช้ จึงทำให้เกิดความมั่นใจและไม่สับสน

ในขณะที่วิธีต้นทุนรวม มีการปันส่วนค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่เข้าเป็นต้นทุนของผลิตภัณฑ์ทำให้ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ถูกกระจายออกไปให้ทุกหน่วยที่ผลิต ดังนั้นถ้าสหกรณ์ผลิตสินค้าในปริมาณที่มากขึ้นต้นทุนต่อหน่วยจะลดลง และเมื่อขายมากกำไรก็จะมาก แต่ถ้าสหกรณ์ผลิตสินค้าในปริมาณที่ลดลง ต้นทุนต่อหน่วย

จะสูงขึ้น และถ้าปริมาณขายยังคงเท่าเดิมแต่ปริมาณผลิตลดลง กำไรจะลดลง จึงทำให้เกิดความสับสนว่าทำไมกำไรจึงลดลงทั้ง ๆ ที่ปริมาณขายเท่าเดิม และจะนำไปสู่การเข้าใจผิดจนถึงการตัดสินใจที่ผิดพลาดได้

ตัวอย่างที่ 6.3 สหกรณ์สันทราย จำกัด มีข้อมูลการผลิตและการขายดังนี้

	ปีที่ 1	**ปีที่ 2**
ปริมาณผลิต (หน่วย)	3,000	5,000
ปริมาณขาย (หน่วย)	3,000	3,000
ราคาขายต่อหน่วย (บาท)	12	12
ต้นทุนการผลิต ประกอบด้วย		
- ต้นทุนผันแปร	4	บาทต่อหน่วย
- ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่	15,000	บาทต่อปี
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานประกอบด้วย		
- ต้นทุนผันแปร	1	บาทต่อหน่วย
- ต้นทุนคงที่	5,000	บาทต่อปี

ตามตัวอย่างนี้ จะเห็นว่า ปริมาณผลิตในปีที่ 2 เพิ่มขึ้นจากปีที่ 1 เป็น 5,000 หน่วย ในขณะที่ปริมาณขายทั้ง 2 ปีเท่ากัน คือ 3,000 หน่วย กำไร (ขาดทุน) จากการดำเนินงานตามวิธีต้นทุนรวมและวิธีต้นทุนผันแปรในแต่ละปีจะเป็นดังนี้

	วิธีต้นทุนรวม	
	ปีที่ 1	**ปีที่ 2**
ยอดขาย (3,000 หน่วย @ 12 บาท)	36,000	36,000
หัก ต้นทุนขาย		
ผันแปร (3,000 หน่วย @ 4 บาท)	12,000	12,000
คงที่ (3,000 หน่วย @ 5 บาทและ 3 บาท* ตามลำดับ)	15,000	9,000
กำไรขั้นต้น	9,000	15,000
หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน		
ผันแปร (3,000 หน่วย @ 1 บาท)	3,000	3,000
คงที่	5,000	5,000
กำไร (ขาดทุน) จากการดำเนินงาน (บาท)	1,000	7,000

หมายเหตุ: *ต้นทุนขายคงที่ต่อหน่วย = 15,000 หารด้วย ปริมาณผลิตในแต่ละปี

	วิธีต้นทุนผันแปร	
	ปีที่ 1	ปีที่ 2
ยอดขาย (3,000 หน่วย @ 12 บาท)	36,000	36,000
หัก ต้นทุนผันแปร		
ต้นทุนขายผันแปร (3,000 หน่วย @ 4 บาท)	12,000	12,000
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานผันแปร (3,000 @ หน่วย 1 บาท)	3,000	3,000
กำไรส่วนเกิน	21,000	21,000
หัก ต้นทุนคงที่		
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่	15,000	15,000
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานคงที่	5,000	5,000
กำไรจากการดำเนินงาน (บาท)	1,000	1,000

จะเห็นว่า วิธีต้นทุนรวม กำไรจะผันแปรไปตามปริมาณผลิต กล่าวคือ เมื่อปริมาณผลิตมากขึ้นจาก 3,000 หน่วยในปีที่ 1 เป็น 5,000 หน่วย ในปีที่ 2 จึงทำให้ต้นทุนต่อหน่วยลดลง และกำไรในปีที่ 2 มากขึ้นทั้ง ๆ ที่ยอดขายเท่ากับปีที่ 1 วิธีต้นทุนรวมจึงมีจุดอ่อนที่จะทำให้ฝ่ายจัดการสามารถตกแต่งงบการเงินได้ โดยวิธีการเพิ่มปริมาณผลิตให้มากขึ้น เพื่อให้ต้นทุนต่อหน่วยลดลงและแสดงผลกำไรเพิ่มขึ้นทั้ง ๆ ที่ยอดขายไม่ได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

ส่วนวิธีต้นทุนผันแปร กำไรจะผันแปรไปตามปริมาณขาย กล่าวคือ ขายมากกำไรมาก ขายน้อยกำไรน้อย แต่ถ้าปริมาณขายเท่าเดิม (ปีที่ 2 ปริมาณขายเท่ากับปีที่ 1 คือ 3,000 หน่วย) กำไรก็จะเท่าเดิมคือ 1,000 บาท ซึ่งปริมาณผลิตที่แตกต่างกันไม่มีผลกระทบต่อกำไร ดังนั้นวิธีต้นทุนผันแปรจึงช่วยให้ผู้บริหารสหกรณ์เข้าใจได้ง่ายขึ้น

1.2 การวางแผนกำไร วิธีต้นทุนผันแปรจะทำให้ผู้บริหารสหกรณ์เห็นความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนกับปริมาณและกำไรของผลิตภัณฑ์ได้ชัดเจนขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุน การหาส่วนเกินที่ปลอดภัย และการวางแผนการขายเพื่อให้ได้กำไรตามเป้าหมาย ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไปในตอนที่ 6.2

1.3 การตัดสินใจระยะสั้น วิธีต้นทุนผันแปรจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจระยะสั้นกรณีต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วในเรื่องที่ 6.1.1 เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตเองหรือซื้อจากภายนอก การตัดสินใจรับคำสั่งซื้อพิเศษ การตัดสินใจผลิตต่อหรือขายทันที ณ จุดแยกตัวในกระบวนการผลิต การตัดสินใจยกเลิกสินค้าหรือแผนกที่ขาดทุน การตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราว การตัดสินใจเลือกสินค้าที่จะผลิตภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรที่สหกรณ์มีอยู่ เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวต่อไปในตอนที่ 6.3

1.4 การวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ เนื่องจากวิธีต้นทุนผันแปร คิดเฉพาะต้นทุนการผลิตผันแปรเท่านั้น ซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตที่ผู้รับผิดชอบการผลิตสามารถควบคุมได้ ส่วนค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารระดับที่สูงกว่า ดังนั้นการแยกต้นทุนคงที่ออกต่างหาก

และวัดกำไร (ขาดทุน) ตามวิธีต้นทุนผันแปร จะทำให้ง่ายที่จะระบุผู้รับผิดชอบและเป็นการวัดผลการปฏิบัติงานที่ยุติธรรม

1.5 การกำหนดราคาขายในระยะสั้น ในระยะเวลาสั้น ๆ สหกรณ์ไม่สามารถที่จะลดสินทรัพย์ถาวรที่ใช้ในการผลิตได้ทันที สหกรณ์จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงต้นทุนคงที่ที่เกิดขึ้นได้ แต่สามารถตัดลดต้นทุนผันแปรลงได้โดยการไม่ผลิต ดังนั้น ราคาขายอย่างต่ำที่สุดจะต้องเท่ากับต้นทุนผันแปรทั้งที่เกิดจากการผลิตและการดำเนินงาน แต่ในระยะยาวอาจมีการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์ถาวรที่ใช้ในการผลิตได้ เพื่อการดำรงอยู่และการเจริญเติบโตของสหกรณ์ เช่น ซื้อเครื่องจักรเพิ่มขึ้น ขยายโรงงาน เป็นต้น ดังนั้นในระยะยาว การกำหนดราคาขายจะต้องสูงกว่าต้นทุนรวมทั้งหมดจึงจะมีกำไร ส่วนในระยะสั้นควรใช้วิธีต้นทุนผันแปรในการกำหนดราคาขาย

1.6 การวิเคราะห์กำไรตามส่วนงาน วิธีต้นทุนผันแปรจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์กำไรของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด ของแต่ละเขตการขาย ของพนักงานขายแต่ละคน ตลอดจนแยกตามกลุ่มลูกค้าได้ ทำให้ผู้บริหารสหกรณ์สามารถประเมินผลงานและวางแผนการขายต่อไปได้ดียิ่งขึ้น เช่น ปรับปรุงกำไรของเขตการขายที่มีกำไรส่วนเกินต่ำและส่งเสริมการขายของเขตการขายที่มีกำไรส่วนเกินสูง หรือสนับสนุนการขายสินค้าชนิดที่มีกำไรส่วนเกินต่อหน่วยสูงกว่า เป็นต้น

2. ข้อจำกัดของวิธีต้นทุนผันแปร

วิธีต้นทุนผันแปรแม้จะเป็นประโยชน์ในการบริหาร แต่ก็มีข้อจำกัดดังนี้

2.1 การจำแนกต้นทุนออกเป็นต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เพราะต้นทุนบางรายการจะมีลักษณะผสมทั้งต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร และในระยะยาวแล้วต้นทุนทุกรายการจะเป็นต้นทุนผันแปร นอกจากนี้การจำแนกประเภทต้นทุนบางครั้งต้องใช้ดุลยพินิจของบุคคล อาจทำให้ได้ข้อมูลต้นทุนผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลกระทบเมื่อนำข้อมูลนั้นไปใช้อาจผิดพลาดได้

2.2 วิธีต้นทุนผันแปร ถือว่า ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่เป็นค่าใช้จ่ายประจำงวดทั้งจำนวน จึงไม่มีการคำนวณผลต่างเนื่องจากกำลังการผลิต แสดงให้เห็นในงบกำไรขาดทุน ทำให้ไม่ทราบว่าการผลิตมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด

ประเด็นการวิเคราะห์

ถ้าสหกรณ์สันทราย จำกัด สามารถขายสินค้าในปีที่ 2 ได้เท่ากับ 4,000 หน่วย กำไรขาดทุนจากการดำเนินงานจะเป็นอย่างไรโดยการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ตามวิธีต้นทุนผันแปร และจะใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจได้อย่างไร

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.1.3 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.1.3
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.1 เรื่องที่ 6.1.3

ตอนที่ 6.2

การวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร เพื่อการบริหารสหกรณ์

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 6.2 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 6.2.1 ความหมาย ความสำคัญ และสมมติฐานการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร
เรื่องที่ 6.2.2 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของสหกรณ์
เรื่องที่ 6.2.3 การหาส่วนเกินที่ปลอดภัยและการวางแผนกำไร

แนวคิด

1. การวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร เป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ต้นทุน กับปริมาณและกำไร โดยการวิเคราะห์จะมุ่งความสนใจไปที่ ผลกระทบต่อกำไรของกิจการ หากมีการเปลี่ยนแปลงใน 5 ปัจจัยหลักต่อไปนี้คือ 1) ราคาขาย 2) ปริมาณขาย 3) ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย 4) ต้นทุนคงที่ทั้งหมด และ 5) อัตราส่วนผสมของการขายในกรณีที่มีการขายสินค้าหลายชนิด จึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจ ทั้งนี้การใช้ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวต้องใช้อย่างระมัดระวังเนื่องจากมีสมมติฐานหลายประการในการวิเคราะห์
2. การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน เป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร ผลการวิเคราะห์จะทำให้ทราบปริมาณขายหรือยอดขายที่ทำให้รายได้เท่ากับค่าใช้จ่ายทั้งหมดพอดี ถ้าปริมาณขายมากกว่าจุดคุ้มทุนขึ้นไปสหกรณ์จะมีกำไรแต่ถ้าปริมาณขายต่ำกว่าจุดคุ้มทุนสหกรณ์จะมีผลขาดทุน การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนกรณีขายสินค้าชนิดเดียวสามารถทำได้ 3 วิธีคือวิธีสมการ วิธีกำไรส่วนเกิน และวิธีกราฟ สำหรับกรณีที่สหกรณ์ขายสินค้าหลายชนิดสามารถใช้วิธีการเช่นเดียวกับกรณีขายสินค้าชนิดเดียว แต่ต้องมีข้อมูลที่สำคัญเพิ่มคือ อัตราส่วนผสมการขายสินค้าและกำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ยต่อหน่วย หรืออัตรากำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ย

3. ส่วนเกินที่ปลอดภัย หมายถึง ส่วนของปริมาณขายหรือยอดขายตามที่เกิดขึ้นจริงหรือตามงบประมาณที่เกินจากปริมาณขายหรือยอดขาย ณ จุดคุ้มทุน การคำนวณหาส่วนเกินที่ปลอดภัยทำได้ 3 ลักษณะคือ คำนวณเป็นจำนวนหน่วย เป็นจำนวนเงิน และเป็นอัตราร้อยละ ส่วนการวางแผนกำไรโดยหาปริมาณขายเพื่อให้ได้กำไรตามเป้าหมายสามารถทำได้โดยวิธีสมการและวิธีกำไรส่วนเกิน นอกจากนี้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ยังสามารถใช้ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ปริมาณและกำไร เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบต่อกำไรจากการดำเนินงานของกิจการได้

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 6.2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญ และสมมติฐานของการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไรได้
2. วิเคราะห์จุดคุ้มทุนกรณีขายสินค้าชนิดเดียวและกรณีขายสินค้าหลายชนิดได้
3. วิเคราะห์ส่วนเกินที่ปลอดภัยและการวางแผนกำไรได้

ตอนที่ 6.2

การวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร เพื่อการบริหารสหกรณ์

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 6.2 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 6.2.1 ความหมาย ความสำคัญ และสมมติฐานการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร
เรื่องที่ 6.2.2 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของสหกรณ์
เรื่องที่ 6.2.3 การหาส่วนเกินที่ปลอดภัยและการวางแผนกำไร

แนวคิด

1. การวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร เป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ต้นทุน กับปริมาณและกำไร โดยการวิเคราะห์จะมุ่งความสนใจไปที่ ผลกระทบต่อกำไรของกิจการ หากมีการเปลี่ยนแปลงใน 5 ปัจจัยหลักต่อไปนี้คือ 1) ราคาขาย 2) ปริมาณขาย 3) ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย 4) ต้นทุนคงที่ทั้งหมด และ 5) อัตราส่วนผสมของการขายในกรณีที่มีการขายสินค้าหลายชนิด จึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจ ทั้งนี้การใช้ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวต้องใช้อย่างระมัดระวังเนื่องจากมีสมมติฐานหลายประการในการวิเคราะห์
2. การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน เป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร ผลการวิเคราะห์จะทำให้ทราบปริมาณขายหรือยอดขายที่ทำให้รายได้เท่ากับค่าใช้จ่ายทั้งหมดพอดี ถ้าปริมาณขายมากกว่าจุดคุ้มทุนขึ้นไปสหกรณ์จะมีกำไรแต่ถ้าปริมาณขายต่ำกว่าจุดคุ้มทุนสหกรณ์จะมีผลขาดทุน การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนกรณีขายสินค้าชนิดเดียวสามารถทำได้ 3 วิธีคือวิธีสมการ วิธีกำไรส่วนเกิน และวิธีกราฟ สำหรับกรณีที่สหกรณ์ขายสินค้าหลายชนิดสามารถใช้วิธีการเช่นเดียวกับกรณีขายสินค้าชนิดเดียว แต่ต้องมีข้อมูลที่สำคัญเพิ่มคือ อัตราส่วนผสมการขายสินค้าและกำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ยต่อหน่วย หรืออัตรากำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ย

3. ส่วนเกินที่ปลอดภัย หมายถึง ส่วนของปริมาณขายหรือยอดขายตามที่เกิดขึ้นจริงหรือตามงบประมาณที่เกินจากปริมาณขายหรือยอดขาย ณ จุดคุ้มทุน การคำนวณหาส่วนเกินที่ปลอดภัยทำได้ 3 ลักษณะคือ คำนวณเป็นจำนวนหน่วย เป็นจำนวนเงิน และเป็นอัตราร้อยละ ส่วนการวางแผนกำไรโดยหาปริมาณขายเพื่อให้ได้กำไรตามเป้าหมายสามารถทำได้โดยวิธีสมการและวิธีกำไรส่วนเกิน นอกจากนี้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ยังสามารถใช้ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ปริมาณและกำไร เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบต่อกำไรจากการดำเนินงานของกิจการได้

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 6.2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญ และสมมติฐานของการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไรได้
2. วิเคราะห์จุดคุ้มทุนกรณีขายสินค้าชนิดเดียวและกรณีขายสินค้าหลายชนิดได้
3. วิเคราะห์ส่วนเกินที่ปลอดภัยและการวางแผนกำไรได้

เรื่องที่ 6.2.1 ความหมาย ความสำคัญ และสมมติฐานการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร

ผู้บริหารสหกรณ์มีหน้าที่สำคัญในการบริหารงานของสหกรณ์ให้บรรลุเป้าหมาย แม้ว่าสหกรณ์จะเป็นองค์กรที่มิได้แสวงหากำไร ซึ่งมีสมาชิกของสหกรณ์เป็นทั้งเจ้าของและลูกค้า แต่ในการทำธุรกิจอย่างน้อยสหกรณ์ต้องไม่ขาดทุนหรือมีกำไรพอสมควร เมื่อสหกรณ์มีผลกำไรก็จะนำมาปันผลคืนแก่สมาชิก ทั้งในรูปของเงินปันผลตามหุ้นและเงินปันผลเฉลี่ยตามส่วนซื้อหรือส่วนของการกู้ยืม ดังนั้น ผู้บริหารสหกรณ์จึงต้องคำนึงถึงผลที่จะกระทบต่อกำไรของสหกรณ์ หากมีการเปลี่ยนแปลงในต้นทุน ปริมาณผลิตและขายหรือระดับของกิจกรรมที่กระทำ เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ (going concern)

1. ความหมายของการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร

การวิเคราะห์ต้นทุน -ปริมาณ-กำไร (Cost Volume Profit Analysis: CVP Analysis) เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ต้นทุน กับ ปริมาณและกำไร โดยการวิเคราะห์จะมุ่งความสนใจไปที่ ผลกระทบต่อกำไรจากการดำเนินงานของกิจการ หากมีการเปลี่ยนแปลงใน 5 ปัจจัยหลักต่อไปนี้ คือ 1) ราคาขาย 2) ปริมาณขาย 3) ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย 4) ต้นทุนคงที่ทั้งหมด และ 5) อัตราส่วนผสมของการขายในกรณีที่มีการขายสินค้าหลายชนิด

2. ความสำคัญของการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร

การวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร เป็นเทคนิคที่สามารถนำไปใช้ได้ในธุรกิจทุกประเภทของสหกรณ์ เทคนิคนี้จะช่วยให้ผู้บริหารทราบได้ล่วงหน้าถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อกำไรของสหกรณ์ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น จึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น

- สหกรณ์ต้องผลิตและขายสินค้าให้ได้ปริมาณเท่าใดจึงจะไม่ขาดทุน
- สหกรณ์ควรขายสินค้าในราคาหน่วยละเท่าใด และปริมาณเท่าใด จึงจะได้รับกำไรตามที่ต้องการ
- ถ้าเพิ่มงบประมาณในการส่งเสริมการขาย สหกรณ์ควรขายสินค้าให้ได้เท่าใด จึงจะคุ้มทุน
- ถ้าเพิ่มหรือลดราคาขายจะมีผลต่อปริมาณขายและกำไรของสหกรณ์อย่างไร
- ถ้าสหกรณ์ขายสินค้าในระดับปริมาณขายที่เป็นอยู่ในปัจจุบันปริมาณขายจะลดลงได้เท่าใด ที่จะทำให้สหกรณ์ไม่ประสบผลขาดทุน
- สหกรณ์ควรลดค่าใช้จ่ายผันแปรและค่าใช้จ่ายคงที่เท่าใด จึงจะทำให้ได้รับกำไรตามที่ต้องการ

- หากสหกรณ์เพิ่มปริมาณผลิตสินค้าอีกร้อยละ 20 ของปริมาณผลิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สหกรณ์จะได้รับกำไรเพิ่มขึ้นหรือลดลงเท่าใด

- กรณีที่สหกรณ์ขายสินค้าหลายชนิด อัตราส่วนผสมการขาย (sales mixed) หรือสัดส่วนของการขายสินค้าควรเป็นเท่าใด จึงจะไม่ทำให้สหกรณ์ประสบผลขาดทุน เป็นต้น

3. ข้อสมมติฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร

ในการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร มีข้อสมมติฐานที่สำคัญ ดังนี้

3.1 ต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมดจะต้องสามารถแบ่งแยกได้เป็น 2 ประเภทคือ ต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร ดังนั้นถ้ามีต้นทุนผสมก็ต้องแยกออกมาเป็นต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร โดยกลุ่มที่เป็นต้นทุนคงที่จะพิจารณาเป็นยอดรวมทั้งหมด แต่กลุ่มที่เป็นต้นทุนผันแปรจะพิจารณาเป็นนต้นทุนต่อหน่วย

3.2 รายได้และต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมดมีพฤติกรรมเป็นเส้นตรง กล่าวคือ ราคาขายต่อหน่วยและต้นทุนผันแปรต่อหน่วยจะคงที่ไม่ปลี่ยนแปลง และต้นทุนคงที่ทั้งหมดก็มีลักษณะไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาหนึ่ง หรือช่วงระดับของกิจกรรมที่กำลังพิจารณา

3.3 ปริมาณ เป็นปัจจัยเดียวที่มีผลกระทบต่อต้นทุน หมายความว่า จำนวนต้นทุนจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้าที่ผลิตเท่านั้น ซึ่งข้อสมมติฐานนี้ ในความเป็นจริงแล้ว ต้นทุนจะเปลี่ยนแปลงได้จากปัจจัยหลายอย่าง เช่น การปฏิบัติงานของคนงานไม่มีประสิทธิภาพทำให้ใช้วัตถุดิบสิ้นเปลือง หรือใช้เวลาทำงานมากกว่าปกติ ราคาวัตถุดิบและค่าแรงงานสูงขึ้นก็จะมีผลทำให้ต้นทุนสูงขึ้น เป็นต้น

3.4 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในระดับของสินค้าคงเหลือ หรืออีกนัยหนึ่งคือสมมติให้ปริมาณขายเท่ากับปริมาณผลิตพอดี จึงไม่มีสินค้าคงเหลือปลายงวดที่จะไปกระทบต่อปริมาณสินค้าคงเหลือที่มีอยู่เดิม

3.5 ในช่วงระยะเวลาที่วิเคราะห์นั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับค่าของเงิน เช่น ไม่เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง หรือไม่มีการประกาศลดค่าของเงิน เป็นต้น นอกจากนี้ประสิทธิภาพการผลิตก็ไม่เปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน

3.6 กรณีที่สหกรณ์ขายสินค้าหลายชนิด มีข้อสมมติว่าอัตราส่วนผสมของการขาย (sales mix) หรือสัดส่วนของปริมาณขายคงที่ในทุก ๆ ระดับของการขาย เช่น สหกรณ์ขายสินค้า 2 ชนิด คือ สินค้า ก. และสินค้า ข. ถ้าสัดส่วนของการขายสินค้า ก. ต่อ สินค้า ข. เป็น 2:1 หมายความว่า ถ้าสินค้า ก. ขายได้ 10 หน่วย สินค้า ข. จะขายได้ 5 หน่วย และคงที่ในทุก ๆ ระดับการขาย เป็นต้น

ข้อสมมติฐานดังกล่าวข้างต้น ในทางปฏิบัติจริงมักเกิดปัญหา เช่น เป็นการยากที่จะระบุให้ชัดเจนว่า ต้นทุนใดเป็นต้นทุนคงที่ ต้นทุนใดเป็นต้นทุนผันแปร เป็นต้น ดังนั้นการนำผลการวิเคราะห์ไปใช้จึงต้องคำนึงถึงข้อสมมติฐานดังกล่าวข้างต้นประกอบด้วย

4. ตัวอย่างแสดงความสัมพันธ์ระหว่างงต้นทุน-ปริมาณ-กำไร

ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไร จะแสดงให้เห็นได้ชัดเจนในรูปของงบกำไรขาดทุนแบบแสดงกำไรส่วนเกิน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6.4 สหกรณ์ไหมทอง จำกัด ผลิตและขายปุ๋ยชนิดหนึ่ง ในราคาถุงละ 120 บาท มีค่าใช้จ่ายผันแปรถุงละ 70 บาท ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด เดือนละ 20,000 บาท ถ้าในเดือน มีนาคม 25x1 สหกรณ์ไหมทอง จำกัด ขายปุ๋ยได้ 1,000 ถุง สหกรณ์จะมีกำไรจากการดำเนินงาน 30,000 บาท งบกำไรขาดทุนแบบแสดงกำไรส่วนเกินจะเป็นดังนี้

สหกรณ์ไหมทอง จำกัด
งบกำไรขาดทุน (แบบแสดงกำไรส่วนเกิน)
สำหรับงวด 1 เดือน สิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคม 25x1

(หน่วย: บาท)

	รวม	ต่อถุง
ยอดขาย (1,000 ถุง × 120 บาท)	120,000	120
หัก ค่าใช้จ่ายผันแปรทั้งหมด (1,000 ถุง × 70 บาท)	70,000	70
กำไรส่วนเกิน	**50,000**	**50**
หัก ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด	20,000	
กำไรจากการดำเนินงาน	30,000	

จะเห็นว่า งบกำไรขาดทุนแสดง**กำไรส่วนเกิน (Contribution Margin)** ซึ่งหมายถึง จำนวนเงินคงเหลือของรายได้ หลังหักค่าใช้จ่ายผันแปรทั้งหมด ทั้งที่ใช้ในการผลิต การขาย และการบริหารแล้ว ในที่นี้ = 120,000 – 70,000 = 50,000 บาท

ถ้ากำไรส่วนเกินทั้งหมดมีจำนวนมากกว่าค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด ส่วนต่างที่คงเหลือจะเป็นกำไรจากการดำเนินงาน แต่ถ้ากำไรส่วนเกินทั้งหมดมีจำนวนน้อยกว่าค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด กิจการจะมีผลขาดทุน ตามตัวอย่างนี้ มีกำไรส่วนเกินทั้งหมด 50,000 บาท มากกว่าค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมดซึ่งมีจำนวน 20,000 บาท จึงมีกำไรจากการดำเนินงาน 30,000 บาท

งบกำไรขาดทุนข้างต้นยังแสดงให้เห็นกำไรส่วนเกินต่อหน่วยซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการคำนวณหาจุดคุ้มทุน ดังจะกล่าวในเรื่องต่อไป การคำนวณกำไรส่วนเกินต่อหน่วยจะนำค่าใช้จ่ายผันแปรต่อหน่วยมาหักจากราคาขายต่อหน่วย ในกรณีของสหกรณ์ไหมทอง จำกัด จึงมีกำไรส่วนเกินต่อหน่วย 50 บาท

กำไรส่วนเกินต่อหน่วย = ราคาขายต่อหน่วย – ค่าใช้จ่ายผันแปรต่อหน่วย

= 120 – 70

= 50 บาท

กำไรส่วนเกินต่อหน่วย จะทำให้ทราบว่า การขายปุ๋ย 1 ถุง ทำให้มีรายได้หลังหักต้นทุนผันแปรต่อหน่วยแล้ว ยังคงมีส่วนที่เหลือเป็นกำไรไปชดเชยต้นทุนคงที่ได้ หน่วยละ 50 บาท

กรณีสหกรณ์ไหมทอง จำกัด ขายปุ๋ยได้เพียง 1 ถุง

สหกรณ์ไหมทอง จำกัด ขายปุ๋ยได้เพียง 1 ถุง เท่านั้น สหกรณ์จะมีผลขาดทุนดังนี้

สหกรณ์ไหมทอง จำกัด
งบกำไรขาดทุน (แบบแสดงกำไรส่วนเกิน)
กรณีขายปุ๋ยได้เพียง 1 ถุง

(หน่วย: บาท)

	รวม	**ต่อถุง**
ยอดขาย (1 ถุง × 120 บาท)	120	120
หัก ค่าใช้จ่ายผันแปรทั้งหมด (1 ถุง × 70 บาท)	70	70
กำไรส่วนเกิน	**50**	**50**
หัก ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด	20,000	
ขาดทุนจากการดำเนินงาน	(19,950)	

จะเห็นว่า การขายปุ๋ยได้เพียง 1 ถุง สหกรณ์ฯ จะมีกำไรส่วนเกินต่อหน่วยเท่ากับกำไรส่วนเกินทั้งหมด คือ 50 บาท ซึ่งไปช่วยชดเชยค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมดที่มีจำนวน 20,000 บาท ได้เพียง 50 บาทเท่านั้น ทำให้สหกรณ์ฯ มีผลขาดทุน 19,950 บาท และ

ถ้าสหกรณ์ฯ ขายปุ๋ยได้เพิ่มขึ้นอีก 1 ถุง ก็จะมีกำไรส่วนเกินเพิ่มขึ้นอีกหน่วยละ 50 บาท ทำให้กำไรส่วนเกินทั้งหมดเพิ่มขึ้นเป็น 100 บาท ก็จะทำให้สหกรณ์ฯ มีผลขาดทุนลดลง 50 บาท เป็นผลขาดทุน 19,900 บาท ดังนี้

สหกรณ์ไหมทอง จำกัด
งบกำไรขาดทุน (แบบแสดงกำไรส่วนเกิน)
กรณีขายปุ๋ยได้ 2 ถุง

(หน่วย: บาท)

	รวม	ต่อถุง
ยอดขาย (2 ถุง × 120 บาท)	240	120
หัก ค่าใช้จ่ายผันแปรทั้งหมด (2 ถุง × 70 บาท)	140	70
กำไรส่วนเกิน	**100**	**50**
หัก ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด	20,000	
ขาดทุนจากการดำเนินงาน	(19,900)	

จะเห็นว่า การขายปุ๋ยได้เพิ่มขึ้น 1 ถุง ทำให้มีกำไรส่วนเกินเพิ่มขึ้น 50 บาท และขาดทุนลดลง 50 บาท ดังนั้น ถ้าสหกรณ์ฯ ขายปุ๋ยได้เพิ่มขึ้นจนกระทั่งมีกำไรส่วนเกินทั้งหมดเท่ากับค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมดพอดี สหกรณ์ก็จะไม่ขาดทุนและก็ไม่มีกำไร หรือกำไรเป็นศูนย์ ซึ่งเรียกว่าจุดคุ้มทุน นั่นเอง

ในที่นี้สหกรณ์ต้องขายปุ๋ยถึง 400 ถุงต่อเดือนจึงจะคุ้มทุน ดังแสดงในงบกำไรขาดทุน สำหรับรายละเอียดการคำนวณหาจุดคุ้มทุนโดยไม่ต้องจัดทำงบกำไรขาดทุนจะกล่าวต่อไปในเรื่องที่ 6.2.2

สหกรณ์ไหมทอง จำกัด
งบกำไรขาดทุน (แบบแสดงกำไรส่วนเกิน)
กรณีขายปุ๋ยได้ 400 ถุง

(หน่วย: บาท)

	รวม	ต่อถุง
ยอดขาย (400 ถุง × 120 บาท)	48,000	120
หัก ค่าใช้จ่ายผันแปรทั้งหมด (400 ถุง × 70 บาท)	28,000	70
กำไรส่วนเกิน	**20,000**	**50**
หัก ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด	20,000	
ขาดทุนจากการดำเนินงาน	(0)	

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน กับปริมาณและกำไร โดยให้ปริมาณผลิตและขายเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงไปและแสดงให้เห็นผลกระทบที่มีต่อกำไรขาดทุนจากการดำเนินงาน แต่ในทางปฏิบัติจะมีการเปลี่ยนแปลงได้หลายกรณีที่มีผลกระทบต่อกำไรจากการดำเนินงานของกิจการ เช่น ต้นทุนคงที่เท่านั้นที่เปลี่ยนแปลง ต้นทุนผันแปรเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลง ปริมาณขายและต้นทุน

คงที่เปลี่ยนแปลง ปริมาณขายและต้นทุนผันแปรที่เปลี่ยนแปลง หรือทั้งต้นทุนคงที่ ราคาขาย และปริมาณขายที่เปลี่ยนแปลง เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวต่อไปในเรื่องที่ 6.2.3

ประเด็นการวิเคราะห์

จากกรณีของสหกรณ์ไหมทอง จำกัด ข้างต้น ถ้าปริมาณผลิตและขายปุ๋ยเพิ่มเป็น 401 ถุงต่อเดือน และ 500 ถุงต่อเดือน จะมีผลกระทบต่อกำไรขาดทุนจากการดำเนินงานของสหกรณ์ไหมทอง จำกัด อย่างไร ให้จัดทำงบกำไรขาดทุนแบบแสดงกำไรส่วนเกินประกอบด้วย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.2.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.2.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.2 เรื่องที่ 6.2.1

เรื่องที่ 6.2.2 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของสหกรณ์

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (Break-even Analysis) เป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่นิยมใช้กันมากเพราะจะทำให้ผู้บริหารสามารถนำผลการวิเคราะห์ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ เช่น การกำหนดราคาขาย การควบคุมต้นทุนการผลิตและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน การประมาณยอดขายเพื่อให้ได้รับกำไรตามต้องการ เป็นต้น

1. ความหมายของจุดคุ้มทุน

จุดคุ้มทุนหรือจุดเสมอตัว (Break-even Point) หมายถึง จุดที่รายได้เท่ากับค่าใช้จ่ายทั้งหมดพอดี นั่นคือกิจการไม่มีกำไรหรือขาดทุน หรือหมายถึง จุดที่กำไรส่วนเกินทั้งหมดเท่ากับค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมดพอดี

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนสามารถนำมาใช้ได้ทั้งในกรณีที่สหกรณ์ขายสินค้าเพียงชนิดเดียวและกรณีที่ขายสินค้าหลายชนิด ในที่นี้เพื่อความเข้าใจได้โดยง่าย จะเริ่มจากกรณีขายสินค้าเพียงชนิดเดียวก่อน แล้วจึงตามด้วยกรณีขายสินค้าหลายชนิด

2. การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนกรณีขายสินค้าชนิดเดียว

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนกรณีขายสินค้าชนิดเดียว สามารถทำได้ 3 วิธีคือ

1) วิธีสมการ (equation method)
2) วิธีกำไรส่วนเกิน (contribution margin method)
3) วิธีกราฟ (graph method)

2.1 วิธีสมการ เป็นวิธีที่เข้าใจง่ายและนิยมใช้กันโดยทั่วไป เพราะอาศัยการคำนวณกำไรจากการดำเนินงานจากสมการพื้นฐาน ดังนี้

กำไรจากการดำเนินงาน = ยอดขาย – ค่าใช้จ่ายผันแปรทั้งหมด – ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด	สมการที่ 1

โดยที่

ยอดขาย = ราคาขายต่อหน่วย × ปริมาณขาย สมการที่ 2

ค่าใช้จ่ายผันแปรทั้งหมด = ค่าใช้จ่ายผันแปรต่อหน่วย × ปริมาณขาย สมการที่ 3

จากสมการ 2 และ 3 นำไปแทนค่าในสมการ 1 จะได้สมการที่ 4 ดังนี้

กำไรจากการดำเนินงาน = (ราคาขายต่อหน่วย × ปริมาณขาย) – (ค่าใช้จ่ายผันแปรต่อหน่วย × ปริมาณขาย) – ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด

กำหนดให้ Q = ปริมาณขาย (Quantity of Units Sold)

P = ราคาขายต่อหน่วย (Unit Selling Price)

Vc = ค่าใช้จ่ายผันแปรต่อหน่วย (Unit Variable Costs)

TFC = ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด (Total Fixed Costs)

I = กำไรจากการดำเนินงาน (Operating Income)

เมื่อนำตัวแปรทั้งหมดไปแทนค่าในสมการที่ 4 จะได้สมการดังนี้

$$I = P(Q) - Vc(Q) - TFC$$

ที่จุดคุ้มทุน $I = 0$

ดังนั้นสมการในการวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุนจะเป็นดังนี้

$$\mathbf{P(Q) - Vc(Q) - TFC = 0}$$

ตัวอย่างที่ 6.5 สหกรณ์ไหมทอง จำกัด ผลิตและขายปุ๋ยชนิดหนึ่ง ในราคาถุงละ 120 บาท มีค่าใช้จ่ายผันแปรถุงละ 70 บาท ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด เดือนละ 20,000 บาท การคำนวณหาจุดคุ้มทุนจากสมการจะทำได้ดังนี้

$$120Q - 70Q - 20,000 = 0$$

$$50Q = 20,000$$

$$Q = \frac{20,000}{50}$$

ปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน = 400 ถุงต่อเดือน

ดังนั้น สหกรณ์ไหมทอง จำกัด ต้องขายปุ๋ยให้ได้เดือนละ 400 ถุง จึงจะคุ้มทุน

ถ้าต้องการทราบยอดขาย ณ จุดคุ้มทุนจะทำได้โดยนำปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุนคูณด้วยราคาขายต่อหน่วย ซึ่งตามตัวอย่างข้างต้น จะได้ยอดขาย ณ จุดคุ้มทุนดังนี้

ยอดขาย ณ จุดคุ้มทุน = 400 ถุง × 120 บาท

= 48,000 บาทต่อเดือน

2.2 วิธีกำไรส่วนเกิน ตามวิธีนี้เป็นการพิจารณาว่าการขายสินค้าหนึ่งหน่วยจะทำให้กิจการมีกำไรส่วนเกินจำนวนหนึ่ง กำไรส่วนเกินที่ได้รับจากการขายสินค้าแต่ละหน่วยจะนำไปชดเชยค่าใช้จ่ายคงที่ ดังนั้นเมื่อกิจการสามารถขายสินค้าได้จนกระทั่งกำไรส่วนเกินทั้งหมดเท่ากับค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมดพอดี ณ ระดับปริมาณขายนี้จะไม่มีกำไรหรือขาดทุนซึ่งเรียกว่า จุดคุ้มทุนนั่นเอง

ดังนั้น การคำนวณหาปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน จึงนำกำไรส่วนเกินต่อหน่วยไปหารค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด เขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\text{ปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน (Q)} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด}}{\text{กำไรส่วนเกินต่อหน่วย}}$$

ถ้าใช้อัตรากำไรส่วนเกินจะสามารถคำนวณยอดขาย ณ จุดคุ้มทุนได้ดังนี้

$$\text{ยอดขาย ณ จุดคุ้มทุน (บาท)} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด}}{\text{อัตรากำไรส่วนเกิน}}$$

จากตัวอย่างที่ 6.5 จะคำนวณปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุนและยอดขาย ณ จุดคุ้มทุนของสหกรณ์ไหมทอง จำกัด โดยแทนค่าลงในสมการข้างต้นได้ดังนี้

$$\text{ปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน} = \frac{20,000}{120 - 70}$$

$$= 400 \text{ ถุงต่อเดือน}$$

$$\text{ยอดขาย ณ จุดคุ้มทุน} = \frac{20,000}{50/120}$$

$$= \frac{20,000 \times 120}{50}$$

$$= 48,000 \text{ บาท}$$

2.3 วิธีกราฟ เป็นวิธีที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ปริมาณ และกำไร ณ ระดับปริมาณขายต่าง ๆ และ ณ จุดคุ้มทุน กราฟที่แสดงความสัมพันธ์นี้เรียกว่า Cost-Volume-Profit Graph: CVP Graph ตามวิธีกราฟจะต้องสร้างเส้นรายได้รวมและเส้นค่าใช้จ่ายรวม จุดที่เส้นรายได้รวมตัดกับเส้นค่าใช้จ่ายรวมเรียกว่า จุดคุ้มทุน เพราะที่จุดนี้รายได้รวมเท่ากับค่าใช้จ่ายรวมจึงไม่มีกำไรหรือขาดทุน

การสร้างกราฟจะกำหนดปริมาณขายขึ้นมาอย่างน้อย 2 จำนวน เพื่อคำนวณรายได้รวมและค่าใช้จ่ายรวม จากนั้นนำรายได้รวมและค่าใช้จ่ายรวมมาลงจุดในกระดาษกราฟโดยใช้แกนนอนแสดงปริมาณ แกนตั้งแสดงจำนวนเงิน เมื่อนำค่าที่คำนวณได้มาลงจุดในกระดาษกราฟแล้วลากเส้นต่อเนื่องกันจะได้กราฟเส้นตรง 2 เส้นตัดกัน นั่นคือเส้นรายได้รวมตัดกับเส้นค่าใช้จ่ายรวม จุดที่เส้นทั้งสองตัดกันนี้คือ จุดคุ้มทุน เมื่อลากเส้นประจากจุดนี้ขนานกับแกนตั้งลงมายังแกนนอนจะทราบปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน และลากเส้นประขนานกับแกนนอนมายังแกนตั้งจะทราบรายได้รวม ณ จุดคุ้มทุน

จากตัวอย่างที่ 6.5 เพื่อความสะดวกในการคำนวณจะกำหนดปริมาณผลิตและขายที่ 0 หน่วยและ 1,000 หน่วย จะได้รายได้รวมและค่าใช้จ่ายรวมดังนี้

(หน่วย: บาท)

ปริมาณขาย (Q ถุง)	รายได้รวม = P(Q)	ค่าใช้จ่ายรวม = Vc(Q) + TFC
0 ถุง	0 = 120 × 0 (จุด A)	20,000 = (70 × 0) + 20,000 (จุด C)
600 ถุง	72,000 = 120 × 600 (จุด B)	62,000 = (70 × 600) + 20,000 (จุด D)

จากข้อมูลในตารางข้างต้นนำมาสร้างกราฟได้ดังภาพที่ 6.4

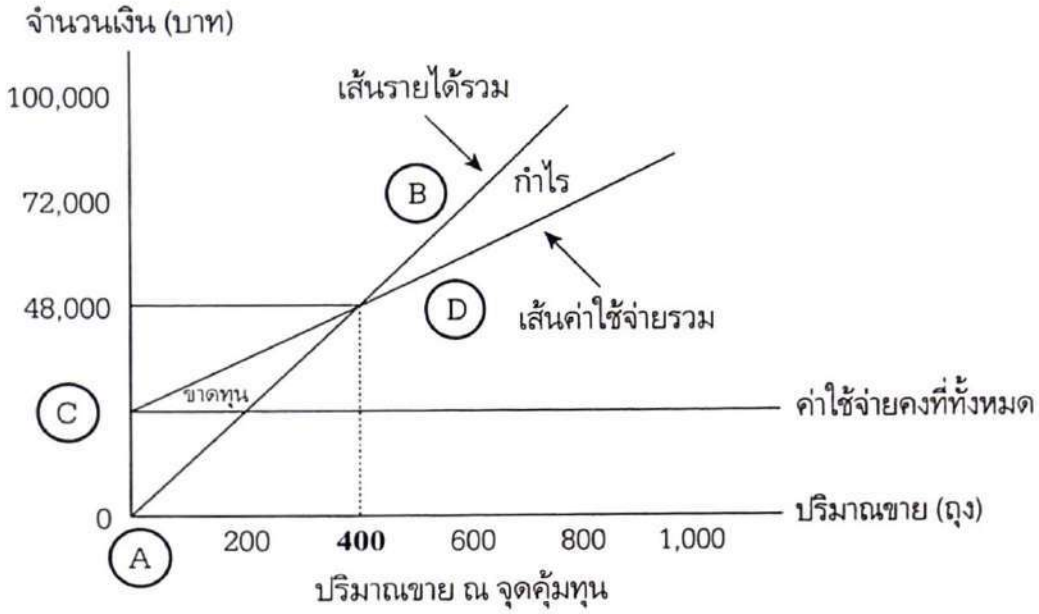

ภาพที่ 6.4 กราฟแสดงการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน

จากภาพที่ 6.4 จุดที่เส้นรายได้รวมตัดกับเส้นค่าใช้จ่ายรวมพอดี เรียกว่า จุดคุ้มทุน ซึ่งมีปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุนเท่ากับ 400 ถุง และยอดขายเท่ากับ 48,000 บาท พิสูจน์ได้ดังนี้

ยอดขาย (400 ถุง × 120 บาท)	48,000	บาท
หัก ค่าใช้จ่ายผันแปร (400 ถุง × 70 บาท)	28,000	บาท
กำไรส่วนเกิน	20,000	บาท
หัก ค่าใช้จ่ายคงที่	20,000	บาท
กำไรจากการดำเนินงาน	0	บาท

นอกจากนี้ จากกราฟจะทำให้สามารถทราบกำไรในแต่ละระดับปริมาณขายโดยดูจากส่วนต่างตามแนวตั้งระหว่างเส้นรายได้กับเส้นค่าใช้จ่ายรวม ถ้าปริมาณขายสูงกว่าจุดคุ้มทุนจะมีกำไร แต่ถ้าปริมาณขายต่ำกว่าจุดคุ้มทุนจะขาดทุน เช่น ที่ระดับปริมาณขาย 1,000 ถุง จากกราฟรายได้รวมเท่ากับ 12,000 บาท ค่าใช้จ่ายรวมเท่ากับ 90,000 บาท จะมีกำไร 30,000 บาท แต่ถ้าปริมาณขายเป็น 300 ถุง รายได้รวมเท่ากับ 36,000 บาท ค่าใช้จ่ายรวมเท่ากับ 41,000 บาท จึงมีผลขาดทุนเท่ากับ 5,000 บาท เป็นต้น

3. การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนกรณีขายสินค้าหลายชนิด

ในกรณีที่สหกรณ์ขายสินค้าหลายชนิด สินค้าแต่ละชนิดย่อมมีราคาขายและค่าใช้จ่ายผันแปรไม่เท่ากัน จึงทำให้มีกำไรส่วนเกินไม่เท่ากัน กำไรรวมที่สหกรณ์จะได้รับจึงขึ้นอยู่กับสัดส่วนของปริมาณขายสินค้าแต่ละชนิด ถ้าสหกรณ์สามารถขายสินค้าที่มีกำไรส่วนเกินต่อหน่วยสูงได้เป็นจำนวนมากย่อมทำให้สหกรณ์ได้รับกำไรรวมสูงกว่าเมื่อสหกรณ์ขายสินค้าที่มีกำไรส่วนเกินต่อหน่วยต่ำกว่า ดังนั้น ในการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนจึงต้องหากำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ยต่อหน่วยโดยนำสัดส่วนการขายมาถ่วงน้ำหนักและถือเสมือนว่าสหกรณ์ขายสินค้าเพียงชนิดเดียว ทั้งนี้ในการวิเคราะห์จะสมมติว่าสัดส่วนการขายสินค้าคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะถ้าสัดส่วนการขายเปลี่ยนแปลงจุดคุ้มทุนจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

สูตรที่ใช้ในการคำนวณจึงเป็นดังนี้

$$\text{ปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน (หน่วย)} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด}}{\text{กำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ยต่อหน่วย}}$$

และ

$$\text{ยอดขาย ณ จุดคุ้มทุน (บาท)} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด}}{\text{อัตรากำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ย}}$$

สำหรับการคำนวณกำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ยต่อหน่วย หรืออัตรากำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ยจะทำได้โดยนำกำไรส่วนเกินต่อหน่วย หรืออัตรากำไรส่วนเกินของสินค้าแต่ละชนิดมาคูณด้วยสัดส่วนการขายของสินค้าชนิดนั้น ๆ แล้วนำผลที่ได้ทั้งหมดมารวมกัน

ตัวอย่างที่ 6.6 สหกรณ์เพิ่มทรัพย์ จำกัด ผลิตและขายอาหารสัตว์ 3 ชนิด คือ ก. ข. และ ค. ซึ่งผลิตในโรงงานเดียวกันและใช้ค่าใช้จ่ายคงที่ร่วมกันเป็นจำนวนเงิน 126,000 บาท โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ชนิดอาหารสัตว์	ก.	ข.	ค.
ราคาขายต่อหน่วย (บาท)	200	150	100
ต้นทุนขายผันแปรต่อหน่วย	110	90	62
ค่าใช้จ่ายการขายผันแปรต่อหน่วย	8	7	6
ค่าใช้จ่ายบริหารผันแปรต่อหน่วย	2	3	2
รวมค่าใช้จ่ายผันแปรต่อหน่วย	120	100	70
กำไรส่วนเกินต่อหน่วย (บาท)	**80**	**50**	**30**

สัดส่วนการขาย ก:ข:ค เท่ากับ 5:4:1

กำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ยต่อหน่วย $= \frac{(5 \times 80)}{10} + \frac{(4 \times 50)}{10} + \frac{(1 \times 30)}{10}$

$= 63$ บาท

ดังนั้น ปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน $= \frac{\text{ค่าใช้จ่ายคงที่รวม}}{\text{กำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ยต่อหน่วย}}$

$= \frac{126,000}{63}$

$= 2,000$ หน่วย

สหกรณ์เพิ่มทรัพย์ จำกัด จะต้องขายอาหารสัตว์ดังนี้จึงจะคุ้มทุน

ชนิด ก.	=	5/10 × 2,000	=	1,000	หน่วย
ชนิด ข.	=	4/10 × 2,000	=	800	หน่วย
ชนิด ค.	=	1/10 × 2,000	=	200	หน่วย
รวม			=	2,000	หน่วย

สำหรับสหกรณ์ร้านค้า ซึ่งมีสินค้ามากมายหลายชนิด การคำนวณหาจุดคุ้มทุนจะยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ในบางครั้งจึงใช้วิธีวิเคราะห์โดยการรวมกลุ่มสินค้าตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตามวิธีที่นิยมใช้คือการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนเป็นจำนวนเงินแทนจำนวนหน่วย โดยอาศัยข้อมูลจากงบประมาณกำไรขาดทุนแบบแสดงกำไรส่วนเกินที่คาดว่าจะได้รับ และไม่จำเป็นต้องทราบอัตรากำไรส่วนเกินของสินค้าแต่ละชนิด แต่ใช้อัตรากำไรส่วนเกินถัวเฉลี่ยต่อยอดขาย ดังนี้

ตัวอย่างที่ 6.7 สมมติว่าในปีหน้าสหกรณ์ร้านค้ารุ่งเรือง จำกัด คาดคะเนว่ายอดขายสินค้าทั้งหมดและกำไรจากการดำเนินงานจะเป็นดังนี้

	บาท	**%**
ยอดขาย (สินค้าทุกรายการ)	2,000,000	100.00
หัก ค่าใช้จ่ายผันแปร	1,600,000	80.00
กำไรส่วนเกิน	400,000	20.00
หัก ค่าใช้จ่ายคงที่	250,000	
กำไรจากการดำเนินงาน	150,000	

จะเห็นว่า กำไรส่วนเกินต่อหน่วยยังคงที่เท่ากับ 90 บาทไม่เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณผลิตและปริมาณขายที่เพิ่มขึ้น แต่กำไรส่วนเกินทั้งหมดจะเพิ่มขึ้นตามปริมาณผลิตและปริมาณขายที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมดยังคงเท่าเดิม คือ 60,000 บาท ดังนั้นหากใช้ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไร จะสามารถคำนวณหากำไรจากการดำเนินงานได้โดยไม่ต้องจัดทำในรูปงบกำไรขาดทุน ดังนี้

กำไรส่วนเกินทั้งหมด (1,200 ขวด × 90 บาท)	=	108,000	บาท
หัก ค่าใช้จ่ายคงที่รวม	=	60,000	บาท
กำไรจากการดำเนินงานใหม่ (บาท)	=	48,000	บาท
กำไรจากการดำเนินงานเดิม	=	30,000	บาท
กำไรจากการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น	=	18,000	บาท

ข้อสังเกต หากนำกำไรจากการดำเนินงาน (เดิม) ขวดละ 30 บาท ไปใช้คำนวณจะได้กำไรจากการดำเนินงานรวม 36,000 บาท (1,200 ขวด × 30 บาท) ซึ่งไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ เนื่องจากตามลักษณะพฤติกรรมของต้นทุนนั้น ต้นทุนคงที่จะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามระดับการผลิตในช่วงที่กำลังพิจารณา ดังนั้นในกรณีที่ปริมาณผลิตและขายเป็น 1,200 ขวด ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมดยังคงเท่าเดิม คือ 60,000 บาท แต่ค่าใช้จ่ายคงที่ต่อหน่วยจะลดลง เหลือหน่วยละ 50 บาท ทำให้กำไรจากการดำเนินงานเพิ่มขึ้นเป็นหน่วยละ 40 บาท ดังนั้นกำไรจากการดำเนินงานจึงเป็น 48,000 บาท (1,200 ขวด × 40 บาท)

อนึ่ง การคำนวณหากำไรจากการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้นสามารถใช้อัตรากำไรส่วนเกินในการคำนวณได้ดังนี้ อัตรากำไรส่วนเกิน = 90/200 × 100 = 45% เมื่อคาดว่ายอดขายจะเพิ่มขึ้น 40,000 บาท ดังนั้นกำไรส่วนเกินจะเพิ่มขึ้น 45% ของ 40,000 บาท = 18,000 บาท ซึ่งเท่ากับกำไรจากการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น คือ 18,000 บาท ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมดไม่เปลี่ยนแปลง

กรณีต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปร และปริมาณผลิตและขายเปลี่ยนแปลง

สหกรณ์เชียงรุ้ง จำกัด มีแผนปรับปรุงการผลิตทำให้ต้นทุนผันแปรเพิ่มขึ้นเป็นขวดละ 120 บาท และต้นทุนคงที่ทั้งหมดเพิ่มขึ้นเป็น 65,000 บาท คาดว่าปริมาณผลิตและขายจะเพิ่มเป็น 1,500 ขวด โดยราคาขายยังคงเท่าเดิมคือ ขวดละ 200 บาท ทำให้กำไรส่วนเกินต่อหน่วยลดลงจากเดิมขวดละ 90 บาท เหลือขวดละ 200 - 120 = 80 บาท จึงมีผลกระทบทำให้กำไรจากการดำเนินงานเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสามารถคำนวณได้โดยไม่ต้องจัดทำงบกำไรขาดทุน ดังนี้

กำไรส่วนเกินที่คาดว่าจะได้รับ (1,500 ขวด × 80 บาท)	=	120,000	บาท
กำไรส่วนเกินเดิม	=	90,000	บาท
กำไรส่วนเกินที่เพิ่มขึ้น	=	30,000	บาท
หัก ค่าใช้จ่ายคงที่ส่วนที่เพิ่มขึ้น	=	5,000	บาท
กำไรจากการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น (บาท)	=	25,000	บาท

จะเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในกรณีนี้จะมีผลทำให้กำไรจากการดำเนินงานเพิ่มขึ้น 25,000 บาท หรือเพิ่มเป็น 55,000 บาท ซึ่งจะเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารสหกรณ์ในการปรับปรุงตามแผนการผลิตดังกล่าวต่อไป

ประเด็นการวิเคราะห์

1. จากข้อมูลของสหกรณ์จอมขวัญ จำกัด ซึ่งผลิตและขายสินค้าชนิดหนึ่ง และฝ่ายจัดการได้จัดทำงบประมาณงบกำไรขาดทุนแบบแสดงกำไรส่วนเกินสำหรับงวด 1 ปี ในปีหน้าเป็นดังนี้

สหกรณ์จอมขวัญ จำกัด
งบกำไรขาดทุน (แบบแสดงกำไรส่วนเกิน)
สำหรับงวด 1 ปี

(หน่วย: บาท)

รายการ	รวม	ต่อหน่วย
ยอดขาย (20,000 หน่วย)	1,200,000	60
หัก ค่าใช้จ่ายผันแปรทั้งหมด	900,000	45
กำไรส่วนเกิน	300,000	15
หัก ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมด	240,000	
กำไรจากการดำเนินงาน	60,000	

ให้ทำ

1.1 คำนวณหาส่วนเกินที่ปลอดภัย ทั้งที่เป็นจำนวนหน่วย จำนวนเงิน และอัตราร้อยละ พร้อมทั้งอธิบายผลที่ได้จากการคำนวณ

1.2 หากในปีหน้าผู้บริหารสหกรณ์ต้องการให้สหกรณ์มีกำไรจากการดำเนินงาน อย่างน้อยที่สุด 90,000 บาท สหกรณ์ต้องขายสินค้าให้ได้จำนวนเท่าใดจึงจะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

1.3 ถ้าผู้บริหารสหกรณ์มีความพยายามที่จะเพิ่มยอดขายและทำกำไรให้สหกรณ์มากขึ้น จึงมีแผนที่จะปรับปรุงการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งตามแผนการปรับปรุงคุณภาพนี้จะทำให้ต้นทุนการผลิตผันแปรเพิ่มขึ้นประมาณหน่วยละ 3 บาท นอกจากนี้ยังทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการแก้ไขสินค้าบกพร่องลงได้ เป็นจำนวนเงิน 30,000 บาทต่อปี ในขณะเดียวกันหัวหน้าแผนกขายได้ประมาณว่ายอดขายสินค้าจะเพิ่มขึ้นจากเดิมประมาณ 20% ให้ท่านวิเคราะห์ว่าสหกรณ์จอมขวัญ จำกัด ควรดำเนินการตามแผนการปรับปรุงคุณภาพนี้ หรือไม่ เพราะเหตุใด ให้แสดงการคำนวณประกอบด้วย

2. จากกรณีแผนการปรับปรุงการผลิตของสหกรณ์เชียงรุ้ง จำกัด ถ้าปริมาณผลิตและขายได้จริงไม่ถึงจำนวนที่คาดคะเนไว้ แต่ผลิตและขายได้จริง 1,420 ขวด จงวิเคราะห์ผลกระทบต่อกำไรจากการดำเนินงานของสหกรณ์เชียงรุ้งจำกัด โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไร

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.2.3 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.2.3
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.2 เรื่องที่ 6.2.3

ตอนที่ 6.3

การประยุกต์ข้อมูลต้นทุนเพื่อการตัดสินใจระยะสั้นของสหกรณ์

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 6.3 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 6.3.1 การตัดสินใจผลิตเองหรือซื้อ
เรื่องที่ 6.3.2 การตัดสินใจรับคำสั่งซื้อพิเศษ
เรื่องที่ 6.3.3 การตัดสินใจผลิตต่อหรือขายทันที
เรื่องที่ 6.3.4 การตัดสินใจเลิกขายสินค้าหรือปิดแผนกที่ขาดทุน
เรื่องที่ 6.3.5 การตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราว
เรื่องที่ 6.3.6 การตัดสินใจเลือกผลิตสินค้าภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรที่สหกรณ์มีอยู่

แนวคิด

1. การตัดสินใจผลิตเองหรือซื้อ จะเปรียบเทียบต้นทุนที่เกิดจากการซื้อกับต้นทุนผลิตเอง ทั้งนี้ต้นทุนผลิตเองอาจเป็นต้นทุนผันแปรหรือต้นทุนคงที่ก็ได้ แต่ต้องเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจผลิตเอง ส่วนต้นทุนที่เกิดขึ้นอยู่แล้วไม่ว่าจะผลิตเองหรือไม่ก็ตาม ไม่ต้องนำมาพิจารณา ถ้าต้นทุนที่เกิดจากการซื้อมากกว่าต้นทุนผลิตเองควรตัดสินใจผลิตเอง แต่ถ้าต้นทุนที่เกิดจากการซื้อน้อยกว่าต้นทุนผลิตเองควรตัดสินใจซื้อ
2. การตัดสินใจรับคำสั่งซื้อพิเศษ จะเปรียบเทียบต้นทุนส่วนเพิ่มที่เกิดขึ้นจากการรับคำสั่งซื้อพิเศษกับราคาที่เสนอซื้อพิเศษ ทั้งนี้สหกรณ์ต้องมีกำลังการผลิตเพียงพอที่จะทำตามคำสั่งซื้อพิเศษได้ ถ้าหากราคาที่เสนอซื้อสูงกว่าต้นทุนส่วนเพิ่มก็ควรรับคำสั่งซื้อพิเศษนั้น เพราะจะทำให้ สหกรณ์ได้รับกำไรเพิ่มขึ้น
3. การตัดสินใจผลิตต่อหรือขายทันที จะเปรียบเทียบรายได้ส่วนเพิ่มกับต้นทุนส่วนเพิ่มที่เกิดจากการผลิตต่อ ส่วนต้นทุนที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นไม่ต้องนำมาพิจารณาเพราะถือว่าเป็นต้นทุนร่วม ซึ่งไม่ว่าจะผลิตต่อหรือไม่ก็ตาม ต้นทุนนั้นย่อมเกิดขึ้นอยู่แล้ว จึงไม่มีผลต่อการตัดสินใจ ถ้าหากรายได้ส่วนเพิ่มมากกว่าต้นทุนส่วนเพิ่ม ควรผลิตต่อ แต่ถ้ารายได้ส่วนเพิ่มน้อยกว่าต้นทุนส่วนเพิ่ม ไม่ควรผลิตต่อ

4. การตัดสินใจเลิกขายสินค้าหรือปิดแผนกที่ขาดทุน จะเปรียบเทียบรายได้ที่ลดลงกับต้นทุนที่หลีกเลี่ยงได้หรือต้นทุนที่ลดลงได้จากการเลิกสินค้าหรือแผนกที่ขาดทุนนั้น ถ้าต้นทุนที่ลดลงได้มากกว่ารายได้ที่ลดลง ควรยกเลิกสินค้าหรือแผนกที่ขาดทุนนั้น แต่ถ้าต้นทุนที่ลดลงได้น้อยกว่ารายได้ที่ลดลง ไม่ควรยกเลิกสินค้าหรือแผนกที่ขาดทุนนั้น
5. การตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราว จะเปรียบเทียบระหว่างผลขาดทุนหากดำเนินงานต่อไปกับต้นทุนการหยุดผลิตชั่วคราว ถ้าผลขาดทุนมากกว่า ควรหยุดการผลิตชั่วคราว แต่ถ้าผลขาดทุนน้อยกว่า ควรดำเนินงานต่อไปโดยไม่หยุดการผลิตชั่วคราว
6. การตัดสินใจเลือกผลิตสินค้าภายใต้ทรัพยากรของสหกรณ์ที่มีข้อจำกัดหนึ่งข้อจำกัด ให้เลือกผลิตสินค้าที่มีกำไรส่วนเกินต่อหน่วยของทรัพยากรที่มีจำกัดสูงสุดก่อน จากนั้นนำทรัพยากรที่เหลือมาผลิตสินค้าที่มีกำไรส่วนเกินต่อหน่วยของทรัพยากรรองลงมา แต่ต้องไม่เกินความต้องการของตลาด ส่วนในกรณีที่มีข้อจำกัดมากกว่าหนึ่งข้อจำกัด ให้นำเทคนิคการโปรแกรมเชิงเส้นมาใช้ในการวิเคราะห์

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 6.3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. วิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจว่าจะผลิตเองหรือซื้อได้
2. วิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจว่าจะรับหรือไม่รับคำสั่งซื้อพิเศษได้
3. วิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจว่าจะผลิตต่อหรือขายทันทีได้
4. วิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจว่าจะยกเลิกหรือไม่ยกเลิกสินค้าหรือแผนกที่ขาดทุนได้
5. วิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจว่าจะหยุดหรือไม่หยุดการผลิตชั่วคราวได้
6. วิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจเลือกผลิตสินค้ากรณีที่ทรัพยากรของสหกรณ์มีจำกัดได้

เรื่องที่ 6.3.1 การตัดสินใจผลิตเองหรือซื้อ

การพิจารณาเลือกระหว่างผลิตเองหรือซื้อ (make or buy) จะเกิดขึ้นในกรณีที่สหกรณ์ทำการผลิตสินค้าเพื่อขาย สหกรณ์จะมีทางเลือกระหว่างการผลิตชิ้นส่วนเองหรือซื้อหรือจ้างผู้ผลิตรายอื่นเพื่อนำมาประกอบเป็นสินค้าสำเร็จรูป ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้หลายกรณี เช่น

- ปัจจุบันสหกรณ์ผลิตชิ้นส่วนเอง ต่อมามีผู้มาเสนอขายชิ้นส่วน ซึ่งคิดว่าราคาถูกกว่าผลิตเอง หรือสหกรณ์มีแผนที่จะใช้กำลังการผลิตที่เคยใช้ผลิตชิ้นส่วนไปผลิตสินค้าชนิดอื่นซึ่งกำลังเป็นที่ต้องการของตลาด จึงคิดที่จะเปลี่ยนไปซื้อชิ้นส่วนนั้นจากผู้ผลิตอื่น
- ปัจจุบันสหกรณ์ซื้อชิ้นส่วนจากภายนอก แต่ผู้บริหารต้องการจะใช้กำลังการผลิตที่มีเหลืออยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ จึงคิดที่จะผลิตชิ้นส่วนเอง

นอกจากนี้ สหกรณ์ที่ขายสินค้าหลายอย่าง สินค้าบางอย่างสหกรณ์ผลิตขึ้นขายเอง สินค้าบางอย่างสหกรณ์ซื้อจากผู้ผลิตอื่นมาขายต่อ เป็นต้น

ในกรณีที่สหกรณ์มีกำลังการผลิตเหลืออยู่ มีความรู้ความชำนาญในการผลิตชิ้นส่วนหรือสินค้านั้นเอง และไม่มีปัญหาเรื่องสิทธิบัตร สหกรณ์ก็มีทางเลือกว่าจะผลิตเองหรือซื้อ

เกณฑ์การพิจารณา คือ เปรียบเทียบต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการซื้อกับต้นทุนผลิตเอง

ต้นทุนที่เกิดจากการซื้อ มากกว่า ต้นทุนผลิตเอง	**⟶ ควรผลิตเอง**
ต้นทุนที่เกิดจากการซื้อ น้อยกว่า ต้นทุนผลิตเอง	**⟶ ควรซื้อ**

เกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวข้างต้นฟังดูเหมือนง่าย แต่ความจริงแล้วจะต้องวิเคราะห์ต้นทุนให้รอบคอบดังนี้

ต้นทุนผลิตเองที่จะนำมาพิจารณาจะต้องเป็นต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นต้นทุนผันแปรหรือต้นทุนคงที่ก็ได้ เช่น ถ้าตัดสินใจผลิตเองก็อาจต้องซื้อเครื่องมือหรืออุปกรณ์บางอย่างเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นต้นทุนคงที่ หรืออาจต้องจ้างคนงานเพิ่มขึ้นโดยจ่ายค่าแรงเป็นรายชิ้น ซึ่งเป็นต้นทุนผันแปร เป็นต้น ต้นทุนที่เพิ่มขึ้นนี้ต้องนำมาพิจารณาด้วย ส่วนต้นทุนที่เกิดขึ้นอยู่แล้วไม่ว่าจะผลิตเองหรือซื้อ เช่น ค่าเสื่อมราคาอาคารโรงงาน เงินเดือนผู้จัดการ เป็นต้น ต้นทุนเหล่านี้ถือเป็นต้นทุนที่ไม่แตกต่างกันในแต่ละทางเลือกและไม่มีผลต่อการตัดสินใจ จึงไม่ต้องนำมาพิจารณา

ตัวอย่างที่ 6.11 สหกรณ์รักงาน จำกัด ผลิตกระเป๋าผ้าม่อฮ่อมโดยซื้อชิ้นส่วนประดับกระเป๋าจากผู้ผลิตภายนอกในราคาชิ้นละ 5.50 บาท และต้องจ้างคนงานตรวจรับชิ้นส่วน 5,000 ชิ้นเสียค่าจ้างคนงานและค่าขนส่งรวม 1,000 บาท ปัจจุบันสหกรณ์มีกำลังการผลิตเหลืออยู่ เพื่อให้กำลังการผลิตที่เหลืออยู่ได้ถูกใช้อย่างเต็มที่ สหกรณ์ฯ จึงคิดที่จะผลิตชิ้นส่วนดังกล่าวเอง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนการผลิตชิ้นส่วนจำนวน 5,000 ชิ้นที่คาดว่าจะใช้ในปีหน้า ปรากฏว่ามีต้นทุนดังนี้

รายการ	รวม (บาท)	ต้นทุนต่อหน่วย (บาท)
วัตถุทางตรง	10,000	2.00
ค่าแรงงานทางตรง	7,500	1.50
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	2,500	0.50
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ทางตรง	6,000	1.20
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ที่ได้รับจัดสรร*	8,000	1.60
รวม	34,000	6.80

หมายเหตุ: *ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ที่ได้รับจัดสรร เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้ประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่อาคารโรงงานและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต เมื่อสหกรณ์ผลิตชิ้นส่วนเอง จึงมีการจัดสรรค่าใช้จ่ายส่วนนี้ให้กับชิ้นส่วน ในที่นี้ได้รับจัดสรรมา 10% ของค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ที่ใช้ร่วมกันซึ่งมีจำนวน 80,000 บาท ดังนั้น 10% ของ 80,000 บาท จึงเท่ากับ 8,000 บาท

จากข้อมูลข้างต้น ถ้าท่านเป็นผู้บริหารสหกรณ์แห่งนี้ ท่านจะตัดสินใจซื้อชิ้นส่วนจากภายนอกหรือผลิตเอง

การวิเคราะห์

เนื่องจากวัตถุทางตรง ค่าแรงงานทางตรง ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปรและค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ทางตรง เป็นต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ กล่าวคือ ถ้าไม่ผลิตชิ้นส่วนเอง ต้นทุนเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้น เมื่อผลิตชิ้นส่วนเองต้นทุนดังกล่าวจึงจะเกิดขึ้น ส่วนค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ที่ได้รับจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นอยู่แล้วไม่ว่าจะผลิตชิ้นส่วนหรือไม่ก็ตาม จึงไม่ต้องนำมาพิจารณา ดังนั้นการเปรียบเทียบต้นทุนผลิตเองกับต้นทุนที่เกิดจากการซื้อ จะมีส่วนต่างดังนี้

รายการ	ทางเลือก		ส่วนต่าง เพิ่ม (ลด)
	ผลิตเอง	ซื้อ	
วัตถุทางตรง	10,000	-	10,000
ค่าแรงงานทางตรง	7,500	-	7,500
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	2,500	-	2,500
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ทางตรง	6,000	-	6,000
ราคาซื้อชิ้นส่วน (5,000 × 5.50)	-	27,500	(27,500)
ค่าแรงตรวจรับชิ้นส่วนและค่าขนส่ง	-	1,000	(1,000)
รวม (บาท)	26,000	28,500	(2,500)

จะเห็นว่า ถ้าสหกรณ์รักงาน จำกัด ผลิตชิ้นส่วนจำนวน 5,000 ชิ้นเอง จะทำให้ประหยัดต้นทุนได้ทั้งหมด 2,500 บาท หรือประหยัดต้นทุนได้หน่วยละ 0.50 บาท

อย่างไรก็ตาม ในการตัดสินใจว่าจะผลิตเองหรือซื้อ ยังมีปัจจัยอื่นที่ต้องพิจารณาประกอบด้วย เช่น กำลังการผลิตที่เหลืออยู่ อาจนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าการนำไปใช้ผลิตชิ้นส่วนเอง หรือความสัมพันธ์กับผู้ผลิตที่เคยซื้อขายกันมาก่อน ความชำนาญและประสบการณ์ในการผลิต เป็นต้น สิ่งเหล่านี้อาจทำให้การตัดสินใจเปลี่ยนไป

ประเด็นการวิเคราะห์

สหกรณ์จะตัดสินใจผลิตเองหรือตัดสินใจซื้อ ต้นทุนใดบ้างที่จะต้องนำมาพิจารณา และต้นทุนใดที่ไม่มีผลต่อการตัดสินใจ จงยกตัวอย่างพร้อมให้เหตุผลประกอบอย่างชัดเจนด้วย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.3.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.3.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.3 เรื่องที่ 6.3.1

เรื่องที่ 6.3.2 การตัดสินใจรับคำสั่งซื้อพิเศษ

คำสั่งซื้อพิเศษ (special orders) มีลักษณะที่สำคัญคือเป็นการสั่งซื้อจำนวนมากและราคาที่เสนอซื้อต่ำกว่าราคาขายตามปกติของสหกรณ์ ซึ่งลูกค้ามักจะไม่ใช่ลูกค้าประจำของสหกรณ์

การตัดสินใจรับคำสั่งซื้อพิเศษควรตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ดังต่อไปนี้

1. สหกรณ์มีกำลังการผลิตเหลืออยู่และเพียงพอที่จะผลิตตามคำสั่งซื้อพิเศษ

2. ราคาที่รับตามคำสั่งซื้อพิเศษจะต้องไม่มีผลกระทบต่อราคาที่ขายอยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือ จะต้องไม่ทำให้การขายตามปกติของสหกรณ์ลดลงหรือมีลูกค้าประจำมาขอซื้อในราคาพิเศษบ้าง เพราะเห็นว่าสหกรณ์สามารถขายได้

3. สินค้าที่จะผลิตตามคำสั่งซื้อพิเศษ ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับสินค้าที่ผลิตอยู่ในปัจจุบัน และลูกค้าควรเป็นคนละกลุ่มกับลูกค้าปกติ

4. การตัดสินใจควรเป็นระยะเวลาสั้น ๆ หรือในช่วงสั้น ๆ ที่จำเป็น เช่น ภาวะเศรษฐกิจซบเซา เป็นต้น เพื่อช่วยให้ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ดีขึ้นหรือมีกำไรเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เพราะหากสหกรณ์ยอมรับคำสั่งซื้อพิเศษในราคาต่ำกว่าราคาขายตามปกติอยู่เสมอ ๆ จะมีผลเสียต่อสหกรณ์ในระยะยาว ทำให้ราคาขายปกติถูกดึงให้ต่ำลง จะก่อให้เกิดปัญหาได้ในอนาคต

เกณฑ์การพิจารณา คือเปรียบเทียบต้นทุนส่วนเพิ่มที่เกิดขึ้นจากการผลิตและขายสินค้าตามคำสั่งซื้อพิเศษกับราคาที่เสนอซื้อพิเศษ

> **ถ้าราคาที่เสนอซื้อ สูงกว่า ต้นทุนส่วนเพิ่ม ⟶ ควรรับคำสั่งซื้อพิเศษ**
> **เพราะจะทำให้สหกรณ์ได้รับกำไรเพิ่มขึ้น**

หลักการวิเคราะห์ ต้นทุนส่วนเพิ่มที่นำมาพิจารณาไม่ใช่เพียงแต่เป็นต้นทุนผันแปรเท่านั้น ต้นทุนคงที่ทางตรงที่เกิดขึ้น เพราะความจำเป็นต้องใช้ในการผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อพิเศษนั้น ก็ต้องนำมาพิจารณาด้วย

ตัวอย่างที่ 6.12 สหกรณ์อ้อมใจ จำกัด ผลิตสบู่เปลือกมังคุดขายในราคาก้อนละ 25 บาท สหกรณ์มีกำลังการผลิตเต็มที่ 10,000 ก้อนต่อปี แต่ปัจจุบันสหกรณ์มีคู่แข่งขันมากจึงผลิตเพียง 8,000 ก้อนต่อปี เพื่อขายแก่ลูกค้าประจำ ในปีนี้มีผู้มาเสนอซื้อสบู่เปลือกมังคุดจำนวน 1,500 ก้อน โดยเสนอซื้อในราคาก้อนละ 20 บาท ซึ่งต่ำกว่าราคาขายตามปกติก้อนละ 5 บาท และเสนอรูปแบบสบู่ ซึ่งต้องมีตราสัญลักษณ์ของผู้ซื้อพิมพ์อยู่ที่สบู่ด้วย ส่วนการบรรจุหีบห่อ ผู้ซื้อจะนำไปบรรจุหีบห่อเอง รวมทั้งรับขนส่งไปเอง ถ้าสหกรณ์รับข้อเสนอนี้ สหกรณ์ต้องซื้อเครื่องพิมพ์ตราสัญลักษณ์ในราคา 7,500 บาท ซึ่งใช้เฉพาะคำสั่งซื้อพิเศษนี้เท่านั้น สหกรณ์ควรรับคำสั่งซื้อพิเศษนี้หรือไม่

เริ่มต้นต้องพิจารณาว่า สหกรณ์มีกำลังการผลิตเหลือเพียงพอที่จะผลิตตามคำสั่งซื้อพิเศษนี้หรือไม่ ปรากฏว่าสหกรณ์มีกำลังการผลิตเหลืออยู่ 2,000 ก้อน จึงเพียงพอที่จะรับคำสั่งซื้อพิเศษจำนวน 1,500 ก้อนนี้ ซึ่งคำนวณได้ดังนี้

	กำลังการผลิตเต็มที่	10,000	ก้อนต่อปี
	ปริมาณการผลิตปัจจุบัน	8,000	ก้อนต่อปี
ดังนั้น	กำลังการผลิตเหลืออยู่	2,000	ก้อนต่อปี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนพบว่า ต้นทุนรวม (full cost) ที่ใช้ในการผลิตสบู่เปลือกมังคุดประกอบด้วย

	ต้นทุนต่อหน่วย (บาท)
วัตถุทางตรง	7
ค่าแรงงานทางตรง	3
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	2
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ทางตรง*	5
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ที่ได้รับจัดสรร	5
รวม	22

หมายเหตุ: *ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ทางตรงหน่วยละ 5 บาท คำนวณจาก 7,500/1,500 เนื่องจากเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการรับคำสั่งซื้อพิเศษนี้ทำให้สหกรณ์ต้องซื้อเครื่องพิมพ์ตราสัญลักษณ์ในราคา 7,500 บาท ซึ่งใช้เฉพาะคำสั่งซื้อพิเศษนี้เท่านั้น จึงจัดเป็นค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ทางตรง

ถ้าท่านเป็นผู้บริหารสหกรณ์อ้อมใจ จำกัด ท่านจะรับคำสั่งซื้อพิเศษนี้หรือไม่

การวิเคราะห์

ในการพิจารณาหากผู้จัดการสหกรณ์ใช้ข้อมูลต้นทุนตามวิธีต้นทุนรวมก้อนละ 22 บาท มาตัดสินใจย่อมจะไม่รับคำสั่งซื้อพิเศษนี้เพราะจะขาดทุนก้อนละ 2 บาท แต่หากพิจารณาให้รอบคอบแล้วจะพบว่าค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ที่ได้รับจัดสรร เป็นต้นทุนที่ไม่แตกต่างกันในระหว่างทางเลือก กล่าวคือ ไม่ว่าสหกรณ์จะรับคำสั่งซื้อพิเศษนี้หรือไม่ก็ตาม สหกรณ์ยังคงต้องเสียค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ที่ใช้ร่วมกันในจำนวนเท่าเดิม ดังนั้น จึงไม่ต้องนำค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ที่ได้รับจัดสรรมาพิจารณา การเปรียบเทียบต้นทุนส่วนเพิ่มกับราคาที่เสนอซื้อจะเป็นดังนี้

		ต่อหน่วย (บาท)
ราคาที่เสนอซื้อ		20
ต้นทุนส่วนเพิ่ม		
วัตถุทางตรง	7	
ค่าแรงงานทางตรง	3	
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	2	
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ทางตรง	5	17
กำไรส่วนเพิ่ม		3

จะเห็นว่า ราคาที่เสนอซื้อก้อนละ 20 บาท แต่ต้นทุนส่วนเพิ่มที่ใช้ในการผลิตสบู่เปลือกมังคุดตามคำสั่งซื้อพิเศษ ก้อนละ 17 บาท ดังนั้น ราคาเสนอซื้อสูงกว่าต้นทุนส่วนเพิ่มก้อนละ 3 บาท สหกรณ์จึงควรรับคำสั่งซื้อพิเศษนี้ เพราะจะทำให้สหกรณ์ได้รับกำไรเพิ่มขึ้น 4,500 บาท ซึ่งคำนวณจาก 1,500 ก้อน × 3 บาท หรือจะคำนวณได้อีกวิธีหนึ่งคือ

รายได้ส่วนเพิ่ม (1,500 ก้อน × 20 บาท)	=	30,000	บาท
ต้นทุนส่วนเพิ่ม (1,500 ก้อน × 17 บาท)	=	25,500	บาท
กำไรส่วนเพิ่ม	=	4,500	บาท

ประเด็นการวิเคราะห์

เพราะเหตุใดการพิจารณารับคำสั่งซื้อพิเศษ จึงต้องตรวจสอบก่อนว่าสหกรณ์มีกำลังการผลิตเหลืออยู่เพียงพอหรือไม่ และท่านคิดว่าการขายตามคำสั่งซื้อพิเศษนี้จะกระทบต่อการขายตามปกติของสหกรณ์หรือไม่

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.3.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.3.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.3 เรื่องที่ 6.3.2

เรื่องที่ 6.3.3 การตัดสินใจผลิตต่อหรือขายทันที

การตัดสินใจว่าจะผลิตต่อหรือขายทันที (sell as-is or process further) จะเกิดในกรณีที่สินค้าที่ผลิตได้สามารถขายได้ ณ จุดใดจุดหนึ่งของกระบวนการผลิต หรือนำไปผลิตต่อในขั้นต่อไปแล้วจึงขาย หรือนำไปผลิตต่ออีกหลายขั้นตอนจนถึงกระบวนการผลิตขั้นสุดท้ายแล้วจึงขายก็ได้

เกณฑ์การพิจารณา คือ เปรียบเทียบรายได้ส่วนเพิ่มกับต้นทุนส่วนเพิ่ม

รายได้ส่วนเพิ่ม หมายถึง รายได้ที่จะได้รับเพิ่มขึ้นจากการผลิตต่อ

ต้นทุนส่วนเพิ่ม หมายถึง ต้นทุนที่ใช้ในการผลิตต่อ

รายได้ส่วนเพิ่ม มากกว่า ต้นทุนส่วนเพิ่ม ⟶ ควรตัดสินใจผลิตต่อ
เพราะจะทำให้สหกรณ์ได้รับกำไรเพิ่ม

หลักการวิเคราะห์ ต้นทุนที่เกิดขึ้นก่อนที่จะผลิตต่อเรียกว่า ต้นทุนร่วม (Joint Cost) จะไม่นำมาพิจารณา ถือเป็นต้นทุนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เพราะต้นทุนจำนวนนี้ได้เกิดขึ้นแล้ว และไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะผลิตต่อหรือไม่ ก็ตาม

ตัวอย่างที่ 6.13 สหกรณ์การเกษตรไทย จำกัด ปลูกลำไยโดยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เท่ากับ 1,000 กิโลกรัม (kg) มีต้นทุนการปลูกตั้งแต่เตรียมพื้นที่ ให้ปุ๋ย ให้น้ำ แต่งกิ่ง จนถึงเก็บเกี่ยว เท่ากับ 20,000 บาทต่อไร่ สหกรณ์แยกขายผลผลิตตามขนาดของลำไย เป็นเกรด A, B และ C โดยมีปริมาณผลผลิตและราคาขายดังนี้

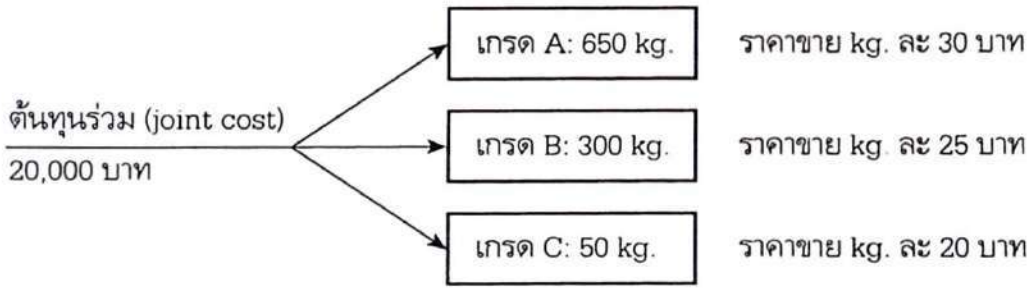

		ต่อหน่วย (บาท)
ราคาที่เสนอซื้อ		20
ต้นทุนส่วนเพิ่ม		
วัตถุทางตรง	7	
ค่าแรงงานทางตรง	3	
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	2	
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่ทางตรง	5	17
กำไรส่วนเพิ่ม		3

จะเห็นว่า ราคาที่เสนอซื้อก้อนละ 20 บาท แต่ต้นทุนส่วนเพิ่มที่ใช้ในการผลิตสบู่เปลือกมังคุดตามคำสั่งซื้อพิเศษ ก้อนละ 17 บาท ดังนั้น ราคาเสนอซื้อสูงกว่าต้นทุนส่วนเพิ่มก้อนละ 3 บาท สหกรณ์จึงควรรับคำสั่งซื้อพิเศษนี้ เพราะจะทำให้สหกรณ์ได้รับกำไรเพิ่มขึ้น 4,500 บาท ซึ่งคำนวณจาก 1,500 ก้อน × 3 บาท หรือจะคำนวณได้อีกวิธีหนึ่งคือ

รายได้ส่วนเพิ่ม (1,500 ก้อน × 20 บาท)	=	30,000	บาท
ต้นทุนส่วนเพิ่ม (1,500 ก้อน × 17 บาท)	=	25,500	บาท
กำไรส่วนเพิ่ม	=	4,500	บาท

ประเด็นการวิเคราะห์

เพราะเหตุใดการพิจารณารับคำสั่งซื้อพิเศษ จึงต้องตรวจสอบก่อนว่าสหกรณ์มีกำลังการผลิตเหลืออยู่เพียงพอหรือไม่ และท่านคิดว่าการขายตามคำสั่งซื้อพิเศษนี้จะกระทบต่อการขายตามปกติของสหกรณ์หรือไม่

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.3.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.3.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.3 เรื่องที่ 6.3.2

เรื่องที่ 6.3.3 การตัดสินใจผลิตต่อหรือขายทันที

การตัดสินใจว่าจะผลิตต่อหรือขายทันที (sell as-is or process further) จะเกิดในกรณีที่สินค้าที่ผลิตได้สามารถขายได้ ณ จุดใดจุดหนึ่งของกระบวนการผลิต หรือนำไปผลิตต่อในขั้นต่อไปแล้วจึงขาย หรือนำไปผลิตต่ออีกหลายขั้นตอนจนถึงกระบวนการผลิตขั้นสุดท้ายแล้วจึงขายก็ได้

เกณฑ์การพิจารณา คือ เปรียบเทียบรายได้ส่วนเพิ่มกับต้นทุนส่วนเพิ่ม

รายได้ส่วนเพิ่ม หมายถึง รายได้ที่จะได้รับเพิ่มขึ้นจากการผลิตต่อ

ต้นทุนส่วนเพิ่ม หมายถึง ต้นทุนที่ใช้ในการผลิตต่อ

> **รายได้ส่วนเพิ่ม มากกว่า ต้นทุนส่วนเพิ่ม ⟶ ควรตัดสินใจผลิตต่อ เพราะจะทำให้สหกรณ์ได้รับกำไรเพิ่ม**

หลักการวิเคราะห์ ต้นทุนที่เกิดขึ้นก่อนที่จะผลิตต่อเรียกว่า ต้นทุนร่วม (Joint Cost) จะไม่นำมาพิจารณา ถือเป็นต้นทุนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เพราะต้นทุนจำนวนนี้ได้เกิดขึ้นแล้ว และไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะผลิตต่อหรือไม่ ก็ตาม

ตัวอย่างที่ 6.13 สหกรณ์การเกษตรไทย จำกัด ปลูกลำไยโดยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เท่ากับ 1,000 กิโลกรัม (kg) มีต้นทุนการปลูกตั้งแต่เตรียมพื้นที่ ให้ปุ๋ย ให้น้ำ แต่งกิ่ง จนถึงเก็บเกี่ยว เท่ากับ 20,000 บาทต่อไร่ สหกรณ์แยกขายผลผลิตตามขนาดของลำไย เป็นเกรด A, B และ C โดยมีปริมาณผลผลิตและราคาขายดังนี้

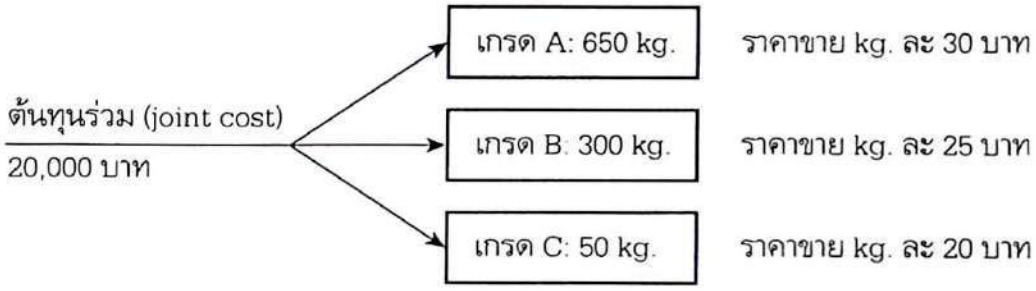

ตัวอย่างที่ 6.14 สหกรณ์ร้านค้า มีสุข จำกัด ดำเนินธุรกิจขายสินค้า แบ่งเป็น 3 แผนกคือ แผนกสินค้าทั่วไป แผนกขายอาหารสำเร็จรูป และแผนกเครื่องเขียน คาดว่าผลการดำเนินงานในปีหน้าจะเป็นดังนี้

รายการ	แผนก สินค้าทั่วไป	แผนกขาย อาหารสำเร็จรูป	แผนก เครื่องเขียน	รวม
รายได้จากการขาย	500,000	100,000	200,000	800,000
หัก ต้นทุนผันแปร	350,000	60,000	100,000	510,000
กำไรส่วนเกิน	150,000	40,000	100,000	290,000
หัก ต้นทุนคงที่				
เงินเดือน	67,000	38,000	45,000	150,000
ค่าเสื่อมราคา	5,000	8,000	14,000	27,000
ค่าเบี้ยประกันภัย	10,000	2,000	4,000	16,000
ค่าใช้จ่ายบริหารทั่วไป	3,000	1,000	2,000	6,000
รวม	85,000	49,000	65,000	199,000
กำไรจากการดำเนินงาน (บาท)	65,000	(9,000)	35,000	91,000

ผู้บริหารสหกรณ์เห็นว่าแผนกขายอาหารสำเร็จรูปประสบผลขาดทุนต่อเนื่องมาหลายปีและที่คาดคะเนในปีหน้าก็เช่นกัน จึงคิดที่จะปิดแผนกขายอาหารสำเร็จรูปเพราะเข้าใจว่าจะทำให้กำไรรวมของสหกรณ์เพิ่มขึ้น จึงขอให้ฝ่ายจัดการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ

จากการวิเคราะห์ต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับแผนกขายอาหารสำเร็จรูป พบว่า

1) ต้นทุนผันแปรทั้งการผลิต การขาย และการบริหาร รวม 60,000 บาท จะไม่เกิดขึ้น เพราะเป็นต้นทุนที่หลีกเลี่ยงได้ ถ้ายกเลิกแผนกขายอาหารสำเร็จรูป

2) เงินเดือนของแผนกขายอาหารสำเร็จรูปจำนวน 38,000 บาทนั้นเป็นเงินเดือนของแม่ครัว 25,000 บาท นอกนั้นเป็นเงินเดือนที่ได้รับจัดสรรมาจากส่วนกลาง

3) ค่าเสื่อมราคาของแผนกขายอาหารสำเร็จรูป ประกอบด้วยค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ที่ใช้ในการปรุงอาหาร 5,000 บาท นอกนั้นเป็นค่าเสื่อมราคาที่ได้รับจัดสรรมาจากส่วนกลาง

4) ค่าเบี้ยประกันภัย จำนวน 2,000 บาทและค่าใช้จ่ายบริหารทั่วไป จำนวน 1,000 บาท เป็นต้นทุนคงที่ที่ได้รับจัดสรรจากส่วนกลางทั้งหมด ไม่มีส่วนที่เป็นของแผนกโดยตรง

การเปรียบเทียบรายได้ที่ลดลงกับต้นทุนที่หลีกเลี่ยงได้ เมื่อยกเลิกแผนกขายอาหารสำเร็จรูปจะเป็นดังนี้

รายได้ลดลง		100,000
ต้นทุนที่หลีกเลี่ยงได้		
ต้นทุนผันแปร	60,000	
เงินเดือน	25,000	
ค่าเสื่อมราคา	5,000	90,000
กำไรลดลง (บาท)		10,000

จากการเปรียบเทียบ จะเห็นว่า หากยกเลิกแผนกขายอาหารสำเร็จรูป จะทำให้รายได้ขาดหายไป 100,000 บาท ในขณะเดียวกันก็สามารถลดต้นทุนที่เกี่ยวข้องได้ 90,000 บาท ซึ่งน้อยกว่ารายได้ที่ลดลงเป็นจำนวน 10,000 บาท ดังนั้นสหกรณ์จึงไม่ควรยกเลิกแผนกขายอาหารสำเร็จรูปเพราะจะทำให้กำไรรวมของสหกรณ์ลดลง 10,000 บาท

นอกจากการวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังสามารถวิเคราะห์ส่วนต่างระหว่างกรณีไม่ยกเลิกกับกรณียกเลิกแผนกขายอาหารสำเร็จรูปในรูปของงบกำไรขาดทุนได้ดังนี้

(หน่วย: บาท)

	กรณีไม่ยกเลิก	**กรณียกเลิก**	**ส่วนต่าง เพิ่ม (ลด)**
รายได้จากการขาย	800,000	700,000	(100,000)
หัก ต้นทุนผันแปร	510,000	450,000	(60,000)
กำไรส่วนเกิน	290,000	250,000	(40,000)
หัก ต้นทุนคงที่			
เงินเดือน	150,000	125,000	(25,000)
ค่าเสื่อมราคา	27,000	22,000	(5,000)
ค่าเบี้ยประกันภัย	16,000	16,000	-
ค่าใช้จ่ายบริหารทั่วไป	6,000	6,000	-
รวมต้นทุนคงที่	199,000	169,000	(30,000)
กำไรจากการดำเนินงาน	91,000	81,000	(10,000)

จากการวิเคราะห์ส่วนต่าง จะเห็นว่า เมื่อยกเลิกแผนกขายอาหารสำเร็จรูป จะทำให้สหกรณ์มีกำไรรวม 81,000 บาท ซึ่งลดลงจากกรณีไม่เลิกแผนกเป็นจำนวนเงิน 10,000 บาท ดังนั้นสหกรณ์จึงไม่ควรยกเลิกแผนกขายอาหารสำเร็จรูป

ประเด็นการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ปัญหาของสหกรณ์ร้านค้ามีสุข จำกัด ตามตัวอย่างข้างต้น มีทางเลือกเพียง 2 ทาง คือ ยกเลิกกับไม่ยกเลิกแผนกขาดทุนเท่านั้นใช่หรือไม่ ผู้บริหารสหกรณ์อาจพิจารณาดำเนินการอย่างอื่นนอกเหนือจาก 2 ทางเลือกนี้อีกได้หรือไม่ อย่างไร

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.3.4 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.3.4
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.3 เรื่องที่ 6.3.4

เรื่องที่ 6.3.5 การตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราว

การตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราว หมายถึง การหยุดการผลิตและการขายในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในกรณีที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหรือไม่ใช่ฤดูกาลขาย ทำให้สหกรณ์ประสบปัญหายอดขายลดต่ำลงจนไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะดำเนินงานต่อไปหรือหยุดการผลิตชั่วคราวก็ประสบผลขาดทุน ดังนั้น ผู้บริหารสหกรณ์จึงต้องตัดสินใจว่าควรหยุดการผลิตชั่วคราวหรือไม่เพื่อยอมรับผลขาดทุนที่น้อยกว่าและรอให้ภาวะเศรษฐกิจหรือภาวะตลาดดีขึ้น จึงเปิดดำเนินการใหม่

ในกรณีที่สหกรณ์ตัดสินใจหยุดการผลิตสินค้าชั่วคราว สหกรณ์จะไม่มีรายได้แต่ยังคงมีค่าใช้จ่ายบางรายการเกิดขึ้น เช่น ค่าบำรุงรักษาเครื่องจักรหรืออุปกรณ์การผลิต ค่าเบี้ยประกันภัยโรงงาน ค่ารักษาความปลอดภัยสินทรัพย์ในโรงงาน ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต เป็นต้น เนื่องจาก ในระหว่างที่หยุดการผลิตชั่วคราวนั้น สินทรัพย์ถาวรต่าง ๆ ยังคงมีอยู่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการบำรุงรักษาและดูแลให้อยู่ในสภาพที่จะใช้งานต่อไปได้ และต้องมีการดูแลให้ปลอดภัยจากการสูญหาย รวมทั้งตัวสินทรัพย์ย่อมเสื่อมสภาพไปเองตามธรรมชาติด้วย นอกจากนี้หลังจากที่หยุดการผลิตชั่วคราวแล้วเปิดทำการผลิตใหม่ อาจมีค่าใช้จ่ายในการเตรียมการผลิต เมื่อเริ่มเดินเครื่องจักรใหม่ ต้นทุนที่เกิดขึ้นเหล่านี้รวมเรียกว่า "ต้นทุนการหยุดผลิตชั่วคราว (temporary shutdown cost)" ซึ่งเป็นต้นทุนที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ตามเมื่อหยุดทำการผลิตต้นทุนบางรายการจะไม่เกิดขึ้น เช่น ค่าวัตถุทางตรง ค่าแรงงานทางตรง เป็นต้น ต้นทุนลักษณะนี้จึงเป็นต้นทุนที่หลีกเลี่ยงได้

ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้บริหารสหกรณ์ยังคงตัดสินใจดำเนินงานต่อไป ภายใต้ภาวะเศรษฐกิจ ตกต่ำ ที่ทำให้ยอดขายลดลง สหกรณ์ก็จะประสบผลขาดทุน จึงต้องพิจารณาว่าทางเลือกใดที่จะทำให้ สหกรณ์ขาดทุนน้อยกว่า

เกณฑ์การพิจารณา คือ เปรียบเทียบผลขาดทุนหากดำเนินงานต่อไปกับต้นทุนการหยุดผลิตชั่วคราว

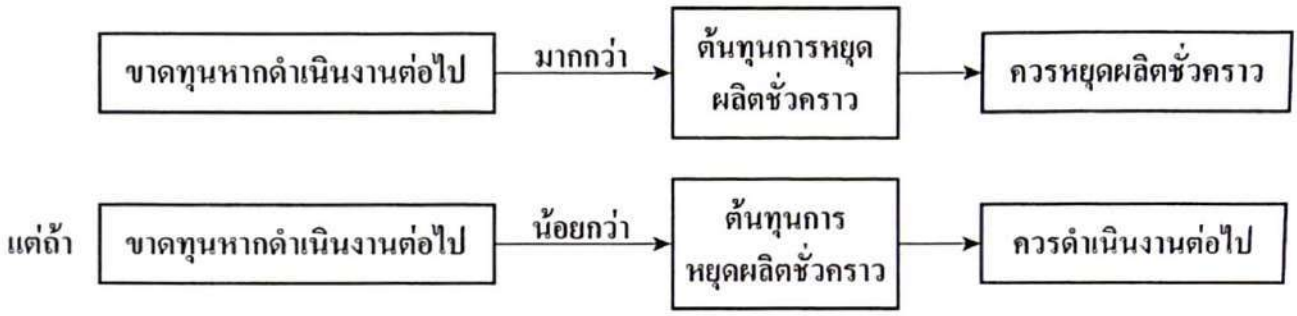

ตัวอย่างที่ 6.15 สหกรณ์นิยมไทย จำกัด ผลิตและขายไวน์ลำไย ในราคาขวดละ 150 บาท โดยปกติ สหกรณ์ผลิตและขายไวน์ลำไย 500 ขวดต่อเดือน มีต้นทุนการผลิตและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานผันแปร ขวดละ 90 บาท ต้นทุนการผลิตและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานคงที่รวม 20,000 บาทต่อเดือน เนื่องจากภาวะตลาดไม่ดีส่งผลให้ยอดขายไวน์ลำไยของสหกรณ์ลดต่ำลงเหลือเพียงเดือนละ 200 ขวด และคาดว่ายอดขายจะลดต่ำต่อไปอีกระยะหนึ่ง ผู้บริหารสหกรณ์จึงกำลังตัดสินใจว่าจะหยุดการผลิตชั่วคราวหรือไม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังนี้

รายการ	ดำเนินงานตามปกติ	หยุดการผลิตชั่วคราว
ยอดขาย (200 ขวด × 150 บาท)	30,000	-
ต้นทุนผันแปร (200 ขวด × 90 บาท)	18,000	-
กำไรส่วนเกิน	12,000	
ต้นทุนคงที่		
วัตถุทางอ้อม	2,800	500
ค่าแรงงานทางอ้อม	8,500	2,500
ค่าบำรุงรักษา	5,400	4,500
ค่าเบี้ยประกันภัย	800	800
ค่าเสื่อมราคา	1,500	1,500
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	1,000	800
รวม	20,000	
(ขาดทุน) จากการดำเนินงาน	(8,000)	
ค่าใช้จ่ายเมื่อเริ่มทำการผลิตใหม่		1,000
ต้นทุนการหยุดผลิตชั่วคราว (บาท)		11,600

จะเห็นว่า แม้ว่ายอดขายจะลดจากระดับปกติ 500 ขวดต่อเดือน เหลือเพียง 200 ขวดต่อเดือน ซึ่งทำให้สหกรณ์มีผลขาดทุนจากการดำเนินงาน 8,000 บาทต่อเดือน ก็ยังดีกว่าการหยุดผลิตชั่วคราว เพราะผลขาดทุนน้อยกว่าต้นทุนการหยุดผลิตชั่วคราว ดังนั้น สหกรณ์จึงควรผลิตและขายตามปกติ

อย่างไรก็ตาม เป็นที่คาดการณ์ว่ายอดขายจะลดต่ำลงไปอีก ผู้บริหารสหกรณ์จึงต้องการทราบว่า ณ ระดับปริมาณขายลดลงถึงจุดต่ำสุดเท่าใด สหกรณ์จึงควรหยุดการผลิตชั่วคราวถ้าราคาขายและต้นทุนไม่เปลี่ยนแปลง การคำนวณสามารถใช้เทคนิคการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนมาประยุกต์เพื่อหาคำตอบได้โดยคำนวณหาจุดตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราวได้จากสูตรต่อไปนี้

$$\text{จุดตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราว} = \frac{\text{ผลต่างต้นทุนระหว่าง 2 ทางเลือก}}{\text{กำไรส่วนเกินต่อหน่วย}}$$

จากตัวอย่างข้างต้น ผลต่างต้นทุนระหว่าง 2 ทางเลือก เป็นดังนี้

(หน่วย: บาท)

	ต้นทุนคงที่ตามปกติ	ต้นทุนการหยุดผลิตชั่วคราว	ส่วนต่างเพิ่ม (ลด)
วัตถุทางอ้อม	2,800	500	(2,300)
ค่าแรงงานทางอ้อม	8,500	2,500	(6,000)
ค่าบำรุงรักษา	5,400	4,500	(900)
ค่าเบี้ยประกันภัย	800	800	-
ค่าเสื่อมราคา	1,500	1,500	-
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	1,000	800	(200)
ค่าใช้จ่ายเมื่อเริ่มทำการผลิตใหม่	-	1,000	1,000
รวม	**20,000**	**11,600**	**(8,400)**

$$\text{จุดตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราว} = \frac{20,000 - 11,600}{150 - 90}$$

$$= \frac{8,400}{60}$$

$$= 140 \text{ ขวดต่อเดือน}$$

จุดตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราวเท่ากับ 140 ขวดต่อเดือน หมายความว่า ที่ปริมาณขาย ไวน์ลำไย จำนวน 140 ขวดต่อเดือน จะทำให้สหกรณ์มีผลขาดทุน 11,600 บาท ซึ่งเท่ากับต้นทุนการหยุดผลิตชั่วคราว พอดี พิสูจน์ได้ดังนี้

พิสูจน์		**หน่วย (บาท)**
ยอดขาย (140 ขวด × 150 บาท)	=	21,000
หัก ต้นทุนผันแปร (140 ขวด × 90 บาท)	=	12,600
กำไรส่วนเกิน	=	8,400
หัก ต้นทุนคงที่	=	20,000
ขาดทุนจากการดำเนินงาน	=	11,600

ดังนั้น ถ้าปริมาณขายไวน์ลำไยต่ำกว่า 140 ขวดต่อเดือน สหกรณ์ควรหยุดการผลิตชั่วคราว เพราะปริมาณขายที่ต่ำกว่า 140 ขวดต่อเดือน จะมีผลขาดทุนมากกว่าต้นทุนการหยุดผลิตชั่วคราว กล่าวคือ ผลขาดทุนจากการดำเนินงานจะมากกว่า 11,600 บาท

ประเด็นการวิเคราะห์

การตัดสินใจหยุดการผลิตชั่วคราวหรือดำเนินงานต่อไปทั้ง ๆ ที่มีผลขาดทุน นอกจากจะเปรียบผลต่างของต้นทุนแล้ว จะต้องพิจารณาปัจจัยอื่นประกอบอีกหรือไม่ เพราะเหตุใด

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.3.5 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.3.5
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.3 เรื่องที่ 6.3.5

เรื่องที่ 6.3.6 การตัดสินใจเลือกสินค้าที่จะผลิตภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรที่สหกรณ์มีอยู่

การเลือกสินค้าที่จะผลิตและขายเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารสหกรณ์ โดยเฉพาะสหกรณ์ที่มีการผลิตและขายสินค้าหลายชนิดโดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน สหกรณ์มักจะประสบปัญหาในระยะสั้นเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีจำกัด เช่น เครื่องจักรที่มีอยู่สามารถผลิตสินค้าได้ในจำนวนจำกัด วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีจำกัด พื้นที่ใช้สอยภายในอาคารโรงงานมีจำกัด เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถผลิตสินค้าให้เพียงพอกับความต้องการของตลาดได้ทั้งหมด และเนื่องจากสินค้าแต่ละชนิดมีกำไรส่วนเกินต่อหน่วยไม่เท่ากัน ดังนั้น ผู้บริหารสหกรณ์จึงต้องตัดสินใจว่าจะเลือกผลิตและขายสินค้าชนิดใด เป็นจำนวนเท่าใด จึงจะทำให้สหกรณ์ได้รับประโยชน์สูงสุด ภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่

เกณฑ์การพิจารณา

1. กรณีที่ไม่มีข้อจำกัด ให้เลือกผลิตสินค้าที่มีกำไรส่วนเกินต่อหน่วยสูงสุด

2. กรณีที่มีข้อจำกัดของทรัพยากรหนึ่งข้อจำกัด จะต้องพิจารณา**กำไรส่วนเกินต่อหนึ่งหน่วยทรัพยากรแทนที่จะพิจารณากำไรส่วนเกินต่อหน่วย** และให้เลือกผลิตสินค้าที่มีกำไรส่วนเกินต่อหนึ่งหน่วยของทรัพยากรนั้นสูงสุดก่อน โดยผลิตให้ครบตามความต้องการของตลาด จากนั้นจึงนำทรัพยากรที่เหลือมาผลิตสินค้าที่มีกำไรส่วนเกินต่อหนึ่งหน่วยของทรัพยากรนั้นสูงรองลงมา ตามลำดับจนหมดทรัพยากรที่มีอยู่ และการผลิตต้องไม่เกินจำนวนที่ตลาดต้องการ

3. กรณีที่มีข้อจำกัดของทรัพยากรหลายข้อจำกัด ต้องใช้เทคนิคการโปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming: LP) มาช่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งปัจจุบันมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและโปรแกรมตารางทำการ เช่น ไมโครซอฟต์เอ็กซ์เซล เป็นต้น มาช่วยในการประมวลผลแทนวิธีกราฟหรือวิธีคำนวณด้วยมือ ทำให้สามารถหาคำตอบได้ง่ายขึ้น

ตัวอย่างที่ 6.16 สหกรณ์ มิตรแท้ จำกัด ผลิตเสื้อม่อฮ่อมขาย โดยผลิต 3 ขนาด คือ ขนาด S M และ L และมีกำลังการผลิตสูงสุดเพียง 1,200 ชั่วโมงต่อเดือน ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตและการขายเป็นดังนี้

รายการ	S	M	L
ราคาขายต่อหน่วย (บาท)	150	180	220
ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย (บาท)	80	100	130
กำไรส่วนเกินต่อหน่วย (บาท)	70	80	90
เวลาที่ใช้ในการผลิตต่อหน่วย (ชั่วโมง)	2	2 2/3	4
กำไรส่วนเกินต่อชั่วโมง (บาท)	**35**	**30**	**22.50**
ลำดับการผลิต	1	2	3

ตามตัวอย่างนี้มีข้อจำกัดเพียงข้อเดียว คือ กำลังการผลิตมีสูงสุด 1,200 ชั่วโมงเท่านั้น ในการวิเคราะห์จึงต้องคำนวณหากำไรส่วนเกินต่อชั่วโมง แล้วเลือกผลิตสินค้าที่มีกำไรส่วนเกินต่อชั่วโมงสูงสุดก่อน ดังนั้น สหกรณ์มิตรแท้ จำกัด ควรเลือกผลิตเสื้อม่อฮ่อมขนาด S ก่อนเพราะมีกำไรส่วนเกินต่อชั่วโมงสูงสุด คือ 35 บาทต่อชั่วโมง และถ้าตลาดมีความต้องการเสื้อม่อฮ่อมขนาด S ไม่จำกัดจำนวน สหกรณ์ควรใช้กำลังการผลิตที่มีอยู่ทั้งหมดผลิตเสื้อม่อฮ่อมขนาด S เพราะจะทำให้สหกรณ์ได้รับกำไรส่วนเกินสูงสุด คือ 42,000 บาท ซึ่งคำนวณจาก 35 บาทต่อชั่วโมง × 1,200 ชั่วโมง

แต่ถ้ามีข้อจำกัดด้านความต้องการของตลาด เช่นสมมติว่าตลาดมีความต้องการเสื้อแต่ละขนาดดังนี้

รายการ	S	M	L
ความต้องการของตลาดต่อเดือน (ตัว)	400	300	500

ดังนั้น สหกรณ์ควรผลิตสินค้าตามลำดับดังนี้

จำนวนชั่วโมงทั้งหมดที่มี	=	1,200	ชั่วโมง
ลำดับที่ 1 ผลิตเสื้อขนาด S จำนวน 400 ตัว ๆ ละ 2 ชั่วโมง	=	800	ชั่วโมง
จำนวนชั่วโมงคงเหลือ	=	400	ชั่วโมง
ลำดับที่ 2 ผลิตเสื้อขนาด M จำนวน 150 ตัว ๆ ละ 2 ชั่วโมง	=	400	ชั่วโมง
จำนวนชั่วโมงเครื่องจักรคงเหลือ	=	0	ชั่วโมง

สรุป กรณีที่ตลาดมีความต้องการจำกัด สหกรณ์ควรเลือกผลิตเสื้อม่อฮ่อมขนาด S จำนวน 400 ตัว และขนาด M จำนวน 150 ตัว จึงจะทำให้สหกรณ์ได้รับกำไรส่วนเกินสูงสุดจากกำลังการผลิตที่มีจำกัดเพียง 1,200 ชั่วโมงต่อเดือน ซึ่งคำนวณได้ดังนี้

การคำนวณกำไรส่วนเกินรวม

	S	**M**	**รวม**
กำไรส่วนเกินต่อหน่วย (บาท)	70	80	-
ปริมาณขาย (ตัว)	400	150	550
กำไรส่วนเกินรวม (บาท)	28,000	12,000	40,000

ประเด็นการวิเคราะห์

กรณีสหกรณ์มีข้อจำกัดของทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตหนึ่งข้อจำกัด ทำไมในการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบว่าจะเลือกผลิตสินค้าใดนั้น จึงพิจารณาจากกำไรส่วนเกินต่อหน่วยไม่ได้

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 6.3.6 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 6.3.6
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 6 ตอนที่ 6.3 เรื่องที่ 6.3.6

บรรณานุกรม

Hansen, Don R. and Mowen, Maryanne M. (2012). *Management Accounting.* 7th ed. South-Western College Publishing.

Hilton, Ronald W. (2011). *Managerial Accounting.* 7th ed. McGraw-Hill Inc.

Hongren, Sundem. Stration. (2012). *Introduction to Management Accounting.* 13th ed. Prentice Hall International, Inc.

Noreen, Eric W. and Garrison, Ray H. (2000). *Managerial Accounting. Bringham Young University.* 9th ed. Irwin, McGraw-Hill Companies Copyright.

Maher, Michael W. and Deakin, Edward B. (2006). *Cost Accounting.* 4th ed. Richard D. Irwin, Inc.

หน่วยที่ 7

การกำกับดูแล การบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

รองศาสตราจารย์นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ

ชื่อ	รองศาสตราจารย์นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ
วุฒิ	บช.บ. (เกียรตินิยม) ประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอบบัญชี, พณ.ม. (บริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต
ตำแหน่ง	รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
หน่วยที่เขียน	หน่วยที่ 7

หน่วยที่ 7

การกำกับดูแล การบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

เค้าโครงเนื้อหา

ตอนที่ 7.1 การกำกับดูแลและการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์
- 7.1.1 ความหมายและหลักการการกำกับดูแลของสหกรณ์
- 7.1.2 แนวทางการกำกับดูแลของสหกรณ์
- 7.1.3 การบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์
- 7.1.4 จรรยาบรรณบุคลากรของสหกรณ์

ตอนที่ 7.2 การควบคุมภายในของสหกรณ์
- 7.2.1 การควบคุมของสหกรณ์
- 7.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายในของสหกรณ์
- 7.2.3 แนวทางและวิธีการควบคุมภายในของสหกรณ์

ตอนที่ 7.3 การประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์
- 7.3.1 แนวคิดการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์
- 7.3.2 การประเมินผลเชิงดุลยภาพ
- 7.3.3 การรายงานผลการปฏิบัติงาน
- 7.3.4 รายงานที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์

แนวคิด

1. การกำกับดูแลและการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์เป็นเรื่องสำคัญ สหกรณ์ควรนำการกำกับดูแลและการบริหารความเสี่ยงมาใช้ เพื่อให้สหกรณ์มีระบบการจัดการหรือการบริหารที่มีคุณภาพ มีการเปิดเผยข้อมูลที่โปร่งใส และมีผลการปฏิบัติงานในมาตรฐานที่สูงและลดความเสี่ยงให้อยู่ในระดับต่ำที่ยอมรับได้ หลักสหกรณ์ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการกำกับดูแลและการบริหารความเสี่ยงอยู่แล้ว ดังนั้น ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาคสหกรณ์ ภาครัฐและภาคสังคมต้องร่วมมือกันจัดให้มีการกำกับดูแลและการบริหารความเสี่ยงโดยให้ทุกคนตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของตน ตลอดจนรักษาจรรยาบรรณบุคลากรของสหกรณ์

2. การควบคุมของสหกรณ์จะช่วยทำให้สหกรณ์มั่นใจว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะเป็นไปตามแผน และบรรลุผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ การควบคุมภายในของสหกรณ์มีไว้เพื่อให้สหกรณ์ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รายงานทางการเงินของสหกรณ์ถูกต้องเชื่อถือได้ และสหกรณ์ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
3. การประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างมากต่อสหกรณ์ เครื่องมือหรือเทคนิคที่ใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานที่นิยมใช้และสหกรณ์สามารถนำไปใช้ได้ คือ การประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานสหกรณ์ การประเมินผลเชิงดุลยภาพ การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการรายงานที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาหน่วยที่ 7 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายการกำกับดูแลกิจการและการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์ได้
2. อธิบายการควบคุมภายในของสหกรณ์ได้
3. อธิบายการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ได้

ตอนที่ 7.1
การกำกับดูแลและการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 7 1 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 7.1.1 ความหมายและหลักการการกำกับดูแลของสหกรณ์
เรื่องที่ 7.1.2 แนวทางการกำกับดูแลของสหกรณ์
เรื่องที่ 7.1.3 การบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์
เรื่องที่ 7.1.4 จรรยาบรรณบุคลากรของสหกรณ์

แนวคิด

1. การกำกับดูแลของสหกรณ์ คือ การกำกับดูแลผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ จัดกระบวนการบริหารการจัดการ เพื่อให้การใช้ทรัพยากรของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล คุ้มค่าและประหยัด และเป็นผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม
2. หลักการกำกับดูแลของสหกรณ์มี 6 ประการ คือ 1) ความเท่าเทียมกันและเป็นธรรมหรือความยุติธรรม 2) การมีส่วนร่วม 3) คุณธรรมหรือจริยธรรม 4) ความคุ้มค่า 5) ความโปร่งใส และ 6) ความรับผิดชอบ การกำกับดูแลของสหกรณ์ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่าง 3 ภาคส่วน คือ 1) ภาคสหกรณ์ ประกอบด้วยสมาชิก คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ฝ่ายจัดการ และผู้ตรวจสอบกิจการ 2) ภาครัฐ ประกอบด้วยคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ นายทะเบียนสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และกรมส่งเสริมสหกรณ์ และ 3) ภาคสังคม ประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้อง และผู้สนใจทั่วไป โดยแต่ละภาคส่วนและแต่ละคนต้องปฏิบัติตนตามหน้าที่ ความรับผิดชอบ และใช้สิทธิของตนอยู่ภายในขอบเขตแห่งอำนาจ ตลอดจนประสานสัมพันธ์กัน
3. การบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์จะช่วยให้สหกรณ์สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ได้ ภายใต้ความเสี่ยงในระดับที่ยอมรับได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ด้านคือ 1) วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ 2) วัตถุประสงค์การดำเนินงาน 3) วัตถุประสงค์การรายงาน และ 4) วัตถุประสงค์การปฏิบัติตามกฎระเบียบ

4. จรรยาบรรณบุคลากรของสหกรณ์มี 4 กลุ่ม คือ 1) จรรยาบรรณสำหรับสมาชิกสหกรณ์ 2) จรรยาบรรณสำหรับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ 3) จรรยาบรรณสำหรับฝ่ายจัดการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ และ 4) จรรยาบรรณของผู้ตรวจสอบกิจการ นอกจากนี้ยังมีจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีสหกรณ์

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 7.1 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายและหลักการกำกับดูแลของสหกรณ์ได้
2. อธิบายแนวทางการกำกับดูแลของสหกรณ์ได้
3. อธิบายการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์ได้
4. อธิบายและปฏิบัติตามจรรยาบรรณบุคลากรของสหกรณ์ได้

เรื่องที่ 7.1.1 ความหมายและหลักการการกำกับดูแลของสหกรณ์

การกำกับดูแลเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในทุกกิจการรวมทั้งสหกรณ์ เพื่อให้กิจการมีระบบการจัดการหรือการบริหารที่มีคุณภาพ มีการเปิดเผยข้อมูลที่โปร่งใส และมีผลการปฏิบัติงานในมาตรฐานที่สูง ปัจจุบันรัฐบาลไทยปฏิรูประบบราชการและมุ่งเน้นการส่งเสริมให้หน่วยงานหรือองค์กรมีการกำกับดูแลหรือธรรมาภิบาล โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการและการควบคุมภายใน อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน ก่อนอื่นควรทราบถึงความหมายของการกำกับดูแลของสหกรณ์

1. ความหมายของการกำกับดูแลของสหกรณ์

การกำกับดูแล (Governance) หรือธรรมาภิบาล หรือบรรษัทภิบาลมีความหมายหลายอย่างทั้งอย่างแคบและอย่างกว้าง

1.1 ความหมายอย่างแคบของการกำกับดูแล เซอร์ เอเดรียน แคดเบอรี่ (Sir Adrian Cadbury) ได้ให้ความหมายของการกำกับดูแลกิจการที่ดีคือ ระบบซึ่งกิจการใช้ชี้ทางหรือสั่งการ (Direct) และควบคุม (Control) กิจกรรมต่าง ๆ กระบวนการกำกับดูแลอาจรวมถึง

- ความรับผิดชอบในการทำงาน (Responsibility) หมายถึง การกำหนดใครควรทำอะไร
- ความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ (Accountability) หมายถึง ผู้ที่มีความรับผิดชอบในการทำงานนั้นต้องมีความรับผิดชอบตามหน้าที่ต่อใครและอย่างไร
- การตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and Balances) หมายถึง ระบบการตรวจตราดูแลหรือกำกับดูแล (Supervision) และวิธีการควบคุมเพื่อให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจกัน

เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ สร้างความสามารถในการแข่งขัน และเพิ่มมูลค่าแก่เจ้าของกิจการ

1.2 ความหมายอย่างกว้างของการกำกับดูแล องค์กรเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development Centre: OECD) ได้ให้ความหมายของการกำกับดูแล คือ ระบบการกำกับและควบคุมกิจการโดยการแบ่งแยกสิทธิและหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการ ผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น หรือผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ซึ่งกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติ เพื่อใช้ในการตัดสินใจในกรณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกิจการ โดยยึดวัตถุประสงค์ของกิจการเป็นสำคัญ

การกำกับดูแลเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการปรับปรุงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจซึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายจัดการ คณะกรรมการ เจ้าของ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น การกำกับดูแลยังช่วยให้มีโครงสร้าง ซึ่งเป็นกลไกการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจการ และกำหนดวิธีที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านั้น รวมถึงสอดส่องดูแลผลการปฏิบัติงานของกิจการ

1.3 ความหมายของการกำกับดูแลของสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (พ.ศ. 2546) ได้ให้ความหมายของการกำกับดูแลของสหกรณ์ คือ การกำกับดูแลผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ จัดกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้การใช้ทรัพยากรของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล คุ้มค่าและโดยประหยัด และเป็นผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำเนินงานประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมั่นคง ส่งผลให้สหกรณ์เป็นที่เชื่อถือและยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

เมื่อทราบความหมายของการกำกับดูแลของสหกรณ์แล้ว ในลำดับต่อไปควรทราบถึงหลักการของการกำกับดูแลของสหกรณ์

2. หลักการของการกำกับดูแลของสหกรณ์

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (พ.ศ. 2546) ได้กำหนดหลักการสำคัญของการกำกับดูแลของสหกรณ์ มี 6 ประการ คือ

2.1 ความเท่าเทียมกันและเป็นธรรมหรือความยุติธรรม (Equitable Treatment) หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ของสหกรณ์ต้องกระทำให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและนโยบายที่บังคับใช้อย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งสหกรณ์ต้องดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วยความเป็นธรรม (หรือไม่เอารัดเอาเปรียบสหกรณ์หรือผู้มีส่วนได้เสีย) กล่าวคือ สหกรณ์ต้องไม่เลือกปฏิบัติ (หรือเลือกที่รักมักที่ชัง) และสหกรณ์ต้องไม่ลำเอียง (หรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง) หรือมีอคติ

2.2 การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องใด ๆ ของสหกรณ์มีส่วนร่วมในการดำเนินการและมีความรับผิดชอบร่วมกัน รวมทั้งการสร้างให้เกิดความเข้าใจและความเป็นเจ้าของ ซึ่งจะนำไปสู่การช่วยกันสอดส่องดูแลประโยชน์ส่วนรวมของสหกรณ์ สร้างความเจริญและเพิ่มมูลค่าให้แก่สมาชิกสหกรณ์

2.3 คุณธรรมหรือจริยธรรม (Ethics) หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย บุคลากรทุกฝ่ายต้องมีจริยธรรมหรือจรรยาบรรณในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะทำให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม ตรงไปตรงมา เต็มกำลังความรู้ความสามารถ ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคล เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ภายในสหกรณ์ รายละเอียดศึกษาในเรื่องที่ 7.1.4

2.4 ความคุ้มค่า (Economy) หมายถึง การบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรของสหกรณ์อย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสหกรณ์

2.5 ความโปร่งใส (Transparency หรือ Openness) หมายถึง การดำเนินงานต่าง ๆ ของสหกรณ์สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ ติดตามและประเมินผลได้ ตลอดจนมีการเปิดเผยข้อมูลสารสนเทศอย่างตรงไปตรงมา มีระบบสารสนเทศและการรายงานที่ดี ให้สารสนเทศที่ถูกต้องสมบูรณ์ ทันเวลา เพียงพอและเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สร้างความไว้วางใจระหว่างกันทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียในสหกรณ์

2.6 ความรับผิดชอบตามหน้าที่ (Accountability) หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่างตระหนักและรับทราบถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานของตน และความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนที่มีต่อผู้อื่นเพื่อใช้ในการติดตามและการประเมินผลงานได้ มีคู่มือการปฏิบัติงานและระเบียบที่ชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย รวมทั้งการจัดให้มีการถ่วงดุลอำนาจของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งมีอำนาจมากเกินไป หรือใช้อำนาจกระทำการใด ๆ โดยมิชอบ

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาคิดว่าในปัจจุบันสหกรณ์ได้นำหลักการกำกับดูแลไปใช้ในการบริหารจัดการสหกรณ์หรือไม่ อย่างไร

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.1.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.1.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.1 เรื่องที่ 7.1.1

เรื่องที่ 7.1.2 แนวทางการกำกับดูแลของสหกรณ์

เมื่อทราบถึงหลักการสำคัญของการกำกับดูแลของสหกรณ์แล้วงานขั้นต่อมา คือ การกำกับดูแลของสหกรณ์ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ แบ่งออกได้ 3 ภาคส่วนคือ 1) ภาคสหกรณ์ 2) ภาครัฐ และ 3) ภาคสังคม

1. การกำกับดูแลของสหกรณ์โดยภาคสหกรณ์

การกำกับดูแลของสหกรณ์ เริ่มต้นจากภาคสหกรณ์ที่ต้องปฏิบัติงานตามหลักสหกรณ์ ระเบียบ ข้อบังคับ คู่มือการปฏิบัติงาน และบุคลากรของสหกรณ์ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก คณะกรรมการดำเนินการ ฝ่ายจัดการ (เช่น ผู้จัดการสหกรณ์ เจ้าหน้าที่) และผู้ตรวจสอบกิจการ

ความหมายของสหกรณ์ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 กำหนดไว้ว่า "สหกรณ์หมายถึง คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้"

อุดมการณ์สหกรณ์ (Cooperative Ideology) คือ ความเชื่อร่วมกันที่ว่าการช่วยตนเอง และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักสหกรณ์ จะนำไปสู่การกินดีอยู่ดี มีความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม

องค์การสัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ (International Cooperative Alliance) ได้กำหนดหลักสหกรณ์ (Cooperative Principles) ไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. การเปิดรับสมาชิกโดยทั่วไปตามความสมัครใจ
2. การควบคุมโดยสมาชิกตามแนวทางประชาธิปไตย
3. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก
4. การปกครองตนเองและมีความเป็นอิสระ
5. การให้การศึกษา การฝึกอบรมและสารสนเทศ
6. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์
7. ความห่วงใยต่อชุมชนหรือการเอื้ออาทรต่อชุมชน

หลักสหกรณ์ดังกล่าวข้างต้นมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการกำกับดูแลของสหกรณ์ เช่น

1. การเปิดรับสมาชิกโดยทั่วไปด้วยความสมัครใจ บุคคลทุกคนเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ด้วยความสมัครใจ การเป็นสมาชิกถือเอาคุณสมบัติตามข้อบังคับของสหกรณ์นั้น ๆ และความประพฤติของผู้ที่จะเป็นสมาชิกเป็นปัจจัยสำคัญ สมาชิกเดิมในฐานะที่เป็นผู้ถือหุ้น ย่อมมีส่วนในการพิจารณาเลือกสรรบุคคลที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกใหม่ โดยสมาชิกเดิมอาจลงมติไม่รับผู้สมัครเป็นสมาชิกใหม่ได้ หากเห็นว่าผู้สมัครซึ่งเป็นสมาชิกใหม่รายใดมีความประพฤติไม่ดี ไม่มีความรับผิดชอบ จึงไม่สมควรรับเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ของตน

2. การควบคุมโดยสมาชิกตามแนวทางประชาธิปไตย สมาชิกกำกับดูแลสหกรณ์โดยการใช้สิทธิของตนเองอย่างเท่าเทียมกัน สมาชิกหนึ่งคนมีสิทธิในการออกเสียงหนึ่งเสียงในที่ประชุมใหญ่ เพื่อพิจารณาและอนุมัติเรื่องต่าง ๆ สมาชิกจึงควรตระหนักว่าการใช้สิทธิในการออกเสียงย่อมมีผลต่อการจัดการของสหกรณ์ และสมาชิกควรใช้ความพยายามที่จะใช้สิทธิเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและสหกรณ์

3. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก สมาชิกมีส่วนร่วมในทุนของสหกรณ์โดยการถือหุ้นได้ไม่เกิน 1 ใน 5 ของทุนสหกรณ์ เพื่อกำกับดูแลสหกรณ์โดยการป้องกันการครอบครองกิจการ หรือการที่บุคคลใดมีและใช้อำนาจมากเกินไป แล้วกระทำการใด ๆ ในสหกรณ์ โดยมิชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมอันดี

4. การปกครองตนเองและมีความเป็นอิสระ คณะกรรมการเป็นผู้บริหารและดำเนินกิจการสหกรณ์แทนสมาชิก โดยกรรมการแต่ละคนมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจในที่ประชุมคณะกรรมการ แต่เมื่อผลการประชุมคณะกรรมการมีมติเป็นเช่นใด กรรมการก็ต้องเคารพมติที่ประชุม นอกจากนี้คณะกรรมการยังเป็นผู้แทนสหกรณ์ในกิจการอันเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ซึ่งความรับผิดชอบของคณะกรรมการต่อบุคคลภายนอกเป็นความรับผิดชอบทั้งคณะ มิใช่ประธานกรรมการหรือกรรมการคนใดคนหนึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบโดยลำพัง การดำเนินการดังกล่าวถือว่าเป็นการกำกับดูแลการดำเนินกิจการของคณะกรรมการ

5. การให้การศึกษา การฝึกอบรมและสารสนเทศ สหกรณ์ควรจัดให้มีโครงการศึกษาอบรมแก่ทรัพยากรบุคคลของสหกรณ์อย่างทั่วถึง ทั้งกรรมการดำเนินการ ผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ ตลอดจนสมาชิกในด้านต่าง ๆ เช่น อุดมการณ์สหกรณ์ หลักการสหกรณ์ หน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในสหกรณ์ เป็นต้น โดยให้ความรู้ตั้งแต่ก่อนเริ่มจัดตั้งสหกรณ์ต่อเนื่องมาจนถึงเมื่อจัดตั้งเป็นสหกรณ์แล้ว เพื่อให้บุคคลทุกฝ่ายมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของสหกรณ์ และปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตนได้อย่างเหมาะสม มีการประสานความร่วมมือกันอย่างดีเพื่อความสำเร็จของสหกรณ์ ซึ่งจะเสริมสร้างให้แต่ละบุคคลมีการกำกับดูแลตามบทบาทหน้าที่ที่มีได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

นอกจากนี้ บุคลากรในสหกรณ์ยังมีส่วนเสริมสร้างให้เกิดการกำกับดูแลของสหกรณ์ บุคลากรของสหกรณ์ประกอบด้วยบุคคล 4 ฝ่าย คือ สมาชิก คณะกรรมการดำเนินการ ฝ่ายจัดการ และผู้ตรวจสอบกิจการ ผังโครงสร้างสหกรณ์แสดงได้ตามภาพที่ 7.1 บทบาทของบุคลากรของสหกรณ์แต่ละฝ่ายแสดงได้ตามภาพที่ 7.2

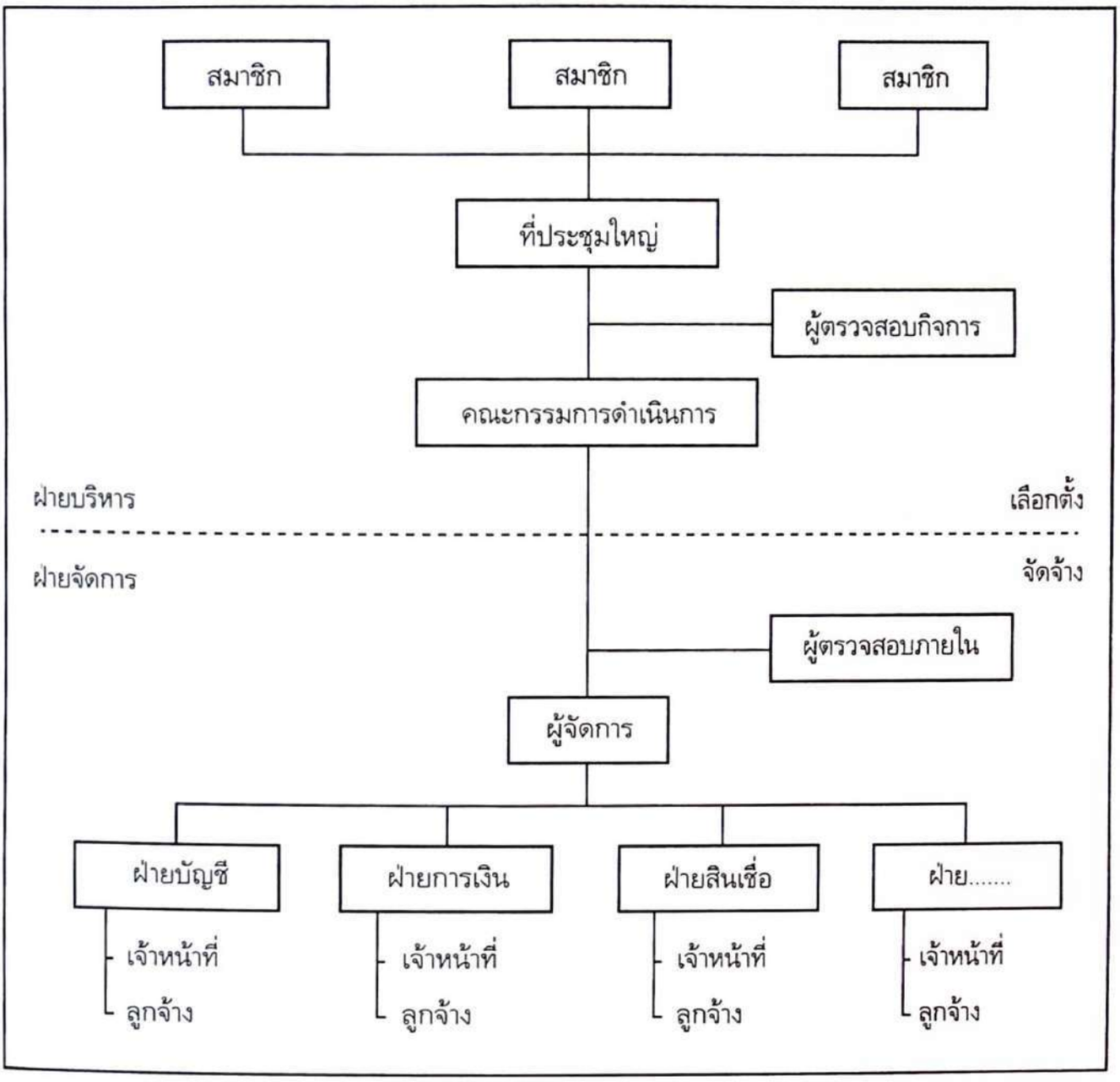

ภาพที่ 7.1 ผังโครงสร้างสหกรณ์

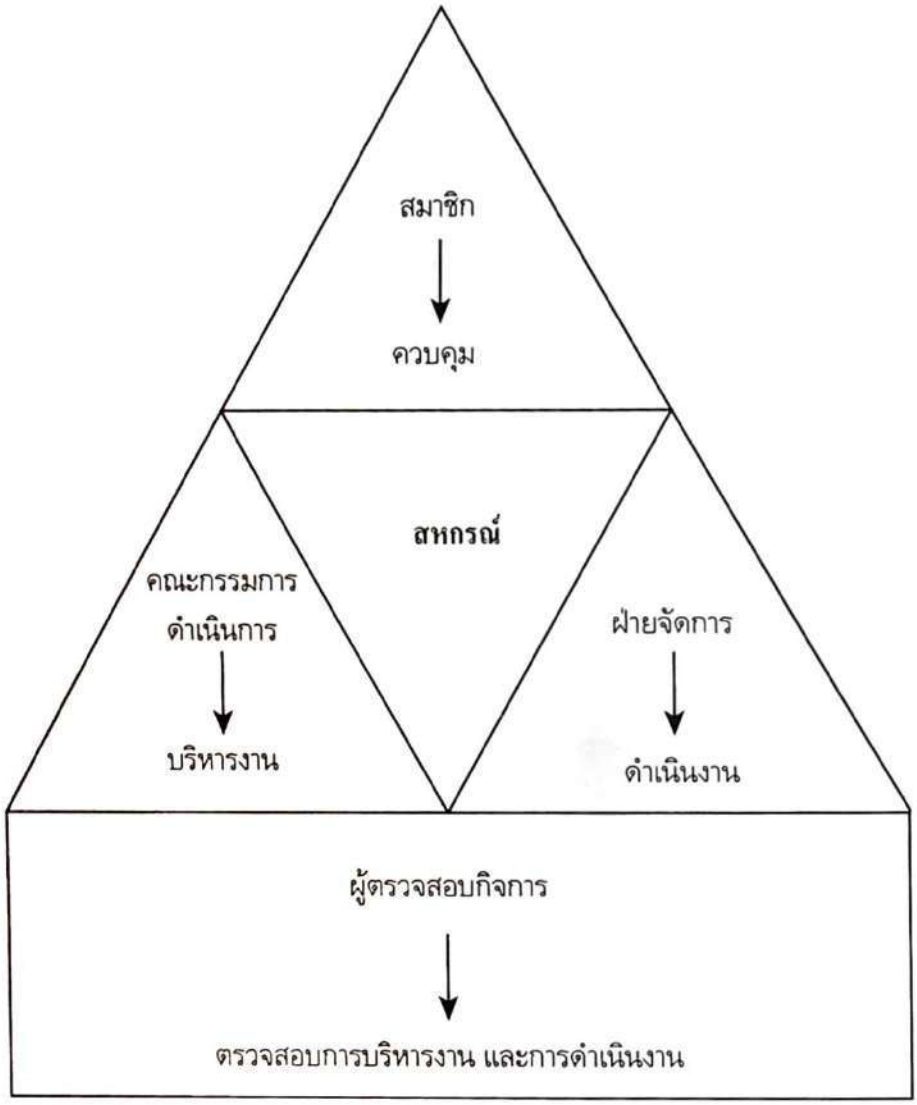

ภาพที่ 7.2 บทบาทของบุคลากรของสหกรณ์

ในการสร้างให้เกิดการกำกับดูแลของภาคสหกรณ์นั้น สหกรณ์ต้องจัดให้มีความรับผิดต่อผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ทั่วทั้งองค์กรของสหกรณ์ ดังนี้

1. มีการถ่วงดุลอำนาจอย่างเหมาะสม เพื่อไม่เปิดโอกาสให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือคนหนึ่งคนใด มีและใช้อำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียวต่อสหกรณ์

2. กำหนดภาระหน้าที่ชัดเจน ทั้งระดับกรรมการ ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ซึ่งจะทำให้สหกรณ์สามารถประเมินผลการทำงานได้ชัดเจนและเป็นธรรม

3. มีระเบียบ ข้อบังคับ และคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน รวมถึงการกำหนดเรื่องที่เกี่ยวกับจริยธรรมหรือข้อควรและไม่ควรปฏิบัติ

4. มีการรายงานที่ดีและทันกาลเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนได้รับรู้และรับทราบสารสนเทศได้

2. การกำกับดูแลของสหกรณ์โดยภาครัฐ

ภาครัฐมีส่วนสำคัญในการกำกับดูแลของสหกรณ์ เพราะว่าภาครัฐกำหนดนโยบายและกำกับดูแลสหกรณ์โดยใช้กฎหมาย ระเบียบ คำแนะนำ และคำสั่ง เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐประกอบด้วย คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ นายทะเบียนสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และกรมส่งเสริมสหกรณ์ แสดงได้ดังภาพที่ 7.3

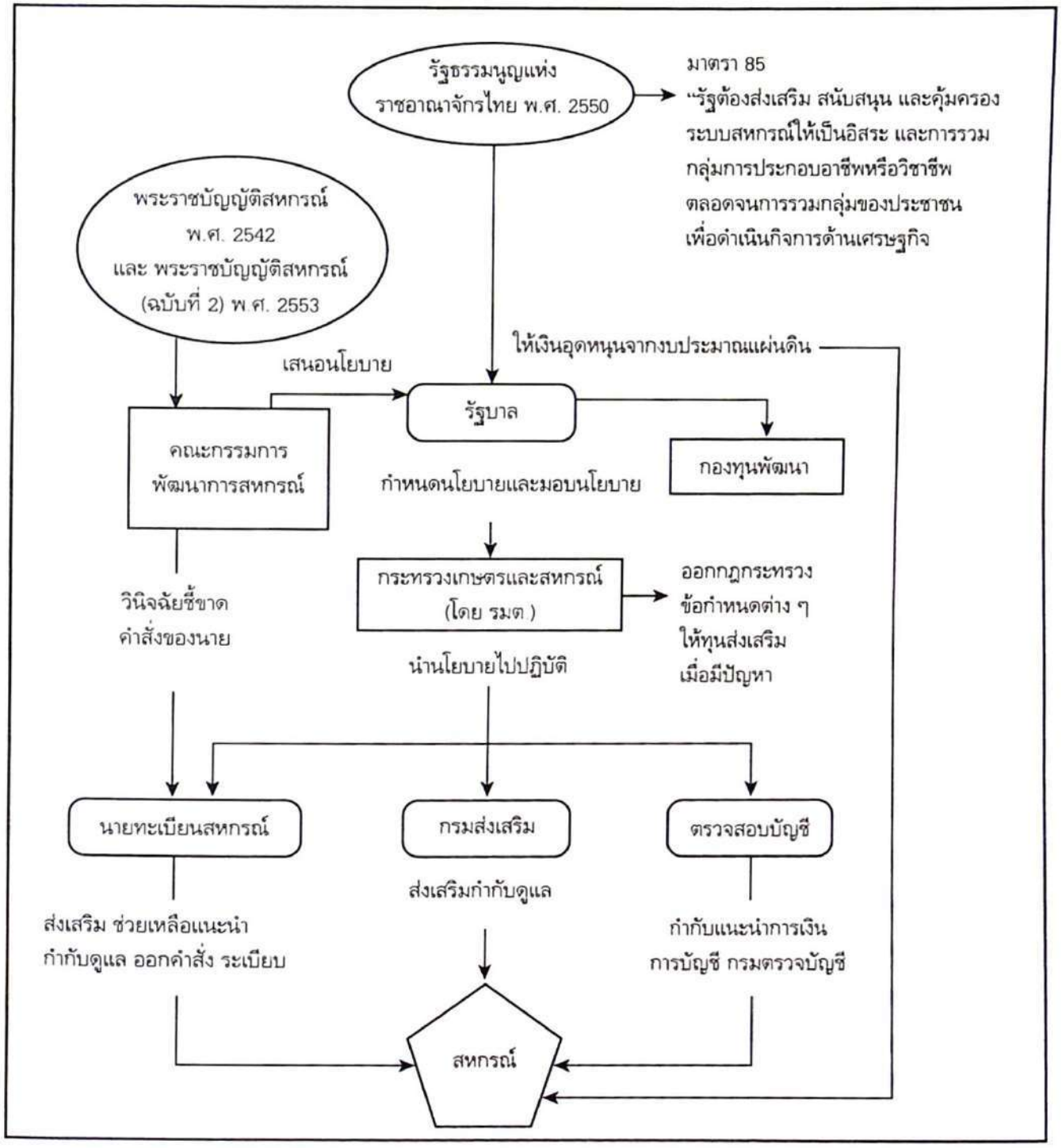

ภาพที่ 7.3 การกำกับดูแลของสหกรณ์โดยภาครัฐ

ที่มา: กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2546) การกำกับดูแลกิจการที่ดีในสหกรณ์ หน้า 43 และปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม

2.1 คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 มาตรา 9 ให้มีคณะกรรมการพัฒนาการแห่งชาติ ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ผู้จัดการใหญ่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ประธานกรรมการธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ผู้แทนสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยซึ่งเป็นกรรมการดำเนินการ ประธานกรรมการดำเนินการชุมนุมสหกรณ์ระดับประเทศประเภทละหนึ่งคน ประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรระดับประเทศประเภทละหนึ่งคนเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้งไม่เกิน 5 คนเป็นกรรมการ

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 กำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสหกรณ์ ดังต่อไปนี้

1) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีในเรื่องนโยบายและแนวทางในการพัฒนาสหกรณ์ ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย

2) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสหกรณ์ให้สอดคล้องกับระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3) กำหนดแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการขยายธุรกิจและกิจการของสหกรณ์ รวมทั้งการร่วมมือกับภาคเอกชนให้มีส่วนในการพัฒนาการสหกรณ์

4) กำหนดแนวทางในการประสานงานระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือภาคเอกชน เพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสหกรณ์

5) พิจารณาแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนข้อขัดข้องที่ทำให้นโยบายและแผนการพัฒนาการสหกรณ์ไม่อาจบรรลุเป้าหมาย

6) พิจารณาเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวกับสหกรณ์ตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

7) มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

นอกจากนี้คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องต่อไปนี้

1) ให้ความเห็นชอบระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดเกี่ยวกับการเงินและการจัดการกองทุนพัฒนาสหกรณ์ และระเบียบเกี่ยวกับการช่วยเหลือดำเนินกิจการสหกรณ์ที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

2) กำกับดูแลการฝากเงินและการลงทุนอย่างอื่นของสหกรณ์นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด

3) กำหนดอัตราการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์เป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

4) พิจารณารายงานประจำปีแยกตามประเภทสหกรณ์ที่เสนอโดยนายทะเบียนสหกรณ์

2.2 นายทะเบียนสหกรณ์ พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 มาตรา 15 ให้อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นนายทะเบียนสหกรณ์ ให้นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการกอง หรือเทียบเท่า เป็นรองนายทะเบียนสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่นายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย

นายทะเบียนสหกรณ์กำกับดูแลสหกรณ์โดยการตรวจตรา กำกับ แนะนำ และส่งเสริมกิจการของสหกรณ์เพื่อให้สหกรณ์ดำเนินกิจการเป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบแบบแผนที่ถูกต้องตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 16 ให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1) รับจดทะเบียน ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำและกำกับดูแลสหกรณ์ให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น

2) กำหนดระบบบัญชีและมาตรฐานการสอบบัญชี ตลอดจนสมุดและแบบรายงานต่าง ๆ ที่สหกรณ์ต้องยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งแบบพิมพ์อื่น ๆ ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

3) แต่งตั้งผู้สอบบัญชี ผู้ตรวจการสหกรณ์ และผู้ชำระบัญชี

4) ออกคำสั่งให้มีการตรวจสอบ หรือไต่สวนเกี่ยวกับการจัดตั้ง การดำเนินงาน หรือฐานะการเงินของสหกรณ์

5) สั่งให้ระงับการดำเนินงานทั้งหมดหรือบางส่วนของสหกรณ์ หรือให้เลิกสหกรณ์ ถ้าเห็นว่าสหกรณ์กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการอันอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สหกรณ์หรือสมาชิก

6) ถอนชื่อสหกรณ์ออกจากทะเบียนสหกรณ์

7) จัดทำรายงานประจำปีแยกตามประเภทสหกรณ์ เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

8) ออกระเบียบ หรือคำสั่ง เพื่อให้มีการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์

9) กระทำการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายทะเบียนสหกรณ์ หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

นอกจากนี้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องต่อไปนี้

1) สั่งให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ผู้ตรวจสอบกิจการ ผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ หรือเชิญสมาชิกของสหกรณ์มาชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการสหกรณ์ หรือให้ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงาน หรือรายงานการประชุมของสหกรณ์

2) ยับยั้งหรือเพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบ

3) ร้องทุกข์หรือฟ้องคดีแทนสหกรณ์

4) ดำเนินการต่าง ๆ ในกรณีสหกรณ์มีข้อบกพร่อง

2.3 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ปฏิบัติงานเพื่อกำกับดูแลสหกรณ์ เช่น

1) ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ เพื่อช่วยควบคุมการปฏิบัติงานด้านการเงินและการบัญชีของสหกรณ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ป้องกันการทุจริต ตลอดจนเพื่อทราบผลการดำเนินงาน และฐานะการเงินที่ถูกต้องของสหกรณ์

2) จัดทำมาตรฐานการควบคุมทางการเงินและการบัญชีของสหกรณ์ เพื่อให้การบริหารงานของสหกรณ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เช่น จัดให้มีระบบบัญชีที่เหมาะสมกับธุรกิจ กำหนดระเบียบการเงินและการบัญชี ช่วยเหลือแนะนำการแก้ไขข้อบกพร่องทางการเงิน

3) ฝึกอบรมด้านการเงินและการบัญชีให้แก่สมาชิก คณะกรรมการดำเนินการ ฝ่ายจัดการ และผู้ตรวจสอบกิจการ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในแต่ละตำแหน่งหน้าที่

4) จัดทำสถิติทางการเงินเพื่อให้มีสารสนเทศทางการเงินของสหกรณ์ที่ถูกต้อง และสามารถนำสารสนเทศนั้นไปใช้เพื่อการวางแผนและพัฒนางานสหกรณ์ต่อไป

2.4 กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ปฏิบัติงานเพื่อกำกับดูแลสหกรณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น

1) ให้คำแนะนำหลักการดำเนินธุรกิจด้านต่าง ๆ แก่สหกรณ์ ตลอดจนการกำหนดระเบียบขึ้นถือใช้

2) สนับสนุนและให้ข้อมูลและสารสนเทศที่เป็นประโยชน์แก่สหกรณ์เพื่อประกอบการตัดสินใจ

3) ประเมินผลการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ และเสนอแนะข้อควรแก้ไขปรับปรุงให้แก่คณะกรรมการสหกรณ์

4) ให้การศึกษาอบรมเกี่ยวกับหลักและวิธีดำเนินงานสหกรณ์แก่สมาชิก คณะกรรมการดำเนินการ และฝ่ายจัดการของสหกรณ์

3. การกำกับดูแลของสหกรณ์โดยภาคสังคม

ภาคสังคมมีส่วนในการกำกับดูแลสหกรณ์ทางอ้อม เช่น

3.1 ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในฐานะเจ้าหนี้การค้า สถาบันการเงิน (ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ชุมนุมสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย) กิจการคู่ค้า คู่แข่ง และอื่น ๆ อาจมีการกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้สหกรณ์ต้องมีระบบการควบคุมในบางเรื่อง อันก่อให้เกิดระบบการควบคุมกำกับดูแลสหกรณ์

3.2 ผู้สนใจทั่วไป อาจเป็นบุคคลที่ให้ความสนใจกับกิจการของสหกรณ์ นักวิชาการ และสถาบันการศึกษา ซึ่งศึกษา วิจัย วิเคราะห์ ค้นคว้าปัญหาอุปสรรค จุดอ่อน จุดแข็งของสหกรณ์ในด้านต่าง ๆ อันเป็นการสะท้อนข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ของสหกรณ์ ซึ่งเป็นผลให้สหกรณ์สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงและพัฒนาระบบการกำกับดูแลสหกรณ์ได้

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาคิดว่า บุคลากรของสหกรณ์ภาครัฐ และภาคสังคมมีส่วนเสริมสร้างการกำกับดูแลสหกรณ์ได้อย่างไร สิ่งใดเป็นปัญหาอุปสรรคที่ทำให้สหกรณ์ขาดการกำกับดูแล ท่านมีข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำใดที่ช่วยให้เกิดการกำกับดูแลของสหกรณ์

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.1.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.1.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.1 เรื่องที่ 7.1.2

เรื่องที่ 7.1.3 การบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์

เมื่อสหกรณ์ดำเนินงานย่อมมีความเสี่ยงเกิดขึ้น ผู้บริหารสหกรณ์ควรพิจารณาและบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์อย่างเหมาะสม

1. ความหมายของการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์

การบริหารความเสี่ยงองค์กร (Enterprise Risk Management: ERM) หมายถึง การกำหนดกิจกรรมควบคุมเพื่อป้องกันหรือลดความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมและตรวจสอบได้อย่างมีระบบ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็น "กระบวนการที่คณะกรรมการ ผู้จัดการ และบุคลากรขององค์กรได้กำหนดขึ้น เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และการวางแผนขององค์กรในทุกระดับ โดยได้รับการออกแบบให้สามารถระบุเหตุการณ์ที่มีความเป็นไปได้ที่จะมีผลกระทบต่อองค์กร และจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจอย่างสมเหตุผลว่าจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรโดยรวมได้"

ดังนั้น การบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์ หมายถึง กระบวนการที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ฝ่ายจัดการ ผู้ตรวจสอบกิจการ และสมาชิกสหกรณ์ได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และการวางแผนของสหกรณ์ในทุกระดับ โดยได้รับการออกแบบให้สามารถระบุเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อสหกรณ์และจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่า สหกรณ์จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์โดยรวมได้

2. หลักการของการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์

หลักการของการบริหารความเสี่ยงมีพื้นฐานมาจากแนวคิดที่ว่า สหกรณ์ดำรงอยู่ได้เมื่อสร้างมูลค่าเพิ่มหรือคุณค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับผู้มีส่วนได้เสียของสหกรณ์ ทั้งความเสี่ยงและโอกาสจะส่งผลกระทบต่อการเพิ่มหรือลดมูลค่าให้กับผู้มีส่วนได้เสียของสหกรณ์ การบริหารความเสี่ยงจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริหารสหกรณ์สามารถจัดการกับความไม่แน่นอน ความเสี่ยงและโอกาสที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิผล ซึ่งเป็นการเพิ่มความสามารถของสหกรณ์ในการเพิ่มมูลค่าให้กับผู้มีส่วนได้เสียของสหกรณ์ ดังนั้น ผู้บริหารสหกรณ์มีหน้าที่ในการสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างสูงสุดให้กับผู้มีส่วนได้เสียของสหกรณ์โดยการกำหนดกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับการเติบโต ผลตอบแทน และความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล และสอดคล้องกับเป้าหมายของสหกรณ์โดยรวม

3. วัตถุประสงค์ของการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์

โคโซ่ (COSO) มีชื่อเต็มว่า The Committee of Sponsoring Organisation of the Treadway Commission ประกอบด้วยสถาบันหลัก 5 แห่ง ได้แก่

1) สมาคมการบัญชีอเมริกัน (American Accounting Association: AAA)

2) สมาคมผู้สอบบัญชีรับอนุญาตอเมริกัน (American Institute of Certified Public Accountants: AICPA)

3) สมาคมผู้บริหารการเงิน (Financial Executives Institute: FEI)

4) สมาคมผู้ตรวจสอบภายใน (The Institute of Internal Auditors: IIA)

5) สมาคมนักบัญชีบริหาร (Institute of Management Accountants: IMA)

โคโซ่เป็นองค์กรเอกชนที่สมัครใจ ซึ่งจัดตั้งขึ้นมาเพื่อปรับปรุงคุณภาพของการรายงานทางการเงินโดยผ่านจรรยาบรรณทางธุรกิจ ประสิทธิภาพการควบคุมภายใน และการกำกับดูแลกิจการ

การบริหารความเสี่ยงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ด้าน ตามแนวคิดของโคโซ่-อีอาร์เอ็ม COSO-ERM คือ

3.1 วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Objective: S) เป็นวัตถุประสงค์ระดับสูง และสัมพันธ์กับการสนับสนุนพันธกิจ

3.2 วัตถุประสงค์การดำเนินงาน (Operations Objective: O) เป็นวัตถุประสงค์ของการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและคุ้มค่า

3.3 วัตถุประสงค์การรายงาน (Reporting Objective: R) เป็นวัตถุประสงค์เพื่อความเชื่อถือได้ของการรายงาน

3.4 วัตถุประสงค์การปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Compliance Objective: C) เป็นวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับองค์กร

เมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายในตามแนวคิดของโคโซ่ (ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในเรื่องที่ 7.2.2) วัตถุประสงค์ของการควบคุมภายในตามโคโซ่-อีอาร์เอ็ม ได้เพิ่มมาอีกหนึ่งอย่าง คือ วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์

4. องค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์

องค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงตามแนวคิดของโคโซ่-อีอาร์เอ็ม มี 8 ประการที่สัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นการปรับขยาย 5 องค์ประกอบของการควบคุมภายในตามแนวคิดเดิมของโคโซ่ออกมา (ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในเรื่องที่ 7.2.2) มีดังนี้

4.1 สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment: IE)

4.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective Setting: OS)

4.3 การระบุเหตุการณ์ (Event Identification: EI)

4.4 การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment: RA)

4.5 การตอบสนองความเสี่ยง (Risk Responses: RR)

4.6 กิจกรรมการควบคุม (Control Activities: CA)

4.7 สารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication: IC)

4.8 การติดตามผล (Monitoring: M)

หน่วยงานขององค์กร (Entity's Units) แบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ คือ

1) ระดับทั่วทั้งองค์กร (Entity-level: EL)

2) ระดับส่วนงาน (Division: D)

3) ระดับหน่วยงาน (Business Units: BU)

4) ระดับหน่วยงานย่อย (Subsidiary: S)

ความสัมพันธ์ของวัตถุประสงค์ (ซึ่งมี 4 ประเภท คือ S, O, R, C) องค์ประกอบของการจัดการความเสี่ยงของกิจการ (ซึ่งมี 8 อย่าง คือ IE, OS, EI, RA, RR, CA, IC, M) และระดับของหน่วยงานขององค์กร (ซึ่งมี 4 ระดับ คือ EL, D, BU, S) แสดงได้ในรูปลูกบาศก์หรือ 3 มิติ โดยมิติแนวนอนแทนวัตถุประสงค์ มิติแนวตั้งแทนองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงของกิจการ และมิติแนวลึกแทนระดับของหน่วยงานขององค์กร ภาพ 3 มิติของโคโซ่-อีอาร์เอ็ม แสดงตามภาพที่ 7.4

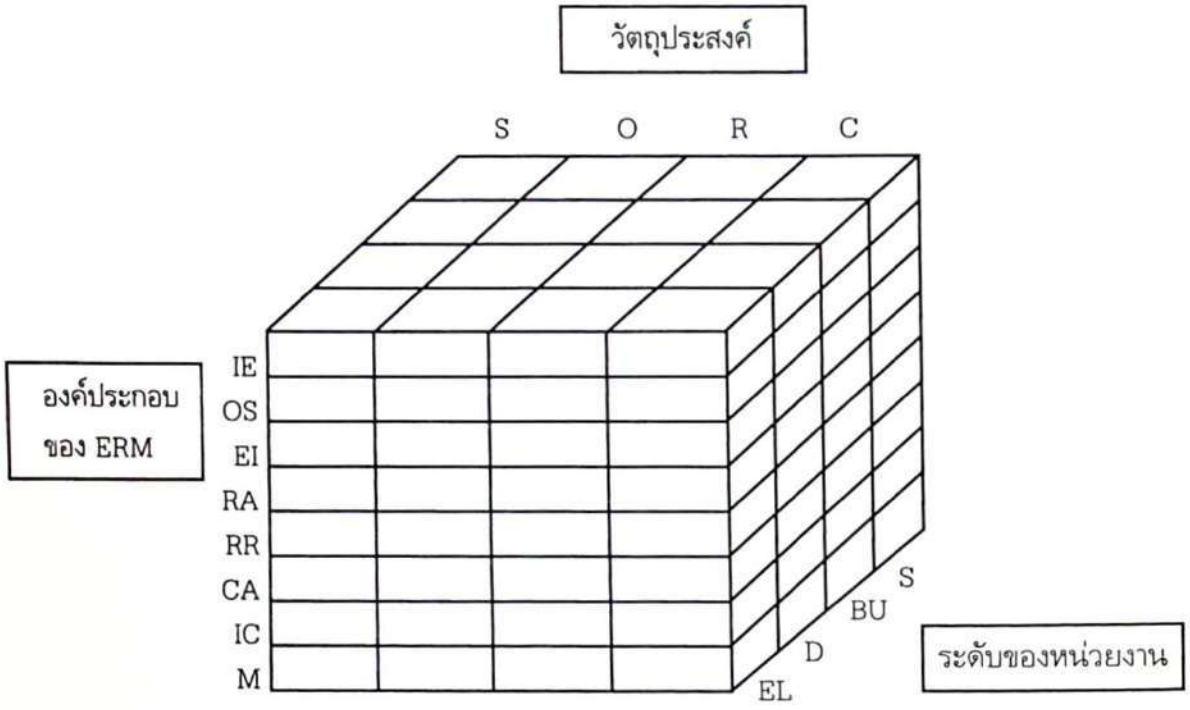

ภาพที่ 7.4 ภาพ 3 มิติของโคโซ่-อีอาร์เอ็ม

4.1 สภาพแวดล้อมภายใน คือ สภาพบรรยากาศภายในสหกรณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยงโดยมีหลักการสำคัญดังนี้

4.1.1 ปรัชญาด้านการบริหารความเสี่ยง (Risk Management Philosophy) หมายถึง แนวคิดและทัศนคติของคณะกรรมการและผู้บริหารที่มีต่อความเสี่ยง ซึ่งสะท้อนไปยังวัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) วิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อองค์กร ซึ่งจะส่งผลต่อการพิจารณา "ระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ (Risk Appetite)" ของผู้บริหารว่าจะยอมรับความเสี่ยงในด้านใดและระดับใด

4.1.2 บทบาทของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ (Role of Board of Directors) คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีบทบาทและอิทธิพลสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในการบริหารความเสี่ยง

4.1.3 ความซื่อตรงและจริยธรรมของสหกรณ์ (Integrity and Ethical Values) สหกรณ์ควรกำหนดมาตรฐานความประพฤติที่สะท้อนถึงความซื่อตรงและจริยธรรมสหกรณ์เป็นลายลักษณ์อักษรที่ระบุถึงพฤติกรรมที่ผู้บริหารและพนักงานควรและไม่ควรกระทำ และจัดให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานจริง หากละเมิดก็ควรจัดให้มีบทลงโทษด้วย สิ่งสำคัญคือผู้บริหารควรประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับพนักงาน รายละเอียดศึกษาในเรื่องที่ 7.1.4

4.1.4 ความรู้ความสามารถ (Commitment to Competence) หมายถึง ความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานในแต่ละตำแหน่ง ผู้บริหารควรกำหนดระดับความรู้และทักษะที่ต้องการในแต่ละตำแหน่งงาน

4.1.5 โครงสร้างองค์กร (Organizational Structure) การจัดองค์กรที่ดีจะช่วยให้การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิผล ผู้บริหารจะจัดโครงสร้างองค์กรตามความเหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดองค์กรและวิธีการดำเนินธุรกิจ

4.1.6 การมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Assignment of Authority and Responsibility) การมอบหมายอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบจะพิจารณาจากความจำเป็นในการแก้ปัญหา ระดับการอนุมัติที่มอบหมายควรสอดคล้องกับระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ และควรมีการติดตามผลการมอบหมายงานด้วย

4.1.7 มาตรฐานของทรัพยากรบุคคล (Human Resource Standards) รวมถึงการกำหนดนโยบายและมาตรฐานให้เหมาะสมเกี่ยวกับการจ้างงาน การให้คำปรึกษา การอบรม การประเมินผล การเลื่อนตำแหน่ง การให้ผลตอบแทน โดยมีการระบุถึงคุณสมบัติที่ต้องการ ผลสำเร็จของงาน หรือพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่ควรปฏิบัติ

4.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ ในการดำเนินธุรกิจหรือกิจกรรมใด ๆ ก็ตามสหกรณ์จะกำหนดวัตถุประสงค์หรือสิ่งที่ต้องการขึ้นมาก่อน เพื่อให้ผู้บริหารสามารถระบุเหตุการณ์ที่อาจเป็นไปได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น และสอดคล้องกับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ เช่น ผู้บริหารกำหนดวัตถุประสงค์ทางด้านการดำเนินการผลิตโดยตั้งเป้าหมายว่าจะไม่ให้เกิดของเสียจากการผลิตเกิน 1% เป็นต้น

การจัดการความเสี่ยงช่วยให้ผู้บริหารมั่นใจว่าได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนที่เหมาะสม วัตถุประสงค์อาจแบ่งได้ดังนี้

4.2.1 วัตถุประสงค์ด้านกลยุทธ์ (Strategic Objective) เป็นเป้าหมายระดับสูง (High-Level Goals) ของสหกรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจ (Mission) วิสัยทัศน์ของสหกรณ์ วัตถุประสงค์ด้านกลยุทธ์เป็นวัตถุประสงค์ระดับองค์การ (Company-wide Objective) ซึ่งสะท้อนถึงวิธีการของผู้บริหารในการสร้างมูลค่าให้กับสหกรณ์ ผู้บริหารจะกำหนดวัตถุประสงค์ด้านกลยุทธ์โดยการระบุความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่เป็นทางเลือกทั้งหมดและพิจารณาผลกระทบจากความเสี่ยงเหล่านั้น

4.2.2 วัตถุประสงค์อื่นที่เกี่ยวข้อง (Other Related Objective) ผู้บริหารพัฒนาวัตถุประสงค์ในระดับปฏิบัติการ (Activity-level Objective) ที่เกี่ยวข้องให้สนับสนุนและสอดคล้องกับกลยุทธ์และมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมในสหกรณ์ที่จำเป็นต่อความสำเร็จ ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1) วัตถุประสงค์ด้านการดำเนินงาน (Operation Objectives) ควรสะท้อนถึงธุรกิจ อุตสาหกรรม สภาพแวดล้อมเชิงเศรษฐกิจ สามารถวัดได้ และต้องมีความชัดเจนเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ย่อย (Sub-objective)

2) วัตถุประสงค์ด้านการรายงาน (Reporting Objective) รายงานที่เชื่อถือได้ คือ รายงานที่มีความถูกต้องและมีข้อมูลที่ครบถ้วนเหมาะสม ซึ่งจะช่วยผู้บริหารและผู้จัดการในการตัดสินใจและสร้างความน่าเชื่อถือแก่บุคคลภายนอก

3) วัตถุประสงค์ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Compliance Objectives) สหกรณ์ต้องปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับซึ่งเป็นมาตรฐานที่สำคัญยิ่งและเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้กับสหกรณ์

4.3 การระบุเหตุการณ์ ผู้บริหารต้องระบุเหตุการณ์ภายในและภายนอก ซึ่งมีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ และมีการระบุถึงความเสี่ยง (เหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุประสงค์ของสหกรณ์) และโอกาส (ความเป็นไปได้ที่จะเกิดเหตุการณ์ซึ่งส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์) ซึ่งเป็นช่องทางสนับสนุนกลยุทธ์ของผู้บริหาร

ในการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิผล ผู้บริหารต้องคำนึงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกลยุทธ์ ซึ่งแบ่งเป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน เพื่อระบุเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยเหล่านั้นในระดับองค์กรและระดับกิจกรรม ปัจจัยภายนอก เช่น ภาวะเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี เป็นต้น และปัจจัยภายใน เช่น บุคลากร กระบวนการทำงาน และเทคโนโลยีในองค์กร เครื่องมือและอุปกรณ์ เป็นต้น

4.4 การประเมินความเสี่ยง การประเมินหรือการวิเคราะห์ความเสี่ยง เป็นการพิจารณาความน่าจะเป็นของการเกิดขึ้น (Likelihood) และผลกระทบ (Impact) เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการจัดการความเสี่ยง ดังแสดงในภาพที่ 7.5 เกณฑ์การวัดระดับความเสี่ยงอาจใช้เป็นระดับสูง กลาง หรือต่ำ วิธีการประเมินความเสี่ยงอาจใช้เทคนิคเชิงปริมาณและคุณภาพร่วมกัน

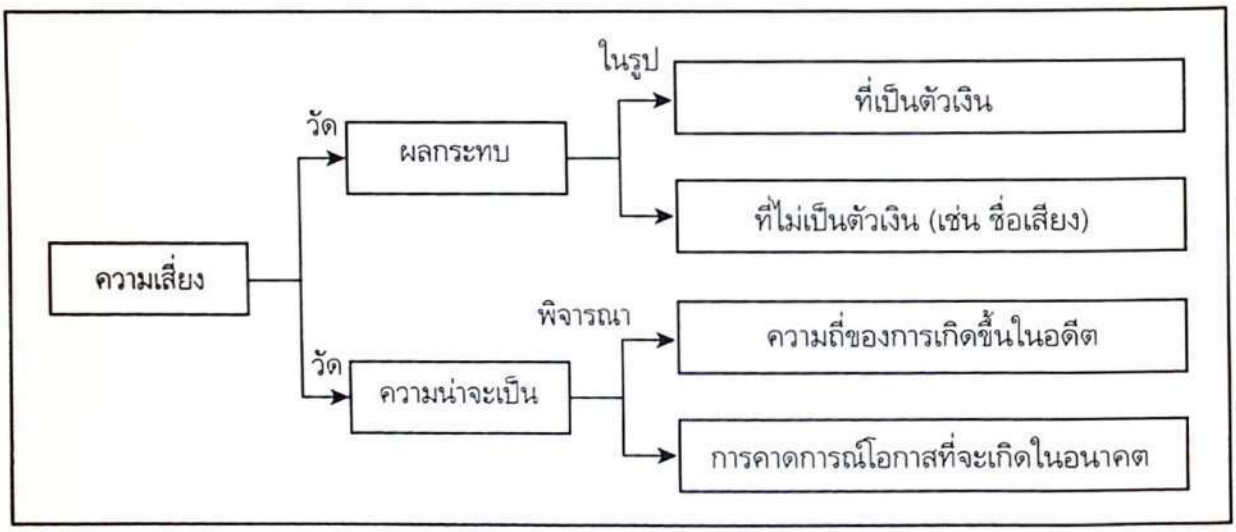

ภาพที่ 7.5 ภาพรวมของการประเมินความเสี่ยง

ผู้บริหารต้องพิจารณาผลกระทบที่คาดหวังและไม่คาดหวังจากเหตุการณ์ต่าง ๆ และประเมินความเสี่ยงของทุกเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยประเมินความเสี่ยงสืบเนื่องก่อน และเมื่อกำหนดวิธีการตอบสนองความเสี่ยงแล้ว จึงพิจารณาความเสี่ยงที่เหลืออยู่

ความเสี่ยงสืบเนื่อง (Inherent Risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่อาจเกิดตามธรรมชาติหรือตามลักษณะของงาน เช่น ความเสี่ยงที่อาจเก็บหนี้ไม่ได้เนื่องจากการขายเชื่อ เป็นต้น

ความเสี่ยงที่เหลืออยู่ (Residual Risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่ยังคงมีอยู่หลังจากผู้บริหารได้ตอบสนองต่อความเสี่ยงสืบเนื่องนั้นแล้ว

4.5 การตอบสนองความเสี่ยง หมายถึง การกระทำกิจกรรมใด ๆ ที่มีความสอดคล้องกับความเสี่ยง การตอบสนองความเสี่ยงมี 4 วิธี คือ

4.5.1 การหลีกเลี่ยง (Avoidance) คือ การเลิกทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง เช่น การยกเลิกสายผลิตภัณฑ์ หรือการขายหน่วยงานออกไป เป็นต้น การหลีกเลี่ยงความเสี่ยงใช้เมื่อต้นทุนการตอบสนองความเสี่ยงด้วยวิธีอื่น ๆ สูงกว่าผลลัพธ์ที่ต้องการ หรือไม่มีวิธีอื่นที่สามารถลดความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ดังนั้น สหกรณ์ควรเลิก (Terminate) ความเสี่ยงนั้น

4.5.2 การลด (Reduction) คือ การกระทำเพื่อลดความน่าจะเป็นหรือลดผลกระทบจากความเสี่ยง หรืออาจลดทั้งสองอย่าง เช่น การสำรองข้อมูล แผนฉุกเฉินเพื่อฟื้นฟูระบบ เป็นต้น ดังนั้น สหกรณ์ควรปฏิบัติ (Treat) ต่อความเสี่ยงนั้น

4.5.3 การร่วมกันรับความเสี่ยง (Sharing) คือ การลดความน่าจะเป็นหรือลดผลกระทบจากความเสี่ยงโดยการโอน (Transfer) หรือแบ่งปันความเสี่ยงนั้นให้กับบุคคลอื่น เช่น การทำประกันภัย การทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หรือการจ้างงานภายนอก (Outsourcing) เป็นต้น

4.5.4 การยอมรับ (Acceptance) คือ การไม่ทำกิจกรรมใดที่มีผลต่อความน่าจะเป็นและผลกระทบจากความเสี่ยง เนื่องจากความเสี่ยงอยู่ในระดับที่ยอมรับได้แล้ว ดังนั้น สหกรณ์ควรรับ (Take) ความเสี่ยงนั้น

ผู้บริหารควรเลือกการตอบสนองที่ทำให้ความน่าจะเป็นและผลกระทบของความเสี่ยงอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ เมื่อเลือกการตอบสนองได้แล้ว ผู้บริหารต้องพัฒนาแผนปฏิบัติการในการตอบสนอง โดยกำหนดผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา ผลลัพธ์ที่ต้องการ และการวัดผล นอกจากนี้ต้องมีกิจกรรมการควบคุมที่ทำให้มั่นใจได้ว่าได้มีการปฏิบัติตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

4.6 กิจกรรมการควบคุม หมายถึง นโยบายและวิธีปฏิบัติงานที่กำหนดเพื่อตอบสนองความเสี่ยง สหกรณ์ควรมีกิจกรรมการควบคุมในวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ด้านของการบริหารความเสี่ยง คือ เชิงกลยุทธ์ การดำเนินงาน การรายงาน และการปฏิบัติตามกฎระเบียบ

ผู้บริหารจะกำหนดนโยบายและวิธีปฏิบัติที่จะสนับสนุนกิจกรรมที่จะป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น เพื่อช่วยให้เกิดความมั่นใจว่า ความเสี่ยงได้รับการตอบสนองอย่างมีประสิทธิผล เช่น การแบ่งแยกหน้าที่อย่างเหมาะสม การมีระบบเอกสารหลักฐานที่เหมาะสมและเพียงพอ เป็นต้น

ผู้บริหารควรพิจารณากิจกรรมการควบคุมร่วมกับการตอบสนองความเสี่ยง เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีการปฏิบัติตามวิธีการตอบสนองความเสี่ยงที่กำหนดและบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ภายในเวลาที่กำหนด เช่น สหกรณ์กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มยอดขายจากลูกค้ากลุ่มใหม่ ความเสี่ยง คือ สหกรณ์ไม่ทราบความต้องการลูกค้ากลุ่มนี้ การตอบสนองต่อความเสี่ยงนี้ทำได้โดยการวิจัยเพื่อสำรวจความต้องการของลูกค้ากลุ่มนี้ กิจกรรมการควบคุมคือ สหกรณ์ต้องมั่นใจว่าการเก็บข้อมูลจากลูกค้า กลุ่มเป้าหมาย และประมวลผลถูกต้องภายในเวลาที่กำหนด เป็นต้น

กิจกรรมการควบคุมประกอบด้วย 2 องค์ประกอบคือ 1) นโยบาย (Policy) ซึ่งแสดงถึงขอบเขตกิจกรรมที่ควรปฏิบัติในภาพกว้างที่มาจากระดับสูง และ 2) วิธีปฏิบัติงาน (Procedures) ซึ่งแสดงรายละเอียดของวิธีการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลตามนโยบาย

4.7 สารสนเทศและการสื่อสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบของตนได้อย่างมีประสิทธิผล ผู้บริหารควรกำหนดให้มีการบันทึกข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับองค์การไม่ว่าจะมาจากแหล่งภายนอกหรือภายในสหกรณ์ และกำหนดให้มีการสื่อสารอย่างเหมาะสมและทันต่อเวลาเพื่อให้บุคลากรในสหกรณ์ตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารใช้**สารสนเทศ (Information)** ในการกระบวนการบริหารความเสี่ยง ความเชื่อถือได้ของข้อมูลจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก หากข้อมูลไม่ถูกต้องจะส่งผลให้ผู้บริหารไม่สามารถประเมินความเสี่ยงได้อันจะนำมาสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาด ผู้บริหารต้องคำนึงถึงคุณภาพของข้อมูล ซึ่งพิจารณาจากความละเอียด ทันเวลา เป็นปัจจุบัน ถูกต้อง แม่นยำ และผู้เกี่ยวข้องเข้าถึงข้อมูลได้ ข้อมูลที่ใช้อาจเป็นข้อมูลในอดีตและข้อมูลปัจจุบันดังนี้

- ***ข้อมูลในอดีต*** มักเป็นการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติงานกับเป้าหมายที่กำหนด ข้อมูลนี้แสดงให้ผู้บริหารเห็นแนวโน้มของเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งช่วยคาดการณ์เพื่อการปฏิบัติงานในอนาคต โดยทั่วไปข้อมูลในอดีตอาจเป็นสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า โดยเฉพาะกรณีที่สหกรณ์อาจเข้าใกล้ขีดอันตรายของเหตุการณ์ความเสี่ยง ข้อมูลในอดีตจึงเปรียบเสมือนข้อบ่งชี้สำหรับผู้บริหาร
- ***ข้อมูลปัจจุบัน*** ผู้จัดการสามารถใช้ข้อมูลปัจจุบันเพื่อพิจารณาถึงความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในสหกรณ์ ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารและพนักงานในองค์กรสามารถปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมภายในองค์กรให้มีความเหมาะสมมากขึ้น รวมทั้งการปรับเปลี่ยนการกำหนดกิจกรรมการควบคุมประเภทต่าง ๆ เพื่อลดความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

การสื่อสาร (Communication) มีได้หลายรูปแบบทั้งที่เป็นทางการ (เช่น การจัดทำเป็นนโยบาย คู่มือ บันทึก ประชุม บอร์ดประชาสัมพันธ์ ประกาศในเว็บไซต์ เป็นต้น) และที่ไม่เป็นทางการ (เช่น การพูดคุย เป็นต้น)

- การสื่อสารภายใน ควรมีการสื่อสารอย่างชัดเจนในเรื่องปรัชญาด้านการบริหารความเสี่ยง วิธีการปฏิบัติงาน การแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ กระบวนการและขั้นตอนการทำงาน เป็นต้น บางครั้งอาจมีการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลกับบุคลากรภายนอกสหกรณ์ ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลช่วยในการจัดการความเสี่ยง เช่น
- การสื่อสารกับลูกค้าและคู่ค้า เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการออกแบบและกำหนดคุณภาพสินค้าและบริการให้เหมาะสมกับความต้องการ
- การสื่อสารกับผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ช่วยให้ผู้บริหารทราบถึงความเสี่ยงและการควบคุมที่เกี่ยวข้อง
- การสื่อสารกับหน่วยงานกำกับดูแล ผู้ออกกฎระเบียบ นักวิเคราะห์ ทำให้เกิดความเข้าใจสถานการณ์ และความเสี่ยงที่สหกรณ์เผชิญอยู่

4.8 การติดตามผล หมายถึง การมีระบบการติดตามผล เพื่อประเมินกรอบการบริหารความเสี่ยงให้เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิผลอยู่เสมอ

การติดตามผลถือเป็นมาตรการในการควบคุมดูแลคุณภาพของการบริหารความเสี่ยง เนื่องจากสหกรณ์อาจเปลี่ยนวัตถุประสงค์ใหม่ หรือธุรกิจเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิธีตอบสนองที่เคยมีประสิทธิผลอาจล้าสมัย กิจกรรมที่เคยมีประสิทธิผลอาจถูกละเลย สหกรณ์เปลี่ยนผู้บริหารใหม่ เปลี่ยนกระบวนการปฏิบัติงานใหม่ทำให้วิธีการเดิมใช้ไม่ได้ผล เป็นต้น การติดตามและการประเมินผลช่วยให้ผู้บริหารมั่นใจได้ว่า นโยบายและวิธีการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้มีการปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิผลหรือไม่

การติดตามผล อาจทำได้ 2 แนวทาง ดังนี้

4.8.1 การติดตามผลระหว่างปฏิบัติการ (Ongoing Activities) สหกรณ์ควรออกแบบให้การติดตามผลระหว่างปฏิบัติการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำงานตามปกติ ซึ่งกระทำโดยผู้บริหารและผู้ควบคุมงาน โดยกำหนดให้เป็นการจัดการงานตามปกติประจำวัน เพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการบริหารความเสี่ยง เช่น การรายงานตามลำดับขั้นความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม ผลการสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ เช่น พนักงาน ลูกค้า คู่ค้า ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ผู้ตรวจสอบภายใน ผู้กำหนดกฎระเบียบ เป็นต้น

4.8.2 การประเมินผลเป็นรายครั้ง (Separate Evaluations) เป็นการติดตามผลตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้หรือจัดทำเป็นครั้งคราว หรือเป็นกรณีพิเศษ เพื่อใช้ในการพิจารณาว่ากระบวนการติดตามผลระหว่างปฏิบัติการที่กล่าวข้างต้นนั้นยังคงมีประสิทธิผลหรือไม่

การติดตามผลอย่างต่อเนื่องจะทำให้ผู้บริหารหรือบุคลากรที่รับผิดชอบสามารถสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงได้ทันท่วงที ซึ่งหากมีการติดตามอย่างสม่ำเสมอแล้วอาจถือว่าการติดตามผลเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานหรือขณะเกิดเหตุการณ์ แต่การติดตามเป็นครั้งคราวนั้นจะเป็นการดำเนินการหลังจากเกิดเหตุการณ์แล้ว

โดยปกติ การติดตามผลเป็นหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน หรือในบางกรณีผู้บริหารระดับสูงอาจขอให้ผู้ตรวจสอบภายในประเมินและติดตามผลเฉพาะเรื่องเป็นครั้งคราวก็ได้ ในบางองค์กรอาจใช้การประเมินผลด้วยตนเองของผู้ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละเรื่อง (Control Self-assessment: CSA) เพื่อประเมินความมีประสิทธิผลของการบริหารความเสี่ยงของกิจกรรมที่ตนปฏิบัติอยู่

5. บทบาทและความรับผิดชอบต่อการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์

บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรที่สำคัญในสหกรณ์ต่อการบริหารความเสี่ยงมีดังนี้

5.1 ฝ่ายบริหารหรือผู้บริหาร (Management) โดยเฉพาะผู้บริหารระดับสูงหรือ CEO (Chief Executive Officer) ที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงต่อการบริหารความเสี่ยง ผู้บริหารและ CEO จะต้องเป็นผู้นำและกำหนดทิศทางการจัดการความเสี่ยงให้กับสหกรณ์ กำหนดกลยุทธ์ นโยบายและวัตถุประสงค์ระดับองค์การ การวางแผนระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้และวัฒนธรรมองค์การ การปฏิบัติของผู้บริหารต้องคำนึงถึงโครงสร้างองค์การ การสื่อสารในองค์การ

นอกจากนี้ ผู้บริหารมีหน้าที่พบปะหรือจัดการประชุมกับระดับผู้จัดการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผู้จัดการของฝ่ายสำคัญต่าง ๆ เช่น การตลาด การผลิต จัดซื้อ การเงิน ทรัพยากรบุคคล เป็นต้น เพื่อให้แน่ใจว่าผู้จัดการได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมและเข้าใจการบริหารความเสี่ยงของระดับผู้จัดการ

5.2 คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ (Board of Directors) มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำความเข้าใจกระบวนการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหาร เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้บริหารได้ดำเนินการบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิผล และจะต้องระมัดระวังอย่างสม่ำเสมอว่า ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ รวมทั้งติดตามตรวจสอบและทบทวนวิธีการจัดการความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของผู้บริหาร เพื่อให้มั่นใจว่าผู้บริหารได้ดำเนินการอย่างเหมาะสมแล้ว

5.3 ผู้ตรวจสอบกิจการหรือคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee) มีหน้าที่ในการกำกับดูแลและติดตามอย่างเป็นอิสระจากผู้บริหาร ซึ่งเป็นการทำงานโดยผ่านผู้ตรวจสอบภายใน เพื่อให้มั่นใจว่าองค์กรมีระบบการควบคุมภายในที่เหมาะสมในการบริหารความเสี่ยงขององค์กร และสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง (ถ้ามี) เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องความเสี่ยงที่สำคัญประเภทต่าง ๆ และให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างความเสี่ยงและการควบคุมภายในเพื่อป้องกันความเสี่ยงนั้น

5.4 ผู้จัดการฝ่าย (Managers) มีหน้าที่และความรับผิดชอบหลักที่จะสร้างความมั่นใจว่า ในฝ่ายงานที่ตนรับผิดชอบนั้นมีการปฏิบัติงานประจำวัน การประเมินการบริหารความเสี่ยง และรายงานความเสี่ยงอย่างทันเวลาและเหมาะสม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนพนักงานในฝ่ายให้มีจิตสำนึกที่จะตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารความเสี่ยง

5.5 เจ้าหน้าที่จัดการความเสี่ยง (Risk Officer) มีหน้าที่กำหนดนโยบายการจัดการความเสี่ยง รวมถึงบทบาทและความรับผิดชอบในการกำหนดเป้าหมายการจัดการความเสี่ยง เพื่อการจัดการอย่างถูกต้อง กำหนดกรอบความรับผิดชอบและหน้าที่การจัดการความเสี่ยงในแต่ละฝ่ายงานและพัฒนาให้บุคลากรทั่วทั้งสหกรณ์มีความสามารถในการจัดการความเสี่ยง นอกจากนี้ ยังช่วยผู้จัดการในการพัฒนาเกณฑ์ความเสี่ยงเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และติดตามกระบวนการรายงาน และรายงานความคืบหน้าต่อผู้บริหารระดับสูง

5.6 คณะกรรมการบริหารความเสี่ยง (Risk Management Committee) สหกรณ์ที่มีขนาดใหญ่ควรแยกคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงออกจากคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ เพื่อให้ดูแลเรื่องความเสี่ยงโดยเฉพาะ ซึ่งครอบคลุมถึงการอนุมัตินโยบายตามกรอบการบริหารความเสี่ยง พัฒนากรอบการบริหารความเสี่ยง ติดตามกระบวนการบริหาร และการประเมินความเสี่ยง อนุมัติแผนการบริหารความเสี่ยง รายงานต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง รวมทั้งประสานงานและสื่อสารกับผู้ตรวจสอบกิจการหรือคณะกรรมการตรวจสอบเกี่ยวกับเรื่องความเสี่ยงที่สำคัญ

5.7 ผู้ตรวจสอบภายใน (Internal Auditors) จัดว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่จะช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้จัดการว่า องค์กรมีระบบการควบคุมภายในที่เหมาะสมต่อการจัดการ การตอบสนองและการกำจัดความเสี่ยง และให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้บริหารว่า ทุกหน่วยงานในสหกรณ์ได้มีการปฏิบัติอย่างครบถ้วนตามระบบการควบคุมภายในที่สหกรณ์กำหนดไว้ นอกจากระบบการควบคุมภายในแล้ว ผู้ตรวจสอบภายในยังมีหน้าที่หลักในการสร้างความมั่นใจว่าทุกหน่วยงานในสหกรณ์ได้มีการนำระบบการบริหาร

ความเสี่ยงมาใช้อย่างเหมาะสม โดยการสอบทานระบบการควบคุมภายในและระบบการบริหารความเสี่ยง เป็นต้น โดยการประสานงานและสื่อสารกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานบริหารความเสี่ยง เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันในการบริหารความเสี่ยง และเพื่อการดำเนินการตรวจสอบภายในตามแนวทางความเสี่ยง (Risk-based Audit Approach)

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาคิดว่า การบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์ได้มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้สหกรณ์ประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ได้อย่างไร

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.1.3 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.1.3
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.1 เรื่องที่ 7.1.3

เรื่องที่ 7.1.4 จรรยาบรรณบุคลากรของสหกรณ์

จรรยาบรรณบุคลากรของสหกรณ์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อสหกรณ์ จรรยาบรรณบุคลากรของสหกรณ์เป็นหลักการหนึ่งของการกำกับดูแลของสหกรณ์ เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งเป็นหลักการหนึ่งของการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์ (ในเรื่องที่ 7.1.3) และเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมของการควบคุมซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการควบคุมภายในของสหกรณ์ (ซึ่งจะกล่าวต่อไปในเรื่องที่ 7.2.2)

1. จรรยาบรรณ

1.1 ความหมายของจรรยาบรรณ

จรรยาบรรณ (Code of Ethics) หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพการงานแต่ละอย่างแต่ละสาขากำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก ซึ่งอาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

1.2 ความสำคัญของจรรยาบรรณ จรรยาบรรณมีความสำคัญมาก ขออัญเชิญพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2540 ความว่า "...การงานทุกอย่างทุกอาชีพ ย่อมจะมีจรรยาบรรณของตนเอง จรรยาบรรณนั้นจะบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม แต่ก็เป็นสิ่งที่ยึดถือกันว่าเป็นความดีงามที่คนในอาชีพนั้นพึงประพฤติปฏิบัติ หากผู้ใดล่วงละเมิดก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่บุคคล หมู่คณะ และส่วนรวมได้ เหตุนี้ผู้ปฏิบัติงานในทุกสาขาอาชีพ นอกจากจะต้องมีความรู้ในสาขาของตนอย่างลึกซึ้งจัดเจนและศึกษาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอแล้ว

ยังจะต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณในวิชาชีพของตน ทั้งข้อที่ควรปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติอย่างเคร่งครัดด้วย จึงจะสามารถประพฤติตนปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จได้รับความเชื่อถือ ยกย่องในเกียรติ ในศักดิ์ศรี และในความสามารถด้วยประการทั้งปวง..."

ดังนั้นจรรยาบรรณมีความสำคัญดังนี้

1) จรรยาบรรณเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่าย (Stakeholders) การกระทำหรือความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพย่อมมีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่าย หากการกระทำของผู้ประกอบวิชาชีพไม่เป็นไปตามจรรยาบรรณ ย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่าย

2) จรรยาบรรณเกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) ผู้ประกอบวิชาชีพที่ปฏิบัติงานตามจรรยาบรรณจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนกลไกการกำกับดูแลกิจการที่ดีหรือธรรมาภิบาล เพราะจรรยาบรรณเป็นส่วนหนึ่งของศีลธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการกำกับดูแลกิจการที่ดี

3) จรรยาบรรณเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Reponsibility) สังคมต้องการให้ผู้ประกอบวิชาชีพมีจรรยาบรรณ เพราะข้อกำหนดของจรรยาบรรณจะระบุความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพที่พึงมีต่อสังคมและสาธารณชนทั่วไป

4) ผู้ประกอบวิชาชีพที่ขาดจรรยาบรรณไม่สามารถประกอบวิชาชีพต่อไปได้ เพราะว่าสังคมจะไม่ยอมรับหรือปฏิเสธในการรับบริการจากผู้ประกอบวิชาชีพดังกล่าว แม้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพจะมีความรู้ความสามารถมากเพียงใด หากผู้ประกอบวิชาชีพนั้นขาดจรรยาบรรณซึ่งคอยกำกับความประพฤติของตนแล้ว องค์กรวิชาชีพจะลงโทษผู้ประกอบวิชาชีพที่ฝ่าฝืนจรรยาบรรณในระดับต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ตักเตือนเป็นหนังสือ ภาคทัณฑ์ พักใช้ใบอนุญาตหรือการขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิก จนถึงเพิกถอนใบอนุญาตหรือการถอดถอนออกจากการเป็นสมาชิก

2. จรรยาบรรณของสหกรณ์

บุคลากรของสหกรณ์ประกอบด้วยบุคคล 4 ฝ่ายคือ สมาชิก คณะกรรมการดำเนินการ ฝ่ายจัดการ และผู้ตรวจสอบกิจการ ตามที่กล่าวมาแล้วในเรื่องที่ 7.1.2 และภาพที่ 7.1 และ 7.2 ดังนั้น บุคลากรทุกฝ่ายของสหกรณ์ควรประพฤติและปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของตนดังนี้

2.1 จรรยาบรรณสำหรับสมาชิกสหกรณ์

2.2 จรรยาบรรณสำหรับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

2.3 จรรยาบรรณสำหรับฝ่ายจัดการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์

2.4 จรรยาบรรณสำหรับผู้ตรวจสอบกิจการ

สมาคมเศรษฐศาสตร์สหกรณ์แห่งประเทศไทย (http://webhost.cpd.go.th ค้นคืนวันที่ 1 มีนาคม 2557) ได้เสนอจรรยาบรรณสำหรับสมาชิกสหกรณ์ จรรยาบรรณสำหรับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และจรรยาบรรณสำหรับเจ้าหน้าที่สหกรณ์ (ซึ่งรวมถึงฝ่ายจัดการสหกรณ์)

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตรวจสอบกิจการสหกรณ์ พ.ศ. 2555 หมวด 5 จริยธรรมในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบกิจการ ได้กำหนดจรรยาบรรณสำหรับผู้ตรวจสอบกิจการ

2.1 จรรยาบรรณสำหรับสมาชิกสหกรณ์ สมาชิกสหกรณ์ควรปฏิบัติตามจรรยาบรรณ 6 ประการดังนี้

1) มุ่งมั่นอุทิศ เพื่อพัฒนาสหกรณ์ก้าวหน้า โดยยึดมั่น อุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์

2) ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบสหกรณ์อย่างเคร่งครัด

3) สอดส่อง ดูแล และส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสหกรณ์ เพื่อให้สหกรณ์เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง

4) ร่วมทำธุรกิจของสหกรณ์ในฐานะเจ้าของสหกรณ์

5) ร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์พัฒนาสหกรณ์ให้เจริญรุ่งเรือง มั่นคง

6) มุ่งมั่น ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 จรรยาบรรณสำหรับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ควรปฏิบัติตามจรรยาบรรณ 10 ประการดังนี้

1) มุ่งมั่น และอุทิศตน เพื่อพัฒนาการบริหารงานของสหกรณ์ให้ก้าวหน้า ด้วยความเสียสละ ซื่อสัตย์ และสุจริต โดยยึดมั่น อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์

2) พึงรักษา ปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกโดยรวม และตัดสินใจบนพื้นฐานประโยชน์สมาชิกอย่างเป็นธรรม

3) พึงปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบสหกรณ์อย่างเคร่งครัด รวมถึงยึดหลักจริยธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม

4) มุ่งพัฒนาความรู้ ศักยภาพของตนและบุคลากรของสหกรณ์อย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในสหกรณ์

5) กำกับ ดูแลการจัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยไม่แทรกแซงสายการบังคับบัญชา แต่จะสร้างความยุติธรรมแก่เจ้าหน้าที่สหกรณ์ในการปฏิบัติงาน

6) พึงใช้ ดูแล และรักษาทรัพย์สิน อุปกรณ์ของสหกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

7) ไม่อาศัยหรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยตำแหน่ง หน้าที่ ในสหกรณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน ญาติ และพวกพ้อง

8) หลีกเลี่ยงการทำธุรกิจส่วนตนที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับสหกรณ์ และเปิดเผยผลประโยชน์ส่วนตนที่มีในองค์กร หรือธุรกรรมใดที่ขัดกับประโยชน์ของสหกรณ์

9) ละเว้นการให้สัญญาต่างตอบแทนแก่บุคคล องค์กร เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่ง ผลประโยชน์ของตน

10) ไม่นำเอาทรัพย์สิน อุปกรณ์ บุคลากรของสหกรณ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ของตนและพวกพ้อง และไม่กระทำการใด อันเป็นปฏิปักษ์ และเป็นคู่แข่งขันต่อการดำเนินงานของสหกรณ์

2.3 จรรยาบรรณสำหรับฝ่ายจัดการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ฝ่ายจัดการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ควรปฏิบัติตามจรรยาบรรณ 10 ประการดังนี้

1) พึงปฏิบัติตามนโยบาย ข้อบังคับ ระเบียบของสหกรณ์และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด ภายใต้อุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์

2) พึงให้บริการแก่สมาชิก และผู้ใช้บริการด้วยความเต็มใจ และประทับใจ

3) พึงรักษาข้อมูลส่วนตัวของสมาชิกเป็นความลับ และไม่นำไปแสวงหาประโยชน์เพื่อตนและพวกพ้อง

4) ให้บริการแก่สมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน และไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้ใด ผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ

5) พัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

6) พึงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สิน อุปกรณ์ของสหกรณ์อย่างประหยัด คุ้มค่ามากที่สุด รวมถึงไม่นำเอาไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนตน

7) พึงรักษา และเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างเจ้าหน้าที่สหกรณ์ และหลีกเลี่ยงการสร้างความขัดแย้ง ปัญหาหรือการกระทำอันเป็นการสร้างความแตกแยก

8) พึงให้ข่าวสารการดำเนินงานสหกรณ์ที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิกในทุกโอกาสที่เอื้ออำนวย ขณะเดียวกันก็รับฟังปัญหาความต้องการของสมาชิกเพื่อพัฒนาการดำเนินงานในโอกาสต่อไป

9) พึงละเว้นการรับทรัพย์สิน ประโยชน์อื่นใดจากสมาชิก หรือบุคคลภายนอกเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน หรือพวกพ้องอย่างมีศักดิ์ศรี

10) หลีกเลี่ยงการทำธุรกิจที่มีผลประโยชน์ทับซ้อน เป็นคู่แข่งขัน หรือเป็นปฏิปักษ์กับสหกรณ์

2.4 จรรยาบรรณสำหรับผู้ตรวจสอบกิจการ ผู้ตรวจสอบกิจการควรปฏิบัติตามจรรยาบรรณ 6 ประการดังนี้

1) ความรับผิดชอบ

1.1) มีความตระหนักและความรับผิดชอบในหน้าที่ผู้ตรวจสอบกิจการ

1.2) ต้องเข้าถึงข้อมูลทางการเงิน การบัญชี และธุรกิจของสหกรณ์อย่างเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ผู้ตรวจสอบกิจการให้มีประสิทธิภาพ

1.3) ให้ความสำคัญกับการเตือนภัยล่วงหน้าและรายการที่ผิดปกติ

1.4) ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์กับการบริหารจัดการสหกรณ์

2) ความซื่อตรง

2.1) มีความซื่อสัตย์ สุจริต เที่ยงธรรม ปราศจากอคติส่วนตัว

2.2) ไม่ใช้โอกาสในการแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองและผู้อื่น

3) ความเป็นกลาง

3.1) พึงละเว้นการเข้าไปมีส่วนร่วมหรือกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสหกรณ์

3.2) ใช้ดุลยพินิจอย่างเป็นอิสระในการให้ข้อเสนอแนะเพื่อการตัดสินใจ

4) ความรู้ ความสามารถ

4.1) รับงานที่ตนมีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน

4.2) พัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของงานตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

5) การรักษาความลับ

- ไม่เปิดเผยข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดผลเสียแก่สหกรณ์ที่ได้จากการปฏิบัติงานตรวจสอบกิจการ เว้นแต่เพื่อประโยชน์ต่อสหกรณ์ หรือต้องให้ถ้อยคำในฐานะพยานตามกฎหมาย

6) ไม่พึงรับสิ่งของหรือทรัพย์สินมีค่าใด ๆ เกินควรจากสหกรณ์ นอกเหนือจากค่าตอบแทนที่พึงได้รับจากการตรวจสอบกิจการ

นอกจากบุคลากรของสหกรณ์ทั้ง 4 ฝ่ายดังกล่าว ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พ.ศ. 2554 ซึ่งเป็นไปตามระเบียบกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ว่าด้วยข้อกำหนดการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พ.ศ. 2554 รายละเอียดในภาคผนวกที่ 1

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาคิดว่า จรรยาบรรณของบุคลากรของสหกรณ์จะมีประโยชน์ต่อสหกรณ์อย่างไร ถ้าบุคลากรของสหกรณ์ไม่ประพฤติตามจรรยาบรรณของตนแล้วจะส่งผลกระทบต่อสหกรณ์ และสมาชิกสหกรณ์อย่างไร

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.1.4 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.1.4
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.1 เรื่องที่ 7.1.4

ตอนที่ 7.2

การควบคุมภายในของสหกรณ์

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 7.2 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 7.2.1 การควบคุมของสหกรณ์
เรื่องที่ 7.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายในของสหกรณ์
เรื่องที่ 7.2.3 แนวทางและวิธีการควบคุมภายในของสหกรณ์

แนวคิด

1. การควบคุมของสหกรณ์เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสหกรณ์ต้องการความมั่นใจว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงเป็นไปตามแผน และใช้ทรัพยากรของสหกรณ์อย่างมีประสิทธิผล และบรรลุผลตามเป้าหมายของสหกรณ์ ดังนั้นการควบคุมสหกรณ์จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อการบริหารสหกรณ์ให้ประสบผลสำเร็จ
2. กระบวนการของการควบคุมสหกรณ์มี 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดมาตรฐานที่ใช้วัด 2) การวัดผลงานที่ทำได้จริง 3) การเปรียบเทียบผลงานที่ทำได้จริงกับมาตรฐานที่ใช้วัด และ 4) การแก้ไขให้ถูกต้อง
3. การควบคุมของสหกรณ์จำแนกตามทรัพยากรของสหกรณ์ได้ 5 ประเภท คือ 1) การควบคุมทางสารสนเทศ 2) การควบคุมการดำเนินงาน 3) การควบคุมทางการเงิน 4) การควบคุมพฤติกรรม 5) การควบคุมแบบบูรณาการ ส่วนการควบคุมของสหกรณ์จำแนกตามแหล่งกำเนิดของการควบคุมได้ 2 ประเภทคือ 1) การควบคุมภายใน และ 2) การควบคุมภายนอก
4. การควบคุมภายในของสหกรณ์ หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานที่คณะกรรมการดำเนินการ ฝ่ายจัดการ และบุคลากรของสหกรณ์ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อสร้างความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่าสหกรณ์ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รายงานทางการเงินของสหกรณ์มีความถูกต้องเชื่อถือได้ และสหกรณ์ปฏิบัติตามกฎหมายของสหกรณ์ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง การควบคุมภายในจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อสหกรณ์ ดังนั้นบุคลากรภายในสหกรณ์ทุกคนต้องร่วมมือกันออกแบบการควบคุมภายในและถือปฏิบัติตามการควบคุมภายในอย่างสม่ำเสมอ

5. องค์ประกอบของการควบคุมภายในของสหกรณ์มี 5 อย่างคือ 1) สภาพแวดล้อมของการควบคุม 2) การประเมินความเสี่ยง 3) กิจกรรมควบคุม 4) สารสนเทศและการสื่อสาร และ 5) การติดตามและประเมินผล
6. แนวทางการควบคุมภายในของสหกรณ์แบ่งตามโครงสร้างการบริหารและการจัดการของสหกรณ์ได้เป็น 4 งานใหญ่คือ 1) งานวางแผน ติดตามและประเมินผล 2) งานธุรการ 3) งานการเงินและการบัญชี และ 4) งานธุรกิจและให้บริการและสวัสดิการ ในแต่ละงานใหญ่มีกิจกรรมหรืองานย่อยหลากหลายแตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละกิจกรรมต้องมีมาตรการในการปฏิบัติงานและวิธีการควบคุมภายในที่เหมาะสม ตลอดจนการกำหนดผู้รับผิดชอบในการควบคุมภายในนั้นอย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 7.2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายการควบคุมของสหกรณ์ได้
2. อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายในของสหกรณ์ได้
3. อธิบายแนวทางและวิธีการควบคุมภายในของสหกรณ์ได้

เรื่องที่ 7.2.1 การควบคุมของสหกรณ์

กระบวนการบริหารหรือการจัดการสหกรณ์เริ่มตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การประเมินผลและการควบคุม ดังนั้นขั้นตอนหรือหน้าที่สุดท้ายของการบริหาร คือ การควบคุม (Control) ซึ่งเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ที่มีความสำคัญ เพราะช่วยให้คณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการสหกรณ์สามารถตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการของสหกรณ์ว่าเป็นไปตามแผนงานของสหกรณ์ได้ตลอดเวลา และนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขต่อไป

1. ความหมายของการควบคุมสหกรณ์

การควบคุมสหกรณ์ หมายถึง การกำกับดูแล หรือการติดตามสอดส่องการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปตามแผนงานหรือแนวทางปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้หรือที่ควรจะเป็น และเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้การดำเนินงานของสหกรณ์บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การควบคุมสหกรณ์จึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสหกรณ์ต้องการความมั่นใจว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้กระทำไปและเกิดขึ้นจริงเป็นไปตามกิจกรรมที่ได้วางแผนและกำหนดไว้ หรือการใช้ทรัพยากรของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิผลและบรรลุผลตามเป้าหมายของสหกรณ์

2. ความสำคัญของการควบคุมสหกรณ์

สหกรณ์เป็นองค์กรเอกชนที่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อเป้าหมายและการดำเนินงานของสหกรณ์ ดังนั้นสหกรณ์จึงจำเป็นต้องมีการควบคุม เพราะว่าการควบคุมเป็นกระบวนการตรวจสอบการปฏิบัติงานของสหกรณ์ และการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้งานของสหกรณ์เป็นไปตามที่ต้องการ การควบคุมสหกรณ์จึงมีประโยชน์หลายอย่าง เช่น

2.1 ช่วยให้งานต่าง ๆ ของสหกรณ์มีความสัมพันธ์กัน ประสานกลมเกลียวและสอดคล้องกันทั้งในแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว

2.2 ช่วยให้เป้าหมายของสหกรณ์สำเร็จบรรลุผล ทั้งเป้าหมายหลักและเป้าหมายรอง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะว่ามีการติดตามงานและตรวจสอบความก้าวหน้าของงานอยู่เป็นระยะ ๆ โดยตลอด

2.3 ช่วยให้วิธีการปฏิบัติงานของสหกรณ์เป็นไปตามนโยบาย และกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของสหกรณ์และดำเนินงานไปในแนวทางหรือทิศทางเดียวกันทั่วทั้งสหกรณ์

2.4 ช่วยให้ระบุหรือชี้ตัวปัญหา ปรับปรุงแผน และแก้ไขการปฏิบัติงานของสหกรณ์ได้อย่างทันท่วงที เป็นการลดข้อผิดพลาด และการทุจริตให้น้อยลง

2.5 ช่วยให้สหกรณ์สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

3. ลักษณะของการควบคุมสหกรณ์

การควบคุมสหกรณ์ที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะหรือข้อควรพิจารณาดังนี้

3.1 ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนที่เสียไปของการควบคุมสหกรณ์ควรคุ้มค่ากับผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่สหกรณ์ได้รับกลับมา การใช้การควบคุมที่มากเกินไปย่อมมีต้นทุนสูงและไม่คุ้มค่ากับผลตอบแทนที่ได้รับจากการควบคุมนั้น

3.2 การควบคุมต้องได้รับการยอมรับจากผู้ที่ได้รับผลกระทบ การควบคุมมีลักษณะคล้ายกับกฎหมาย กล่าวคือ การควบคุมจะไม่มีประสิทธิภาพ ถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าไม่มีความจำเป็น จึงนำมาใช้กันน้อย หรืออาจเป็นผลเสียต่อจิตใจของผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น ดังนั้นการควบคุมต้องมีประโยชน์คุ้มค่าและมีให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น

3.3 การควบคุมควรได้รับการออกแบบที่ดี เหมาะสมกับบุคลากรและแผนของสหกรณ์ การควบคุมมีรายละเอียดมากพอ ๆ กับแผนงานเพื่อช่วยให้สหกรณ์นำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

3.4 การควบคุมควรมีลักษณะเชิงกลยุทธ์ การควบคุมในทุกเรื่องหรือทุกกิจกรรมทั้งหมดของสหกรณ์ย่อมเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นการควบคุมของสหกรณ์ควรมุ่งเน้นไปยังเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของสหกรณ์

3.5 การควบคุมต้องเชื่อถือได้ (หรือถูกต้อง) และเที่ยงธรรม (หรือไม่มีความลำเอียง)

4. กระบวนการของการควบคุมสหกรณ์

การควบคุมเป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวและเกิดขึ้นพร้อมกับหน้าที่การบริหารด้านอื่นอยู่ตลอดเวลา กระบวนการควบคุมสหกรณ์แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ

4.1 การกำหนดมาตรฐานที่ใช้วัด (Establishing Standards) สหกรณ์ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานสหกรณ์ก่อน ซึ่งอยู่ในขั้นตอนของการวางแผน ต่อจากนั้นมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่จะใช้วัดจึงกำหนดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว สหกรณ์ต้องกำหนดมาตรฐานและวิธีการวัดผลการปฏิบัติงานออกมาอย่างชัดเจนเป็นตัวชี้วัด (Key Performance Indicators: KPI) ให้เป็นที่ยอมรับและมีความถูกต้อง

4.2 การวัดผลงานที่ทำได้จริง (Measuring Actual Performance) เมื่อสหกรณ์เกิดผลงานที่ทำได้จริงขึ้น สหกรณ์ควรจดบันทึกข้อมูลจริงและนำมาคำนวณตามตัวชี้วัดและจัดทำรายงานผลงานจริงนั้นออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร

4.3 การเปรียบเทียบผลงานที่ทำได้จริงกับมาตรฐานที่ใช้วัด (Comparing Actual Performance with Standards) เมื่อนำผลงานที่ทำได้จริง (ตามขั้นตอนที่ 4.2) มาเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่ใช้วัด (ตามขั้นตอนที่ 4.1) จะก่อให้เกิดผลต่าง (Variance) ขึ้นมา กรณีผลต่างไม่มีนัยสำคัญ ผู้บริหารสหกรณ์จะไม่ดำเนินการแก้ไข ผู้บริหารสหกรณ์จะพิจารณาเฉพาะผลต่างที่มีนัยสำคัญ และวิเคราะห์ผลต่างทั้งที่น่าพอใจ (Favorable) และไม่น่าพอใจ (Unfavorable) ว่าเกิดมาจากสาเหตุใด ในบางกรณี สหกรณ์อาจต้องดำเนินการแก้ไขโดยฉับพลัน ก่อนที่จะทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงก็ได้ พร้อมทั้งพิจารณาให้รางวัลแก่ผู้ที่รับผิดชอบสำหรับผลต่างที่น่าพอใจ และพิจารณาลงโทษแก่ผู้ที่รับผิดชอบสำหรับผลต่างที่ไม่น่าพอใจ

4.4 การแก้ไขให้ถูกต้อง (Taking Corrective Action) เมื่อทราบถึงสาเหตุของผลต่างแล้ว ผู้บริหารสหกรณ์ควรดำเนินการแก้ไขการกระทำหรือการดำเนินการในอนาคตให้ถูกต้อง หรืออาจพิจารณาแก้ไขเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้วัดให้เหมาะสม หรือทั้งสองอย่าง

กระบวนการควบคุมสหกรณ์แสดงได้ดังภาพที่ 7.6

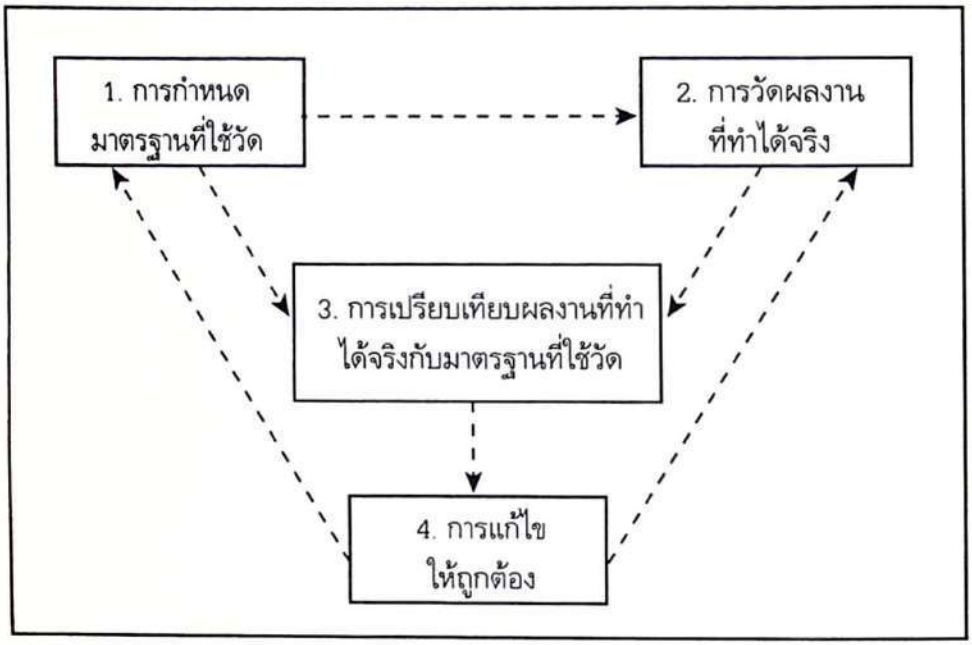

ภาพที่ 7.6 กระบวนการของการควบคุมสหกรณ์

5. ประเภทของการควบคุมของสหกรณ์

การควบคุมของสหกรณ์อาจจัดประเภทได้หลายวิธี ในที่นี้จะกล่าวถึง 2 เกณฑ์คือ

5.1 จำแนกตามทรัพยากรของสหกรณ์

5.2 จำแนกตามแหล่งกำเนิดของการควบคุม

ต่อไปจะกล่าวถึง แต่ละเกณฑ์ที่ใช้จำแนกประเภทของการควบคุมของสหกรณ์พอสังเขป ดังนี้

5.1 การควบคุมของสหกรณ์จำแนกตามทรัพยากรของสหกรณ์ ทรัพยากรของสหกรณ์แบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ สารสนเทศ การดำเนินงาน การเงิน พฤติกรรมของทรัพยากรมนุษย์ และบูรณาการ ดังนั้น การควบคุมจึงแบ่งเป็น 5 ประเภทดังนี้

5.1.1 การควบคุมทางสารสนเทศ (Information Control) เป็นการควบคุมที่ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System: MIS) โดยการจัดให้มีระบบสารสนเทศที่เพียงพอและเหมาะสม กับการนำสารสนเทศไปใช้เพื่อการจัดการสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และประหยัด ปัจจุบันระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการที่สหกรณ์นำมาใช้มักอาศัยระบบงานคอมพิวเตอร์ แต่ในอดีตสหกรณ์จะใช้คู่มือการปฏิบัติงาน ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ส่วนคือ

1) ระบบการผลิต (Production System) เกี่ยวกับการไหลหรือกระแสของวัตถุดิบ ชิ้นส่วนประกอบที่เข้าผ่านและออกจากสหกรณ์

2) ระบบการเงิน (Financial System) เกี่ยวกับการไหลหรือกระแสของเงินที่เข้าผ่านและออกจากสหกรณ์

3) ระบบทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource System) เกี่ยวกับการไหลหรือกระแสของบุคคล พนักงาน ลูกจ้างที่เข้าและออกจากสหกรณ์

5.1.2 การควบคุมการดำเนินงาน (Operations Control) เป็นการควบคุมที่จะทำให้กระบวนการผลิตสินค้าและบริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บางทีเรียกว่า การควบคุมการผลิต (Production Control) ประกอบด้วย 5 ส่วนคือ การควบคุมต้นทุน การควบคุมจัดซื้อ การควบคุมการบำรุงรักษา การควบคุมคุณภาพ และการควบคุมสินค้าคงคลัง

5.1.3 การควบคุมทางการเงิน (Financial Control) เป็นการควบคุมที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการทางการเงิน ให้มีเงินทุนที่เพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยต้นทุนทางการเงินที่ต่ำและผลตอบแทนที่สูง การควบคุมทางการเงินประกอบด้วย 4 ส่วนคือ การวิเคราะห์งบการเงินหรืออัตราส่วนทางการเงิน การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน การควบคุมโดยงบประมาณ (Budgetary Control) และการควบคุมโดยการตรวจสอบ (ทั้งภายนอกและภายใน) รวมทั้งการตรวจสอบกิจการ โดยการตรวจสอบภายในและการตรวจสอบกิจการมีขอบเขตกว้างกว่าการตรวจสอบทางด้านการเงินและการบัญชีโดยผู้สอบบัญชีภายนอก เพราะครอบคลุมการตรวจสอบทุกด้านของสหกรณ์

5.1.4 การควบคุมพฤติกรรม (Behavioral control) การควบคุมพฤติกรรมเป็นการควบคุมที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการบุคลากรหรือหรือทรัพยากรมนุษย์ การควบคุมพฤติกรรมมีเทคนิคที่ใช้หลายอย่าง เช่น การกำกับดูแลโดยตรง (การกำหนดสายการบังคับบัญชา) การประเมินผลการปฏิบัติงาน การทดแทนการควบคุมโดยตรง (เช่น การปฐมนิเทศ การใช้ระบบค่าตอบแทน การอมรบพนักงาน) และนโยบาย ระเบียบวินัย (policies, procedures, rules and disciplines)

5.1.5 การควบคุมแบบบูรณาการ (Integration Control) เป็นการควบคุมที่ครอบคลุมทุกด้านที่กล่าวมาทั้ง 4 ประเภทแรก เช่น การประเมินผลเชิงดุลยภาพหรือบัตรคะแนนสมดุล (Balanced Scorecard: BSC) ใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนกลยุทธ์ (ในการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ) และใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลได้ด้วย เพื่อที่จะช่วยให้สหกรณ์เกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของสหกรณ์ โดยให้มองสหกรณ์ด้วย 4 มุมมองคือ

1) มุมมองด้านลูกค้า (Customer Perspective) โดยพิจารณาว่าลูกค้าของสหกรณ์มองมาที่สหกรณ์อย่างไร เพื่อให้สหกรณ์สามารถตอบสนองความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าได้มากที่สุด

2) มุมมองด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) โดยพิจารณาว่าสหกรณ์มีความเป็นเลิศหรือดีกว่าคู่แข่งขันในเรื่องอะไร เพื่อให้สหกรณ์สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการของสหกรณ์ต่อไป

3) มุมมองด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) โดยพิจารณาว่า สหกรณ์สามารถสร้างหรือพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องให้มีความสามารถในการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้

4) มุมมองด้านการเงิน (Financial Perspective) โดยพิจารณาว่า สหกรณ์ต้องการบรรลุในด้านการเงินอย่างไร

นอกเหนือจากมุมมองทั้ง 4 ด้านข้างต้นแล้ว สหกรณ์ต้องคำนึงถึงวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่เป็นจุดศูนย์กลางของมุมมองทั้ง 4 ด้าน วัตถุประสงค์ของแต่ละมุมมองจะต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของสหกรณ์

การประเมินผลเชิงดุลยภาพ (Balanced Scorecards: BSC) ในแต่ละมุมมองมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องต่อกันในเชิงเหตุและผล กล่าวคือ สหกรณ์จะมีกำไรได้ (มุมมองทางด้านการเงิน) ต้องมาจากลูกค้า (มุมมองด้านลูกค้า) การจะได้มาซึ่งลูกค้า สหกรณ์ต้องมีการดำเนินงานภายในที่ดี (มุมมองด้านกระบวนการภายใน) โดยที่สหกรณ์จะต้องมีพนักงานที่มีทักษะและความสามารถ (มุมมองด้านการเรียนรู้และการพัฒนา)

ลักษณะความสัมพันธ์ของมุมมองทั้ง 4 ด้านแสดงได้ดังภาพที่ 7.7

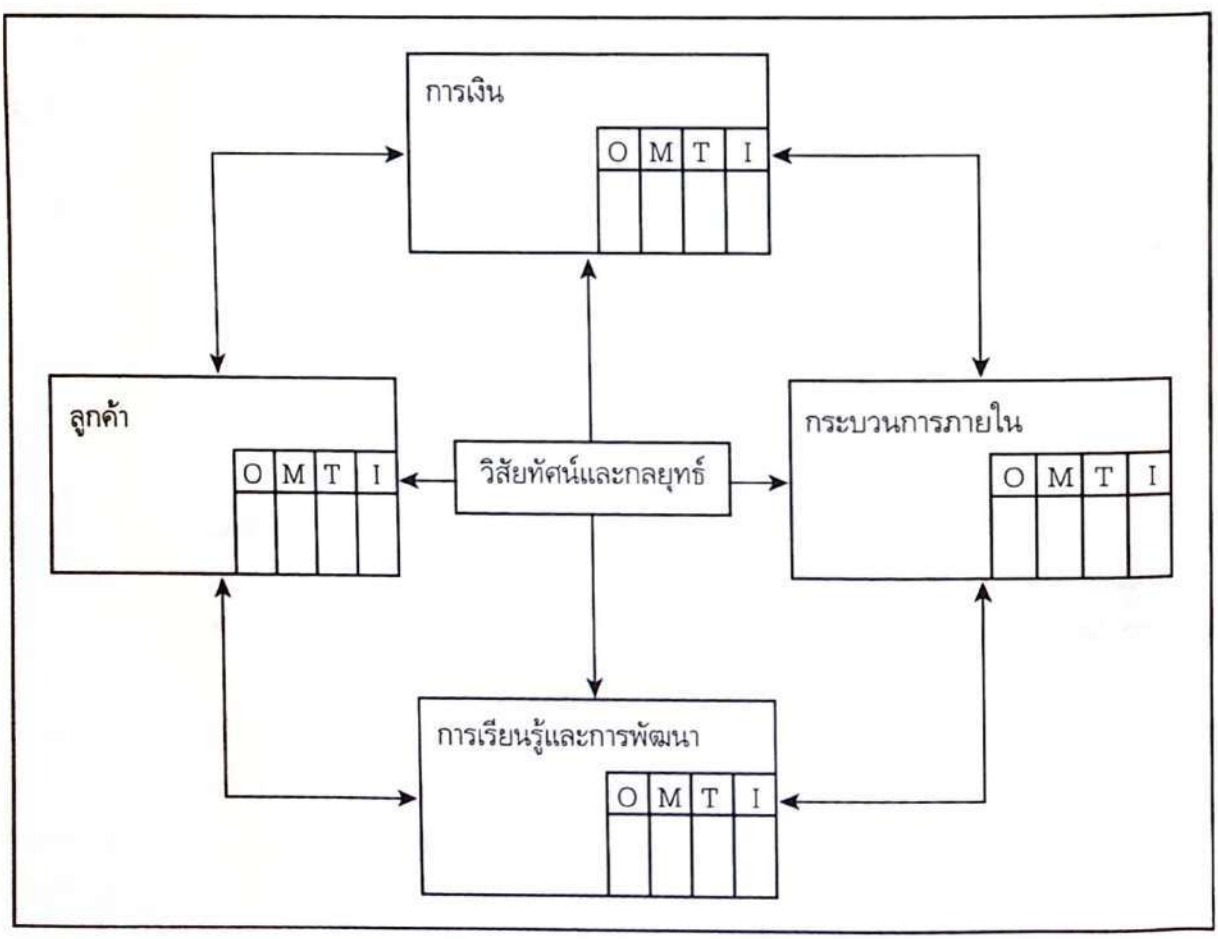

ภาพที่ 7.7 องค์ประกอบของการประเมินผลเชิงดุลยภาพ

ในแต่ละด้านของมุมมอง สหกรณ์จะกำหนดเรื่องที่สำคัญ 4 อย่างคือ

1) วัตถุประสงค์ (Objective: O) คือสิ่งสุดท้ายที่สหกรณ์ต้องการจะบรรลุหรือสิ่งที่มุ่งหวังของสหกรณ์

2) มาตรวัด (Measure: M) หรือดัชนีวัดผลการดำเนินงาน (KPI: Key performance indicator) คือดัชนีที่ใช้ชี้หรือวัดซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการวัดว่า สหกรณ์บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

3) เป้าหมาย (Targets: T) คือตัวเลขหรือเป้าหมายที่สหกรณ์ต้องการบรรลุของแต่ละมาตรวัดหรือดัชนี

4) ความคิดริเริ่มหรือสิ่งที่ต้องทำ (Strategic Initiatives: I) คือแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเบื้องต้นที่สหกรณ์คิดขึ้นมาใหม่ว่าจะต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดขึ้น

นอกจากนี้สหกรณ์อาจเพิ่มช่องข้อมูลพื้นฐาน (Baseline data) ซึ่งแสดงถึงข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันด้วยก็ได้

รายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินผลเชิงดุลยภาพจะศึกษาต่อไปในเรื่องที่ 7.3.2

5.2 การควบคุมของสหกรณ์จำแนกตามแหล่งกำเนิดของการควบคุม นอกจากการควบคุมสหกรณ์จะจัดแบ่งประเภทตามทรัพยากรของสหกรณ์แล้ว สหกรณ์อาจจัดประเภทการควบคุมตามแหล่งกำเนิดของการควบคุมได้เป็น 2 ประเภท คือ ภายในและภายนอกสหกรณ์ ดังนี้

5.2.1 การควบคุมภายใน (Internal Control) เป็นการควบคุมที่เกิดขึ้นภายในสหกรณ์เอง โดยฝ่ายบริหาร (หรือคณะกรรมการดำเนินการซึ่งได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกสหกรณ์) และฝ่ายจัดการ (หรือผู้จัดการ เจ้าหน้าที่และลูกจ้าง ซึ่งสหกรณ์จัดจ้างมา) ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของสหกรณ์บรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์

ในหน่วยนี้ จะเน้นการศึกษาการควบคุมภายในเป็นหลักรายละเอียดของการควบคุมภายในจะศึกษาต่อไปในเรื่องที่ 7.2.2 และ 7.2.3

5.2.2 การควบคุมภายนอก (External Control) เป็นการควบคุมที่เกิดขึ้นจากภายนอกสหกรณ์ โดยภาครัฐ เช่น คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ นายทะเบียนสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และกรมส่งเสริมสหกรณ์ ในรูปของกฎหมาย ระเบียบ คำแนะนำ และคำสั่ง ตลอดจนการกำกับดูแลกิจการของสหกรณ์

สรุป จากที่กล่าวมาข้างต้น การควบคุมสหกรณ์เป็นสิ่งจำเป็น และมีประโยชน์ต่อการบริหาร สหกรณ์ แต่ในการนำการควบคุมสหกรณ์มาใช้ ผู้บริหารสหกรณ์ต้องใช้ดุลยพินิจพิจารณาตามความเหมาะสมกับสหกรณ์ของตน เพราะสหกรณ์บางประเภท เช่น สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น อาจไม่จำเป็นต้องใช้การควบคุมสหกรณ์ทั้งหมดที่กล่าวมา

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาคิดว่า เมื่อสหกรณ์นำการควบคุมมาใช้ สหกรณ์ควรคำนึงถึงปัจจัยอะไรบ้าง การนำการควบคุมที่มีอยู่ทั้งหมดมาใช้กับสหกรณ์จะเหมาะสมมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.2.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.2.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.2 เรื่องที่ 7.2.1

เรื่องที่ 7.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายในของสหกรณ์

ในการศึกษาการควบคุมภายในสำหรับสหกรณ์ เพื่อให้สหกรณ์สามารถนำการควบคุมภายในมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สหกรณ์อย่างได้ผลดี ก่อนอื่นควรทราบถึงความหมายของการควบคุมภายใน ความสำคัญของการควบคุมภายใน ผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมภายใน ตลอดจนองค์ประกอบของการควบคุมภายใน

1. ความหมายของการควบคุมภายในของสหกรณ์

การควบคุมภายในที่ได้รับการยอมรับกันทั่วโลกเป็นแนวคิดการควบคุมภายในตามโคโซ่ (COSO) เรียกว่า Internal Control-Integrated Framework เมื่อ ค.ศ. 1992 โคโซ่ได้ให้ความหมายของการควบคุมภายใน และนำมาปรับใช้กับสหกรณ์ ได้ดังนี้

การควบคุมภายในของสหกรณ์ หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานที่คณะกรรมการดำเนินการ ฝ่ายจัดการ และบุคลากรของสหกรณ์ได้ร่วมกันกำหนดให้มีขึ้น เพื่อสร้างความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่า

1.1 สหกรณ์ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency of Operation) โดยบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสหกรณ์ รวมถึงการดูแลรักษาทรัพย์สิน (Safeguarding of Assests) ไม่ให้สูญหายหรือใช้ไปในทางที่ไม่เหมาะสม

1.2 รายงานทางการเงินของสหกรณ์มีความถูกต้องเชื่อถือได้ (Reliability of Financial Reporting)

1.3 สหกรณ์ปฏิบัติตามกฎหมายสหกรณ์ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (Compliance with Applicable Laws and Regulations)

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้จัดชั้นคุณภาพการควบคุมภายในของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ออกเป็น 5 ชั้น ตามวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายใน 3 ข้อ (ข้อ 1.1-ข้อ 1.3) ข้างต้น สรุปได้ดังตารางที่ 7.1

ตารางที่ 7.1 ความหมายของชั้นคุณภาพการควบคุมภายในของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร

คุณภาพชั้นที่	คุณภาพการควบคุมภายใน	ระดับความเชื่อมั่น	1.1 การดำเนินธุรกิจมีประสิทธิภาพ	1.2 การรายงานถูกต้องเชื่อถือได้	1.3 การปฏิบัติตามกฎหมาย
1	ดีมาก	สมเหตุสมผลดีมาก	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก
2	ดี	สมเหตุสมผลดี	ดี	ดี	ดี
3	พอใช้	สมเหตุสมผล พอสมควร	พอใช้	พอใช้	พอใช้
4	ควรปรับปรุง	ไม่สมเหตุสมผล	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
5	ต้องแก้ไข	ไม่สมเหตุสมผล	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี

2. ความสำคัญของการควบคุมภายในของสหกรณ์

การควบคุมภายในของสหกรณ์เป็นกลไกสำคัญที่ให้ความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และฝ่ายจัดการของสหกรณ์ ในการช่วยให้เกิดสิ่งต่อไปนี้

2.1 ลดความเสี่ยงทางธุรกิจให้แก่สหกรณ์

2.2 ปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินของสหกรณ์ไม่ให้สูญหายหรือรั่วไหล หรือจากการทุจริตประพฤติมิชอบ

2.3 ให้รายงานทางการเงินของสหกรณ์มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ

2.4 ให้บุคลากรของสหกรณ์ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายสหกรณ์ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.5 ให้สหกรณ์ดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการจัดสรรทรัพยากรของสหกรณ์อย่างสมประโยชน์และบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

2.6 ปกป้องคุ้มครองเงินค่าหุ้นของสมาชิกของสหกรณ์ให้ปลอดภัยและเกิดผลตอบแทนที่คุ้มค่า

ในอดีตสหกรณ์เป็นจำนวนไม่น้อยได้ล่มสลายไป เนื่องจากขาดการควบคุมภายในที่มีประสิทธิผล สะท้อนให้เห็นว่าคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และฝ่ายจัดการของสหกรณ์ผู้ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลดำเนินการสหกรณ์ ควรให้ความสนใจและความสำคัญต่อการควบคุมภายในของสหกรณ์อย่างจริงจัง

3. ผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมภายใน

บุคลากรภายในสหกรณ์มีหลายประเภท แต่บุคลากรทุกประเภทล้วนมีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมภายในของสหกรณ์ทั้งสิ้น ดังนี้

3.1 คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดให้มีการควบคุมภายในที่มีประสิทธิผลและบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการควบคุมภายใน การบริหารความเสี่ยง และการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอว่า การควบคุมภายในที่วางไว้นั้นได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิผลหรือไม่ เพียงใด

3.2 ฝ่ายจัดการของสหกรณ์ มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการนำนโยบายเกี่ยวกับการควบคุมภายในที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ได้กำหนดไว้ไปปฏิบัติตามการควบคุมภายในให้สัมฤทธิผล

3.3 เจ้าหน้าที่สหกรณ์และลูกจ้าง มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามการควบคุมภายในที่ฝ่ายจัดการของสหกรณ์ได้วางไว้

4. องค์ประกอบของการควบคุมภายในของสหกรณ์

การควบคุมภายในของสหกรณ์ที่มีประสิทธิผลจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ตามแนวคิดของโคโซ่ คือ

4.1 สภาพแวดล้อมของการควบคุม (Control Environment)

4.2 การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

4.3 กิจกรรมการควบคุม (Control Activities)

4.4 สารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication)

4.5 การติดตามและการประเมินผล (Monitoring and Evaluation)

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จึงควรกำหนดให้สหกรณ์มีองค์ประกอบของการควบคุมภายในครบทั้ง 5 ประการข้างต้น และทุกองค์ประกอบของการควบคุมภายในได้มีการถือปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิผล ซึ่งสามารถอธิบายแยกแต่ละองค์ประกอบของการควบคุมภายในโดยสังเขปดังนี้

4.1 สภาพแวดล้อมของการควบคุม หมายถึง สภาวะหรือปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเอื้อให้การควบคุมภายในดำเนินไปได้ตามที่สหกรณ์มุ่งหวัง เป็นการสร้างบรรยากาศการควบคุม เพื่อส่งเสริมให้ทุกคนในสหกรณ์ตระหนักถึงความจำเป็นของการควบคุมภายใน เช่น คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และฝ่ายจัดการของสหกรณ์ให้ความสำคัญต่อความซื่อสัตย์สุจริตและจริยธรรมในการดำเนินสหกรณ์ ความรู้ความสามารถของผู้บริหาร ปรัชญาการทำงานของผู้บริหาร นโยบายการจัดการด้านบุคลากร การจัดโครงสร้างของสหกรณ์อย่างเหมาะสม การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในแต่ละหน้าที่อย่างชัดเจน การมีนโยบายและระเบียบปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นต้น ด้วยเหตุนี้สภาพแวดล้อมของการควบคุมจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของการควบคุมภายในที่มีประสิทธิผล

4.2 การประเมินความเสี่ยง สหกรณ์ทุกประเภทไม่ว่าขนาดเล็กหรือใหญ่ ไม่ว่าจะอยู่ในอุตสาหกรรมใด หรือประกอบการอยู่ในเขตภูมิศาสตร์ใด ย่อมดำเนินการอยู่ท่ามกลางความเสี่ยงทางธุรกิจตลอดเวลา

สาเหตุของความเสี่ยงอาจมีปัจจัยมาจากทั้งภายในและภายนอกสหกรณ์ ตัวอย่างของความเสี่ยงทางธุรกิจที่มาจาก

4.2.1 ปัจจัยภายในสหกรณ์ เช่น

1) ฝ่ายจัดการสหกรณ์ขาดความซื่อสัตย์และจริยธรรม

2) บุคลากรไม่มีคุณภาพหรือไม่ซื่อสัตย์สุจริต

3) การเปลี่ยนแปลงระบบคอมพิวเตอร์ของสหกรณ์ ทำให้การควบคุมภายในเปลี่ยนไป

4) สหกรณ์ขยายงานรวดเร็วจนเกินไป ทำให้ระบบงานไม่สามารถรองรับได้ทัน

5) มีการเปลี่ยนแปลงฝ่ายจัดการและพนักงานบ่อยครั้ง

4.2.2 ปัจจัยภายนอกสหกรณ์ เช่น

1) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้สหกรณ์ต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงานใหม่

2) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภค ทำให้สินค้าหรือบริการที่มีอยู่ของสหกรณ์ล้าสมัย

3) การที่มีภาวการณ์แข่งขันสูง ทำให้มีผลระทบต่อราคาสินค้าและการรักษาส่วนแบ่งการตลาดของสหกรณ์

4) การที่รัฐบาลหรือหน่วยงานภาครัฐออกกฎหมายใหม่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการดำเนินงานของสหกรณ์

ด้วยเหตุนี้ ในการที่คณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการสหกรณ์จะนำพาสหกรณ์ให้รอดพ้นจากภยันอันตรายที่เกิดความเสี่ยงดังกล่าว ฝ่ายจัดการสหกรณ์จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้อย่างสม่ำเสมอ

1) พิจารณาไตร่ตรองถึงลักษณะความเสี่ยง ทั้งที่สหกรณ์ประสบอยู่หรือคาดว่าจะประสบ (Identification of Risks)

2) วิเคราะห์ว่าความเสี่ยงนั้น ๆ จะมีผลกระทบต่อสหกรณ์อย่างไร ตลอดจนโอกาสที่ความเสี่ยงนั้น ๆ จะเกิดขึ้น (Analysis of Risks)

3) กำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อลดความเสี่ยงนั้น ๆ ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม (Management of Risks)

4.3 กิจกรรมการควบคุม หมายถึง วิธีการและนโยบายที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และฝ่ายจัดการสหกรณ์กำหนดขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่า แนวทางที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และฝ่ายจัดการสหกรณ์ซึ่งวางไว้เพื่อลดความเสี่ยงทางธุรกิจ และเพื่อให้สหกรณ์บรรลุเป้าหมายทางธุรกิจนั้น ได้รับการสนองตอบและปฏิบัติตามจากทุกคนในสหกรณ์ เช่น

1) มีวิธีการเพื่อให้มั่นใจว่า ข้อมูลทางบัญชี ข้อมูลสารสนเทศ และรายงานทางการเงินของสหกรณ์ถูกต้องและสมบูรณ์

2) มีการกำหนดอำนาจและระดับการอนุมัติรายการบัญชีและการปฏิบัติงานที่เหมาะสม

3) มีการกำหนดวิธีการป้องกันและการค้นหา การสูญหายของทรัพย์สิน รวมทั้งการกระทำทุจริต (เช่น มีการตรวจนับทรัพย์สิน มีการแบ่งแยกหน้าที่ เป็นต้น)

4) มีวิธีการเพื่อให้แน่ใจว่า สหกรณ์ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

4.4 สารสนเทศและการสื่อสาร ข้อมูลที่มีคุณภาพ (ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางการเงิน การบัญชี การตลาด หรือข้อมูลอื่น) รวมถึงกระบวนการในการสื่อสารข้อมูลดังกล่าวไปยังบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกระดับของสหกรณ์ และเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความมีประสิทธิผลในการควบคุมภายใน

ในการดำเนินงานของสหกรณ์อย่างมีประสิทธิผล สารสนเทศที่จำเป็นของสหกรณ์อาจจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ดังนี้

1) ข้อมูลด้านสมาชิกสหกรณ์ เช่น ทะเบียนสมาชิกและการถือหุ้น ประวัติสมาชิกรายละเอียดด้านอาชีพหลักและอาชีพเสริม (ผลผลิตและผลิตภัณฑ์) สถานภาพทางสังคม ประวัติการได้รับการศึกษาอบรม สินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ ค่าใช้จ่าย เป็นต้น

2) ข้อมูลด้านคณะกรรมการดำเนินการ เช่น ประวัติกรรมการ ทะเบียนคุมวาระการดำรงตำแหน่ง สถานภาพทางสหกรณ์ ประวัติการได้รับการศึกษาอบรม เป็นต้น

3) ข้อมูลด้านเจ้าหน้าที่สหกรณ์ เช่น ประวัติเจ้าหน้าที่ หน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ สัญญาจ้างและหลักประกัน อาชีพคู่สมรส อายุการทำงาน ประวัติความดีความชอบ สินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ ค่าใช้จ่าย เป็นต้น

4) ข้อมูลด้านสหกรณ์ เช่น กฎหมายสหกรณ์ กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง คำสั่ง ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ ระเบียบและคำแนะนำกรมส่งเสริมสหกรณ์ ระเบียบและคำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ประวัติสหกรณ์ ข้อบังคับของสหกรณ์ โครงสร้างสหกรณ์ ระเบียบต่าง ๆ ของสหกรณ์ นโยบายของสหกรณ์ แผนดำเนินงานของสหกรณ์ งบประมาณประจำปีของสหกรณ์ รายงานประจำปีของสหกรณ์ ข้อมูลทางการเงินและการบัญชีของสหกรณ์ รายงานการประชุมใหญ่ รายงานการประชุมคณะกรรมการดำเนินการ งบการเงินของสหกรณ์ย้อนหลังอย่างน้อย 3 ปี สินทรัพย์ หนี้สินของสหกรณ์ แหล่งเงินทุนของสหกรณ์ คู่มือปฏิบัติงาน ข้อมูลทางธุรกิจ นโยบายรัฐบาล เครือข่ายทางธุรกิจ ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของสหกรณ์ กลุ่มสตรีสหกรณ์ กลุ่มเยาวชนสหกรณ์ เป็นต้น

การสื่อสารของสหกรณ์ควรจัดทำอย่างเหมาะสม เพื่อส่งข้อมูลและสารสนเทศไปถึงผู้ที่ควรได้รับหรือเพื่อมีไว้พร้อมสำหรับผู้ที่ใช้ข้อมูลสารสนเทศนั้นเมื่อต้องการ โดยมีการรับและส่งข้อมูลและสารสนเทศแบบโต้ตอบกันได้ ทั้งนี้ การสื่อสารของสหกรณ์ ควรมีการประเมินความเหมาะสมอยู่เป็นระยะ ๆ และอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สหกรณ์

4.5 การติดตามและการประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการติดตามและการประเมินผลที่สหกรณ์วางไว้ เพื่อให้คณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการของสหกรณ์มั่นใจว่าการควบคุมภายในยังดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และข้อบกพร่องได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงที เช่น การกำหนดให้มีการสอบทานและรายงานเกี่ยวกับการควบคุม

ภายในโดยผู้บริหารที่รับผิดชอบ และผู้ตรวจสอบภายในเป็นระยะ ๆ การกำหนดให้ผู้บริหารและพนักงานลงลายมือชื่อรับรองการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของสหกรณ์ เป็นต้น

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาในฐานะผู้บริหารสหกรณ์คิดว่า การควบคุมภายในสหกรณ์จะก่อให้เกิดผลดีหรือมีประโยชน์อย่างไรต่อสหกรณ์ และก่อให้ผลเสียหรือมีข้อจำกัดอย่างไรต่อสหกรณ์

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.2.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.2.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.2 เรื่องที่ 7.2.2

เรื่องที่ 7.2.3 แนวทางและวิธีการควบคุมภายในของสหกรณ์

ก่อนกล่าวถึงแนวทางและวิธีการควบคุมภายในของสหกรณ์ในรายละเอียด ขออธิบายความสัมพันธ์ของความเสี่ยง การควบคุมและการตรวจสอบ จะทำให้นักศึกษาเข้าใจถึงวิธีการควบคุมภายในที่สหกรณ์กำหนดขึ้นมาเพื่อป้องกัน ค้นหาและแก้ไขสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ได้อย่างไร

1. ความสัมพันธ์ความเสี่ยง การควบคุมและการตรวจสอบ

1.1 ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง โอกาสหรือความน่าจะเป็นที่จะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ข้อผิดพลาด การทุจริต หรือผลเสียหาย เป็นต้น ที่อาจทำให้สหกรณ์ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ความเสี่ยงเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำหรือกิจกรรมของสหกรณ์ อาจกล่าวว่า ทุกกิจกรรมที่มีย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยง ถ้าหากสหกรณ์ไม่ต้องการให้เกิดความเสี่ยง สหกรณ์ต้องละเว้นหรือไม่กระทำกิจกรรมทั้งปวง ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะว่าสหกรณ์มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ต้องการจะบรรลุ โดยต้องทำกิจกรรมดังกล่าวเพื่อให้เกิดผลที่ต้องการจะบรรลุนั้น

1.2 การควบคุม (Control) หมายถึง การกำกับดูแลให้การดำเนินงานของสหกรณ์เป็นไปตามแผนงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ การควบคุมภายในจึงช่วยป้องกัน ค้นหาและแก้ไขผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากความเสี่ยงนั้น การควบคุมจะช่วยลดโอกาสหรือผลกระทบของความเสี่ยงให้ต่ำพอในระดับที่สหกรณ์ยอมรับได้ และไม่ส่งผลเสียหายอย่างมีสาระสำคัญต่อสหกรณ์

1.3 การตรวจสอบ (Audit) หมายถึง การรวบรวมและประเมินหลักฐานเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังพิจารณาว่าเป็นไปตามหรือสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ พร้อมทั้งรายงานผลการตรวจสอบให้ทราบ

ดังนั้นการตรวจสอบจะช่วยให้มั่นใจว่าการควบคุมที่สหกรณ์ได้ออกแบบวางไว้นั้นได้มีการถือปฏิบัติหรือไม่เพียงใด และสอบทานความเพียงพอของการควบคุมที่มีอยู่ในปัจจุบันว่ายังเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตหรือไม่ เพียงใด

ความสัมพันธ์ของความเสี่ยง การควบคุมและการตรวจสอบแสดงได้ดังภาพที่ 7.8 โดยเริ่มต้นจาก 1) สหกรณ์**มีกิจกรรม** 2) กิจกรรมก่อให้เกิด**ความเสี่ยง** 3) ความเสี่ยงต้องอยู่ภายใต้**การควบคุม**ที่เหมาะสม 4) การควบคุมจะได้รับการสอบทานอย่างเหมาะสมด้วย**การตรวจสอบ** เพราะว่าการตรวจสอบจะประเมินกิจกรรม ความเสี่ยง และการควบคุมว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จัดไว้อย่างเหมาะสม เพียงพอหรือไม่เพียงใด

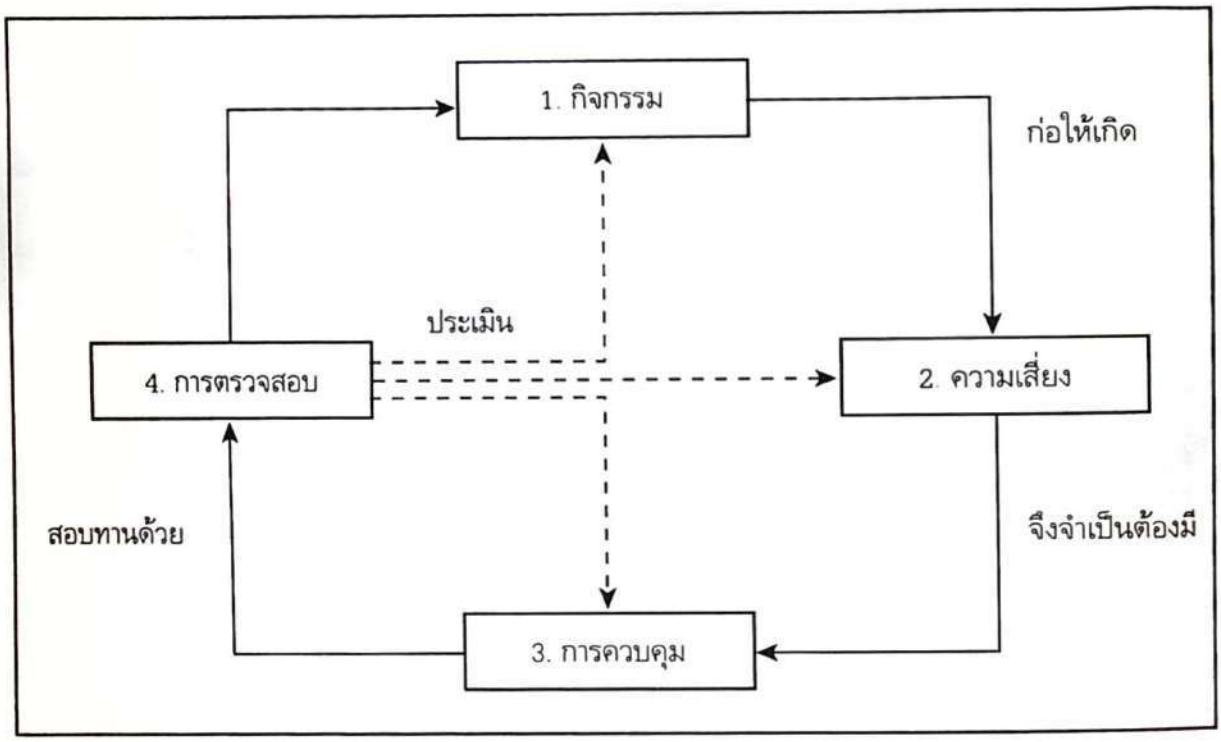

ภาพที่ 7.8 ความสัมพันธ์ของความเสี่ยง การควบคุมและการตรวจสอบ

2. ตัวอย่างแนวทางการควบคุมภายในของสหกรณ์

แนวทางการควบคุมภายในสำหรับสหกรณ์อาจแบ่งงานตามโครงสร้างการบริหารและการจัดการของสหกรณ์ ได้เป็น 4 งานใหญ่ ดังนี้

2.1 งานวางแผน ติดตาม และประเมินผล

2.2 งานธุรการ

2.3 งานการเงินและการบัญชี

2.4 งานธุรกิจและให้บริการและสวัสดิการ

สหกรณ์บางแห่งอาจไม่ได้แบ่งงานตามที่กล่าวข้างต้นก็ได้ ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการควบคุมภายในทางด้าน 2.1 งานการเงินและการบัญชีของสหกรณ์

งานการเงินและการบัญชีของสหกรณ์มี 3 เรื่องหรือกิจกรรมใหญ่ ดังนี้

1) การเงินของสหกรณ์ ประกอบด้วย

1.1) กิจกรรมในการปฏิบัติงานการเงินของสหกรณ์ มีดังนี้ การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์

1.2) วิธีการควบคุมภายในของการเงินของสหกรณ์ มีดังนี้

(1) กำหนดระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการรับ การจ่าย และการเก็บรักษาเงินของสหกรณ์เพื่อถือปฏิบัติ

(2) มีคำสั่งมอบหมายผู้รับผิดชอบและขอบเขตอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเงินของสหกรณ์

(3) เจ้าหน้าที่การเงินต้องมิใช่บุคคลคนเดียวกับพนักงานบัญชี

(4) มีเอกสารการรับ-จ่ายเงิน ถูกต้อง ครบถ้วน เป็นไปตามระเบียบ และเก็บไว้ในที่ปลอดภัยในสำนักงานสหกรณ์

(5) ตรวจนับเงินสดคงเหลือ เมื่อสิ้นเวลาทำการ เพื่อยืนยันยอดกับบัญชีเงินสด

(6) กำหนดวงเงินสดในมือที่ถือในแต่ละวันให้สอดคล้องกับความจำเป็นภายใต้ระเบียบที่เกี่ยวข้อง หรือมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ

(7) จัดทำทะเบียนคุมใบเสร็จรับเงิน และมีการตรวจนับใบเสร็จรับเงินเมื่อสิ้นปีทางบัญชี

(8) สุ่มตรวจ สอบทาน ยืนยันยอดเงินสด

1.3) ผู้รับผิดชอบในการควบคุมงานการเงินของสหกรณ์ คือ คณะกรรมการดำเนินการ หรือกรรมการที่ได้รับมอบหมาย หรือผู้จัดการที่ได้รับมอบหมาย

2) การจัดทำบัญชีของสหกรณ์ ประกอบด้วย

2.1) กิจกรรมในการปฏิบัติงานการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ มีดังนี้ จัดทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

2.2) วิธีการควบคุมภายในของการจัดทำบัญชีสหกรณ์ มีดังนี้

(1) มีคำสั่งมอบหมายผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี

(2) จัดทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

(3) รายการในบัญชีที่เกี่ยวกับการรับและจ่ายเงินสด ให้บันทึกรายการในสมุดบัญชีภายในวันที่รายการเกิดขึ้น

(4) รายการบัญชีที่ไม่เกี่ยวกับการรับและจ่ายเงินสด ให้บันทึกรายการในสมุดบัญชีภายใน 3 วันนับแต่วันที่รายการเกิดขึ้น

(5) การลงรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์และครบถ้วน

(6) เก็บรักษาบัญชี และเอกสารประกอบการลงบัญชี ไว้ในที่ปลอดภัยในสำนักงานสหกรณ์

2.3) ผู้รับผิดชอบในการควบคุมงานการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ คือ คณะกรรมการดำเนินการ หรือกรรมการที่ได้รับมอบหมาย หรือผู้จัดการที่ได้รับมอบหมาย

3) การจัดทำงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุน ประกอบด้วย

3.1) กิจกรรมในการปฏิบัติงานการจัดทำงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุน มีดังนี้ จัดทำงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุนอย่างน้อย 1 ครั้ง ทุกรอบ 12 เดือน ซึ่งถือเป็นรอบปีทางบัญชีของสหกรณ์

3.2) วิธีการควบคุมภายในของการจัดทำงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุน มีดังนี้

(1) มีคำสั่งมอบหมายผู้รับผิดชอบในการจัดทำงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุน

(2) ให้ปฏิบัติตามระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบัญชีของสหกรณ์

(3) ให้มีรายการตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด เช่น สินทรัพย์ หนี้สิน ทุน รายได้ และค่าใช้จ่าย

(4) ดำเนินการจัดทำงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุนให้แล้วเสร็จ และให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุนก่อนนำเสนอที่ประชุมใหญ่

(5) ขออนุมัติงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุนจากที่ประชุมใหญ่ภายใน 150 วันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

(6) ส่งสำเนางบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุนให้นายทะเบียนสหกรณ์ ภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีการประชุมใหญ่

(7) ให้มีการจัดทำงบทดลองอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง รายงานต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ

(8) เก็บรักษางบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุนไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกตรวจดูได้

3.3) ผู้รับผิดชอบในการควบคุมงานการจัดทำงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุน คือ คณะกรรมการดำเนินการ หรือกรรมการที่ได้รับมอบหมาย หรือผู้จัดการที่ได้รับมอบหมาย

3. การประเมินชั้นคุณภาพการควบคุมภายในของสหกรณ์

เมื่อ พ.ศ. 2550 และ 2551 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้กำหนดคุณลักษณะของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรที่มีระบบการควบคุมภายในและเข้าเกณฑ์ได้รับการประเมินจัดชั้นคุณภาพการควบคุมภายในประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) มีการจัดจ้างเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร 2) มีการแบ่งแยกหน้าที่ด้านการเงินการบัญชีออกจากกัน 3) มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติงาน และ 4) มีการประชุมคณะกรรมการดำเนินการและติดตามงาน

ในปี พ.ศ. 2554 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้ทบทวนปรับปรุงและกำหนดคุณลักษณะของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรที่เข้าเกณฑ์ได้รับการประเมินจัดชั้นคุณภาพการควบคุมภายใน ดังนี้

1) สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรมีการแบ่งแยกหน้าที่ด้านการเงินและการบัญชีออกจากกัน และได้ปฏิบัติงานจริงตามที่มีการแบ่งแยกหน้าที่

2) สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรมีการจัดทำบัญชีให้ตรวจสอบได้ ซึ่งการจัดทำบัญชีอย่างน้อยควรมีงบทดลองทุกเดือน

3) สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรมีการกำหนดระเบียบการปฏิบัติงาน กรณีไม่มีระเบียบปฏิบัติงานเนื่องจากสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรเริ่มดำเนินธุรกิจประเภทนั้น ๆ เป็นปีแรก อาจใช้มติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการดำเนินธุรกิจนั้นแทนได้ แต่ต้องมีระเบียบการปฏิบัติงานอื่นครบถ้วน กรณีเช่นนี้ให้ถือว่ายังเข้าข่ายตามเกณฑ์ที่กำหนด

ในการพิจารณาคุณลักษณะของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรที่เข้าเกณฑ์ได้รับการประเมินจัดชั้นคุณภาพการควบคุมภายในจะต้องมีคุณลักษณะตามที่กำหนดทุกข้อ หากไม่เป็นไปตามที่กำหนดข้อใดข้อหนึ่ง ให้ถือว่าสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรดังกล่าวไม่เข้าเกณฑ์ได้รับการประเมินจัดชั้นคุณภาพการควบคุมภายใน

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาเป็นผู้บริหารสหกรณ์ร้านค้า กิจกรรมหลักของสหกรณ์คือการซื้อและการขายสินค้า นักศึกษาคิดว่ามีความเสี่ยงอะไรบ้างที่เกิดจากกิจกรรมดังกล่าว นักศึกษาคิดว่าสหกรณ์ควรมีวิธีการควบคุมภายในอย่างไรเพื่อช่วยลดความเสี่ยงดังกล่าวให้อยู่ในระดับต่ำพอที่สหกรณ์จะยอมรับได้

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.2.3 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.2.3
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.2 เรื่องที่ 7.2.3

ตอนที่ 7.3

การประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 7.3 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 7.3.1 แนวคิดการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์
เรื่องที่ 7.3.2 การประเมินผลเชิงดุลยภาพ
เรื่องที่ 7.3.3 การรายงานผลการปฏิบัติงาน
เรื่องที่ 7.3.4 รายงานที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์

แนวคิด

1. การประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ทุกฝ่ายทราบถึงผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ว่าบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคใด เพื่อหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมต่อไป
2. การประเมินผลเชิงดุลยภาพ เป็นเครื่องมือทางด้านการจัดการสหกรณ์ที่ช่วยในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติโดยอาศัยการวัดหรือประเมินที่จะช่วยทำให้สหกรณ์เกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของสหกรณ์ โดยพิจารณาตาม 4 มุมมอง คือ 1) ด้านการเงิน 2) ด้านลูกค้า 3) ด้านกระบวนการภายใน และ 4) ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา
3. การรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นรายงานที่จัดทำขึ้นภายในสหกรณ์ เพื่อใช้วัดผลการปฏิบัติงาน โดยนำแนวคิดการบัญชีตามความรับผิดชอบเข้ามาใช้ สหกรณ์ต้องพิจารณาถึงประเด็นที่สำคัญ 3 อย่างคือ 1) ต้นทุนที่ควบคุมได้และต้นทุนที่ควบคุมไม่ได้ 2) การปันส่วนต้นทุนร่วมหรือต้นทุนทางอ้อม และ 3) การกำหนดราคาโอน
4. รายงานที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ที่นำเสนอที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ที่สำคัญ มี 3 อย่าง คือ 1) รายงานกิจการสหกรณ์ประจำปี 2) รายงานของผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์ประจำปี และ 3) รายงานของผู้สอบบัญชี รายงานดังกล่าวเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ โดยคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์ และผู้สอบบัญชีตามลำดับ

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 7.3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ได้
2. อธิบายการประเมินผลเชิงดุลยภาพได้
3. อธิบายการรายงานผลการปฏิบัติงานได้
4. อธิบายการรายงานที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ได้

เรื่องที่ 7.3.1 แนวคิดการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

ตามที่กล่าวมาแล้ว การควบคุมของสหกรณ์รวมถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ด้วย ก่อนที่จะศึกษาเทคนิคการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ ควรทราบถึงความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

1. ความสำคัญของการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

การประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์มีความสำคัญ ด้วยเหตุผลหลายอย่าง เช่น

1.1 ช่วยทำให้สหกรณ์สามารถทราบถึงสถานะตนเองว่าในปัจจุบันอยู่ ณ จุดใด หรือเป็นอย่างไร เมื่อสหกรณ์ทราบแล้วจึงจะทำให้สหกรณ์สามารถบริหารตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมต่อไป

1.2 ช่วยทำให้สหกรณ์สามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงภายในสหกรณ์ได้ เนื่องจากผลการประเมินการปฏิบัติงานของสหกรณ์ จะทำให้สหกรณ์ทราบถึงจุดเริ่มต้น ซึ่งจะนำไปสู่จุดที่ตนต้องการจะไปถึงได้อย่างไร

1.3 ช่วยทำให้สหกรณ์สามารถระบุถึงผู้รับผิดชอบและกิจกรรมที่ต้องกระทำ เนื่องจากการวัดหรือประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์จะทำให้สหกรณ์เกิดความสนใจ มีการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจนขึ้นมา

2. ประโยชน์ของการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

การประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สหกรณ์เป็นอย่างมากในหลายเรื่อง เช่น

2.1 ทำให้สหกรณ์มีความชัดเจนในเรื่องของกลยุทธ์ ทำให้เกิดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน ลำดับสิ่งที่สหกรณ์ต้องกระทำตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง

2.2 ทำให้ทุกส่วนของสหกรณ์มีความเห็นที่สอดคล้องกันในกลยุทธ์ทั่วทั้งองค์การ เป็นการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ กลยุทธ์และคุณค่าที่สำคัญของสหกรณ์ไปยังบุคลากรทุกระดับได้รับทราบ ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วทั้งองค์การของสหกรณ์

2.3 ทำให้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ภายในสหกรณ์เป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีทิศทางที่ชัดเจนแน่นอน เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมในการทำงานของสหกรณ์

2.4 ทำให้สหกรณ์สามารถคาดการณ์หรือมองเห็นโอกาสและปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ เพื่อให้สหกรณ์แสวงหาโอกาสและหลีกเลี่ยงหรือหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

3. เทคนิคการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

ในหน่วยนี้ ขอกล่าวถึงเทคนิคหรือเครื่องมือการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ที่สำคัญและนิยมใช้ 4 อย่างคือ

3.1 การประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานสหกรณ์ (จะได้กล่าวต่อไป)

3.2 การประเมินผลเชิงดุลยภาพ (จะอยู่ในเรื่องที่ 7.3.2)

3.3 การรายงานผลการปฏิบัติงาน (จะอยู่ในเรื่องที่ 7.3.3)

3.4 รายงานที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ (จะอยู่ในเรื่องที่ 7.3.4)

4. การประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานสหกรณ์

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้พัฒนาเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานสหกรณ์ภาคการเกษตร (Agricultural Data Development Analysis for Cooperative Efficiency: Agri DEACE 2010 อ่านว่า อะกริดีเอซ 2010)

4.1 ความหมายของ Agri DEACE 2010 Agri DEACE 2010 คือเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ภาคการเกษตรได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง สามารถบอกถึงสาเหตุที่เกิดความด้อยประสิทธิภาพได้อย่างแม่นยำ รวมทั้งสามารถตัดสินใจแก้ไขปรับปรุงความด้อยประสิทธิภาพได้อย่างตรงจุด สู่การเป็นสหกรณ์ที่มีประสิทธิภาพการดำเนินงานได้ในที่สุด

4.2 กรอบ Agri DEACE 2010 มี 3 ส่วนดังนี้

4.2.1 ปัจจัยนำเข้าและปัจจัยผลผลิต สหกรณ์ภาคการเกษตรมีกระบวนการผลิตหรือบริการที่ต้องอาศัยปัจจัยนำเข้า เช่น ต้นทุนธุรกิจหลัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจและค่าใช้จ่ายดำเนินงาน หนี้สินทั้งสิ้น ทุนของสหกรณ์ เป็นต้น เพื่อให้ได้ปัจจัยผลผลิต คือ รายได้ทั้งสิ้น ดังนั้นข้อมูลของปัจจัยนำเข้าและข้อมูลปัจจัยผลผลิตจะนำไปป้อนเข้าสู่เครื่องมือ Agri DEACE 2010

4.2.2 เครื่องมือ Agri DEACE 2010 สหกรณ์ภาคการเกษตรสามารถเข้าถึงเครื่องมือ Agri DEACE 2010 ได้ 3 กรณี คือ

1) กรณี On-line เข้าสู่เว็บไซต์ที่ http://statistic.cad.go.th เลือก DEACE 2010

2) กรณี Off-line ติดตั้งแผ่นซีดีเครื่องมือ Agri DEACE 2010

3) กรณีไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ ติดต่อสำนักงานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ทุกจังหวัด

4.2.3 ผลลัพธ์ สหกรณ์ภาคการเกษตรจะได้ผลลัพธ์ 3 อย่างคือ

1) คะแนนประสิทธิภาพ (Efficiency Score)

2) เป้าหมายการปรับปรุง (Target)

3) จำลองสถานการณ์ปรับปรุง (Simulation)

4.3 ประโยชน์ของ Agri DEACE 2010 เครื่องมือ Agri DEACE 2010 มีประโยชน์ต่องานสหกรณ์ภาคการเกษตร 3 ประการ คือ

4.3.1 เป็นเครื่องมือคัดกรองต้นแบบ เพื่อหาสหกรณ์ชั้นนำหรือต้นแบบที่มีประสิทธิภาพการดำเนินงานสูงสุด ใช้เป็นสิ่งเทียบเคียง (Benchmark)

4.3.2 เป็นเครื่องมือเทียบเคียง เพื่อให้สหกรณ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพสามารถทราบผลเทียบเคียงและทราบถึงแนวทางการปรับปรุง หรือเป้าหมายการปรับปรุง เพื่อมุ่งสู่การเป็นสหกรณ์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

4.3.3 เป็นเครื่องมือช่วยผู้บริหารในการวางแผนและกำหนดนโยบายได้ตรงเป้าหมาย เพื่อให้ผู้บริหารสหกรณ์ได้มีแนวทางที่ชัดเจนในการปรับปรุงปัจจัยนำเข้าและปรับปรุงปัจจัยผลผลิต โดยการเทียบเคียงกับสหกรณ์ต้นแบบชั้นแนวหน้าที่มีประสิทธิภาพการดำเนินงาน ช่วยให้สหกรณ์ได้พัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานได้

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาคิดว่า หากสหกรณ์ไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์เลย จะเกิดอะไรขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลดีหรือผลเสียต่อสหกรณ์อย่างไร

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.3.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.3.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.3 เรื่องที่ 7.3.1

เรื่องที่ 7.3.2 การประเมินผลเชิงดุลยภาพ

ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุลหรือการประเมินผลเชิงดุลยภาพ หรือ BSC (Balanced Scorecard) มักถูกมองว่าเป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผล (Measurement) เท่านั้น แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว การประเมินผลเชิงดุลยภาพเป็นมากกว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล เพราะการประเมินผลเชิงดุลยภาพเป็นเครื่องมือในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategy Implement) และการประเมินผลเชิงดุลยภาพเป็นระบบการบริหารการจัดการองค์การ (Management System)

1. ความหมายของการประเมินผลเชิงดุลยภาพ

การประเมินผลเชิงดุลยภาพเป็นเครื่องมือทางด้านการจัดการที่ช่วยสหกรณ์ในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (From Strategy to Action) โดยอาศัยการวัดหรือประเมิน (Measurement) ที่จะช่วยทำให้สหกรณ์เกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของสหกรณ์ (Alignment and Focused)

2. ประโยชน์ของการประเมินผลเชิงดุลยภาพ

เมื่อสหกรณ์นำการประเมินผลเชิงดุลยภาพมาใช้ จะช่วยทำให้สหกรณ์ได้รับประโยชน์หลายอย่าง เช่น

1) ทุกคนในสหกรณ์จะได้รับทราบวัตถุประสงค์ทั่วทั้งในระดับองค์การและระดับฝ่ายอย่างถูกต้อง โดยการสื่อสารที่ทั่วถึง อันจะส่งผลให้มีการปฏิบัติงานของแต่ละคนเป็นไปอย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสหกรณ์

2) ทัศนคติของทุกคนในสหกรณ์เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม เมื่อทุกคนมีทัศนคติที่ถูกต้อง ย่อมจะปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3) เมื่อสหกรณ์กำหนดกรอบหรือแนวทางหรือทิศทางอย่างชัดเจนและแน่นอน ย่อมทำให้ทุกคนในสหกรณ์ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของสหกรณ์

4) การบริหารงานและการปฏิบัติงานในทุกฝ่ายทุกคนภายในสหกรณ์จะเป็นการให้หลักประกันแห่งความสำเร็จอย่างยั่งยืน

3. องค์ประกอบของการประเมินผลเชิงดุลยภาพ

การประเมินผลเชิงดุลยภาพ มีองค์ประกอบ 4 มุมมองหรือมิติ (Perspectives) คือ

1) ด้านการเงิน (Financial Perspective)

2) ด้านลูกค้า (Customer Perspective)

3) ด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective)

4) ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective)

ในการประเมินผลเชิงดุลยภาพของแต่ละด้านจะมีองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบซึ่งมีความสัมพันธ์กัน คือ

1. วัตถุประสงค์ (Objectives) หมายถึง สิ่งที่สหกรณ์ต้องการบรรลุหรือสิ่งที่สหกรณ์มุ่งหวังในที่สุด หรือสิ่งที่สหกรณ์ต้องการไปให้ถึง เช่น

1.1 วัตถุประสงค์ด้านการเงิน เช่น ผลกำไร ผลตอบแทนจากการลงทุน รายได้ที่เพิ่มขึ้นต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่ลดลง การเพิ่มผลผลิต เป็นต้น

1.2 วัตถุประสงค์ด้านลูกค้า เช่น สร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า ส่วนแบ่งครองตลาดที่เพิ่มขึ้น การให้บริการที่รวดเร็ว การรักษาลูกค้าเดิมไว้ได้ การแสวงหาลูกค้าใหม่เพิ่มขึ้น ชื่อเสียงของสหกรณ์ที่ดี เป็นต้น

1.3 วัตถุประสงค์ด้านกระบวนการภายใน เช่น สินค้าที่มีคุณภาพ การดำเนินงานที่รวดเร็วและตรงเวลา กระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ กระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

1.4 วัตถุประสงค์ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา เช่น มีการวิจัยและพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ การพัฒนาทักษะของพนักงาน การรักษาพนักงานที่มีคุณภาพ วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดโอกาสและสนับสนุนให้พนักงานแสดงความสามารถออกมา การใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ดี เป็นต้น

2. มาตรวัดผลหรือตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน (Measures or Key Performance Indicators: KPIs) หมายถึง ตัวชี้วัดของวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อของแต่ละด้านเพื่อวัดว่าสหกรณ์ได้บรรลุวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อในแต่ละด้านหรือไม่ และบรรลุไปมากน้อยเพียงใด เช่น

2.1 KPIs ของผลกำไร เช่น จำนวนกำไรสุทธิ อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน รายได้ของงวดปัจจุบันที่เพิ่มขึ้นจากงวดก่อน เป็นต้น

2.2 KPIs ของการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า เช่น อัตราความพึงพอใจของลูกค้าจากการสำรวจ จำนวนลูกค้าทั้งหมดและที่เพิ่มขึ้น จำนวนลูกค้าที่หายไปและที่ลดลง เป็นต้น

2.3 KPIs ของสินค้าที่มีคุณภาพ เช่น สินค้าได้รับตรารับรองคุณภาพหรือได้รับหนังสือ/ใบรับรองคุณภาพตามมาตรฐานสากล จำนวนของเสียจากการผลิต อัตราร้อยละของสินค้าที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ เป็นต้น

2.4 KPIs ของการวิจัยและพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ เช่น สินค้าใหม่ที่นำออกสู่ตลาดได้รับความนิยมและประสบความสำเร็จ จำนวนชั่วโมงการอบรมต่อคนต่อปี ระดับความสามารถของพนักงานที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น

3. เป้าหมาย (Target) หมายถึง ตัวเลขหรือระดับที่สหกรณ์กำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สหกรณ์ต้องการว่ามีมากน้อยเพียงใดในแต่ละตัวชี้วัด เช่น

3.1 เป้าหมายของผลกำไร เช่น จำนวนกำไรสุทธิไม่น้อยกว่า 50 ล้านบาท อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนไม่ต่ำกว่า 10% การเพิ่มขึ้นของรายได้ไม่ต่ำกว่า 20% ต่อปี เป็นต้น

3.2 เป้าหมายของการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า เช่น อัตราความพึงพอใจของลูกค้า ไม่ต่ำกว่า 85% จำนวนลูกค้าเก่าที่หายไปต้องไม่เกินร้อยละ 5 ต่อปี เป็นต้น

3.3 เป้าหมายของสินค้าที่มีคุณภาพ เช่น อัตราสินค้าส่งคืนกลับมาไม่เกิน 0.01% จำนวนของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตไม่เกิน 5% ต่อปี เป็นต้น

3.4 เป้าหมายของการวิจัยและพัฒนา เช่น ยอดขายของสินค้าใหม่ไม่ต่ำกว่า 5% ของยอดขายรวม จำนวนชั่วโมงการอบรมไม่ต่ำกว่า 10 วันต่อคนต่อปี เป็นต้น

4. ความคิดริเริ่มหรือกิจกรรมที่ต้องกระทำ (Initiatives) หมายถึง แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่สหกรณ์จะต้องจัดทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่ทั้งนี้ยังไม่ใช่แผนปฏิบัติการที่จะทำเป็นประจำ ความคิดริเริ่มนี้ต้องเป็นสิ่งใหม่หรือไม่เคยทำมาก่อน เช่น

4.1 กิจกรรมที่ต้องทำให้อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนไม่ต่ำกว่า 10% เช่น จำหน่ายสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ออกไป เป็นต้น

4.2 กิจกรรมที่ต้องทำให้อัตราความพึงพอใจของลูกค้าไม่ต่ำกว่า 85% เช่น สร้างความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า (เช่น ส่งบัตรอวยพรวันเกิดของสมาชิก) บริการลูกค้าอย่างตั้งใจและกระตือรือร้นในการขายสินค้า เป็นต้น

4.3 กิจกรรมที่ต้องทำให้อัตราสินค้าส่งคืนกลับมา ไม่เกิน 0.01% เช่น การควบคุมและการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าที่ผลิตหรือซื้อ การเลือกสรรวัตถุดิบอย่างดี แรงงานอย่างดี และอุปกรณ์การผลิตที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

4.4 กิจกรรมที่ต้องทำให้ยอดขายของสินค้าใหม่ไม่ต่ำกว่า 5% ของยอดขายรวม เช่น การพัฒนาให้สหกรณ์เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม (Innovation and Learning Organization) เป็นต้น

นอกเหนือจากองค์ประกอบย่อย 4 ประการข้างต้นแล้ว ในทางปฏิบัติสหกรณ์อาจเพิ่มองค์ประกอบย่อยอีกอย่างหนึ่ง คือ ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data) เพื่อแสดงถึงข้อมูลในปัจจุบันที่เกิดขึ้นจริงของตัวชี้วัดแต่ละตัว

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยของการประเมินผลเชิงดุลยภาพ แสดงได้ดังตารางที่ 7.2

ตารางที่ 7.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการประเมินผลเชิงดุลยภาพของสหกรณ์ร้านค้าอัตราของเสียจากการผลิต

วัตถุประสงค์	ตัวชี้วัด	ข้อมูลปัจจุบัน	เป้าหมาย	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม
มุมมองด้านการเงิน รายได้เพิ่มขึ้น	เปรียบเทียบกับปีก่อน	5%	5%	ขยายตลาดไปยังต่างประเทศ
มุมมองด้านลูกค้า การรักษาลูกค้าเก่า	จำนวนลูกค้าที่หายไป	8%	5%	จัดทำฐานข้อมูลลูกค้าและติดต่อกับลูกค้า
มุมมองด้านกระบวนการภายใน การผลิตที่มีคุณภาพ	อัตราของเสียจากการผลิต	10%	8%	จัดทำระบบการจัดการควบคุมคุณภาพภายในโรงงาน

ตารางที่ 7.2 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ตัวชี้วัด	ข้อมูลปัจจุบัน	เป้าหมาย	แผนงาน/ โครงการ/กิจกรรม
มุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา การพัฒนาทักษะของพนักงาน	จำนวนวันในการเข้ารับการอบรมของพนักงานต่อคนต่อปี	5 วัน	10 วัน	จัดทำแผนการอบรมพนักงานอย่างต่อเนื่อง

4. ความสัมพันธ์ของการประเมินผลเชิงดุลยภาพทั้ง 4 มุมมอง

การประเมินผลเชิงดุลยภาพพิจารณามุมมองทั้ง 4 ด้านว่ามีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น

สหกรณ์ร้านค้าต้องการกำไรให้ได้สูงสุด โดยการเพิ่มรายได้และลดต้นทุนหรือค่าใช้จ่าย (มุมมองด้านการเงิน) รายได้จะเพิ่มขึ้น เนื่องมาจากสหกรณ์ร้านค้ามีส่วนแบ่งครองตลาดมากหรือลูกค้าพอใจในสินค้าหรือบริการของสหกรณ์ร้านค้า (มุมมองด้านลูกค้า) ลูกค้าจะพอใจในสินค้าหรือบริการ เนื่องมาจากสหกรณ์ร้านค้ามีการให้บริการที่ดีหรือมีสินค้าที่มีคุณภาพและราคาเหมาะสม ซึ่งเป็นการบริหารงานภายในสหกรณ์ร้านค้า (มุมมองด้านกระบวนการดำเนินงานภายใน) การบริหารงานภายในสหกรณ์ร้านค้าจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ เนื่องมาจากพนักงานมีความรู้ ทักษะ และมีขวัญและกำลังใจในการทำงานที่ดี มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่ช่วยให้สหกรณ์ร้านค้าสามารถก่อให้เกิดคุณค่าแก่ลูกค้าได้ (มุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา)

5. กระบวนการในการพัฒนาและจัดทำการประเมินผลเชิงดุลยภาพ

ในการพัฒนาและจัดทำการประเมินผลเชิงดุลยภาพ กระบวนการดังกล่าวมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ทางกลยุทธ์ (Strategy) ซึ่งได้แก่ การทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (Strength, Weakness, Opportunity and Threat Analysis: SWOT Analysis) เพื่อให้สหกรณ์ทราบถึงทิศทางและกลยุทธ์ของสหกรณ์ที่ชัดเจนก่อนว่าควรเป็นอย่างไร

5.2 การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของสหกรณ์ โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์หลัก (Strategic Themes) ที่สำคัญของสหกรณ์ เมื่อได้คำนึงถึงผลการวิเคราะห์ทางกลยุทธ์ตามข้อ 1 แล้ว

5.3 การวิเคราะห์และกำหนดว่า การประเมินผลเชิงดุลยภาพของสหกรณ์ควรจะมีทั้งหมดกี่มุมมองและในแต่ละมุมมองควรมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เมื่อได้พิจารณาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของสหกรณ์ตามข้อ 2 แล้ว

5.4 การจัดทำแผนที่ทางกลยุทธ์ (Strategy Map) ระดับองค์กร โดยกำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญภายใต้แต่ละมุมมองตามที่กำหนดไว้ในข้อ 3 ที่จะทำให้สหกรณ์สามารถบรรลุวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2 ในกรณีที่แต่ละมุมมองมีวัตถุประสงค์จำนวนมาก ผู้บริหารจะต้องจัดทำลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์แต่ละอย่าง รวมทั้งจะต้องมีการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์ในแต่ละด้านอย่างชัดเจน ในลักษณะความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล

5.5 ผู้บริหารจะต้องประชุมร่วมกันเพื่อยืนยันและเห็นชอบในแผนที่ทางกลยุทธ์ตามข้อ 5.4

5.6 ภายใต้วัตถุประสงค์แต่ละประการ สหกรณ์จะต้องกำหนดรายละเอียดของวัตถุประสงค์นั้นในองค์ประกอบย่อยอื่น ได้แก่ ตัวชี้วัด ฐานข้อมูลในปัจจุบัน เป้าหมาย รวมทั้งแผนงาน กิจกรรมหรือโครงการที่จะต้องทำ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดขึ้น

5.7 เมื่อจัดทำแผนงานหรือโครงการเสร็จแล้ว สหกรณ์สามารถที่จะแปลงตัวชี้วัด และเป้าหมายระดับองค์กร ให้เป็นของผู้บริหารระดับรองลงไปได้ จัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนหรือโครงการหลัก และกำหนดตัวชี้วัดให้กับผู้บริหารระดับรองต่าง ๆ ด้วย

ตัวอย่างของแผนที่ทางกลยุทธ์ของสหกรณ์ร้านค้าแสดงได้ดังภาพที่ 7.9

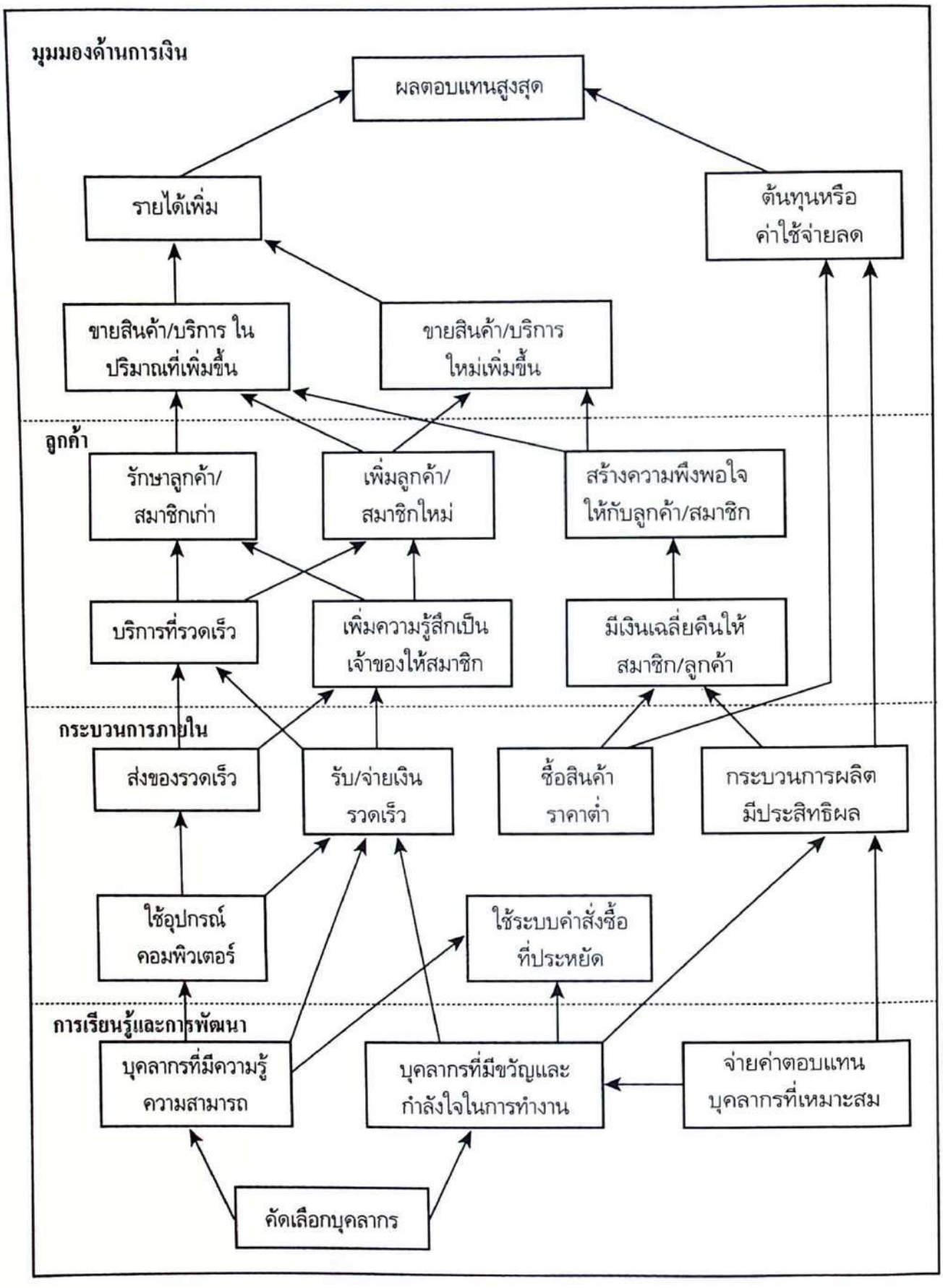

ภาพที่ 7.9 แผนที่ทางกลยุทธ์ของสหกรณ์ร้านค้า

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาในฐานะผู้บริหารของสหกรณ์ออมทรัพย์ ต้องการนำการประเมินผลเชิงดุลยภาพมาใช้ในสหกรณ์ ท่านจะสร้างตารางแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน และแผนที่ทางกลยุทธ์ของสหกรณ์ได้อย่างไร จงเขียนตารางและแผนที่ดังกล่าว

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.3.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.3.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.3 เรื่องที่ 7.3.2

เรื่องที่ 7.3.3 การรายงานผลการปฏิบัติงาน

การบัญชีให้ข้อมูลทางการเงินในรูปของรายงานทางการเงินหรืองบการเงินเสนอต่อผู้ใช้ทั้งที่เป็นบุคคลภายนอกและบุคคลภายในสหกรณ์ ในเรื่องนี้จะได้กล่าวถึง การบัญชีในส่วนที่ทำหน้าที่จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานภายในสหกรณ์เพื่อเสนอต่อผู้บริหารของสหกรณ์ ซึ่งเป็นบุคคลภายในสหกรณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลการปฏิบัติงาน สำหรับสมาชิกสหกรณ์อาจขอดูรายงานผลการปฏิบัติงานได้เฉพาะบางเรื่องเท่านั้น

1. ความหมายของรายงานผลการปฏิบัติงาน

รายงานผลการปฏิบัติงาน (Performance Report) เป็นรายงานที่จัดทำขึ้นภายในสหกรณ์เพื่อแสดงผลการดำเนินงานจริงเปรียบเทียบกับแผนงานที่วางไว้ ซึ่งทำให้ทราบว่าการดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานที่วางไว้หรือไม่ เกิดผลต่างจากแผนงานมากน้อยเพียงใด หากมีผลต่างอย่างมีสาระสำคัญ จะต้องวิเคราะห์หาสาเหตุและปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของรายงานผลการปฏิบัติ

การรายงานผลการปฏิบัติงานมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังนี้

2.1 เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน รายงานผลการปฏิบัติงานจะช่วยให้ผู้บริหารของสหกรณ์ทราบผลการทำงานที่เกิดขึ้นจริง ว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด มีส่วนเบี่ยงเบนหรือผลต่างไปจากแผนงานที่วางไว้เพียงใด

2.2 เพื่อควบคุมการปฏิบัติงาน รายงานผลการปฏิบัติงานเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการควบคุม ซึ่งมีขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การอนุมัติแผนงานและงบประมาณ การแจกจ่ายแผนงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เพื่อรับทราบและนำไปปฏิบัติ การประสานงานระหว่างหน่วยงานเพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เมื่อมีการปฏิบัติงาน ฝ่ายการบัญชีจะรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นจริง มาเปรียบเทียบกับแผนงานหรืองบประมาณที่กำหนดไว้ เพื่อช่วยให้ฝ่ายบริหารสามารถควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามแผนงาน ในการรายงานนี้หากมีผลต่างเกิดขึ้น จะต้องวิเคราะห์หาสาเหตุและดำเนินการแก้ไข

2.3 เพื่อการวางแผนในอนาคต จากรายงานผลการปฏิบัติงานที่จัดทำขึ้น เมื่อวิเคราะห์หาสาเหตุและดำเนินการแก้ไขปัญหาแล้ว จะทำให้เกิดประสบการณ์อันจะนำไปใช้ในการวางแผนของสหกรณ์ในอนาคตได้ ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดปัญหาดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในอดีต

3. ลักษณะของรายงานผลการปฏิบัติงานที่ดี

รายงานผลการปฏิบัติงานจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามความสำคัญ และลักษณะของงานที่แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบ รายงานผลการปฏิบัติงานที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

3.1 รายงานควรแสดงข้อมูลผลงานที่หัวหน้าหน่วยงานสามารถควบคุมได้ แยกออกจากผลงานที่ควบคุมไม่ได้ เพื่อใช้ในการประเมินผลงานของหัวหน้าหน่วยงานนั้นเฉพาะรายการที่สามารถควบคุมได้เท่านั้น และรายงานต้องเสนอต่อผู้บริหารตามลำดับสายงานความรับผิดชอบ ซึ่งต้องสอดคล้องกับโครงสร้างของสหกรณ์

3.2 รายงานควรแสดงผลงานที่เกิดขึ้นจริงเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานหรืองบประมาณที่กำหนดไว้ แสดงผลต่างเพื่อจะได้ให้ผู้ปฏิบัติงานทราบว่าผลงานตนอยู่ในระดับใด จะได้พยายามพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

3.3 รายงานที่จัดทำควรเสนอผลงานเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ เช่น เป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือ รายเดือน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การติดตามงานเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ แต่ในบางกรณีไม่จำเป็นต้องรอเวลา ควรนำเสนอรายงานให้ทันเวลาเพื่อให้สามารถปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ได้ทันกาล เช่น การรายงานพิเศษที่แสดงสาเหตุและค่าเสียหายที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดเหตุการณ์เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ก่อสร้างชำรุดเสียหาย เป็นต้น ส่วนการจัดทำรายงานเป็นช่วงระยะยาว เช่น รายงานประจำปี จะไม่เป็นประโยชน์ต่อการควบคุมงานในระหว่างปี แต่ให้ประโยชน์ในการประเมินผลงานประจำปีและช่วยในการวางแผนงานปีต่อไป

3.4 รายงานที่จัดทำควรมีการวางรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกับผลการปฏิบัติงานเดิมที่เคยเสนอรายงานไว้ การเปลี่ยนรูปแบบทุกครั้งที่เสนอรายงานอาจทำให้เกิดความสับสนหรือนำข้อมูลไปใช้อย่างผิดพลาดได้ อย่างไรก็ตาม สหกรณ์ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบรายงานตามความจำเป็น และเพื่อความเหมาะสมยิ่งขึ้น

3.5 รายงานที่จัดทำควรให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และเชื่อถือได้ มิฉะนั้นแล้วจะทำให้การควบคุมหรือการแก้ไขข้อผิดพลาด ไม่เป็นผลดีต่อสหกรณ์

3.6 รายงานที่จัดทำขึ้นควรเสนอตามความต้องการของผู้ใช้รายงานโดยมีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ เช่น แผนภูมิ รูปภาพ หรือกราฟ แสดงผลงานที่เกิดขึ้นจริงเปรียบเทียบกับงบประมาณที่ตั้งไว้

3.7 การรายงานอาจจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือรายงานด้วยวาจาก็ได้ ในกรณีที่รายงานด้วยวาจา ถ้าเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน ควรรายงานชี้แจงเป็นรายบุคคล การรายงานด้วยวาจาอาจใช้วิธีการจัดประชุมเพื่อรายงานผลงานเป็นประจำเดือน หรือการจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างหน่วยงาน เป็นต้น

3.8 การจัดทำรายงานควรคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการจัดทำ เช่น เงินเดือนพนักงานที่จัดทำรายงาน ค่าวัสดุ ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ที่ใช้ไปในการจัดทำรายงาน ค่าจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น

3.9 รายงานที่จัดทำควรมีลักษณะที่ง่ายต่อการเข้าใจ และกะทัดรัด กล่าวคือ ถ้อยคำที่ใช้ในรายงานควรเข้าใจได้ง่ายและให้ข้อมูลเท่าที่จำเป็น รายงานที่มีรายละเอียดมากเกินไป นอกจากจะทำให้ผู้จัดทำรายงานและผู้อ่านรายงานเสียเวลามากขึ้นโดยไม่เกิดประโยชน์แล้ว ยังอาจทำให้เกิดความสับสนและเข้าใจผิดได้ง่ายด้วย

รายงานผลการปฏิบัติงานเป็นส่วนขยายจากรายงานงบประมาณ ระบบการรายงานจะเหมือนกับระบบงบประมาณ กล่าวคือ จะจัดทำรายงานเป็นลำดับชั้นตามสายการบังคับบัญชา และสอดคล้องกับโครงสร้างของสหกรณ์โดยรายงานจากระดับล่างสู่ระดับบน (Bottom-up) มีการให้รหัสหน่วยงานหรือโครงการเพื่อเชื่อมโยงข้อมูล และเพื่อความสะดวกต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. วิธีการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน

การจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานจะต้องมีการจัดทำงบประมาณก่อน และจะต้องจัดให้มีระบบบัญชีเพื่อจดบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงให้สอดคล้องกับงบประมาณที่จัดทำขึ้น โดยเน้นถึงรายการที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหัวหน้าหน่วยแต่ละคนที่ได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบไป ระบบบัญชีดังกล่าวนี้เรียกว่า **การบัญชีตามความรับผิดชอบ (Responsibility Accounting)** และจะต้องมีการจัดแบ่งหน่วยงานออกตามความรับผิดชอบเรียกว่า **ศูนย์ความรับผิดชอบ (Responsibility Center)** เพื่อให้สามารถระบุได้ว่าผลต่างที่เกิดจากการปฏิบัติงานนั้น ๆ อยู่ในความรับผิดชอบของผู้ใด แสดงได้ดังภาพที่ 7.10

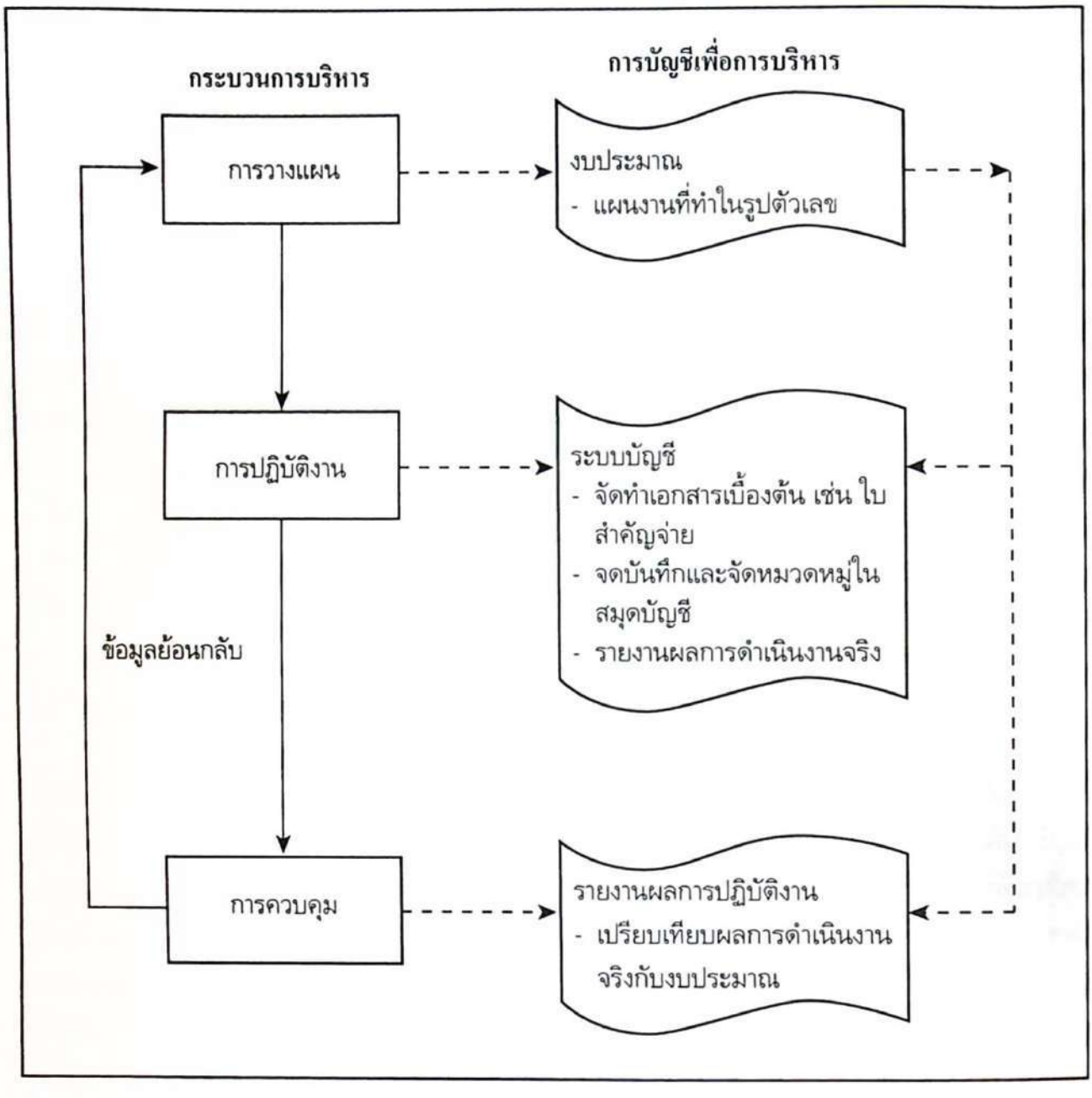

ภาพที่ 7.10 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการบริหารกับรายงานผลการปฏิบัติงาน

ที่มา: ดัดแปลงมาจาก Exhibit 1-4 Page 8 ของ *Cost Accounting: A Managerial Emphasis* พิมพ์ครั้งที่ 8 เขียนโดย Charles T. Horngren และคณะ พิมพ์ที่ Prentice Hall Internation Inc. 1994.

ในการรายงานผลการปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบเพื่อใช้ประเมินผลงาน สหกรณ์ต้องพิจารณาและคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญ 3 อย่างคือ

4.1 **ต้นทุนที่ควบคุมได้และต้นทุนที่ควบคุมไม่ได้** สหกรณ์ควรจำแนกข้อมูลต้นทุนตามความรับผิดชอบและอำนาจการควบคุมของบุคคลที่รับผิดชอบ ต้นทุนที่ควบคุมได้ (Comtrollable Cost) หมายถึง ต้นทุนที่เกิดจากการตัดสินใจและการกระทำของผู้รับผิดชอบที่จะให้เกิดหรือเปลี่ยนแปลงต้นทุนนั้นได้

ส่วนต้นทุนที่ควบคุมไม่ได้ (Uncontrollable Cost) หมายถึง ต้นทุนที่ไม่อยู่ภายใต้อำนาจการตัดสินใจหรือการกระทำของผู้รับผิดชอบที่จะให้เกิดหรือการเปลี่ยนแปลงต้นทุนนั้นได้

4.2 การปันส่วนต้นทุนร่วมหรือต้นทุนทางอ้อม ข้อมูลต้นทุนที่เกิดจากบุคคลหลายคนหรือส่วนงานหลายส่วนร่วมกันใช้ทรัพยากรโดยไม่สามารถระบุเฉพาะเจาะจงได้ว่าเป็นของใครหรือส่วนงานใด เรียกว่าต้นทุนร่วม (Common Cost) หรือต้นทุนทางอ้อม (Indirect Cost) สหกรณ์ต้องหาเกณฑ์การปันส่วนต้นทุนร่วมที่เหมาะสม เพื่อปันส่วนต้นทุนร่วมให้แก่ส่วนงานเพื่อวัดผลการดำเนินงานของส่วนงาน ไม่ใช่ผลการดำเนินงานของผู้รับผิดชอบหรือผู้บริหารส่วนงาน ในกรณีที่สหกรณ์ไม่สามารถหาเกณฑ์การปันส่วนที่เหมาะสมได้ สหกรณ์ไม่ควรปันส่วนต้นทุนร่วมนี้

4.3 การกำหนดราคาโอน (Transfer Pricing) ราคาโอนเป็นราคาของสินค้าหรือบริการที่กำหนดขึ้นระหว่างส่วนงานต่าง ๆ ภายในสหกรณ์ที่มีการโอนสินค้าหรือบริการระหว่างกัน เพื่อให้แต่ละส่วนงานเป็นศูนย์ความรับผิดชอบ ผู้โอนต้องการให้ราคาโอนสูงเพื่อตนมีรายได้สูง ขณะที่ผู้รับโอนต้องการให้ราคาโอนต่ำเพื่อตนมีต้นทุนต่ำ การกำหนดราคาโอนที่มีความยุติธรรมและเหมาะสมจึงจะเป็นเครื่องวัดผลการดำเนินงานที่ถูกต้อง วิธีการกำหนดราคาโอนที่นิยมใช้กันมี 3 วิธีคือ วิธีราคาต้นทุนบวกกำไร วิธีราคาตลาดและวิธีราคาเจรจาต่อรองกัน

ตัวอย่างสหกรณ์ออมทรัพย์สมมติจำกัดมีแผนผังการจัดองค์การตามภาพที่ 7.11

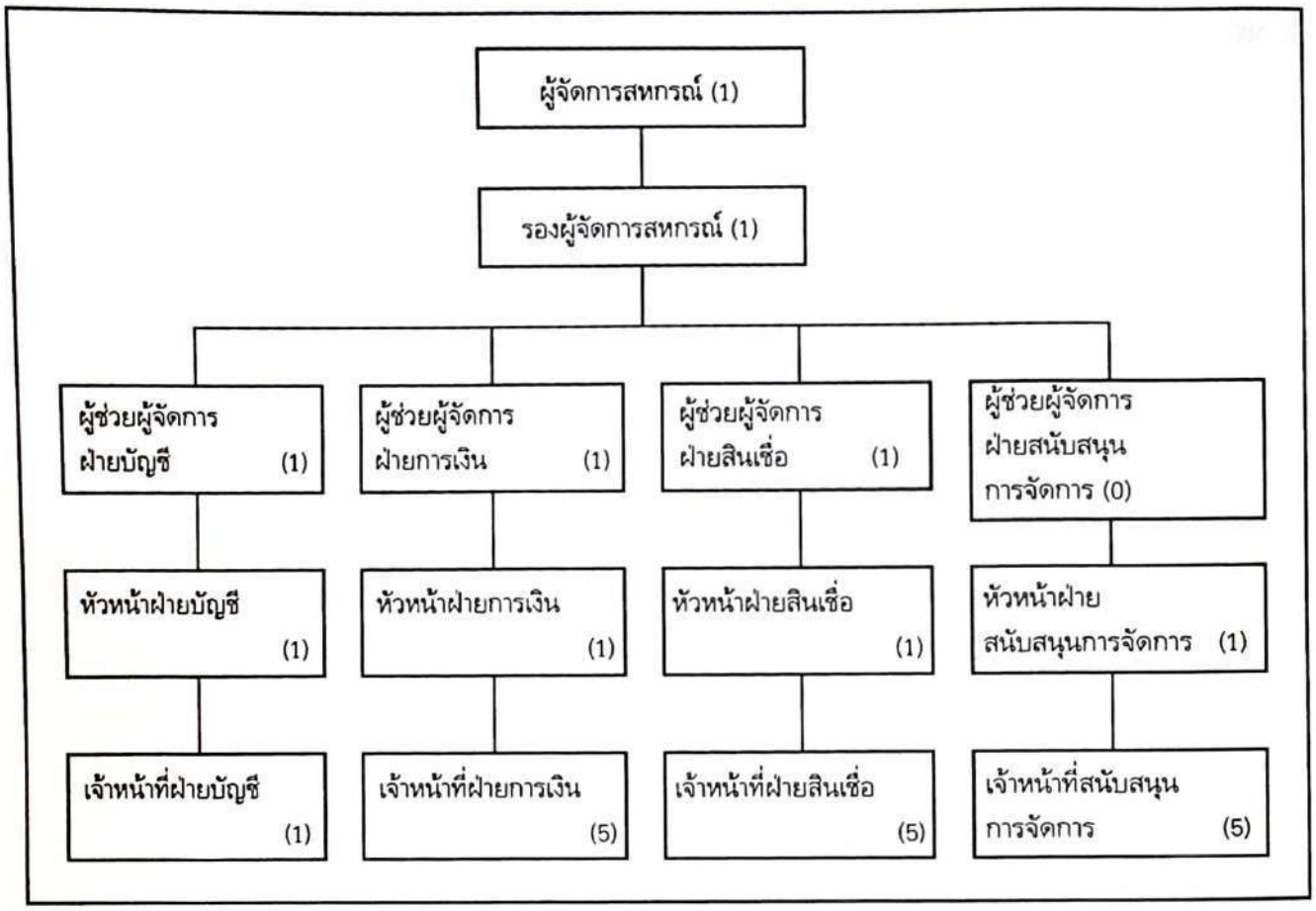

ภาพที่ 7.11 แผนผังการจัดองค์การของสหกรณ์ออมทรัพย์สมมติ จำกัด

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงถึงจำนวนคนในตำแหน่งนั้น

ตัวอย่างตาราง รายงานผลการปฏิบัติงานและรายงานการบัญชีตามความรับผิดชอบของสหกรณ์ออมทรัพย์สมมติ จำกัด

หน่วย: พันบาท

รายการ	เกิดขึ้นจริง		งบประมาณ		ผลต่าง ดี (ไม่ดี)	
	มีนาคม 2557	ยอดสะสม	มีนาคม 2557	ยอดสะสม	มีนาคม 2557	ยอดสะสม
กำไร-สหกรณ์	**15,000**	**50,000**	**16,000**	**48,000**	**(1,000)**	**2,000**
กำไรจากฝ่ายบัญชี	1,500	5,000	2,000	6,000	(500)	(1,000)
กำไรจากฝ่ายการเงิน	3,500	14,000	3,000	9,000	500	5,000
กำไรจากฝ่ายสนับสนุนการจัดการ	2,000	6,000	2,500	7,500	(500)	(1,500)
กำไรจากฝ่ายสินเชื่อ	8,000	25,000	8,500	25,500	(500)	(500)
รวมกำไร	**15,000**	**50,000**	**16,000**	**48,000**	**(1,000)**	**2,000**
กำไรของฝ่ายสินเชื่อมาจาก						
ผู้บริหารฝ่ายสินเชื่อ	1,000	2,500	1,500	4,500	(500)	(2,000)
เจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ 1	2,200	6,000	2,000	6,000	200	-
เจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ 2	1,400	4,500	2,000	6,000	(600)	(1,500)
เจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ 3	1,000	4,000	1,000	3,000	-	1,000
เจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ 4	1,200	3,500	1,000	3,000	200	500
เจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ 5	1,200	4,500	1,000	3,000	200	1,500
รวมกำไร	**8,000**	**25,000**	**8,500**	**25,500**	**(500)**	**(500)**
ผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ 5						
รายได้-ดอกเบี้ยจ่าย	4,000	13,000	4,500	14,000	(500)	(1,000)
ค่าใช้จ่าย-ดอกเบี้ยจ่าย	2,500	8,000	3,000	9,000	500	1,000
กำไรขั้นต้น	1,500	5,000	1,500	5,000	-	-
ค่าใช้จ่ายผันแปร						
ค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์	50	152	45	150	(5)	(2)
ค่าโทรศัพท์	10	35	8	30	(2)	(5)
รวม	**60**	**187**	**53**	**180**	**(7)**	**(7)**

ก

ตาราง (ต่อ)

ก

รายการ	เกิดขึ้นจริง		งบประมาณ		ผลต่าง ดี (ไม่ดี)	
	มีนาคม 2557	ยอดสะสม	มีนาคม 2557	ยอดสะสม	มีนาคม 2557	ยอดสะสม
กำไรส่วนเกิน	1,400	4,813	1,447	4,820	(7)	(7)
ต้นทุนคงที่ทางตรง						
เงินเดือน	15	45	15	45	-	-
ค่าครองชีพ	5	15	5	15	-	-
ค่าเครื่องแบบเจ้าหน้าที่	3	9	3	9	-	-
เงินสมทบประกันสังคม	1	3	1	3	-	-
รวม	24	72	24	72	-	-
กำไรทางตรง	1416	4,741	1,423	4,748	(7)	(7)
ต้นทุนคงที่ปันส่วนมา	216	241	423	1,748	207	1,507
กำไรสุทธิ	1,200	4,500	1,000	3,000	200	1,500

จากรายงานผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สมมติ จำกัด ข้างต้น แบ่งการรายงานออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับที่ 1 สหกรณ์โดยรวมมีกำไรต่ำกว่างบประมาณ 1,000 พันบาท เป็นผลต่างที่ไม่ดี ระดับที่ 2 ระดับฝ่ายงาน กำไรที่ต่ำกว่างบประมาณเกิดจาก 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายบัญชี ฝ่ายสนับสนุนการจัดการ และฝ่ายสินเชื่อ ระดับที่ 3 ระดับบุคคล ตัวอย่างเป็นฝ่ายสินเชื่อมีผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รวม 6 คน และระดับที่ 4 ระดับรายละเอียดของแต่ละคน ตัวอย่างเป็นผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ 5 ที่แสดงรายละเอียดกำไรขั้นต้น กำไรส่วนเกิน กำไรทางตรง และกำไรสุทธิ

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาคิดว่า สหกรณ์ควรจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานขึ้นภายในเพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารของสหกรณ์ในการพิจารณาและตัดสินใจหรือไม่ เพราะเหตุใด หากสหกรณ์ไม่จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานจะเกิดผลดี และผลเสียต่อสหกรณ์อย่างไร จงอธิบายมาพอเข้าใจ

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.3.3 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.3.3
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.3 เรื่องที่ 7.3.3

เรื่องที่ 7.3.4 รายงานที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์

เมื่อสหกรณ์ได้ดำเนินงานไประยะเวลาหนึ่ง สหกรณ์ต้องมีการรายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการดำเนินการ สมาชิก และผู้กำกับดูแลสหกรณ์ได้รับทราบว่าเป็นอย่างไร ประสบความสำเร็จหรือประสบปัญหาข้อขัดข้องอะไร และจะดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างไรต่อไป โดยจัดทำรายงานในรูปของรายงานกิจการสหกรณ์ประจำปีเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์

ที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์เลือกตั้งผู้ตรวจสอบกิจการเพื่อดำเนินการตรวจสอบกิจการของสหกรณ์แล้วจัดทำรายงานของผู้ตรวจสอบกิจการเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์

นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้งผู้สอบบัญชีเพื่อตรวจสอบงบดุล (ชื่อใหม่คืองบแสดงฐานะการเงิน) และบัญชีกำไรขาดทุนของสหกรณ์ตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด เมื่อผู้สอบบัญชีตรวจสอบงบการเงินเสร็จแล้วจะจัดทำรายงานของผู้สอบบัญชี เพื่อแสดงความเห็นเกี่ยวกับความถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และรายงานของผู้สอบบัญชีที่จะต้องนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์

ต่อไปจะกล่าวถึงรายงานที่เกี่ยวกับสหกรณ์ที่นำเสนอที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ทั้ง 3 ประเภทข้างต้น คือ

1. รายงานกิจการสหกรณ์ประจำปี
2. รายงานของผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์ประจำปี
3. รายงานของผู้สอบบัญชี

รายงานที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์เป็นรายงานของสหกรณ์ที่นำเสนอต่อบุคคลภายนอก โดยเฉพาะสมาชิกสหกรณ์ หน่วยงานภาครัฐและภาคสังคม เพื่อรายงานผลการดำเนินงานของสหกรณ์และสร้างความโปร่งใสให้แก่สหกรณ์

1. รายงานกิจการสหกรณ์ประจำปี

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 67 กำหนดให้สหกรณ์จัดทำรายงานประจำปี แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ในคราวที่เสนองบดุล (ชื่อใหม่คือ งบแสดงฐานะการเงิน) และต้องส่งสำเนารายงานประจำปีกับงบดุลไปยังนายทะเบียนภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีการประชุมใหญ่

ผู้มีหน้าที่จัดทำรายงานประจำปี คือ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ เนื้อหาที่อยู่ภายในรายงานประจำปีสหกรณ์แต่ละแห่งจะแตกต่างกันไป

รายงานกิจการประจำปีของสหกรณ์ออมทรัพย์โดยทั่วไปมีข้อมูลดังต่อไปนี้

1) รายนามที่ปรึกษา (ถ้ามี)
2) สารประธานกรรมการ

3) รายนามคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

4) รายนามผู้จัดการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์

5) แผนภูมิแสดงผลการดำเนินงาน

6) หนังสือเชิญประชุมใหญ่สามัญประจำปี

7) ระเบียบวาระการประชุมใหญ่สามัญประจำปี

ระเบียบวาระที่ 1 เรื่องประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ

ระเบียบวาระที่ 2 เรื่องรับรองรายงานการประชุมใหญ่สามัญประจำปีก่อน

ระเบียบวาระที่ 3 เรื่องวาระเพื่อทราบ

3.1 รายงานผลการดำเนินงานของสหกรณ์ประจำปี

3.2 รายงานของผู้ตรวจสอบกิจการของสหกรณ์ประจำปี

ระเบียบวาระที่ 4 เรื่องสืบเนื่อง (ถ้ามี)

ระเบียบวาระที่ 5 เรื่องเสนอเพื่อพิจารณา

5.1 ขออนุมัติงบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน และงบกระแสเงินสดประจำปี

5.2 ขออนุมัติจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี

5.3 ขออนุมัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี

5.4 การกำหนดวงเงินที่สหกรณ์อาจกู้ยืมและค้ำประกันประจำปี

5.5 ขออนุมัติการนำเงินไปฝากหรือลงทุนในหลักทรัพย์ตามประกาศคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

5.6 การเลือกตั้งผู้สอบบัญชีและกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีประจำปี

5.7 การเลือกตั้งผู้ตรวจสอบกิจการและกำหนดค่าตอบแทนผู้ตรวจสอบกิจการประจำปี

5.8 การเลือกตั้งกรรมการดำเนินการประจำปี

ระเบียบวาระที่ 6 เรื่องอื่น ๆ (ถ้ามี)

8) ภาพกิจกรรมของสหกรณ์

สหกรณ์ต้องจัดเก็บรักษารายงานประจำปีและงบดุลไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกขอตรวจดูได้ ให้เป็นไปตามมาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542

2. รายงานของผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์ประจำปี

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 53 กำหนดให้สหกรณ์มีผู้ตรวจสอบกิจการ ซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิก หรือบุคคลภายนอก เพื่อมาดำเนินการตรวจสอบกิจการของสหกรณ์ แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อที่ประชุมใหญ่

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตรวจสอบกิจการของสหกรณ์ พ.ศ. 2555 กำหนดเรื่องรายงานผลการตรวจสอบกิจการไว้สรุปได้ดังนี้

2.1 ผู้ตรวจสอบกิจการ มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานทั้งปวงของสหกรณ์ รวมทั้งตรวจสอบกิจการด้านต่าง ๆ ของสหกรณ์ตามที่กำหนดในข้อบังคับของสหกรณ์และชุมนุมสหกรณ์

2.2 ผู้ตรวจสอบกิจการ มีหน้าที่รายงานผลการตรวจสอบกิจการเป็นลายลักษณ์อักษรดังต่อไปนี้

2.2.1 รายงานการตรวจสอบกิจการประจำเดือน ให้ผู้ตรวจสอบกิจการเสนอรายงานผลการตรวจสอบต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ในการประชุมประจำเดือนในคราวถัดไป

2.2.2 รายงานการตรวจสอบกิจการประจำปี ให้ผู้ตรวจสอบกิจการเสนอรายงานผลการตรวจสอบต่อที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์

2.2.3 รายงานการตรวจสอบกรณีเร่งด่วน ในกรณีที่ผู้ตรวจสอบกิจการตรวจพบว่ามีเหตุการณ์ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่สหกรณ์อย่างมีนัยสำคัญ ให้ผู้ตรวจสอบกิจการรายงานผลการตรวจสอบต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ เพื่อดำเนินการแก้ไขโดยเร็ว

ทั้งนี้รายงานผลการตรวจสอบกิจการตาม 2.2.1 2.2.2 และ 2.2.3 ให้จัดส่งสำเนารายงานผลการตรวจสอบกิจการต่อสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์พื้นที่ และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดในพื้นที่โดยเร็ว

2.3 ให้ผู้ตรวจสอบกิจการติดตามผลการดำเนินการแก้ไขของสหกรณ์ตามรายงานการตรวจสอบกิจการ และให้จัดส่งสำเนารายงานการแก้ไขของสหกรณ์ต่อสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์พื้นที่ และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดในพื้นที่ด้วย

2.4 ในรอบ 1 ปีทางบัญชี ให้ผู้ตรวจสอบกิจการพบผู้สอบบัญชี ณ สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์พื้นที่อย่างน้อย 1 ครั้ง เพื่อการปรึกษา หารือ แลกเปลี่ยนความรู้ และข้อมูลทางบัญชี

เนื้อหาของรายงานของผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์แต่ละแห่งจะแตกต่างกันไป ตัวอย่างของรายงานของผู้ตรวจสอบกิจการมักมีข้อมูลดังนี้

1) วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ

2) ขอบเขตการตรวจสอบ

3) ผลการตรวจสอบ

4) การให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ

3. รายงานของผู้สอบบัญชี

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 69 กำหนดให้นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้งผู้สอบบัญชีเพื่อตรวจสอบบัญชีของสหกรณ์ให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป และตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด เมื่อผู้สอบบัญชีตรวจสอบบัญชีเสร็จแล้วจะจัดทำรายงานของผู้สอบบัญชี

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้พัฒนาระบบงานสำหรับผู้สอบบัญชีสหกรณ์ภาคเอกชน (CAD_CA) ให้ผู้สอบบัญชีบันทึกข้อมูลในระบบงานดังกล่าวเมื่อปี 2551 ต่อมาปี 2554 ได้ปรับปรุงฐานข้อมูลเพิ่มเติม โดยแบ่งออกเป็น 5 ระบบย่อยดังนี้

1) คำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์

2) ระบบติดตามผลการปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

3) ระบบแผนและผลการปฏิบัติงาน (ซึ่งรวมรายงานการสอบบัญชี)

4) ระบบเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสหกรณ์

5) ระบบสารสนเทศทางการเงิน

ทั้งนี้ ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ภาคเอกชนต้องปฏิบัติงานตามระบบ CAD_CA เริ่มตั้งแต่ปีบัญชีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2555 เป็นต้นไป

3.1 รายงานของผู้สอบบัญชีของสหกรณ์ที่จัดตั้งใหม่หรือที่มีขนาดเล็ก เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2554 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้ปรับปรุงแบบรายงานผลการตรวจสอบบัญชีของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งใหม่ และสหกรณ์ภาคการเกษตร/กลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดเล็ก ซึ่งมีทุนดำเนินงานไม่เกิน 200,000 บาท มีองค์ประกอบดังนี้

3.1.1 ชื่อรายงาน ให้ระบุชื่อ "รายงานผลการตรวจสอบบัญชี" พร้อมทั้งชื่อสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร จังหวัดที่สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรตั้งอยู่ และปีทางบัญชีของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร

3.1.2 การแสดงความเห็นต่องบการเงิน ให้ระบุชื่อสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ปีบัญชีที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นต่องบการเงินของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร แบบในการแสดงความเห็นต่องบการเงิน และวันที่ที่แสดงความเห็นต่องบการเงิน

3.1.3 ผลการตรวจสอบ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

(1) ผลการดำเนินงานและฐานะการเงิน ให้รายงานผลการดำเนินงานและฐานะการเงินในรอบปี ข้อสังเกตจากการดำเนินธุรกิจแต่ละธุรกิจที่มีผลกระทบต่อกำไรหรือขาดทุนในภาพรวม รวมทั้งข้อสังเกตจากแหล่งที่มาและใช้ไปของเงินทุนเพื่อเป็นการเตือนสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรให้เกิดความระมัดระวังในการบริหารงานและการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(2) สรุปผลการตรวจสอบ และข้อเสนอแนะ ให้รายงานผลการตรวจสอบ ข้อสังเกตที่ตรวจพบและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยคำนึงถึงการควบคุมภายในตามลักษณะการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร เช่น การแบ่งแยกหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมาย การกำหนดระเบียบปฏิบัติ ข้อสังเกตการปฏิบัติหรือการละเว้นหรือการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบและคำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์ ข้อบังคับและระเบียบของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ตลอดจนข้อสังเกตจากการดำเนินงาน/ธุรกิจ และจุดอ่อนของการควบคุมภายในที่อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น

(3) การติดตามการแก้ไขข้อบกพร่อง ให้รายงานข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในปีก่อนที่สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรยังไม่ได้แก้ไข พร้อมทั้งผลการแก้ไขข้อบกพร่อง

3.1.4 ลายมือชื่อผู้สอบบัญชี ให้ผู้สอบบัญชีลงลายมือชื่อ พร้อมทั้งระบุชื่อเต็มของผู้สอบบัญชีไว้ในวงเล็บ ให้ผู้สอบบัญชีลงลายมือชื่อกำกับในรายงานผลการตรวจสอบบัญชีทุกแผ่น ยกเว้นหน้าที่มีลายมือชื่อของผู้สอบบัญชี

3.1.5 ที่ตั้งสำนักงาน ให้ระบุหน่วยงานที่ผู้สอบบัญชีสังกัด เช่น สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์.....กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

3.1.6 วันที่ในรายงาน ระบุวันที่เสนอรายงานผลการตรวจสอบบัญชี

รูปแบบรายงานผลการตรวจสอบบัญชีมีดังนี้

1. ชื่อรายงาน ----------► รายงานผลการตรวจสอบบัญชี
สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร.....
จังหวัด.....
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่.....

2. การแสดงความเห็นต่องบการเงิน ----------► ตามที่นายทะเบียนสหกรณ์ได้แต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร.....สำหรับปีสิ้นสุดวันที่..... ข้าพเจ้าได้แสดงความเห็นต่องบการเงินแบบ.....เมื่อวันที่.....ไว้แล้วนั้น ข้าพเจ้าขอเสนอผลการตรวจสอบดังนี้

3. ผลการตรวจสอบ----------► 1. ผลการดำเนินงาน และฐานะการเงิน
2. สรุปผลการตรวจสอบ และข้อเสนอแนะ
3. การติดตามการแก้ไขข้อบกพร่อง

4. ลายมือชื่อผู้สอบบัญชี ----------► (ลงชื่อ).....
(.....)
ผู้สอบบัญชี

5. ที่ตั้งสำนักงาน ----------► ที่ตั้งสำนักงานของผู้สอบบัญชี

6. วันที่ในรายงาน ----------► วันที่.....

3.2 รายงานของผู้สอบบัญชีของสหกรณ์ทั่วไป การแสดงความเห็นต่องบการเงินมี 4 แบบ ได้แก่

3.2.1 การแสดงความเห็นแบบไม่มีเงื่อนไข เมื่อผู้สอบบัญชีตรวจสอบงบการเงิน แล้วเห็นว่าถูกต้องตามที่ควร

3.2.2 การแสดงความเห็นแบบมีเงื่อนไข เมื่อผู้สอบบัญชีไม่สามารถตรวจสอบงบการเงิน (เกิดจากถูกจำกัดขอบเขตการปฏิบัติงานโดยสถานการณ์) และหรืองบการเงินที่ตรวจสอบไม่ถูกต้องอย่างมีสาระสำคัญ

3.2.3 การแสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้อง เมื่อผู้สอบบัญชีตรวจสอบงบการเงิน แล้วเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้องอย่างมีสาระสำคัญมาก

3.2.4 รายงานว่าไม่แสดงความเห็น เมื่อผู้สอบบัญชีไม่สามารถตรวจสอบงบการเงินอย่างมีสาระสำคัญมาก และหรือมีปัญหาต่อการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของสหกรณ์หรือมีความไม่แน่นอนอื่นในอนาคตที่มีสาระสำคัญมากอันอาจกระทบต่อฐานะการเงินของสหกรณ์

ตัวอย่างรายงานของผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นแบบไม่มีเงื่อนไข เป็นดังนี้

รายงานของผู้สอบบัญชี

เสนอ นายทะเบียนสหกรณ์

ข้าพเจ้าได้ตรวจสอบงบการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์แสนสุข จำกัด ซึ่งประกอบด้วยงบแสดงฐานะการเงิน ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2557 งบกำไรขาดทุนและงบกระแสเงินสดสำหรับปีสิ้นสุดวันเดียวกัน รวมถึงหมายเหตุสรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญและหมายเหตุเรื่องอื่นๆ

ความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต่องบการเงิน

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำและการนำเสนองบการเงินเหล่านี้โดยถูกต้องตามที่ควรตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ และรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมภายในที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์พิจารณาว่าจำเป็นเพื่อให้สามารถจัดทำงบการเงินที่ปราศจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ไม่ว่าจะเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาด

ความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชี

ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบในการแสดงความเห็นต่องบการเงินดังกล่าวจากผลการตรวจสอบของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติงานตรวจสอบตามมาตรฐานการสอบบัญชี และระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ซึ่งกำหนดให้ข้าพเจ้าปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ รวมถึงวางแผนและปฏิบัติงานตรวจสอบเพื่อให้ได้ความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลว่างบการเงินปราศจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญหรือไม่

การตรวจสอบรวมถึงการใช้วิธีการตรวจสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานการสอบบัญชีเกี่ยวกับจำนวนเงินและการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงิน วิธีการตรวจสอบที่เลือกใช้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอบบัญชี ซึ่งรวมถึงการประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริง อันเป็นสาระสำคัญของงบการเงินไม่ว่าจะเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาด ในการประเมินความเสี่ยงดังกล่าว ผู้สอบบัญชีพิจารณาการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำและการนำเสนองบการเงินโดยถูกต้องตามที่ควรของสหกรณ์ เพื่อออกแบบวิธีการตรวจสอบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ แต่ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสดงความเห็นต่อประสิทธิผล

ของการควบคุมภายในของสหกรณ์ การตรวจสอบรวมถึงการประเมินความเหมาะสมของนโยบายการบัญชีที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ใช้และความสมเหตุสมผลของประมาณการทางบัญชีที่จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ รวมทั้งการประเมินการนำเสนองบการเงินโดยรวม

ข้าพเจ้าเชื่อว่า หลักฐานการสอบบัญชีที่ข้าพเจ้าได้รับเพียงพอและเหมาะสมเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการแสดงความเห็นของข้าพเจ้า

ความเห็น

ข้าพเจ้าเห็นว่า งบการเงินข้างต้นนี้แสดงฐานะการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์แสนสุข จำกัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2557 ผลการดำเนินงานและกระแสเงินสดสำหรับปีสิ้นสุดวันเดียวกัน โดยถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

เลอโฉม มุ่งการงาน
(นางสาวเลอโฉม มุ่งการงาน)
ผู้สอบบัญชี

สำนักงานสอบบัญชีรวมมิตร
20 ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
วันที่ 19 มีนาคม 2558

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาคิดว่าสหกรณ์ต้องจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเพื่อเสนอต่อบุคคลภายนอก โดยเฉพาะสมาชิกสหกรณ์ เพื่อวัตถุประสงค์อะไร สหกรณ์ต้องจัดทำรายงานอะไรบ้าง สมาชิกสหกรณ์จะใช้ประโยชน์จากรายงานแต่ละอย่างได้อย่างไร

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 7.3.4 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 7.3.4
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 7 ตอนที่ 7.3 เรื่องที่ 7.3.4

บรรณานุกรม

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2546). *การกำกับดูแลกิจการที่ดีในสหกรณ์: Good Governance in Cooperrative.* กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

จันทนา สาขากร และคณะ. (2554). *การตรวจสอบภายในและการควบคุมภายใน.* กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทีพีเอ็น เพรส.

ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด. (2540). *การจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์.* เล่ม 1 กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

_____. (2540). *หลักการบริหารการเงินสหกรณ์ออมทรัพย์.* เล่ม 1 กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2540). *คู่มือระบบการควบคุมภายใน.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท บุญศิริการพิมพ์ จำกัด.

_____. (2540). *แนวทางการจัดระบบการควบคุมภายใน.* กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุญศิริการพิมพ์ จำกัด.

_____. (2544). *รายงานการกำกับดูแลกิจการ.* กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุญศิริการพิมพ์ จำกัด.

_____. (2543). *รายงานการกำกับดูแลกิจการที่ดี.* กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

ปรีชา สุวรรณทัต และทรงพล พนาวางค์. (2542). *คำอธิบายพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542.* กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553. *หนังสือราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 127 ตอนที่ 26 ก. วันที่ 21 เมษายน 2553 (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก www.cad.go.th

พสุ เดชะรินทร์. (2546). *Balanced Scorecard รู้ลึกในการปฏิบัติ.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2545). เส้นทางจากกลยุทธ์สู่การปฏิบัติด้วย Balanced Scorecard และ Key Performance Indicators. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2545). *ประมวลสาระชุดวิชาการบัญชีเพื่อการจัดการและการวางแผนภาษีอากร.* หน่วยที่ 1-8 นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____. (2543). *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการบัญชี.* หน่วยที่ 9-15 (ฉบับปรับปรุง) นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วัฒนา พัฒนพงศ์. (2546). *BSC และ KPI เพื่อการเติบโตขององค์กรอย่างยั่งยืน.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แปซิฟิค.

สมยศ นาวีการ. (2538). *การบริหาร.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย. (2543). *แนวทางสำหรับคณะกรรมการ บริษัทเกี่ยวกับระบบการควบคุมภายใน.* กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุญศิริการพิมพ์ จำกัด.

สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ จำกัด. (2548). *รายงานกิจการประจำปี 2547.* กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย จำกัด. (2548). *รายงานกิจการประจำปี 2547.* กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

สำนักพัฒนาระบบการบริหารการจัดการสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2547). *คำแนะนำแนวทางการควบคุมภายในสำหรับสหกรณ์.* กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

เสนาะ ติเยาว์. (2543). *หลักการบริหาร.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1

ระเบียบกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
ว่าด้วยข้อกำหนดการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ
ของผู้สอบบัญชีสหกรณ์
พ.ศ. 2554

เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อาศัยอำนาจตามความในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พ.ศ. 2554 ข้อ 4 จึงกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พ.ศ. 2554 ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ว่าด้วยข้อกำหนดการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พ.ศ. 2554"

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศนี้เป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

"ผู้รับบริการ" หมายถึง

(1) บรรดาสหกรณ์ ชุมนุมสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยและกลุ่มเกษตรกร ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ ซึ่งผู้สอบบัญชีสหกรณ์รับสอบบัญชีให้

(2) ส่วนราชการ หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือบุคคลอื่น ที่ใช้ผลงานของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ด้วยความสุจริตและจำเป็น

"ผู้ที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ปฏิบัติหน้าที่ให้" หมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ปฏิบัติหน้าที่ให้ อันได้แก่ สมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ ชุมนุมสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยและกลุ่มเกษตรกรตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ นายทะเบียนสหกรณ์ บุคคลหรือนิติบุคคลที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์สังกัด

"ความโปร่งใส" หมายถึง ภาพลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติงานตามกฎ ระเบียบต่าง ๆ มาตรฐานวิชาชีพและตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด รวมถึงไม่ปกปิดข้อเท็จจริงหรือบิดเบือนความจริง อันเป็นสาระสำคัญ ซึ่งสามารถติดตามตรวจสอบได้

"ความเป็นอิสระ" หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอิทธิพลของบุคคลอื่นที่ทำให้เกิดความสงสัยในความเป็นกลางหรือความเที่ยงธรรมของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ความเป็นอิสระนี้ต้องเป็นที่ประจักษ์ เพื่อให้ผลงานของผู้สอบบัญชีสหกรณ์เป็นที่เชื่อถือได้

"ความเที่ยงธรรม" หมายถึง การใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ โดยปราศจากความลำเอียง อคติ ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และอิทธิพลของบุคคลอื่น

"ความซื่อสัตย์สุจริต" หมายถึง การประพฤติอย่างตรงไปตรงมา จริงใจ ซื่อตรงต่อวิชาชีพ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ปฏิบัติงานตามหลักฐานที่เป็นจริงและเชื่อถือได้ ไม่อ้างหรือยินยอมให้บุคคลอื่นอ้างว่าได้ปฏิบัติงานทั้งที่ไม่ได้ปฏิบัติงานจริง

"ความรู้ความสามารถ" หมายถึง การใช้ความรู้ความสามารถความชำนาญ ในการปฏิบัติงานสอบบัญชีสหกรณ์ด้วยความเอาใจใส่อย่างเต็มความสามารถ ความเพียรพยายาม และความระมัดระวังรอบคอบเพื่อที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และมั่นใจได้ว่ามีผลการปฏิบัติงานสอบบัญชีเป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

"การรักษาความลับ" หมายถึง การไม่นำข้อมูลใด ๆ ที่โดยปกติสหกรณ์ไม่ได้เปิดเผยต่อสาธารณชนไปเปิดเผย หรือใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือบุคคลอื่น เว้นแต่ในกรณีที่เป็นการเปิดเผยตามสิทธิหรือหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือในฐานะผู้สอบบัญชีสหกรณ์

"ความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ" หมายถึง

(1) การกระทำใด ๆ ที่เป็นเหตุให้ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องได้รับโทษ การประพฤติผิดจรรยาบรรณตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์และพระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชีโดยมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(ก) ลงลายมือชื่อแสดงความเห็นในการสอบบัญชีสหกรณ์ โดยมิได้ปฏิบัติงานตรวจสอบใด ๆ หรือควบคุมการสอบบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

(ข) มีพฤติกรรมรับจ้างลงลายมือชื่อ หรือยินยอมให้ใช้ชื่อทั้งที่ไม่ได้มีการปฏิบติงานตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

(ค) แสดงความเห็นต่องบการเงินที่นำส่งหน่วยราชการหลายแห่ง โดยงบการเงินแต่ละชุดแสดงข้อมูลต่างกันโดยไม่มีเหตุผลสมควร

(ง) แจ้งข้อความหรือจัดทำ รวมถึงการใช้พยานหลักฐานอันเป็นเท็จ หรือรู้อยู่ว่าเป็นพยานหลักฐานอันเป็นเท็จไม่ว่าจะจัดทำโดยบุคคลใดก็ตามในการปฏิบัติงานสอบบัญชีสหกรณ์

(จ) ยินยอมหรือแนะนำให้ผู้รับบริการตามข้อ 3 (1) ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง คำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยทุจริตหรือมีเจตนาหลีกเลี่ยง

(ฉ) มีพฤติกรรมอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีสหกรณ์กำหนดว่าเป็นพฤติกรรมอันนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

(2) เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพบัญชีจากหน่วยงานราชการหรือสถาบันวิชาชีพอื่นที่ควบคุมและหรือกำกับดูแล เนื่องจากการประพฤติผิดจรรยาบรรณ

หมวด 1
ความโปร่งใส ความเป็นอิสระ ความเที่ยงธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต

ข้อ 4 ความโปร่งใส

ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส

ข้อ 5 ความเป็นอิสระ

(1) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องใช้ดุลยพินิจและปฏิบัติงานอย่างเป็นอิสระตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

(2) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องไม่ปฏิบัติงานที่ตนขาดความเป็นอิสระตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

ข้อ 6 ความเที่ยงธรรม

(1) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม ซื่อตรงต่อวิชาชีพ และต้องไม่มีส่วนได้เสียในงานที่ตนเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์ รวมทั้งต้องไม่พึงรับสิ่งของหรือทรัพย์สินมีค่าจากสหกรณ์ นอกจากค่าธรรมเนียมที่ได้รับจากการปฏิบัติงานสอบบัญชีสหกรณ์

(2) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องใช้ดุลยพินิจจากหลักฐานที่เชื่อถือได้โดยปราศจากความมีอคติและความลำเอียง

(3) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องใช้ดุลยพินิจอย่างเที่ยงธรรม โดยหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์หรือสถานการณ์ใด ๆ ที่อาจทำให้ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ไม่สามารถปฏิบัติงานได้โดยโปร่งใส อิสระ และซื่อสัตย์สุจริต

ข้อ 7 ความซื่อสัตย์สุจริต

(1) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมา จริงใจ ซื่อตรงต่อวิชาชีพ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง

(2) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติงานตามหลักฐานที่เป็นจริง

(3) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องไม่อ้างหรือยินยอมให้บุคคลอื่นอ้างว่าได้ปฏิบัติงานโดยที่ไม่ได้มีการปฏิบัติงานจริง

หมวด 2
ความรู้ความสามารถ และมาตรฐานในการปฏิบัติงาน

ข้อ 8 ความรู้ความสามารถ

(1) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องใช้ความรู้ตามมาตรฐานวิชาชีพ วิธีปฏิบัติ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ความชำนาญและประสบการณ์ทางวิชาชีพด้วยความมีสติ เอาใจใส่อย่างเต็มความสามารถ และระมัดระวังรอบคอบ

(2) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องรับงานสอบบัญชีสหกรณ์ โดยมีความสามารถเพียงพอที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จได้

(3) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติงาน ด้วยความมุ่งมั่นและขยันหมั่นเพียร

(4) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องศึกษาหาความรู้และความชำนาญทางวิชาชีพและวิชาการที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาความสามารถให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ข้อ 9 มาตรฐานในการปฏิบัติงาน

(1) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติงานให้เป็นไปตามระเบียบ คำสั่ง คำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(2) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังรอบคอบและด้วยความชำนาญตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป

หมวด 3
การรักษาความลับ

ข้อ 10 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องไม่นำข้อมูลที่เป็นความลับของสหกรณ์ที่ตนได้มาจากการปฏิบัติงานสอบบัญชีและความสัมพันธ์ในทางธุรกิจ รวมทั้งความลับของผู้ที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ปฏิบัติหน้าที่ให้ ไปเปิดเผยต่อบุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ โดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้รับบริการตามข้อ 3 (1) เว้นแต่ในกรณีที่เป็นการเปิดเผย ตามสิทธิหรือหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือในฐานะผู้สอบบัญชีสหกรณ์

ข้อ 11 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องไม่นำข้อมูลที่เป็นความลับของสหกรณ์ที่ตนได้มาจากการปฏิบัติงานสอบบัญชีและความสัมพันธ์ในทางธุรกิจ รวมทั้งความลับของผู้ที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ปฏิบัติหน้าที่ให้ ไปใช้เพื่อประโยชน์ของตนหรือบุคคลอื่นโดยมิชอบ

หมวด 4
ความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการ

ข้อ 12 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องมีความรับผิดชอบตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดต่อผู้รับบริการ

ข้อ 13 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติงานตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและมีประโยชน์ต่อผู้รับบริการ

หมวด 5
ความรับผิดชอบต่อผู้ที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ปฏิบัติหน้าที่ให้

ข้อ 14 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องเปิดเผยความสัมพันธ์กับองค์กร สถาบันธุรกิจภายนอกหรือความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทำที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ข้อ 15 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องไม่กระทำการใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและการดำเนินการของผู้ที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ปฏิบัติหน้าที่ให้

ข้อ 16 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องใช้วิจารณญาณอย่างรอบคอบ มีเหตุผลในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้ที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ปฏิบัติหน้าที่ให้

หมวด 6
ความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ และจรรยาบรรณทั่วไป

ข้อ 17 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องไม่แย่งงานสอบบัญชีสหกรณ์จากผู้สอบบัญชีสหกรณ์รายอื่น

ข้อ 18 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องไม่ปฏิบัติงานสอบบัญชีสหกรณ์เกินกว่าที่รับมอบหมายจากผู้สอบบัญชีสหกรณ์รายอื่น

ข้อ 19 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานของตนเกินความเป็นจริง ไม่โอ้อวดหรือเปรียบเทียบตนหรือองค์กรที่ตนสังกัดอยู่กับผู้สอบบัญชีสหกรณ์รายอื่น หรือองค์กรที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์รายอื่นสังกัดอยู่

ข้อ 20 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องไม่ให้หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์ใด ๆ เพื่อเป็นการจูงใจให้บุคคลอื่นแนะนำหรือจัดหางานสอบบัญชีสหกรณ์มาให้ตน

ข้อ 21 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องไม่เรียกหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์จากบุคคลใดเมื่อบุคคลนั้นได้รับงานจากการแนะนำหรือการจัดหางานของตนในฐานะเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์ของสหกรณ์นั้น

ข้อ 22 ผู้สอบบัญชีภาคเอกชน ต้องไม่กำหนดค่าธรรมเนียมในการสอบบัญชีสหกรณ์ โดยมิได้คำนึงถึงลักษณะ ความเสี่ยง ความซับซ้อนและปริมาณของงานที่ตนรับเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์

ข้อ 23 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกที่ควร สำนึกในหน้าที่ และไม่ปฏิบัติตนในลักษณะที่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ทั้งนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้บังคับใช้กับผู้สอบบัญชีกลุ่มเกษตรกรและสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย โดยอนุโลม

ประกาศ ณ วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2554

(ลงนาม) สิงห์ทอง ชินวรรังสี

(นายสิงห์ทอง ชินวรรังสี)

อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

หน่วยที่ **8**

กรณีศึกษาการบัญชีเพื่อการบริหารงานสหกรณ์

อาจารย์สุวรรณา เจียรนัยกูร

รองศาสตราจารย์นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ

ชื่อ	อาจารย์สุวรรณา เจียรนัยกูร
วุฒิ	ศ.บ. (การบัญชี) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	บช.ม. (การบัญชีทั่วไป) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	ประกาศนียบัตรหลักสูตรนักบริหารระดับสูง วิทยาลัยนักบริหาร
	สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.
ตำแหน่ง	อดีตผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการสอบบัญชีภาคเอกชน
	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์
หน่วยที่เขียน	หน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.1

ชื่อ	รองศาสตราจารย์นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ
วุฒิ	บช บ. (เกียรตินิยม) ประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอบบัญชี,
	พณ.ม. (บริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต
ตำแหน่ง	รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ
	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
หน่วยที่เขียน	หน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.2 และ 8.3

หน่วยที่ 8

กรณีศึกษาการบัญชีเพื่อการบริหารงานสหกรณ์

เค้าโครงเนื้อหา

ตอนที่ 8.1 กรณีศึกษาเกี่ยวกับงบการเงินเพื่อการบริหารสหกรณ์
- 8.1.1 กรณีศึกษานโยบายการบัญชีของสหกรณ์
- 8.1.2 กรณีศึกษาการใช้งบการเงินของสหกรณ์
- 8.1.3 กรณีศึกษาการวิเคราะห์งบการเงินของสหกรณ์

ตอนที่ 8.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนเพื่อการบริหารสหกรณ์
- 8.2.1 กรณีศึกษาการประมาณต้นทุนของสหกรณ์
- 8.2.2 กรณีศึกษาการบริหารต้นทุนของสหกรณ์
- 8.2.3 กรณีศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจของสหกรณ์

ตอนที่ 8.3 กรณีศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนและการควบคุมสหกรณ์
- 8.3.1 กรณีศึกษาการพยากรณ์ทางการเงินและระบบงบประมาณของสหกรณ์
- 8.3.2 กรณีศึกษาการควบคุมภายในของสหกรณ์
- 8.3.3 กรณีศึกษาการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

แนวคิด

1. งบการเงินให้ข้อมูลทางการเงินที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ ผู้บริหารสหกรณ์มีหน้าที่กำหนดนโยบายการบัญชีซึ่งมีผลกระทบต่อการจัดทำ และนำเสนองบการเงิน นอกจากนี้ผู้บริหารสหกรณ์ยังใช้งบการเงินเพื่อการบริหารและจัดการสหกรณ์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผลการวิเคราะห์งบการเงินของสหกรณ์จะช่วยให้ผู้บริหารสหกรณ์ได้ทราบถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของสหกรณ์ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนต่อไป
2. ข้อมูลต้นทุนเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการบริหารสหกรณ์ ผู้บริหารสหกรณ์ควรใช้ข้อมูลประมาณต้นทุนของสหกรณ์เพื่อการวางแผนงานสหกรณ์ นอกจากนี้ผู้บริหารสหกรณ์ควรทราบถึงการบริหารต้นทุนเพื่อนำมาใช้กับสหกรณ์ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนการวิเคราะห์ต้นทุน เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสหกรณ์ตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

3. หน้าที่สำคัญของผู้บริหารสหกรณ์ คือ การวางแผนและการควบคุมสหกรณ์ ดังนั้นผู้บริหารสหกรณ์ควรนำการพยากรณ์ทางการเงิน ระบบงบประมาณ การควบคุมภายใน และการประเมินผลการปฏิบัติงานมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสหกรณ์ให้ประสบผลสำเร็จ

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาหน่วยที่ 8 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. นำความรู้เกี่ยวกับงบการเงินมาใช้เพื่อการบริหารสหกรณ์ได้
2. นำความรู้เกี่ยวกับต้นทุนมาใช้เพื่อการบริหารสหกรณ์ได้
3. นำความรู้เกี่ยวกับการพยากรณ์ทางการเงิน ระบบงบประมาณ การควบคุมภายใน และการประเมินผลการปฏิบัติงานมาใช้เพื่อการวางแผนและการควบคุมสหกรณ์ได้

ตอนที่ 8.1
กรณีศึกษาเกี่ยวกับงบการเงินเพื่อการบริหารสหกรณ์

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 8.1 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 8.1.1 กรณีศึกษานโยบายการบัญชีของสหกรณ์
เรื่องที่ 8.1.2 กรณีศึกษาการใช้งบการเงินของสหกรณ์
เรื่องที่ 8.1.3 กรณีศึกษาการวิเคราะห์งบการเงินของสหกรณ์

แนวคิด

1. ผู้บริหารสหกรณ์ มีหน้าที่จัดทำบัญชีและงบการเงินให้เป็นไปตามระเบียบของนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้บริหารต้องเลือกนโยบายการบัญชีที่เหมาะสม และเปิดเผยนโยบายการบัญชีดังกล่าวไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ผู้บริหารสหกรณ์ต้องใช้ดุลยพินิจในการประมาณการทางบัญชี และเปิดเผยประมาณการทางบัญชีดังกล่าวเช่นเดียวกัน
2. ผู้บริหารสหกรณ์มีหน้าที่จัดทำและนำเสนองบการเงินให้เป็นไปตามรูปแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด ผู้บริหารสามารถใช้งบการเงินของสหกรณ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผน การควบคุมและการตัดสินใจดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะงบการเงินรายเดือนที่นำเสนอต่อผู้บริหารสหกรณ์
3. เทคนิคการวิเคราะห์งบการเงินที่นิยมใช้คือการวิเคราะห์แนวดิ่ง การวิเคราะห์แนวนอน และการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการวิเคราะห์งบการเงินของสหกรณ์อีกอย่างหนึ่งที่นิยมใช้คือ การประเมินความเสี่ยงในมุมมอง 6 มิติ หรือ CAMELS Analysis

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 8.1 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการบัญชีของสหกรณ์ได้
2. วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะในการใช้งบการเงินของสหกรณ์ได้
3. วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะในการวิเคราะห์งบการเงินของสหกรณ์ได้

เรื่องที่ 8.1.1 กรณีศึกษานโยบายการบัญชีของสหกรณ์

ผู้บริหารสหกรณ์หรือคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์มีหน้าที่จัดทำบัญชีและงบการเงินเพื่อนำเสนอให้ที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์พิจารณาอนุมัติ ในการจัดทำบัญชีสหกรณ์ต้องบันทึกรายการบัญชีตามเกณฑ์พึงรับพึงจ่าย และนโยบายการบัญชีที่สำคัญที่สหกรณ์กำหนดไว้โดยได้เปิดเผยนโยบายการบัญชีนั้นให้ทราบไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

นายทะเบียนสหกรณ์ได้กำหนดระเบียบว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ตามระเบียบดังกล่าวได้กำหนดนโยบายการบัญชีที่สำคัญ เพื่อให้สหกรณ์ได้ถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน เช่น

1. การรับรู้รายได้ ให้สหกรณ์บันทึกรายได้พึงรับตามลักษณะของการเกิดรายได้แต่ละประเภท เช่น รายได้จากการขายสินค้า รายได้จากการให้บริการ เป็นต้น กรณีขายผ่อนชำระให้แยกยอดกำไรขั้นต้นและทยอยรับรู้เป็นรายได้ตามส่วนของลูกหนี้ที่ผ่อนชำระในระหว่างปี

2. การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ให้สหกรณ์พิจารณาลูกหนี้แต่ละราย หรือประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ในอัตราร้อยละ 5 เป็นเกณฑ์ หรือประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ที่จัดกลุ่มจำแนกตามอายุของหนี้ที่ค้างชำระ

3. การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะตามที่ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบดังกล่าว

4. การตีราคาสินค้าคงเหลือสภาพปกติตามราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ แล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า โดยอาจเลือกใช้วิธีคำนวณราคาทุนตามวิธีเข้าก่อนออกก่อน หรือวิธีถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก

5. การตีราคาสินค้าคงเหลือที่เสื่อมหรือชำรุดตามราคาที่ลดลงซึ่งคาดว่าจะจำหน่ายได้ และการตีราคาวัสดุคงเหลือตามราคาทุน

6. การตีราคาที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ มี 2 วิธีคือ วิธีราคาตามบัญชี (ราคาทุนหักค่าเสื่อมราคาสะสม) และวิธีราคาตลาด (ราคาที่ตีใหม่หรือมูลค่ายุติธรรม)

7. การคำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ มี 2 วิธีคือ วิธีเส้นตรงตามอัตราร้อยละของราคาทุน และวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี

8. การตัดจ่ายสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ตามวิธีเส้นตรงตลอดอายุการให้ประโยชน์ของสินทรัพย์ ทั้งนี้ไม่เกิน 20 ปี

9. การตีราคาเงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาดตามมูลค่ายุติธรรม และเงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาดตามราคาทุน

10. การตัดบัญชีค่าใช้จ่ายของสินทรัพย์ประเภทค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชีตามวิธีเส้นตรง ภายในเวลาไม่เกิน 5 ปี

นอกจากนโยบายการบัญชีที่สำคัญข้างต้น นายทะเบียนสหกรณ์ยังได้ออกระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทางการบัญชีอีกหลายเรื่อง เช่น

รายการในงบการเงิน	ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วย	คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เรื่อง
1. เงินสด	การตัดเงินสดขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546	วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินสดขาดบัญชี/เงินสดเกินบัญชี พ.ศ. 2546
2. เงินลงทุน	-	วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุน พ.ศ. 2544
3. ลูกหนี้	การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546	วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้ พ.ศ. 2547
	การจัดชั้นคุณภาพลูกหนี้เงินกู้ และการเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ พ.ศ. 2544	การจัดชั้นคุณภาพลูกหนี้เงินกู้ และการเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ พ.ศ. 2544
4. สินค้าคงเหลือ	การตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546	วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ พ.ศ. 2547
5. ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์	สินทรัพย์ที่สหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน พ.ศ. 2547	วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ พ.ศ. 2547
6. สินทรัพย์ไม่มีตัวตน	-	วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินทรัพย์ไม่มีตัวตน พ.ศ. 2547
7. กำไร (ขาดทุน) สุทธิประจำปีในงบแสดงฐานะการเงิน	-	วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการแสดงรายการกำไร (ขาดทุน) สุทธิประจำปีในงบแสดงฐานะการเงิน
8. การควบและการแยกสหกรณ์	-	วิธีปฏิบัติทางการบัญชีเกี่ยวกับการควบสหกรณ์ และการแยกสหกรณ์ พ.ศ. 2544

ผู้บริหารสหกรณ์ต้องทราบว่านายทะเบียนสหกรณ์ได้กำหนดนโยบายการบัญชีในบางเรื่องไว้ชัดเจนและสหกรณ์ต้องถือปฏิบัติตามโดยไม่มีทางเลือก เช่น การรับรู้รายได้ และการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ การตีราคาสินค้าคงเหลือที่เสื่อมหรือชำรุด การตีราคาวัสดุคงเหลือ การตีราคาเงินลงทุน เป็นต้น ผู้บริหารสหกรณ์จึงควรทราบเพื่อปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง แต่นโยบายการบัญชีในบางเรื่องซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์ได้กำหนดไว้โดยมีทางเลือกนั้น ผู้บริหารสหกรณ์ต้องพิจารณาเลือกวิธีปฏิบัติทางการบัญชีที่เหมาะสม เช่น การตีราคาสินค้าคงเหลือสภาพปกติ การตีราคาที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้บริหารสหกรณ์จะต้องใช้ดุลยพินิจในการประมาณการทางบัญชีหลายเรื่อง เช่น การประมาณค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ วิธีการคำนวณค่าเสื่อมราคาของอาคารและอุปกรณ์ อายุการใช้งานและมูลค่าซากของอาคารและอุปกรณ์ การประมาณอายุการให้ประโยชน์ของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนและค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชี เป็นต้น ข้อมูลเกี่ยวกับประมาณการทางบัญชีดังกล่าว ควรเปิดเผยไว้ในนโยบายการบัญชีที่เกี่ยวข้อง

ผู้ใช้งบการเงินของสหกรณ์ ทั้งที่เป็นบุคคลภายนอก และบุคคลภายใน (หรือผู้บริหารสหกรณ์) จึงควรทราบถึงนโยบายการบัญชีของสหกรณ์ โดยศึกษาได้จากหมายเหตุประกอบงบการเงิน เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินของสหกรณ์ได้รับข้อมูลทางการบัญชีที่ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์และมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ

กรณีศึกษาที่ 8.1 การใช้นโยบายการบัญชีที่ไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ สมมติให้นักศึกษาเป็นผู้บริหารของสหกรณ์ และพิจารณาว่านโยบายการบัญชีต่อไปนี้ นโยบายการบัญชีในเรื่องใดไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ เพราะเหตุใด สหกรณ์ต้องปฏิบัติทางการบัญชีอย่างไรจึงจะถูกต้องตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

สหกรณ์ออมทรัพย์ไทยเจริญ จำกัด
หมายเหตุประกอบงบการเงิน (บางส่วน)
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556

---

1. สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

1.1 เงินสดในงบกระแสเงินสด หมายถึง เงินสดในมือ เงินฝากธนาคารทุกประเภท และเงินฝากสหกรณ์ทุกประเภท ทั้งนี้รวมถึงเงินฝากธนาคารและเงินฝากสหกรณ์ที่นำไปเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันหนี้สินด้วย

1.2 สหกรณ์บันทึกบัญชีโดยใช้เกณฑ์พึงรับพึงจ่าย

1.3 สหกรณ์ระงับการรับรู้รายได้ที่เกิดจากดอกเบี้ยเงินให้กู้ของลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ตามเกณฑ์พึงรับพึงจ่ายจำนวน 56,735.22 บาท ซึ่งหากสหกรณ์รับรู้ดอกเบี้ยเงินให้กู้ของลูกหนี้ดังกล่าวแล้ว จะทำให้สหกรณ์มีกำไรสุทธิประจำปี เป็นจำนวนเงิน 25,095,018.34 บาท

1.4 สหกรณ์ตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วยการจัดชั้นคุณภาพลูกหนี้และการเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ พ.ศ. 2544

1.5 สหกรณ์ตีราคาวัสดุคงเหลือตามราคาทุน

1.6 เงินลงทุนระยะสั้นและเงินลงทุนระยะยาวที่เป็นเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่อยู่ในความต้องการของตลาด และที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาดแสดงด้วยราคาทุน

1.7 ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ คำนวณโดยวิธีเส้นตรงในอัตราที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ ยกเว้นที่ดิน

1.8 ค่าซ่อมบำรุง ค่าซ่อมแซม รวมทั้งการซื้อมาเปลี่ยนแทนสำหรับทรัพย์สินรายการย่อย ๆ ถือเป็นค่าใช้จ่ายหักรายได้

1.9 สิทธิการใช้ซอฟต์แวร์ตัดจ่ายโดยวิธีเส้นตรงในอัตราร้อยละ 25 ต่อปี

จากนโยบายการบัญชีที่สำคัญข้างต้น ผู้บริหารของสหกรณ์ควรทราบว่า นโยบายการบัญชีที่สำคัญข้อ 1.6 เงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่อยู่ในความต้องการของตลาด ให้ตีราคาตามมูลค่ายุติธรรม ไม่ใช่ราคาทุน เพราะว่า คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางการบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุน พ.ศ. 2544 ได้กำหนดการตีราคาเงินลงทุน ณ วันสิ้นปีทางบัญชีไว้ดังนี้

ให้สหกรณ์ตีราคาเงินลงทุน ดังนี้

- เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาดหลักทรัพย์ ให้ตีราคาตามมูลค่ายุติธรรม
- เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาดหลักทรัพย์ ให้ตีราคาตามราคาทุน

ดังนั้นสหกรณ์ต้องปฏิบัติทางการบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุนให้ถูกต้องตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

เมื่อศึกษาข้อมูลเงินลงทุนในงบแสดงฐานะการเงิน เป็นดังนี้

สหกรณ์ออมทรัพย์ไทยเจริญ จำกัด
งบแสดงฐานะการเงิน (บางส่วน)
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556 และ 2555

สินทรัพย์	หมายเหตุ	ปี 2556 (บาท)	ปี 2555 (บาท)
สินทรัพย์หมุนเวียน:			
เงินลงทุนระยะสั้น	3	105,000,000.00	40,000,000.00
เงินลงทุนระยะยาว	6	240,643,618.42	272,419,645.56
รวมสินทรัพย์		958,957,650.59	890,371,368.34

จากข้อมูลเงินลงทุนในงบแสดงฐานะการเงินข้างต้น จะพบว่าเงินลงทุนคิดเป็นร้อยละ 36 และ 35 ของสินทรัพย์รวมในปี 2556 และปี 2555 ตามลำดับ ถือได้ว่าเงินลงทุนเป็นรายการที่มีสาระสำคัญมาก

เมื่อศึกษาข้อมูลเงินลงทุนในหมายเหตุประกอบงบการเงิน เป็นดังนี้

สหกรณ์ออมทรัพย์ไทยเจริญ จำกัด
หมายเหตุประกอบงบการเงิน (บางส่วน)
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556

3. เงินลงทุนระยะสั้น ประกอบด้วย

หน่วย: บาท

	ปี 2556		ปี 2555	
	ราคาทุน	มูลค่ายุติธรรม	ราคาทุน	มูลค่ายุติธรรม
เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด				
1. หุ้นกู้บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรม	10,000,000.00	10,000,000 00	0.00	0.00
2. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย	0.00	0 00	5,000,000.00	5,000,000.00
3. ตั๋วสัญญาใช้เงินบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรม	20,000,000.00	20,000,000.00	30,000,000.00	30,000,000.00
เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด				
4. ตั๋วสัญญาใช้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ หัวเฉียว จำกัด	0.00	0 00	5,000,000.00	5,000,000.00
5. ตั๋วสัญญาใช้เงินชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย	75,000,000.00	75,000,000.00	0.00	0.00
รวม	105,000,000.00	105,000,000.00	40,000,000.00	40,000,000.00
6. เงินลงทุนระยะยาว ประกอบด้วย				
1. พันธบัตรออมทรัพย์ธนาคาร แห่งประเทศไทย	33,531,448.65	33,531,448.65	30,174,719.16	30,174,719.16
2 ตั๋วสัญญาใช้เงินบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรม	40,006,027.40	40,006,027.40	50,006,027.40	50,006,027.40
3. หุ้นกู้บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรม	0.00	0.00	10,000,000.00	10,000,000.00
4. พันธบัตรการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	20,031,882.57	20,031,882.57	20,037,899.00	20,037,899.00

ตาราง (ต่อ)

หน่วย: บาท

	ปี 2556		ปี 2555	
	ราคาทุน	มูลค่ายุติธรรม	ราคาทุน	มูลค่ายุติธรรม
5. พันธบัตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์	19,873,259.80	19,873,259.80	0.00	0.00
6. หน่วยลงทุนกองทุนรวมวายุภักษ์หนึ่ง	10,000,000.00		10,000,000.00	10,000,000.00
7. สลากออมสิน	10,000,000.00		10,000,000.00	10,000,000.00
เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการตลาด				
8. หุ้นชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด	30,000,000.00	30,000,000.00	30,000,000.00	30,000,000.00
9. หุ้นสหกรณ์ร้านค้ามหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช จำกัด	1,000.00	1,000.00	1,000.00	1,000.00
10. หุ้น บริษัท สหประกันชีวิต จำกัด	200,000.00	200,000.00	200,000.00	200,000.00
11. ตั๋วสัญญาใช้เงินชุมนุมแห่งสหกรณ์ประเทศไทย	57,000,000.00	57,000,000 00	112,000,000.00	112,000,000.00
12. ตั๋วสัญญาใช้เงินเงินสด. ยูเนี่ยน แห่งประเทศไทย	20,000,000.00	20,000,000.00	0.00	0.00
รวม	240,643,618.42	240,643,618.42	272,419,645.56	272,419,645.56

จากข้อมูลเงินลงทุนในหมายเหตุประกอบงบการเงินข้างต้น จะพบว่าเงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด เป็นหุ้นกู้ พันธบัตร ตั๋วสัญญาใช้เงิน หน่วยลงทุนกองทุนรวม และสลากออมสิน ซึ่งมีมูลค่ายุติธรรมเท่ากับราคาทุน ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูลนโยบายการบัญชีที่สำคัญข้อ 1.6 ผิดพลาด ไม่มีผลกระทบต่องบการเงิน แต่สหกรณ์ควรแก้ไขถ้อยคำให้ถูกต้อง และเป็นไปตามคำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ดังที่กล่าวข้างต้น

กรณีศึกษาที่ 8.2 การซุกซ่อนข้อมูลบางเรื่องที่ไม่ใช่นโยบายการบัญชีไว้ในนโยบายการบัญชี ซึ่งไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ สมมติให้นักศึกษาเป็นผู้บริหารของสหกรณ์ และพิจารณาว่านโยบายการบัญชีต่อไปนี้ แสดงไว้เหมาะสมหรือไม่ เรื่องใดที่ไม่ใช่นโยบายการบัญชีตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ เพราะเหตุใด สหกรณ์ต้องปฏิบัติทางการบัญชีอย่างไร จึงจะถูกต้องตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

สหกรณ์โคนมพันธุ์ดี จำกัด
หมายเหตุประกอบงบการเงิน (บางส่วน)
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556

1. สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

- สหกรณ์บันทึกบัญชีโดยใช้เกณฑ์พึงรับพึงจ่าย
- สหกรณ์บันทึกรายได้ค่าปรับสินค้า โดยคำนวณเป็นรายวันจากยอดหนี้การค้าที่ค้างเกินระยะเครดิตที่ระบุในสัญญา
- สหกรณ์ตีราคาสินค้าคงเหลือตามราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ แล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า และถือตามเกณฑ์สินค้าที่เข้าก่อนจ่ายออกไปก่อน
- สหกรณ์ตีราคาสินค้าที่ผลิตเองตามราคาทุนซึ่งรวมค่าใช้จ่ายในการผลิต
- สหกรณ์ตีราคาวัสดุคงเหลือ/ของใช้สิ้นเปลืองตามราคาทุน
- สหกรณ์ตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุน ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยพิจารณาจากฐานะปัจจุบันของลูกหนี้แต่ละรายที่ค้างอยู่ ณ วันสิ้นปี หรือโดยคำนวณตามอายุการเป็นหนี้ของลูกหนี้แต่ละราย
- ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ คำนวณโดยวิธีเส้นตรงในอัตราที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 หรือโดยวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี (Sum-of-the-Years Digits Method) ซึ่งระยะเวลาที่ตัดจำหน่ายเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ ยกเว้นที่ดิน
- สิทธิการเช่าหรือสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ตัดจ่ายตามอายุการใช้สิทธิที่ได้รับ
- ค่าซ่อมบำรุง ค่าซ่อมแซม รวมทั้งการซื้อมาเปลี่ยนแทนสำหรับสินทรัพย์รายการย่อย ๆ ถือเป็นค่าใช้จ่ายหักจากรายได้ การต่อเติมหรือการเพิ่มเติมอาคารและอุปกรณ์รายใหญ่ ๆ ถือเป็นราคาทุนของสินทรัพย์
- เงินลงทุนระยะยาว เป็นเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด แสดงด้วยราคาทุน
- สหกรณ์จัดซื้อที่ดินเพื่อรองรับโครงการลงทุนก่อสร้างไซโลผลิตข้าวโพดหมัก และฟาร์มสาธิต โดยตกลงจัดซื้อที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินบริเวณ ตำบล หนองย่างเสือ จากนายปรีชา ศรีทองเมือง, นายมงคล กาญจะนะ และนางบุญชู ศรีทองเมือง สหกรณ์ได้จ่ายชำระค่าตอบแทนเป็นเงิน 2,115,000.00 บาท ปัจจุบันผู้ถือครองที่ดินได้สละสิทธิ์การถือครอง และสหกรณ์ยังไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิประโยชน์บนที่ดินดังกล่าว

- โรงเรือนผลิตอาหารสัตว์อัดเม็ดสำเร็จรูป ขนาดกำลังผลิต 10 ตันต่อชั่วโมง ที่สหกรณ์จัดหามาด้วยโครงการเงินกู้ เพื่อปรับปรุงโครงสร้างภาคการเกษตรที่ได้รับจากกรมส่งเสริมสหกรณ์วงเงิน 40,490,000.00 บาท ซึ่งก่อสร้างเสร็จและรับมอบงานแล้วเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2545 สหกรณ์เลือกใช้วิธีการไม่บันทึกทรัพย์สินดังกล่าวไว้ในบัญชี แต่บันทึกไว้ในทะเบียนทรัพย์สินเท่านั้น และไม่ได้คำนวณค่าเสื่อมราคา ทั้งนี้การเลือกใช้วิธีปฏิบัติทางการบัญชีดังกล่าวเป็นไปตามระเบียบกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ว่าด้วยวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับทรัพย์สินที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคและอุดหนุน พ.ศ. 2538 วิธีปฏิบัติดังกล่าวเป็นผลให้สหกรณ์ไม่ต้องรับภาระค่าใช้จ่าย ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ จำนวน 4,049,000.000 บาท ซึ่งหากสหกรณ์เลือกบันทึกไว้ในบัญชีสินทรัพย์ และต้องรับภาระค่าเสื่อมราคาจำนวนดังกล่าวแล้ว จะทำให้สหกรณ์มีกำไรสุทธิประจำปีจำนวน 8,243,607.28 บาท

จากสรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญข้างต้น แสดงไว้ไม่เหมาะสม เพราะไม่ระบุเลขที่ข้อของนโยบายการบัญชี เช่น 1.1, 1.2,1.3 เป็นต้น ผู้บริหารของสหกรณ์ควรทราบว่า การซื้อที่ดินเพื่อรองรับโครงการลงทุนก่อสร้างไซโลผลิตข้าวโพดหมัก และฟาร์มสาธิต ไม่ใช่นโยบายการบัญชีตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ เนื่องจากสหกรณ์ได้จ่ายเงิน 2.115 ล้านบาท เพื่อซื้อที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ปัจจุบันผู้ถือครองที่ดินได้สละสิทธิ์การถือครองที่ดิน แต่สหกรณ์ยังไม่ได้รับอนุญาตใช้สิทธิประโยชน์ที่ดินดังกล่าว ในอนาคตสหกรณ์จะได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิประโยชน์ที่ดินดังกล่าวหรือไม่ ยังไม่อาจทราบได้ในขณะนี้ สหกรณ์ควรเปิดเผยเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นภายหน้าเป็นหมายเหตุประกอบงบการเงินข้อหนึ่งแยกต่างหากจากนโยบายการบัญชี จึงจะถูกต้องตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาคิดว่า ผู้บริหารสหกรณ์ต้องมีความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายการบัญชีของสหกรณ์หรือไม่ เพียงใด ในเมื่องบการเงินและนโยบายการบัญชีของสหกรณ์ได้ผ่านการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีสหกรณ์ตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดแล้ว

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 8.1.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 8.1.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.1 เรื่องที่ 8.1.1

เรื่องที่ 8.1.2 กรณีศึกษาการใช้งบการเงินของสหกรณ์

งบการเงินของสหกรณ์เป็นข้อมูลทางการเงินและการบัญชีที่สำคัญเกี่ยวกับฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสด รวมทั้งข้อมูลอื่นอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินในการนำไปใช้เพื่อการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ งบการเงินเป็นผลลัพธ์หรือกระจกเงาที่สะท้อนผลของการตัดสินใจในอดีตของผู้บริหารสหกรณ์

นายทะเบียนสหกรณ์โดยอธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้กำหนดรูปแบบงบการเงินซึ่งประกอบด้วย งบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน งบกระแสเงินสด และหมายเหตุประกอบงบการเงินของสหกรณ์ตลอดจนคำอธิบายรายการในงบการเงินของสหกรณ์แต่ละประเภท เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์นิคม สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ สหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน เป็นต้น โดยได้จัดทำคู่มือการจัดทำงบการเงินของสหกรณ์แต่ละประเภทเพื่อให้พนักงานของสหกรณ์ และผู้บริหารสหกรณ์ (หรือคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์) ได้ทราบและนำไปถือปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

งบการเงินของสหกรณ์แต่ละประเภทจะมีรูปแบบเดียวกันทำให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถเปรียบเทียบงบการเงินของต่างสหกรณ์กันได้ นอกจากนี้งบการเงินของแต่ละสหกรณ์มักจัดทำข้อมูลเปรียบเทียบ 2 ปี (ปีปัจจุบันกับปีก่อน) ทำให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถเปรียบเทียบภายในสหกรณ์เดียวกันแต่ต่างงวดบัญชีกันได้

ผู้ใช้งบการเงินโดยเฉพาะผู้บริหารสหกรณ์ควรอ่านงบการเงินด้วยความเข้าใจ เพื่อนำข้อมูลในงบการเงินไปใช้ในการวางแผน การควบคุมและการตัดสินใจดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิผล โดยทั่วไป สหกรณ์จัดทำงบการเงินภายในเป็นรายเดือน เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารสหกรณ์ใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสหกรณ์

สมมติให้นักศึกษาเป็นผู้บริหารของสหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด และได้รับงบการเงินสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2556 (ดูภาคผนวกที่ 1)

กรณีศึกษาที่ 8.3 การใช้งบแสดงฐานะการเงินและหมายเหตุประกอบงบการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัดเพื่อการบริหารงานสหกรณ์ได้อย่างไร

จากข้อมูลในงบแสดงฐานะการเงินทำให้ผู้บริหารสหกรณ์ทราบว่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556 สหกรณ์มีเงินทุน 8,147 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2555 ร้อยละ 3.6 เงินทุนดังกล่าวได้นำไปลงทุนในสินทรัพย์ในรูปเงินลงทุน 4,136 ล้านบาท หรือร้อยละ 50.8 ของเงินทุน รองลงมาคือลูกหนี้เงินให้กู้ยืม 2,338 ล้านบาท หรือร้อยละ 28.7 ของเงินทุน เงินสดและเงินฝากธนาคาร 1,238 ล้านบาท หรือร้อยละ 15.2 จัดหาเงินภายในสหกรณ์ คือ เงินรับฝาก 4,836 ล้านบาท หรือร้อยละ 59.4 ของเงินทุน และทุนของสหกรณ์ 3,288 ล้านบาท หรือร้อยละ 40.4 ของเงินทุน

จากข้อมูลในงบแสดงฐานะการเงิน และหมายเหตุประกอบงบการเงินที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้บริหารสหกรณ์ทราบว่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556 การบริหารจัดการของสหกรณ์ เป็นดังนี้

1. เงินสดและเงินฝากธนาคารของสหกรณ์ประกอบด้วย เงินฝากประจำ 960 ล้านบาท และเงินฝากออมทรัพย์ 274 ล้านบาท

2. สหกรณ์ไม่ทำสัญญาเบิกเกินบัญชีกับธนาคารพาณิชย์

3. เงินลงทุนของสหกรณ์ประกอบด้วย ระยะสั้น 2,370 ล้านบาท และระยะยาว 1,766 ล้านบาท เป็นเงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด

4. ลูกหนี้เงินให้กู้ยืมของสหกรณ์ประกอบด้วย ระยะสั้น 391 ล้านบาท ระยะยาว 1,963 ล้านบาท และค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ 14 ล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นลูกหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ 5 ล้านบาท

5. เงินรับฝากของสหกรณ์ประกอบด้วยออมทรัพย์ 394 ล้านบาท ออมทรัพย์พิเศษ 2,909 ล้านบาท และประจำ 1,533 ล้านบาท

6. ทุนของสหกรณ์ ประกอบด้วย ทุนเรือนหุ้น 2,697 ล้านบาท ทุนสำรอง 239 ล้านบาท ทุนสะสม 171 ล้านบาท และกำไรสุทธิประจำปี 181 ล้านบาท

จากข้อมูลข้างต้น เป็นเพียงข้อมูลทางด้านฐานะการเงินของสหกรณ์เท่านั้นยังไม่อาจประเมินและวิเคราะห์ได้ว่าการบริหารจัดการของสหกรณ์เหมาะสมหรือไม่เพียงใด ผู้บริหารสหกรณ์ควรพิจารณาข้อมูลจากงบกำไรขาดทุน และงบกระแสเงินสด มาประกอบการวิเคราะห์ด้วย จะทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น เช่น

การคำนวณหาอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนในสินทรัพย์ของสหกรณ์ได้ดังนี้

	ผลตอบแทน/ดอกเบี้ยรับ (ล้านบาท) (1)	เงินทุน (ล้านบาท) (2)	อัตราผลตอบแทน (%) (3) = (1) ÷ (2)
เงินฝากธนาคาร			
- ประจำ	12	960	1.25
- ออมทรัพย์	3	274	1.09
เงินลงทุน	144	4,136	3.48
ลูกหนี้เงินให้กู้ยืม	114	2,354	4.84
รวม	273	7,724	3.53

การคำนวณหาอัตราต้นทุนของเงินทุนในหนี้สินและทุนของสหกรณ์ได้ดังนี้

	ต้นทุน/ดอกเบี้ยจ่าย (ล้านบาท)	เงินทุน (ล้านบาท)	อัตราต้นทุน (%)
	(1)	(2)	(3) = (1) ÷ (2)
เงินรับฝาก	80	4,836	1.65
ทุนของสหกรณ์	152	3,288	4.62
รวม	232	8,124	2.86

ดังนั้น สหกรณ์มีอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนเฉลี่ยร้อยละ 3.53 สูงกว่าอัตราต้นทุนของเงินทุนเฉลี่ยร้อยละ 2.86 แสดงว่าสหกรณ์มีการบริหารจัดการที่ดี

กรณีศึกษาที่ 8.4 การใช้งบกำไรขาดทุนของสหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัดเพื่อการบริหารงานสหกรณ์ได้อย่างไร

จากข้อมูลในงบกำไรขาดทุนทำให้ผู้บริหารสหกรณ์ทราบว่า สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556 สหกรณ์มีกำไรสุทธิ 181 ล้านบาท ลดลงจากปี 2555 ร้อยละ 0.59 แต่มีอัตรากำไรสุทธิต่อรายได้รวมเพิ่มจากร้อยละ 60 ในปี 2546 เป็นร้อยละ 66 ในปี 2556 กำไรสุทธิดังกล่าวมาจากรายได้ 274 ล้านบาท และค่าใช้จ่าย 93 ล้านบาท รายได้หลักมาจากดอกเบี้ยรับจากการลงทุนคิดเป็นร้อยละ 57 ของรายได้รวม รายได้รองลงมาคือ ดอกเบี้ยรับจากเงินให้สมาชิกกู้ คิดเป็นร้อยละ 35 ของรายได้รวม ส่วนค่าใช้จ่ายหลักเกิดจากดอกเบี้ยจ่ายคิดเป็นร้อยละ 86 ของค่าใช้จ่ายรวม ค่าใช้จ่ายรองลงมาคือ เงินเดือนคิดเป็นร้อยละ 6 ของค่าใช้จ่ายรวม

จากข้อมูลข้างต้นเป็นเพียงข้อมูลทางด้านผลการดำเนินงานของสหกรณ์เท่านั้น ยังไม่อาจประเมินและวิเคราะห์ได้ว่าการบริหารจัดการสหกรณ์เหมาะสมหรือไม่เพียงใด ผู้บริหารสหกรณ์ควรพิจารณาข้อมูลจากงบดุลและงบกระแสเงินสดมาประกอบการพิจารณาด้วย จะทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นดังที่กล่าวไว้ในกรณีศึกษาที่ 8.3

ในปี 2556 สหกรณ์ได้จัดหมวดหมู่ของรายได้จากดอกเบี้ยรับจากเงินลงทุนบางรายการใหม่ คือ

	ปี 2556	ปี 2555
1. ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากออมทรัพย์ธนาคารเป็น	รายได้อื่น	ดอกเบี้ยรับจากเงินลงทุน
2. ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากประจำ สอ.วชิรพยาบาล เป็น	ดอกเบี้ยรับจากเงินลงทุน	ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากประจำธนาคาร
3. รายได้จากการลงทุนถือหุ้นชุมนุมสหกรณ์	ดอกเบี้ยรับจากเงินลงทุน	รายได้อื่น

ดังนั้น ในปี 2556 สหกรณ์ควรจัดประเภทรายการรายได้ของปี 2555 ใหม่ (Restatement) โดยยึดการจัดประเภทรายการรายได้ของปี 2556 เป็นหลัก เพื่อให้งบการเงินเปรียบเทียบกันได้ และเปิดเผยการจัดประเภทรายการบัญชีใหม่ไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน น่าจะเหมาะสมและเข้าใจง่ายกว่า

ข้อมูลกำไรสุทธิของปี 2556 จำนวน 181 ล้านบาท คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์ได้เสนอการจัดสรรกำไร ดังนี้

	ล้านบาท	ร้อยละ
1. เงินปันผลแห่งค่าหุ้นที่ชำระแล้วให้แก่สมาชิก	133	73
2. เงินเฉลี่ยให้แก่สมาชิก	19	11
รวมเงินกลับคืนสู่สมาชิก	152	84
3. ทุนสำรอง	22	12
4. กองทุนเพื่อสมาชิกและส่งเสริมความมั่นคงให้แก่สหกรณ์	4	2
5. สำรองเงินโบนัสเจ้าหน้าที่	2	1
6. ทุนสงเคราะห์การมรณกรรม	1	1
รวม	181	100

อนึ่ง การจัดสรรกำไรดังกล่าวต้องเป็นไปตามข้องบังคับสหกรณ์

กรณีศึกษาที่ 8.5 การใช้งบกระแสเงินสดของสหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัดเพื่อการบริหารงานสหกรณ์ได้อย่างไร

จากข้อมูลในงบกระแสเงินสดทำให้ผู้บริหารสหกรณ์ทราบว่า สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556 สหกรณ์มีกระแสเงินสดสุทธิใช้ไปในกิจกรรมดำเนินงาน 147 ล้านบาท กระแสเงินสดสุทธิได้มาจากกิจกรรมลงทุน 400 ล้านบาท และกรแสเงินสดสุทธิได้มาจากกิจกรรมจัดหาเงิน 114 ล้านบาท ดังนั้น เงินสดสุทธิเพิ่มขึ้น 367 ล้านบาท

เมื่อพิจารณากระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานพบว่า กำไรสุทธิ 181 ล้านบาท เมื่อแปลงเป็นกระแสเงินสดสุทธิใช้ไปในการดำเนินงาน 147 ล้านบาท เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของลูกหนี้เงินให้กู้ยืมสามัญและพิเศษรวม 306 ล้านบาท

กระแสเงินสดสุทธิได้มาจากกิจกรรมลงทุนเกิดจากการครบกำหนดของตั๋วสัญญาใช้เงิน 785 ล้านบาท การลงทุนในหุ้นกู้ 310 ล้านบาท และในพันธบัตร 75 ล้านบาท

กระแสเงินสดสุทธิได้มาจากกิจกรรมจัดหาเงิน เกิดจากทุนเรือนหุ้นเพิ่มขึ้น 409 ล้านบาท เงินรับฝากออมทรัพย์พิเศษเพิ่มขึ้น 229 ล้านบาท เงินรับฝากออมทรัพย์เพิ่มขึ้น 84 ล้านบาท และเงินสดจ่ายในเงินรับฝากประจำลดลง 451 ล้านบาท และในเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืน 150 ล้านบาท

จากข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้บริหารสหกรณ์ทราบถึงสาเหตุของการเคลื่อนไหวหรือกระแสเงินสดของสหกรณ์ได้เป็นอย่างดี

ประเด็นการวิเคราะห์

ผู้บริหารสหกรณ์สามารถนำข้อมูลจากงบการเงินไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง จงยกตัวอย่างมาพอเข้าใจ

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 8.1.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 8.1.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.1 เรื่องที่ 8.1.2

เรื่องที่ 8.1.3 กรณีศึกษาการวิเคราะห์งบการเงินของสหกรณ์

ใน พ.ศ. 2548 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้พัฒนาเครื่องมือในการวิเคราะห์งบการเงินของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอย่างเป็นระบบและเป็นมาตรฐานเดียวกัน เรียกว่า การประเมินความเสี่ยงในมุมมอง 6 มิติ CAMELS Analysis ดังนี้

มิติที่ 1: C = Capital Strength: ความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยง เป็นการวิเคราะห์แหล่งเงินทุนที่สามารถรองรับหรือป้องกันผลกระทบจากความเสี่ยงทางด้านธุรกิจและการเงินที่เกิดขึ้นกับสหกรณ์

มิติที่ 2: A = Asset Quality: คุณภาพของสินทรัพย์ในการบริหาร การวิเคราะห์สินทรัพย์ที่ลงทุนได้ก่อให้เกิดรายได้ และถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

มิติที่ 3: M = Management Ability: ความสามารถในการบริหาร เป็นการวัดความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์ และจัดโครงสร้างสหกรณ์ เพื่อนำพาสหกรณ์ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

มิติที่ 4: E = Earnings: ความสามารถในการทำกำไร เป็นการวิเคราะห์ถึงความสามารถในการแข่งขัน คุณภาพและแนวโน้มของกำไรในอนาคตของสหกรณ์

มิติที่ 5: L = Liquidity: สภาพคล่องทางการเงิน หรือความเพียงพอของสภาพคล่องต่อความต้องการใช้เงิน เป็นการพิจารณาความเพียงพอของเงินสด หรือสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องใกล้เคียงเงินสด รวมถึงสินทรัพย์อื่นที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่าย

มิติที่ 6: S = Sensitivity: ความเสี่ยง หรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางสภาวะเศรษฐกิจย่อมมีผลกระทบต่อธุรกิจสหกรณ์ ดังนั้นสหกรณ์ต้องวางแผนภายในสหกรณ์ให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่เกิดขึ้น

จากการประเมินความเสี่ยงในมุมมอง 6 มิติ CAMELS Analysis จัดกลุ่มใหม่แบ่งออกได้ 3 ด้าน คือ

1. การบริหารการเงิน (Financial Management)

1.1 เงินทุน (Capital Strength)

(1) สัดส่วนหนี้สินต่อทุน (เท่า) $= \frac{\text{หนี้สิน}}{\text{ทุนของสหกรณ์}}$

(2) สัดส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์ (เท่า) $= \frac{\text{ทุนสำรอง}}{\text{สินทรัพย์}}$

(3) อัตราการเติบโตทุนของสหกรณ์ (%) $= \frac{\text{ทุนปีปัจจุบัน} - \text{ทุนปีก่อน}}{\text{ทุนปีก่อน}} \times 100$

(4) อัตราการเติบโตของหนี้ (%) $= \frac{\text{หนี้ปีปัจจุบัน} - \text{หนี้ปีก่อน}}{\text{หนี้ปีก่อน}} \times 100$

(5) อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (%) (วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการใช้สินทรัพย์)

$$= \frac{(\text{กำไรจากการดำเนินงาน} \times 100)\%}{\text{ขาย}} \times \frac{\text{ขาย}}{\text{สินทรัพย์ทั้งสิ้นถัวเฉลี่ย}}$$

1.2 สินทรัพย์ (Asset Quality)

(1) อัตราการค้างชำระ (%) (สำหรับภาคการเกษตร) $= \frac{\text{หนี้ที่ไม่สามารถชำระได้ตามกำหนด}}{\text{หนี้ที่ถึงกำหนดชำระ}} \times 100$

(2) อัตราหมุนของสินทรัพย์ (รอบ) $= \frac{\text{ขายหรือรายได้จากการให้บริการ}}{\text{สินทรัพย์ทั้งสิ้น}}$

(3) อัตราผลตอบแทนส่วนของทุน (%) (วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการใช้ส่วนทุน)

$$= \frac{(\text{กำไรสุทธิ} \times 100)}{\text{ขาย}} \times \frac{\text{ขาย}}{\text{ทุนของสหกรณ์ถัวเฉลี่ย}}$$

(4) อัตราการเติบโตของสินทรัพย์ (%)

$$= \frac{\text{สินทรัพย์ปีปัจจุบัน} - \text{สินทรัพย์ปีก่อน}}{\text{สินทรัพย์ปีก่อน}} \times 100$$

1.3 ความสามารถในการทำกำไร (Earnings Sufficiency)

(1) กำไรต่อสมาชิก (บาท) $= \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{จำนวนสมาชิก}}$

(2) เงินออมต่อสมาชิก (บาท) $= \frac{\text{เงินออมของสมาชิก}}{\text{จำนวนสมาชิก}}$

(เงินออมของสมาชิก = เงินฝาก + เงินหุ้น)

(3) หนี้สินต่อสมาชิก (บาท) $= \frac{\text{หนี้สินของสมาชิก}}{\text{จำนวนสมาชิก}}$

(หนี้สินของสมาชิก = ลูกหนี้เงินกู้ + ลูกหนี้การค้า + ลูกหนี้อื่น ๆ)

(4) อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (%) $= \frac{\text{ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน} \times 100}{\text{กำไร + ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน}}$

(5) การเติบโตของทุนสำรอง (%) $= \frac{\text{ทุนสำรองปีปัจจุบัน - ทุนสำรองปีก่อน} \times 100}{\text{ทุนสำรองปีก่อน}}$

(6) การเติบโตของทุนสะสมอื่น (%)

$$= \frac{(\text{ทุนสำรองอื่นปีปัจจุบัน - ทุนสะสมอื่นปีก่อน}) \times 100}{\text{ทุนสะสมอื่นปีก่อน}}$$

(7) การเติบโตของกำไร (%) $= \frac{(\text{กำไรปีปัจจุบัน - กำไรปีก่อน}) \times 100}{\text{กำไรปีก่อน}}$

(8) อัตรากำไรสุทธิ (%) $= \frac{\text{กำไรสุทธิ} \times 100}{\text{ขาย/บริการ}}$

1.4 สภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity)

(1) อายุเฉลี่ยสินค้า (วัน) $= \frac{365 \text{ วัน}}{\text{อัตราหมุนของสินค้า}}$

(2) อายุเฉลี่ยลูกหนี้การค้า (วัน) $= \frac{365 \text{ วัน}}{\text{อัตราหมุนของลูกหนี้การค้า}}$

(3) ลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนด (%)

$$= \frac{\text{ลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนด} \times 100}{\text{ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นที่ถึงกำหนดชำระ}}$$

(4) อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (เท่า) $= \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$

2. การบริหารจัดการ (Management Ability)

(1) อัตราการเติบโตของธุรกิจ (%) $= \frac{\text{(มูลค่าธุรกิจปีปัจจุบัน – มูลค่าธุรกิจปีก่อน)} \times 100}{\text{มูลค่าธุรกิจปีก่อน}}$

(2) แนวโน้มปีหน้า (สมาชิก ทุน ธุรกิจ กำไร) = เป็นการพยากรณ์หรือคาดการณ์โดยใช้โปรแกรม SPSS หรือโปรแกรมใน Excel จากข้อมูลย้อนหลังอย่างน้อย 5 ปี มาทำการพยากรณ์

3. ความเสี่ยง (Sensitivity)

3.1 ความเสี่ยงทางการเงิน (Financial Risk) เป็นความเสี่ยงอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเงิน เช่น

- อัตราดอกเบี้ย
- ทุน
- ต้นทุน

3.2 ความเสี่ยงการบริหารการจัดการ (Management Risk) เป็นความเสี่ยงอันเกิดจากการบริหารงานหรือการจัดการ เช่น

- การจัดแบ่งองค์กร
- อัตรากำลัง
- การแข่งขันระหว่างสหกรณ์

3.3 ความเสี่ยงกฎหมายและข้อกำหนด (Legal and Regulation Risk) เป็นความเสี่ยงอันเกิดจากกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ กติกาหรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น

- กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ
- พระราชบัญญัติ
- กฎหมายอื่น ๆ

3.4 ความเสี่ยงกลยุทธ์ (Strategic Risk) เป็นความเสี่ยงอันเกิดจากแผนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์การบริหารงาน เช่น

- นโยบายยกหนี้เกษตรกร
- นโยบายกองทุนหมู่บ้าน
- นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tumbon, One Product: OTOP)

3.5 ความเสี่ยงธุรกิจ (Business Risk) เป็นความเสี่ยงอันเกิดจากการประกอบธุรกิจ เช่น

- ตลาด
- ราคา
- รสนิยม/ค่านิยม
- เทคโนโลยี/วิทยาการสมัยใหม่

กรณีศึกษาที่ 8.6 ผู้บริหารของสหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด ได้มอบหมายให้ผู้จัดการสหกรณ์จัดทำรายงานการประเมินความเสี่ยงในมุมมอง 6 มิติ CAMELS Analysis ของสหกรณ์ ประจำปี 2556 (ดูภาคผนวกที่ 1) และเปรียบเทียบกับภาพโดยรวมของสหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วประเทศ (ที่มา: สารสนเทศน่ารู้ทางการเงิน สหกรณ์ออมทรัพย์ จัดทำโดยกรมตรวจบัญชีสหกรณ์)

ถ้าท่านเป็นผู้จัดการสหกรณ์ ท่านจะนำเสนอรายงานดังกล่าวอย่างไร

แนวตอบ ผู้จัดการสหกรณ์ควรศึกษาสารสนเทศน่ารู้ทางการเงินสหกรณ์ออมทรัพย์ ที่จัดทำโดยกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และใช้เป็นแนวทางในการจัดทำรายงาน ได้ดังนี้

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
รายงานการประเมินความเสี่ยงในมุมมอง 6 มิติ
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556

มิติที่ 1 ความเพียงพอของเงินทุน

	สหกรณ์			ภาพรวม	
	ล้านบาท	%	เท่า	%	เท่า
แหล่งทุน:	8,147	100.00		100.00	
ภายในสหกรณ์	8,124	99.72		87.99	
- เงินรับฝาก	4,836	59.36		32.70	
- ทุนของสหกรณ์	3,2884	40.36		55.29	
ภายนอกสหกรณ์	23	0.28		12.01	
ทุนสำรองต่อสินทรัพย์ทั้งสิ้น			0.03		0.05
สัดส่วนหนี้สินต่อทุน			1.48		0.81
หนี้สิน	4,859	59.64		44.71	
ทุนของสหกรณ์	3,288	40.36		55.29	
การเติบโตทุนของสหกรณ์ เพิ่มขึ้น		1.21		11.66	
การเติบโตหนี้สินเพิ่มขึ้น (ลดลง)		(3.09)		17.73	
ผลตอบแทนต่อส่วนของทุน		5.50		7.54	

สหกรณ์มีทุนดำเนินงาน 8,147 ล้านบาท สหกรณ์มีเงินทุนพอเพียงในการดำเนินงาน โดยใช้ทุนของตนเองถึงร้อยละ 99.72 แยกเป็น เงินรับฝากร้อยละ 59.36 ทุนของสหกรณ์ร้อยละ 40.36 และจากภายนอกร้อยละ 0.28 เงินทุนดังกล่าวนำไปใช้ในการดำเนินงานก่อให้เกิดผลตอบแทนร้อยละ 5.50 และมีสัดส่วนของหนี้สินต่อทุน 1.48 เท่า

เมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมทั้งระบบสหกรณ์ออมทรัพย์ พบว่าสหกรณ์ใช้ทุนของตนเองสูงถึงร้อยละ 99.72 ขณะที่ภาพรวมใช้ร้อยละ 87.99 ดังนั้น สหกรณ์จึงมีความเสี่ยงการเงินต่ำ แต่สหกรณ์มีเงินทุนภายในเป็นเงินรับฝากร้อยละ 59.36 สูงกว่าทุนของสหกรณ์ร้อยละ 40.36 ทำให้สหกรณ์มีภาระดอกเบี้ยจ่ายสูงกว่าภาพรวมทั้งระบบ เป็นผลทำให้สหกรณ์มีผลตอบแทนต่อส่วนของทุนร้อยละ 5.50 ต่ำกว่าภาพรวมทั้งระบบร้อยละ 7.54

มิติที่ 2 คุณภาพของสินทรัพย์

	สหกรณ์			ภาพรวม	
	ล้านบาท	%	รอบ	%	รอบ
เงินลงทุนในสินทรัพย์	8,147	100.00		100.00	
เงินฝาก	1,619	19.87		5.80	
ลูกหนี้	2,353	28.88		83.08	
ค่าเผื่อ	(14)	(0.17)		0.26	
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์	2	0.02		0.32	
หลักทรัพย์/ตราสาร	4,136	50.77		10.61	
อื่น	51	0.63		0.45	
หนี้ที่ไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้ต่อลูกหนี้	5	0.21		0.28	
อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์			0.03		0.06
การเติบโตของสินทรัพย์เพิ่มขึ้น		3.54		14.29	
ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์		2.22		4.22	

ด้านการบริหารสินทรัพย์ สหกรณ์นำเงินไปลงทุนอยู่ในหลักทรัพย์/ตราสารมากที่สุดร้อยละ 50.77 รองลงมาคือ ลงทุนในลูกหนี้ร้อยละ 28.88 การดำเนินงานมีอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ร้อยละ 2.22 และอัตราการเติบโตของสินทรัพย์ร้อยละ 3.54 พิจารณาด้านคุณภาพของสินทรัพย์ พบว่ามีลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ 5 ล้านบาท หรือมีอัตราร้อยละ 0.21 ต่อลูกหนี้

เมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมทั้งระบบสหกรณ์ออมทรัพย์ พบว่าสหกรณ์ลงทุนในหลักทรัพย์/ตราสารสูงร้อยละ 50.77 ขณะที่ภาพรวมร้อยละ 10.61 และลูกหนี้ของสหกรณ์ร้อยละ 28.88 ต่ำกว่าภาพรวมร้อยละ 83.08 มีผลทำให้สหกรณ์มีผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ร้อยละ 2.22 ต่ำกว่าภาพรวมร้อยละ 4.22 และมีอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ร้อยละ 0.03 ต่ำกว่าภาพรวมร้อยละ 0.06

มิติที่ 3 ความสามารถในการบริหารจัดการ

	สหกรณ์		ภาพรวม
โครงสร้างธุรกิจ:	**ล้านบาท**	**%**	**คน**	**%**
จำนวนสมาชิก	-	-	6,334	-
รับฝากเงิน	4836	67.40	-	20.74
ให้กู้เงิน	2,339	32.60	-	79.25
จัดหาสินค้า	-	-	-	0.01
ให้บริการ	-	-	-	0.00
มูลค่าธุรกิจ ต่อปี	7,175	100.00	-	100.00
การเติบโตของธุรกิจเพิ่มขึ้น	207	2.97	-	13.05
การบริหารและการควบคุมภายใน				
จำนวนเจ้าหน้าที่บัญชี			3	-
ชั้นคุณภาพการควบคุมภายใน				
ดี-ดีมาก		80.00		85.40
พอใช้		20.00		9.14
ควรปรับปรุง-ต้องแก้ไข		0.00		5.46
แนวโน้มปีหน้า				
สมาชิกเพิ่มขึ้น (ลดลง)		(1.20)		3.40
ทุนเพิ่มขึ้น (ลดลง)		15.20		(12.03)
ธุรกิจเพิ่มขึ้น		3.00		13.70
กำไรเพิ่มขึ้น (ลดลง)		(1.00)		(4.99)

สหกรณ์มีจำนวนสมาชิก 6,334 คน สหกรณ์จัดเป็นขนาดใหญ่มาก ผลการจัดชั้นคุณภาพการควบคุมภายในอยู่ในระดับดีและพอใช้ มูลค่าธุรกิจโดยรวม 7,175 ล้านบาทต่อปี หรือ 598 ล้านบาทต่อเดือน การเติบโตของธุรกิจขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.97 เป็นธุรกิจรับฝากสูงร้อยละ 67.40 รองลงมาคือธุรกิจสินเชื่อ ร้อยละ 32.60

เมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมทั้งระบบสหกรณ์ออมทรัพย์ พบว่าสหกรณ์มีการควบคุมภายในอยู่ในระดับดี-ดีมากร้อยละ 80 ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานทั้งระบบร้อยละ 85.40 อยู่เล็กน้อย สหกรณ์มีธุรกิจรับฝากมากกว่าธุรกิจให้กู้เงิน ซึ่งตรงกันข้ามกับภาพรวมทั้งระบบของสหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์มีการเติบโตของธุรกิจขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.97 ต่ำกว่าภาพรวมทั้งระบบร้อยละ 13.05

มิติที่ 4 ความสามารถในการทำกำไร

	สหกรณ์			ภาพรวม
	ล้านบาท	%	บาท	%	บาท
อัตรากำไรสุทธิ	-	66.30		65.66	
กำไร	181	-		-	
รายได้	273	100.00		100.00	
รายได้ธุรกิจหลัก	113	41.39		89.55	
รายได้เฉพาะธุรกิจ	156	57.14		0.00	
รายได้อื่น ๆ	4	1.47		10.45	
ค่าใช้จ่าย	93	34.06		34.34	
ต้นทุนธุรกิจ	80	29.30		6.90	
ค่าใช้จ่ายดำเนินงานและอื่น	13	4.76		27.44	
ค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหัก					
ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	6.74			29.48	
อัตราเฉลี่ยต่อสมาชิก					
กำไรเฉลี่ยต่อราย			28,576		9,069
เงินออมเฉลี่ยต่อราย			763,341		180,115
หนี้สินเฉลี่ยต่อราย			3,631		190,564
การเติบโตของกำไรเพิ่มขึ้น (ลดลง)		(0.55)		5.13	
การเติบโตของทุนสำรอง		10.65		10.05	
การเติบโตของทุนสะสมอื่นเพิ่มขึ้น		2.40		9.00	

สหกรณ์มีรายได้รวม 273 ล้านบาท ด้านค่าใช้จ่ายคิดเป็นร้อยละ 34.06 ของรายได้รวม ส่งผลให้มีอัตรากำไรสุทธิร้อยละ 66.30 เฉลี่ยมีกำไรสุทธิต่อสมาชิกคนละ 28,576 บาท สหกรณ์มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและอื่นคิดเป็นร้อยละ 4.76 ของรายได้รวม สหกรณ์ประสบผลสำเร็จในการทำกำไร แม้ว่าอัตราการเติบโตของกำไรจะลดลงร้อยละ 0.55

เมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมทั้งระบบสหกรณ์ออมทรัพย์ พบว่าสหกรณ์มีอัตรากำไรสุทธิใกล้เคียงกับภาพรวม แต่มีอัตรารายได้ธุรกิจหลักร้อยละ 41.39 ต่ำกว่าภาพรวมร้อยละ 89.55 มีค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงานร้อยละ 6.74 ต่ำกว่าภาพรวมร้อยละ 29.48 มีอัตราเฉลี่ยกำไรและเงินออมต่อสมาชิกสูงกว่าภาพรวม และอัตราเฉลี่ยหนี้สินต่อสมาชิกต่ำกว่าภาพรวม

มิติที่ 5 สภาพคล่องทางการเงิน

	สหกรณ์		ภาพรวม	
	%	เท่า	%	เท่า
อัตราส่วนทุนหมุนเวียน		0.91		0.64
ร้อยละของสินทรัพย์หมุนเวียน				
เงินฝาก	36.66		23.11	
ลูกหนี้ระยะสั้น	8.58		65.11	
สินค้าคงเหลือ	0		0.02	
หลักทรัพย์/ตราสาร	53.67		10.37	
ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นที่ชำระหนี้ได้ตามกำหนด	98.72		99.72	
ร้อยละของหนี้สินหมุนเวียน				
เงินกู้ระยะสั้น	0		13.25	
เจ้าหนี้การค้า	0		1.82	
เงินรับฝาก	99.63		83.83	

ความเพียงพอของสภาพคล่องต่อความต้องการใช้เงินของสหกรณ์ปานกลาง คือ มีสัดส่วนของสินทรัพย์หมุนเวียนต่อหนี้สินหมุนเวียน 0.91 เท่า สินทรัพย์หมุนเวียนส่วนใหญ่เป็นหลักทรัพย์/ตราสาร ร้อยละ 53.67 และเงินฝากร้อยละ 36.66 ขณะที่เงินรับฝากร้อยละ 99.63 ของหนี้สินหมุนเวียน

เมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมทั้งระบบสหกรณ์ออมทรัพย์ พบว่าสหกรณ์มีสภาพคล่องทางการเงินดีกว่าภาพรวม สหกรณ์มีลูกหนี้ระยะสั้นต่อสินทรัพย์หมุนเวียนร้อยละ 8.58 ต่ำกว่าภาพรวมร้อยละ 65.11 แต่สหกรณ์มีหลักทรัพย์/ตราสารต่อสินทรัพย์หมุนเวียนร้อยละ 53.67 สูงกว่าภาพรวมร้อยละ 10.37 ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นที่ชำระหนี้ได้ตามกำหนดร้อยละ 98.72 มีสัดส่วนต่ำกว่าภาพรวมร้อยละ 99.72 เล็กน้อย แต่มีเงินรับฝากต่อหนี้สินหมุนเวียนร้อยละ 99.63 สูงกว่าภาพรวมร้อยละ 83.83 ค่อนข้างมาก

มิติที่ 6 ความเสี่ยง การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยของเงินรับฝากย่อมมีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายของสหกรณ์ออมทรัพย์ และในขณะเดียวกันอัตราดอกเบี้ยของเงินฝาก ตราสารหนี้และเงินให้กู้ยืม ย่อมมีผลกระทบต่อรายได้ของสหกรณ์ออมทรัพย์ ปัจจุบันภาวะอัตราดอกเบี้ยผันผวนอย่างมาก

ประเด็นการวิเคราะห์

ผู้บริหารสหกรณ์จะนำการประเมินความเสี่ยงในมุมมอง 6 มิติ หรือ CAMELS Analysis ไปใช้ประโยชน์ในการบริหารสหกรณ์อย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 8.1.3 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 8.1.3
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.1 เรื่องที่ 8.1.3

ตอนที่ 8.2

กรณีศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนเพื่อการบริหารสหกรณ์

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 8.2 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 8.2.1 กรณีศึกษาการประมาณต้นทุนของสหกรณ์
เรื่องที่ 8.2.2 กรณีศึกษาการบริหารต้นทุนของสหกรณ์
เรื่องที่ 8.2.3 กรณีศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจของสหกรณ์

แนวคิด

1. การประมาณต้นทุนของสหกรณ์จะทำให้ทราบพฤติกรรมของต้นทุน และเขียนออกมาในรูปฟังก์ชัน เพื่อใช้ในการวางแผนและควบคุมต้นทุนได้ในรูปของงบประมาณหรือต้นทุนมาตรฐาน รวมทั้งนำไปใช้ในการตัดสินใจทั้งระยะสั้นและระยะยาวได้ เทคนิคการประมาณต้นทุนมีหลายวิธี เช่น วิธีการวิเคราะห์บัญชี วิธีแผนภาพการกระจาย วิธีสูงสุด-ต่ำสุด และวิธีสมการถดถอย เป็นต้น
2. การบริหารต้นทุนของสหกรณ์มีหลายอย่าง เช่น ระบบต้นทุนกิจกรรม ระบบต้นทุนมาตรฐาน ต้นทุนตามเป้าหมาย และต้นทุนคุณภาพ เป็นต้น
3. การวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจในการบริหารงานของสหกรณ์ เช่น การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน และการตัดสินใจระยะสั้น เช่น ผลิตเองหรือซื้อ รับคำสั่งซื้อพิเศษหรือไม่ ผลิตต่อหรือขายทันที เป็นต้น

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 8.2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะในการประมาณต้นทุนของสหกรณ์ได้
2. วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะในการบริหารต้นทุนของสหกรณ์ได้
3. วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะในการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจของสหกรณ์ได้

เรื่องที่ 8.2.1 กรณีศึกษาการประมาณต้นทุนของสหกรณ์

การประมาณต้นทุนของสหกรณ์จะทำให้ผู้บริหารของสหกรณ์ทราบว่า พฤติกรรมของต้นทุนของสหกรณ์เป็นอย่างไร และสามารถนำข้อมูลหรือฟังก์ชันของต้นทุนที่ประมาณการไปช่วยในการวางแผนในรูปของงบประมาณ หรือต้นทุนมาตรฐาน ช่วยในการควบคุมในรูปของงบประมาณยืดหยุ่นหรือต้นทุนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ผลต่างระหว่างต้นทุนจริงกับต้นทุนตามงบประมาณ หรือต้นทุนมาตรฐานได้ นอกจากนี้ข้อมูลประมาณการต้นทุนนำไปใช้ในการตัดสินใจทั้งระยะสั้นและระยะยาวได้

กรณีศึกษาที่ 8.7 การประมาณการต้นทุนตาม**วิธีการวิเคราะห์บัญชี** สหกรณ์การเกษตรสูงเด่น จำกัด ในเดือนนี้ สหกรณ์ผลิตสินค้า 100 หน่วย ใช้เครื่องจักร 500 ชั่วโมง เกิดต้นทุนการผลิตทางอ้อมดังนี้

	บาท
ค่าวัตถุดิบทางอ้อม	4,200
ค่าแรงงานทางอ้อม	6,500
ค่าเสื่อมราคาอาคารโรงงาน	4,000
ค่าซ่อมแซมและบำรุงรักษา	3,800
ค่าเบี้ยประกันภัยจ่าย	1,500
ค่าตรวจสอบคุณภาพ	2,000
ค่าสาธารณูปโภค	2,400
ค่าภาษีทรัพย์สิน	800
รวม	**25,200**

ถ้าในเดือนหน้า สหกรณ์จะใช้เครื่องจักรให้มีกำลังการผลิต 550 ชั่วโมง จะเกิดต้นทุนการผลิตทางอ้อมเท่าใด

แนววิเคราะห์ ในการประมาณต้นทุนตามวิธีการวิเคราะห์บัญชี ผู้บริหารของสหกรณ์ต้องวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตแต่ละรายการว่าประกอบด้วยต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่อย่างละเท่าใด

สมมติว่าจากประสบการณ์ และพฤติกรรมของต้นทุนการผลิตแต่ละรายการสรุปได้ดังนี้

หน่วย: บาท

ต้นทุนการผลิตทางอ้อม	รวม	ต้นทุนผันแปร	ต้นทุนคงที่
ค่าวัตถุดิบทางอ้อม	4,200	3,000	1,200
ค่าแรงงานทางอ้อม	6,500	1,500	5,000
ค่าเสื่อมราคาอาคารโรงงาน	4,000	0	4,000
ค่าซ่อมแซมและบำรุงรักษา	3,800	1,800	2,000
ค่าเบี้ยประกันภัยจ่าย	1,500	800	700
ค่าตรวจสอบคุณภาพ	2,000	2,000	0
ค่าสาธารณูปโภค	2,400	1,600	800
ค่าภาษีทรัพย์สิน	800	200	600
รวม	**25,200**	**10,900**	**14,300**

กำหนดให้ต้นทุนผันแปรมีความสัมพันธ์กับชั่วโมงเครื่องจักร ดังนั้น

สูตร ต้นทุนการผลิตทางอ้อม = ต้นทุนคงที่รวม + (ต้นทุนผันแปรต่อชั่วโมงเครื่องจักร × ชั่วโมงเครื่องจักร)

ต้นทุนการผลิตทางอ้อม $= 14,300 + \frac{10,900\ (H)}{500}$

$= 14,300 + 21.80\ (H)$

ถ้าในเดือนหน้า H = 550 ชั่วโมง

ดังนั้น ต้นทุนการผลิตทางอ้อม $= 14,300 + 21.80\ (550)$

$= 26,290$ บาท

กรณีศึกษาที่ 8.8 การประมาณต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้าของโรงงาน สหกรณ์การเกษตรโรงสีข้าวสุพรรณบุรี จำกัด เป็นโรงสีข้าว ได้เก็บข้อมูลต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้ารายเดือนของปี 2556 ดังนี้

เดือน	ชั่วโมงเครื่องจักร	ค่าไฟฟ้า (บาท)
มกราคม	35,000	65,000
กุมภาพันธ์	28,000	59,800
มีนาคม	34,000	64,100
เมษายน	42,000	67,800
พฤษภาคม	37,000	70,000

เดือน	ชั่วโมงเครื่องจักร	ค่าไฟฟ้า (บาท)
มิถุนายน	30,000	61,300
กรกฎาคม	25,000	57,800
สิงหาคม	22,000	55,600
กันยายน	20,000	54,200
ตุลาคม	37,000	71,000
พฤศจิกายน	45,000	72,000
ธันวาคม	41,000	65,000
รวม	**396,000**	**763,600**

ท่านได้รับมอบหมายให้สร้างสมการต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้ารายเดือนเพื่อใช้พยากรณ์ว่า ถ้าในเดือนมกราคม 2557 สหกรณ์ตั้งใจจะเดินเครื่องจักร 40,000 ชั่วโมง จะเสียต้นทุนค่าไฟฟ้าเท่าใด

แนววิเคราะห์

1. การประมาณต้นทุนโดยใช้**วิธีแผนภาพการกระจาย (Scatter Diagram)** โดยนำข้อมูล x = ชั่วโมงเครื่องจักร และ Y = ค่าไฟฟ้า ของแต่ละเดือนมาพล็อตลงบนกราฟ ดังภาพข้างล่างนี้

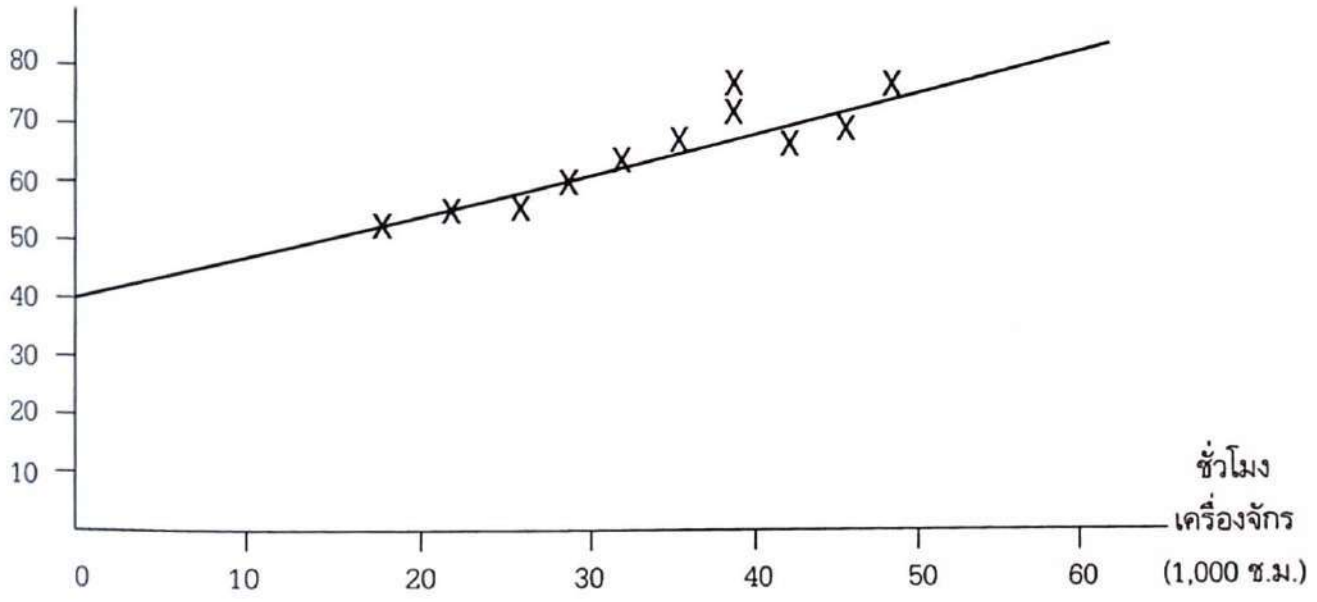

จากกราฟจุด 12 จุดข้างต้นให้ลากเส้นตรงผ่านจุดทั้ง 12 จุดให้มากที่สุด ได้เส้นตรงตามรูปข้างบน

จากเส้นกราฟข้างต้น ต้นทุนค่าไฟฟ้าคงที่ 40,000 บาทต่อเดือน หรือ 40,000 × 12 = 480,000 บาทต่อปี ดังนั้น ต้นทุนค่าไฟฟ้าผันแปร = 763,600 − 480,000 = 283,600 บาทต่อปี ชั่วโมงเครื่องจักรต่อปี = 396,000 ชั่วโมง ดังนั้นต้นทุนค่าไฟฟ้าผันแปรต่อชั่วโมง = 283,600 ÷ 396,000 = 0.7161 บาทต่อชั่วโมง

ดังนั้น ต้นทุนค่าไฟฟ้าต่อเดือน = 40,000 + (0.7161 × ชั่วโมงเครื่องจักร)

ถ้าชั่วโมงเครื่องจักร = 40,000 ช.ม. ดังนั้นต้นทุนค่าไฟฟ้า = 40,000 + (0.7161 × 40,000) = 68,644 บาท

2. การประมาณต้นทุนโดยใช้**วิธีสูงสุด-ต่ำสุด (High-Low Method)** เป็นดังนี้

	ชั่วโมงเครื่องจักร	ค่าไฟฟ้า (บาท)
จุดสูงสุด-พฤศจิกายน	45,000	72,000
จุดต่ำสุด-กันยายน	20,000	54,200
ผลต่าง	25,000	17,800

$$\text{ต้นทุนค่าไฟฟ้าผันแปรต่อชั่วโมง} = \frac{17,800}{25,000} = 0.712 \text{ บาทต่อชั่วโมง}$$

ต้นทุนค่าไฟฟ้าคงที่ต่อเดือน = 72,000 − (0.712 × 45,000)

= 72,000 − 32,040

= 39,960 บาท

ดังนั้น ต้นทุนค่าไฟฟ้าต่อเดือน = 39,960 + (0.712 × ช.ม. เครื่องจักร)

ถ้าชั่วโมงเครื่องจักร 40,000 ช.ม. ดังนั้นต้นทุนค่าไฟฟ้า = 39,960 + (0.712 × 40,000) = 68,440 บาท

3. การประมาณต้นทุนโดยใช้ **วิธีสมการถดถอย** ตามวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Least Square Method) จะได้

ต้นทุนค่าไฟฟ้าต่อเดือน = 40,962 + (0.687 × ช.ม.เครื่องจักร)

ถ้าชั่วโมงเครื่องจักร = 40,000 ช.ม. ดังนั้นต้นทุนค่าไฟฟ้า = 40,962 + (0.687 × 40,000) = 67,480 บาท

สรุปจาก 3 วิธีข้างต้น สหกรณ์สามารถประมาณต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้าเดือนมกราคม 2557 ได้ประมาณ 68,000 บาท

ประเด็นการวิเคราะห์

ผู้บริหารของสหกรณ์ควรเลือกใช้วิธีการประมาณต้นทุนของสหกรณ์แบบใด จึงจะเหมาะสมระหว่าง**วิธีการวิเคราะห์บัญชี** วิธีแผนภาพการกระจาย วิธีสูงสุด-ต่ำสุด หรือวิธีการสมการถดถอย เพราะเหตุใด

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 8.2.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 8.2.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.2 เรื่องที่ 8.2.1

เรื่องที่ 8.2.2 กรณีศึกษาการบริหารต้นทุนของสหกรณ์

การบริหารต้นทุนของสหกรณ์ที่สำคัญมี 4 เทคนิคคือ ระบบต้นทุนกิจกรรม ระบบต้นทุนมาตรฐาน ต้นทุนตามเป้าหมายและต้นทุนคุณภาพ ในที่นี้จะยกตัวอย่างกรณีศึกษาระบบต้นทุนมาตรฐาน

สหกรณ์การเกษตรไทยพัฒนา จำกัด ผลิตสินค้า 2 ชนิด คือ สินค้า ก. และ ข. สหกรณ์ใช้ระบบต้นทุนมาตรฐาน บันทึกผลต่างเนื่องจากราคาและปริมาณการใช้วัตถุดิบไว้ในบัญชี อย่างไรก็ดีการวิเคราะห์ผลต่างของค่าแรงงานและค่าใช้จ่ายการผลิตอยู่นอกเหนือการทำเป็นประจำของนักบัญชี ทำให้ผู้บริหารสหกรณ์สั่งการให้นักบัญชีวิเคราะห์ผลต่างดังกล่าวเป็นครั้งคราว ไม่ใช่งานประจำ ต้นทุนมาตรฐานไม่มีการเปลี่ยนแปลงในระหว่างปี ผลต่างของรายเดือนจะรวมอยู่ในงบกำไรขาดทุนรายเดือน

สหกรณ์ได้จ้างนักศึกษาวิชาเอกการบัญชีมาฝึกหัดงานที่สหกรณ์ในช่วงปิดภาคฤดูร้อน ในเดือนเมษายน และงบกำไรขาดทุนประจำเดือนมีนาคมได้ทำเสร็จแล้ว ผู้จัดการฝ่ายผลิตได้มอบหมายให้นักศึกษาฝึกหัดงานผู้นี้ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดเกี่ยวกับผลการดำเนินงานประจำเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม ตามแสดงไว้ในรายละเอียด 1 และ 2 ผู้จัดการฝ่ายผลิตได้จัดทำคำถามที่ต้องการทราบไว้ 11 ข้อ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลของนักศึกษาฝึกหัดงานดังนี้

1. ในเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม สหกรณ์ได้ใช้จ่ายต้นทุนการผลิตจริงมากกว่าต้นทุนมาตรฐานหรือไม่ สมมติว่าต้นทุนมาตรฐานของสหกรณ์มีความเหมาะสมแล้ว (ตอบคำถามโดยไม่พิจารณารายละเอียด 2)
2. ถ้าค่าใช้จ่ายการผลิตจริงทั้งสองเดือนเท่ากัน อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ผลต่างค่าใช้จ่ายการผลิตที่ไม่น่าพอใจของเดือนมีนาคมลดลง
3. ระดับการผลิตของเดือนกุมภาพันธ์สูงกว่าหรือต่ำกว่ากำลังการผลิตมาตรฐาน (ซึ่งมีค่าแรงงานทางตรง 123,000 บาทต่อเดือนสำหรับทุกเดือน) (ตอบคำถามโดยไม่พิจารณารายละเอียด 2)
4. ระดับการผลิตของเดือนมีนาคมสูงกว่าหรือต่ำกว่าเดือนกุมภาพันธ์ และสูงกว่าหรือต่ำกว่ากำลังการผลิตมาตรฐาน (ตอบคำถามโดยไม่พิจารณารายละเอียด 2)
5. กำไรขั้นต้นมาตรฐานรวมมีอัตราร้อยละลดลงจากเดือนกุมภาพันธ์ไปเดือนมีนาคม น้อยกว่ารายได้รวมมีอัตราร้อยละลดลง หมายความว่าอย่างไร
6. ในเดือนมีนาคม ราคาซื้อจริงต่อกิโลกรัมของวัตถุดิบลดลง แล้วทำไมจึงเกิดผลต่างเนื่องจากราคาวัตถุดิบที่ไม่น่าพอใจเพิ่มขึ้น
7. วัตถุดิบราคาต่ำบางส่วนป้อนเข้าสู่การผลิตในเดือนมีนาคม รายการใดในงบกำไรขาดทุนที่ได้รับผลกระทบจากรายการนี้
8. วัตถุดิบราคาต่ำบางส่วนที่รวมอยู่ในสินค้าซึ่งได้ขายออกไปในเดือนมีนาคม จะมีผลกระทบต่องบกำไรขาดทุนของเดือนมีนาคมอย่างไร

9. ถึงแม้ว่ากำลังการผลิตมาตรฐานของสหกรณ์แสดงในรูปของค่าแรงงานทางตรงต่อเดือน แต่ผู้จัดการฝ่ายผลิตจำไม่ได้ว่าการคิดค่าใช้จ่ายการผลิตคิดเข้างานใช้เกณฑ์ค่าแรงงานทางตรง หรือค่าวัตถุดิบทางตรงให้ช่วยตรวจสอบว่าได้ใช้เกณฑ์ใด

10. ต้นทุนค่าแรงงานทางตรงมาตรฐานต่อหน่วยของสินค้า ก. เท่ากับเท่าใด

11. จากข้อมูลตามรายละเอียด 2 การใช้วัตถุดิบจริงได้ปรับปรุงจากเดือนกุมภาพันธ์ไปเดือนมีนาคมหรือไม่

คำถาม สมมติให้ท่านเป็นนักศึกษาฝึกหัดงาน ท่านจะตอบคำถามทั้ง 11 ข้อข้างต้นอย่างไร จงแสดงการคำนวณประกอบคำตอบของท่าน

รายละเอียด 1

สหกรณ์การเกษตรไทยพัฒนา จำกัด
งบกำไรขาดทุน
สำหรับเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม 2557

(หน่วย: บาท)

	กุมภาพันธ์		มีนาคม	
รายได้จากการขาย		738,000		553,500
ต้นทุนขายที่ใช้ต้นทุนมาตรฐาน				
วัตถุดิบทางตรง	196,800		147,600	
ค่าแรงงานทางตรง	184,500		123,000	
ค่าใช้จ่ายการผลิต	147,600	528,900	98,400	369,000
กำไรขั้นต้นที่ใช้ต้นทุนมาตรฐาน		209,100		184,500
ผลต่างการผลิต				
ผลต่างเนื่องจากราคาวัตถุดิบ	(2,460)		(7,380)	
ผลต่างเนื่องจากการใช้วัตถุดิบ	(1,230)		(3,690)	
ผลต่างเนื่องจากค่าแรงงาน	(1,230)		(4,920)	
ผลต่างเนื่องจากค่าใช้จ่ายการผลิต	(55,360)	(60,280)	(18,460)	(34,450)
กำไรขั้นต้นที่ใช้ต้นทุนจริง		148,820		150,050

รายละเอียด 2 ข้อมูลเพิ่มเติมมีดังนี้

1. ค่าวัตถุดิบของสินค้า ก 35,055 บาทและ 31,365 บาทของเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคมตามลำดับ โอนเข้าบัญชีงานระหว่างทำ และค่าวัตถุดิบของสินค้า ข. 1,845 บาทและ 79,335 บาทของเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคมตามลำดับ โอนเข้าบัญชีงานระหว่างทำ

2. ค่าแรงงานทางตรงของเดือนมีนาคม 135,300 บาท โอนเข้าบัญชีงานระหว่างทำ ค่าใช้จ่ายการผลิตตามงบประมาณของเดือนมีนาคม 102,000 บาท

3. ค่าใช้จ่ายการผลิตจริงของเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคมเท่ากัน

4. ค่าใช้จ่ายการผลิตจริงของเดือนมีนาคมเท่ากับค่าใช้จ่ายการผลิตตามงบประมาณ ณ กำลังการผลิตมาตรฐาน

5. สินค้า ก. มีต้นทุนมาตรฐานวัตถุดิบต่อหน่วย 12.30 บาท และต้นทุนมาตรฐานทั้งหมดต่อหน่วย 45.51 บาท

แนวตอบ จากคำถามทั้ง 11 ข้อดังกล่าว ตอบได้ดังนี้

1. จากรายละเอียด 1 จะเห็นว่ามีผลต่างการผลิตที่ไม่น่าพอใจของเดือนกุมภาพันธ์ 60,280 บาท และเดือนมีนาคม 34,450 บาท แสดงว่าสหกรณ์ได้ใช้จ่ายต้นทุนการผลิตจริงมากกว่าต้นทุนมาตรฐาน

2. ถ้าค่าใช้จ่ายการผลิตจริงทั้งสองเดือนเท่ากัน สาเหตุที่ทำให้ผลต่างค่าใช้จ่ายการผลิตที่ไม่น่าพอใจของเดือนมีนาคมลดลงคือ ปริมาณการผลิตในเดือนมีนาคมสูงกว่ากุมภาพันธ์ แต่ขายสินค้าในเดือนมีนาคมได้น้อยกว่า ทำให้ต้นทุนขายในเดือนมีนาคมต่ำกว่า ส่วนของค่าใช้จ่ายการผลิตของเดือนมีนาคมที่เหลือจะแสดงอยู่ในงานระหว่างทำคงเหลือปลายงวดหรือสินค้าสำเร็จรูปคงเหลือปลายงวด

3. สหกรณ์ไม่อาจทราบได้ว่าระดับการผลิตของเดือนกุมภาพันธ์สูงกว่าหรือต่ำกว่ากำลังการผลิตมาตรฐาน เนื่องจากไม่มีข้อมูลรายละเอียด

4. จากข้อ 2 ปริมาณหรือระดับการผลิตในเดือนมีนาคมสูงกว่าเดือนกุมภาพันธ์ และจากข้อ 3 สหกรณ์ไม่อาจทราบได้ว่า ระดับการผลิตของเดือนมีนาคมสูงกว่าหรือต่ำกว่ากำลังการผลิตมาตรฐาน

5. กำไรขั้นต้นมาตรฐานรวมมีอัตราลดลงร้อยละ 11.76 และรายได้จากการขายลดลงร้อยละ 25 อาจเนื่องมาจาก

(1) ราคาขายต่อหน่วยของสินค้าถัวเฉลี่ยสูงขึ้น

(2) สัดส่วนหรือส่วนผสมการขายเพิ่มขึ้นของสินค้าที่มีอัตรากำไรขั้นต้นสูง

6. ราคาซื้อจริงต่อกิโลกรัมของวัตถุดิบในเดือนมีนาคมลดลง แต่เกิดผลต่างเนื่องจากราคาวัตถุดิบที่ไม่น่าพอใจเพิ่มขึ้น เนื่องมาจากปริมาณการใช้วัตถุดิบของเดือนมีนาคมเพิ่มขึ้นมากกว่า

7. เมื่อวัตถุดิบราคาต่ำบางส่วนป้อนเข้าสู่การผลิตในเดือนมีนาคม งบกำไรขาดทุนที่ได้รับผลกระทบจากรายการนี้คือ ผลต่างเนื่องจากราคาวัตถุดิบ และกำไรขั้นต้นที่ใช้ต้นทุนจริงอาจลดลง

8. เช่นเดียวกับข้อ 7

9. ค่าใช้จ่ายการผลิตคิดเข้างาน

		กุมภาพันธ์	มีนาคม
ค่าวัตถุดิบทางตรง	(1)	196,800	147,600 บาท
ค่าแรงงานทางตรง	(2)	184,500	123,000 บาท
ค่าใช้จ่ายการผลิตคิดเข้างาน	(3)	147,600	98,400 บาท
อัตราค่าใช้จ่ายการผลิตต่อค่าวัตถุดิบทางตรง	(3) ÷ (1)	75%	66.67%
อัตราค่าใช้จ่ายการผลิตต่อค่าแรงงานทางตรง	(3) ÷ (2)	80%	80%

ดังนั้นค่าใช้จ่ายการผลิตคิดเข้างานตามเกณฑ์ค่าแรงงานทางตรง เนื่องจากมีอัตราคงที่

10. จากรายละเอียด 2 ข้อ 5 สินค้า ก.

ต้นทุนมาตรฐานทั้งหมดต่อหน่วย	45.51 บาท
หัก ต้นทุนมาตรฐานวัตถุดิบต่อหน่วย	12.30 บาท
ดังนั้นต้นทุนมาตรฐานค่าแรงงานและค่าใช้จ่ายการผลิตต่อหน่วย	33.21 บาท

จากข้อ 9 ค่าใช้จ่ายการผลิตคิดเข้างาน = 80% ค่าแรงงานทางตรง สมมติให้ x แทนต้นทุนมาตรฐานค่าแรงงานต่อหน่วย

ดังนั้น $x + 0.80x = 33.21$

$1.80x = 33.21$

$x = \frac{33.21}{1.80} = 18.45$ บาท

11. จากข้อมูลรายละเอียด 2 ข้อ 1 หน่วย: บาท

		กุมภาพันธ์	มีนาคม
ค่าวัตถุดิบโอนเข้าบัญชีงานระหว่างทำ			
สินค้า ก.	(1)	35,055	31,365
สินค้า ข.	(2)	1,845	79,335
รวม	(3) = (1) + (2)	36,900	110,700
ผลต่างเนื่องจากการใช้วัตถุดิบ	(4)	1,230	3,690
ดังนั้น ผลต่างเนื่องจากการใช้วัตถุดิบต่อต้นทุนมาตรฐานคิดเป็นร้อยละ	(5) = (4) ÷ (3)	3.33	3.33

จะเห็นว่าอัตราร้อยละ 3.33 เท่ากันทั้ง 2 เดือน ดังนั้นการใช้วัตถุดิบจริงไม่ได้ปรับปรุงให้ดีขึ้นเลยหรือยังคงเหมือนเดิม

ประเด็นการวิเคราะห์

ผู้บริหารของสหกรณ์สามารถใช้เทคนิคการบริหารต้นทุนไปใช้ประโยชน์เพื่อการบริหารสหกรณ์ได้อย่างไร จงอธิบายพอสังเขป

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 8.2.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 8.2.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.2 เรื่องที่ 8.2.2

เรื่องที่ 8.2.3 กรณีศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจของสหกรณ์

ผู้บริหารสหกรณ์นำข้อมูลต้นทุนมาวิเคราะห์และใช้ในการตัดสินใจในการบริหารงานสหกรณ์ได้หลายเรื่อง เช่น การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน และการตัดสินใจในระยะสั้นต่าง ๆ เช่น ผลิตเองหรือซื้อ รับคำสั่งพิเศษ ผลิตต่อหรือขายทันที เป็นต้น ในที่นี้จะยกตัวอย่างกรณีศึกษาวิเคราะห์จุดคุ้มทุน และการตัดสินใจรับคำสั่งซื้อพิเศษ

กรณีศึกษาที่ 8.10 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน สหกรณ์เครื่องดื่มเย็น จำกัด ผลิตและจำหน่ายกาแฟเย็นถ้วยละ 25 บาท โดยมีต้นทุนผันแปรถ้วยละ 10 บาท และต้นทุนคงที่เดือนละ 12,000 บาท

คำถาม

1. สหกรณ์ต้องขายกาแฟเย็นกี่ถ้วยต่อเดือนจึงจะคุ้มทุนพอดี
2. ถ้าสหกรณ์ขายกาแฟเย็นได้ 1,000 ถ้วยต่อเดือน จะเกิดกำไรหรือขาดทุนเท่าใด และมีส่วนเกินที่ปลอดภัยเท่าใด
3. ถ้าสหกรณ์ต้องการกำไรเดือนละ 18,000 บาท สหกรณ์ต้องขายกาแฟเย็นกี่ถ้วย
4. ถ้าสหกรณ์ขายโกโก้เย็นถ้วยละ 40 บาท โดยมีต้นทุนผันแปรถ้วยละ 12.50 บาท และมีสัดส่วนการขายกาแฟเย็นต่อโกโก้เย็นเป็น 60 : 40 จุดคุ้มทุนของกาแฟเย็นและโกโก้เย็นเป็นเท่าใดต่อเดือน

แนวตอบ

1. จุดคุ้มทุนเป็นจำนวนหน่วย $= \dfrac{\text{ต้นทุนคงที่รวม}}{\text{ราคาขายต่อหน่วย} - \text{ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย}}$

$= \dfrac{12,000}{25 - 10}$

$= \dfrac{12,000}{15}$

$=$ 800 ถ้วย

2. กำไร $=$ (จำนวนหน่วย $\times$ กำไรส่วนเกินต่อหน่วย) – ต้นทุนคงที่รวม

$=$ (1,000 $\times$ 15) – 12,000

$=$ 3,000 บาท

ส่วนเกินที่ปลอดภัย $=$ จำนวนขายจริง – จำนวนที่จุดคุ้มทุน

$=$ 1,000 – 800

$=$ 200 ถ้วย

$$= \frac{200}{1,000} = 20\%$$

3. ปริมาณขายที่มีกำไร $= \frac{\text{ต้นทุนคงที่รวม + กำไรที่ต้องการ}}{\text{กำไรส่วนเกินต่อหน่วย}}$

$$= \frac{12,000 + 18,000}{15}$$

$$= 2,000 \text{ ถ้วย}$$

4. กำไรส่วนเกินต่อหน่วยถัวเฉลี่ย = (สัดส่วนของกาแฟเย็น × กำไรส่วนเกินต่อหน่วยของกาแฟเย็น) + (สัดส่วนของโกโก้เย็น × กำไรส่วนเกินต่อหน่วยของโกโก้เย็น)

$$= 60\% (25 - 10) + 40\% (40 - 12.50)$$

$$= 9 + 11$$

$$= 20 \text{ บาทต่อหน่วยรวม}$$

จุดคุ้มทุนเป็นจำนวนหน่วยรวม $= \frac{\text{ต้นทุนคงที่รวม}}{\text{กำไรส่วนเกินต่อหน่วยถัวเฉลี่ย}}$

$$= \frac{12,000}{20}$$

$$= 600 \text{ หน่วยรวม}$$

จุดคุ้มทุนของกาแฟเย็น $= 60\% \times 600 = 360$ ถ้วย

จุดคุ้มทุนของโกโก้เย็น $= 40\% \times 600 = 240$ ถ้วย

กรณีศึกษาที่ 8.11 การตัดสินใจรับคำสั่งซื้อพิเศษ สหกรณ์ปั้นดิน จำกัด ผลิตและขายตุ๊กตาปั้นดินเผาเป็นเครื่องตกแต่ง ตุ๊กตาปั้นดินเผามีราคาขายตัวละ 15 บาท และต้นทุนตัวละ 7.50 บาท ประกอบด้วย

วัตถุดิบทางตรง	3.50 บาท
ค่าแรงงานทางตรง	1.00 บาท
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	0.50 บาท
ค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่จัดสรร (เดือนละ 75,000 บาท)	2.50 บาท
รวม	7.50 บาท

ถ้าสหกรณ์ปั้นดิน จำกัด มีกำลังการผลิตเดือนละ 50,000 ตัว ขณะนี้ขายได้เดือนละ 30,000 ตัว

คำถาม ถ้ามีลูกค้ามาติดต่อขอซื้อตุ๊กตาปั้นดินเผาในราคาพิเศษ 7 บาทต่อตัว จำนวน 10,000 ตัว สหกรณ์ควรตัดสินใจตอบรับหรือปฏิเสธคำสั่งพิเศษของลูกค้ารายนี้

แนวตอบ ต้นทุนการผลิตที่มีความหมายต่อการตัดสินใจ หมายถึง ต้นทุนการผลิตส่วนเพิ่มเมื่อสหกรณ์ตัดสินใจผลิต ประกอบด้วยต้นทุนผันแปรต่อตัว ดังนี้

วัตถุดิบทางตรง	3.50 บาท
ค่าแรงงานทางตรง	1.00 บาท
ค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร	0.50 บาท
รวม	5.00 บาท

ราคาเสนอขายตัวละ 7 บาท จะได้กำไรส่วนเกินตัวละ 7 – 5 = 2 บาท คูณ 10,000 ตัว เป็นเงิน 20,000 บาท

สหกรณ์มีกำลังการผลิต 50,000 ตัว ใช้ผลิตเพื่อขายปกติ 30,000 ตัว ดังนั้นสหกรณ์มีกำลังการผลิตเหลืออยู่ 50,000 – 30,000 = 20,000 ตัว เพียงพอที่จะผลิตและขายให้ลูกค้ารายนี้ 10,000 ตัวได้ ดังนั้น สหกรณ์ควรตัดสินใจตอบรับคำสั่งซื้อพิเศษของลูกค้ารายนี้

ประเด็นการวิเคราะห์

ผู้บริหารของสหกรณ์สามารถนำเทคนิคการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน และการตัดสินใจในระยะสั้น ไปใช้ประโยชน์ในเรื่องใดได้ จงยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 8.2.3 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 8.2.3
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.2 เรื่องที่ 8.2.3

ตอนที่ 8.3

กรณีศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนและการควบคุมสหกรณ์

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 8.3 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 8.3.1 กรณีศึกษาการพยากรณ์ทางการเงินและระบบงบประมาณของสหกรณ์
เรื่องที่ 8.3.2 กรณีศึกษาการควบคุมภายในของสหกรณ์
เรื่องที่ 8.3.3 กรณีศึกษาการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

แนวคิด

1. การพยากรณ์ทางการเงินของสหกรณ์เป็นการประมาณข้อมูลทางการเงินในอนาคต เพื่อให้สหกรณ์ใช้ในการวางแผนงานได้ ส่วนระบบงบประมาณประกอบด้วยการจัดทำงบประมาณเป็นการวางแผนของสหกร์และการใช้งบประมาณเป็นการควบคุมของสหกรณ์ ระบบงบประมาณจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการบริหารของสหกรณ์
2. การควบคุมภายในของสหกรณ์ช่วยให้มั่นใจว่าความเสี่ยงที่อาจเกิดข้อผิดพลาดหรือการทุจริตในการดำเนินงาน สหกรณ์จะลดลงได้ให้อยู่ในระดับต่ำพอที่ผู้บริหารสหกรณ์จะยอมรับได้ ผู้บริหารสหกรณ์จึงควรประเมินกิจกรรมความเสี่ยง การควบคุมภายในและตรวจสอบให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ภายใต้สภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา
3. การประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์เป็นการควบคุมและการประเมินผลการปฏิบัติงานของหัวหน้าหน่วยงาน และหน่วยงานต่าง ๆ ภายในสหกรณ์ เพื่อให้ผู้บริหารสหกรณ์มั่นใจว่าผลการปฏิบัติงานจริงเป็นไปตามงบประมาณหรือแผนงานที่ได้วางไว้ หากมีผลต่างที่ไม่ดี จะได้พิจารณาหาสาเหตุ เพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป หรือหากมีผลต่างที่ดีจะได้พิจารณาส่งเสริมและสนับสนุนต่อไป

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 8.3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะการพยากรณ์ทางการเงินและระบบงบประมาณของสหกรณ์ได้
2. วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะการควบคุมภายในของสหกรณ์ได้
3. วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์ได้

เรื่องที่ 8.3.1 กรณีศึกษาการพยากรณ์ทางการเงิน และระบบงบประมาณของสหกรณ์

การพยากรณ์ทางการเงินและระบบงบประมาณเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการวางแผนและควบคุมการบริหารงานของสหกรณ์ การพยากรณ์ทางการเงิน การจัดทำงบประมาณดำเนินงานและงบประมาณทางการเงิน ตลอดจนการใช้งบประมาณดังกล่าวเพื่อการควบคุม ในที่นี้จะยกตัวอย่างกรณีศึกษาการจัดทำและการใช้งบประมาณของสหกรณ์

กรณีศึกษาที่ 8.12 สหกรณ์การเกษตรแปรรูปมะพร้าว จำกัด ผลิตเละจำหน่ายไอศกรีมกะทิสด นายจริงใจ ผู้จัดการฝ่ายการตลาดของสหกรณ์รู้สึกพอใจกับผลกำไรของปี 2556 ที่ผ่านมา เขาทราบดีว่าปีดังกล่าวเป็นปีที่ดีและประสบความสำเร็จอย่างมากสำหรับสหกรณ์ แต่เขาไม่คาดหวังว่าจะมีผลต่างที่น่าพอใจจากกำไรจากการดำเนินงานจำนวนมากเช่นนี้ ในปี 2555 สหกรณ์ได้เริ่มนำระบบงบประมาณเข้ามาใช้ ดังนั้นปี 2556 จึงเป็นปีแรกที่แสดงผลการดำเนินงานจริงเปรียบเทียบกับงบประมาณ

ระบบงบประมาณของสหกรณ์ที่เริ่มนำมาใช้ในปี 2555 มีลักษณะดังต่อไปนี้ (ข้อมูลเหล่านี้นำมาจากคู่มือการปฏิบัติงานภายในสหกรณ์)

งบประมาณเพื่อการวางแผน

จุดเริ่มต้นของการวางแผนกำไรคือการแบ่งแยกต้นทุนออกเป็นคงที่และผันแปร ต้นทุนบางอย่างมีลักษณะผันแปรอย่างเดียว ผู้จัดการใช้เวลาในการควบคุมต้นทุนผันแปรน้อยกว่าเพื่อหลีกเลี่ยงเวลาที่เปล่าประโยชน์ นักบัญชีสามารถกำหนดต้นทุนการผลิตผันแปรต่อหน่วยของไอศรีมกะทิสดแต่ละชนิดได้โดยการใช้ราคาปัจจุบันและข้อมูลที่จดบันทึกไว้ ส่วนต้นทุนการตลาดผันแปรมาจากอัตราที่กำหนดล่วงหน้า เช่น 6% ต่อแกลลอนสำหรับค่าโฆษณา ส่วนต้นทุนคงที่จะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามระดับกิจกรรมการผลิต

เหตุผลที่แยกต้นทุนออกเป็นคงที่และผันแปรคือ ต้นทุนผันแปรจะไม่นำมาตัดสินใจว่าควรจะเพิ่มหรือลดต้นทุนเมื่อใด เนื่องจากขึ้นอยู่กับจำนวนผลิต แต่ต้นทุนคงที่ต้องนำมาตัดสินใจว่าจะเพิ่มหรือลดต้นทุน ตัวอย่างเช่น น้ำกะทิสด น้ำตาลทรายเป็นต้นทุนผันแปร ฝ่ายผลิตสามารถควบคุมต้นทุนผลิตเหล่านี้ได้ง่าย ส่วนเงินเดือนพนักงานขายเป็นต้นทุนคงที่จะมีผลต่อปริมาณการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ต้นทุนคงที่ต่อหน่วยเปลี่ยนแปลงไป และการเปลี่ยนแปลงต้นทุนคงที่ไม่สามารถตัดสินใจเปลี่ยนได้ในทันที เช่น ค่าเสื่อมราคาเป็นต้นทุนคงที่ที่สำคัญ และเปลี่ยนแปลงได้ยากภายหลังที่ได้ตัดสินใจลงทุนในโรงงานและเครื่องจักรไปแล้ว ต่อไปจะอธิบายและยกตัวอย่างขั้นตอนการวางแผนกำไรมี 4 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดมาตรฐานสำหรับราคาขาย ต้นทุนผันแปร และกำไรส่วนเกินต่อแกลลอน
ไอศกรีมกะทิสดชนิด **(ต่อหน่วย)**

รายการ	ก.	ข.	ค.	ง.
น้ำกะทิสด	0.53	0.53	0.53	0.79
น้ำตาลทราย	0.15	0.15	0.15	0.15
สีและกลิ่น	0.10	0.10	0.105	0.12
การผลิต	0.10	0.16	0.125	0.16
การเก็บรักษา	0.06	0.08	0.07	0.08
การขนส่ง	0.02	0.025	0.02	0.025
รวมต้นทุนการผลิต	0.96	1.045	1.00	1.325
ค่าโฆษณา	0.06	0.06	0.06	0.06
ค่าขนส่งออก	0.04	0.04	0.04	0.04
รวมต้นทุนการตลาด	0.10	0.10	0.10	0.10
รวมต้นทุนผันแปร	1.06	1.145	1.10	1.425
ราคาขาย	1.50	1.70	1.45	2.40
กำไรส่วนเกินก่อนค่าบรรจุ	0.44	0.555	0.35	0.975
ค่าบรรจุ	0.10	0.25	0.085	0.25
กำไรส่วนเกิน	0.34	0.305	0.265	0.725

ขั้นที่ 2 พยากรณ์ยอดขายไอศกรีมกะทิสดแต่ละชนิด (หน่วย)

	มกราคม	กุมภาพันธ์	.....	ธันวาคม	รวม
ไอศกรีม ชนิด ก.	100,000	100,000	.....	100,000	1,200,000
ไอศกรีม ชนิด ข.	50,000	50,000	.....	50,000	600,000
ไอศกรีม ชนิด ค.	225,000	225,000	.....	225,000	2,700,000
ไอศกรีม ชนิด ง.	120,000	120,000	.....	120,000	1,440,000
รวม	495,000	495,000	.....	495,000	5,940,000

ในการพยากรณ์ยอดขายแต่ละเดือน ควรพิจารณาถึงปัจจัยต่อไปนี้

(1) ภาวะเศรษฐกิจทั่วไปที่มีผลกระทบต่อตลาดไอศกรีม

(2) สภาวะอากาศ

(3) แผนการส่งเสริมการขาย

(4) คู่แข่งขัน

ขั้นที่ 3 ต้นทุนคงที่ตามงบประมาณ

	มกราคม	**กุมภาพันธ์**	.....	**ธันวาคม**	**รวม**
ค่าใช้จ่ายการผลิต:					
ค่าแรงงาน	7,333	7,333	.....	7,333	88,000
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์	3,333	3,333	.....	3,333	40,000
ค่าเสื่อมราคา	6,667	6,667	.....	6,667	80,000
ภาษีอาคารโรงงาน	3,333	3,333	.....	3,333	40,000
รวม	20,667	20,667	.....	20,667	248,000
ค่าใช้จ่ายการขนส่งออก:					
เงินเดือน - ผู้จัดการ	10,000	10,000	.....	10,000	120,000
เงินเดือน - คนขับรถ	10,667	10,667	.....	10,667	128,000
เงินเดือน - เด็กติดรถ	10,667	10,667	.....	10,667	128,000
วัสดุสิ้นเปลืองใช้ไป	667	667	.....	667	8,000
รวม	32,000	32,000	.....	32,000	384,000
ค่าใช้จ่ายการบริหาร:					
เงินเดือน	5,167	5,167	.....	5,167	62,000
ค่าเบี้ยประกันภัย	1,667	1,667	.....	1,667	20,000
ค่าภาษี	1,667	1,667	.....	1,667	20,000
ค่าเสื่อมราคา	833	833	.....	833	10,000
รวม	9,333	9,333	.....	9,333	112,000
ค่าใช้จ่ายการขาย:					
ค่าซ่อมแซม	2,667	2,667	.....	2,667	32,000
ค่าน้ำมันรถ	5,000	5,000	.....	5,000	60,000
เงินเดือน	5,000	5,000	.....	5,000	60,000
รวม	12,667	12,667	.....	12,667	152,000

ต้นทุนคงที่ตามงบประมาณเป็นการกำหนดโดยผู้บริหารของสหกรณ์ภายใต้ยอดขายที่พยากรณ์ขึ้น ส่วนค่าแรงงานของฝ่ายผลิตที่ถือว่าเป็นต้นทุนคงที่ เพราะว่าจ่ายค่าแรงงานเป็นรายเดือน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณการผลิต

ขั้นที่ 4 แผนกำไร

	กำไรส่วนเกินต่อหน่วย (บาท)	ปริมาณ (หน่วย) ขาย/เดือน	ยอดเงิน (บาท) มกราคม	กุมภาพันธ์	.....	ธันวาคม	รวม
ไอศกรีม ชนิด ก.	0.34	100,000	34,000	34,000	.....	34,000	408,000
ไอศกรีม ชนิด ข.	0.305	50,000	15,250	15,250	.....	15,250	183,000
ไอศกรีม ชนิด ค.	0.265	225,000	59,625	59,625	.....	59,625	715,500
ไอศกรีม ชนิด ง.	0.725	120,000	87,000	87,000	.....	87,000	1,044,000
			195,875	195,875	.....	195,875	2,350,500
ต้นทุนคงที่ (จากขั้นที่ 3):							
การผลิต			20,667	20,667	.....	20,667	248,000
การขนส่งออก			32,000	32,000	.....	32,000	384,000
การบริหาร			9,333	9,333	.....	9,333	112,000
การขาย			12,667	12,667	.....	12,667	152,000
รวมต้นทุนคงที่			74,667	74,667	.....	74,667	896,000
กำไรจากการดำเนินงาน			121,208	121,208	.....	121,208	1,454,500
ภาษีเงินได้			48,483	48,483	.....	48,483	581,800
กำไรสุทธิ			72,725	72,725	.....	72,725	872,700

แผนกำไรเป็นการรวมขั้นที่ 1 กำไรส่วนเกินต่อหน่วย ขั้นที่ 2 พยากรณ์ยอดขาย และขั้นที่ 3 ต้นทุนคงที่เข้าด้วยกันจะได้กำไรจากการดำเนินงาน กรณีที่กำไรจากการดำเนินงานเป็นขาดทุน ผู้บริหารสหกรณ์จะทบทวนขั้นที่ 3 ต้นทุนคงที่ใหม่โดยการปรับลดลง

งบประมาณเพื่อการควบคุม เพื่อยกตัวอย่างระบบการควบคุมโดยใช้งบประมาณ จะใช้เดือนมกราคม และสมมติว่ายอดขายจริงของเดือนมกราคมเป็น 520,000 หน่วย ตามปรากฏอยู่ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

การวิเคราะห์กำไรส่วนเกิน
ประจำเดือนมกราคม

หน่วย: บาท

ไอศกรีมชนิด	ปริมาณขายจริง (หน่วย)	กำไรส่วนเกินมาตรฐานต่อหน่วย (บาท)	กำไรส่วนเกินมาตรฐาน (บาท)
ก	90,000	0.34	30,600
ข	95,000	0.30	528,975
ค	245,000	0.265	64,925
ง	90,000	0.725	65,250
รวม	520,000		189,750

ยอดขายพยากรณ์ (ขั้นที่ 2) 495,000 หน่วย
กำไรส่วนเกินจากยอดขายพยากรณ์ 195,875
ผลต่างเกิน (ต่ำ) กว่าพยากรณ์ (6,125)

	วางแผน	จริง
จำนวนหน่วย	495,000	520,000
กำไรส่วนเกิน	195,875	189,750
กำไรส่วนเกินเฉลี่ยต่อหน่วย	0.3957	0.3649
ผลต่าง	0.0308 U	

ผลต่างเนื่องจากปริมาณ:
25,000 × 0.3957 = 9,892 F
ผลต่างเนื่องจากส่วนผสมการขาย
0.0308 × 520,000 = 16,017 U
ผลต่างรวม = 6,125 U

จากตารางที่ 1 กำไรส่วนเกินที่เกิดขึ้นจริง 189,750 บาท เปรียบเทียบกับกำไรส่วนเกินจากยอดขายพยากรณ์ 195,875 บาท เกิดผลต่างต่ำกว่าพยากรณ์ 6,125 บาท วิเคราะห์สาเหตุเกิดจากปริมาณ 9,892 บาท ที่พอใจ และจากส่วนผสมการขาย 16,017 บาทที่ไม่น่าพอใจ

ในตารางที่ 2 แสดงต้นทุนขายจริงกับงบประมาณของแผนกผลิต

ตารางที่ 2

ต้นทุนขาย
ประจำเดือนมกราคม

หน่วย: บาท

เดือนนี้		รายการ	สะสมถึงเดือนนี้	
จริง	งบประมาณ		จริง	งบประมาณ
312,744	299,000	น้ำกะทิสด	312,744	299,000
82,304	78,000	น้ำตาลทราย	82,304	78,000
56,290	55,025	สีและกลิ่น	56,290	55,025
70,300	69,225	การผลิต	70,300	69,225
38,770	37,350	การเก็บรักษา	38,770	37,350
11,514	11,325	การขนส่ง	11,514	11,325
517,922	549,925	รวมต้นทุนผันแปร	517,922	549,925
7,305	7,333	ค่าแรงงาน	7,305	7,333
4,065	3,333	ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์	4,065	3,333
6,667	6,667	ค่าเสื่อมราคา	6,667	6,667
3,333	3,333	ภาษีอาคารโรงงาน	3,333	3,333
21,370	20,667	รวมต้นทุนคงที่	21,370	20,667
593,292	570,592	รวมทั้งสิ้น	593,292	570,592

จากตารางที่ 2 ต้นทุนขายของสินค้าไอศกรีมแยกตามรายการ จะพบว่ามีผลต่างไม่น่าพอใจ 593,292 – 570,592 = 22,700 บาท งบประมาณนี้ควรปรับด้วยปริมาณขายจริงตามงบประมาณยืดหยุ่น ไม่ใช่งบประมาณแบบคงที่ เพื่อขจัดผลต่างเนื่องจากปริมาณการขายออกไป

ส่วนระดับของต้นทุนคงที่เป็นอิสระจากปริมาณขาย จึงไม่ต้องปรับด้วยปริมาณขายจริง ผลรวมของแต่ละแผนกตามตารางที่ 2 จะนำไปแสดงไว้ในตารางที่ 3 โดยสมมติว่าแผนกงานอื่นทั้งหมดเกิดต้นทุนจริงเท่ากับต้นทุนตามงบประมาณ ดังนั้นผลต่างเนื่องจากการดำเนินงานจึงเกิดจากแผนกผลิตเพียงแผนกเดียว

งบกำไรขาดทุน
ประจำเดือนมกราคม

หน่วย: บาท

เดือนนี้		รายการ	สะสมถึงเดือนนี้	
จริง	งบประมาณ		จริง	งบประมาณ
867,750	867,750	รวมรายได้จากการขาย	867,750	867,750
593,292	570,592	ต้นทุนขาย	593,292	570,592
52,800	52,800	ค่าขนส่งออก	52,800	52,800
31,200	31,200	ค่าโฆษณา	31,200	31,200
76,075	76,075	ค่าบรรจุ	76,075	76,075
12,667	12,667	ค่าใช้จ่ายในการขาย	12,667	12,667
9,333	9,333	ค่าใช้จ่ายในการบริหาร	9,333	9,333
775,367	752,667	รวมค่าใช้จ่าย	775,367	752,667
92,383	115,083	กำไร (ขาดทุน)	92,383	115,083
36,953	-	ภาษีเงินได้	36,953	-
55,430	-	กำไร (ขาดทุน) สุทธิ	55,430	-

กำไร (ขาดทุน) จริงก่อนภาษี	(1) = 92,383
กำไรเดิมจากการพยากรณ์ (ขั้นที่ 4)	(2) = 121,208
กำไร (ขาดทุน) พยากรณ์ที่ปรับด้วยปริมาณขายจริง	(3) = 115,083
ผลต่างเนื่องจากปริมาณและส่วนผสมการขาย	= (2) – (3) = 121,208 – 115,083 = 6,125 U
ผลต่างเนื่องจากการดำเนินงาน	= (3) – (1) = 115,083 – 92,383 = 22,700 U
ผลต่างรวม	= (2) – (1) = 121,208 – 92,383 = 28,825 U

ตัวอย่างที่ยกมาแสดงนี้จัดทำเป็นรายเดือน สหกรณ์ไม่จำเป็นต้องรอจนสิ้นเดือนก่อนแล้วจึงจัดทำรายงาน สหกรณ์สามารถจัดทำรายงานได้ทุกวันหรือทุกสัปดาห์ เพื่อติดตามความคืบหน้าของผลการดำเนินงานอยู่เป็นระยะ ๆ ว่าผลงานจริง สูง (ต่ำ) กว่างบประมาณมากน้อยเพียงใด และเกิดจากสาเหตุใด เพื่อผู้บริหารสหกรณ์จะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ทันท่วงที

คำถาม 1. อธิบายว่าตัวเลขข้อมูลทั้งหมดในขั้นตอนที่ 1 ถึง 4 มาจากไหน ท่านอาจต้องใช้จินตนาการมาก เนื่องจากกรณีศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นไม่ได้อธิบายรายละเอียดของกระบวนการวางแผนกำไร

2. อธิบายความแตกต่างระหว่างการวางแผนกำไรของเดือนในขั้นตอนที่ 4 กับกำไรตามงบประมาณของเดือนในตารางที่ 3 ทำไมสหกรณ์ต้องการมีจำนวนเงินกำไรตามเป้าหมาย 2 ตัว ในเดือนหนึ่ง ๆ (ข้อเสนอแนะให้พิจารณาการคำนวณผลต่างในตอนท้ายของตารางที่ 3)

3. ประเมินกระบวนการงบประมาณและการควบคุมของสหกรณ์ว่าเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด

คำตอบ

1. ตัวเลขข้อมูลทั้งหมดในขั้นตอนที่ 1 ถึง 4 มีที่มาดังนี้

ขั้นที่ 1 ก่อนที่จะได้ข้อมูลในขั้นที่ 1 ผู้บริหารและนักบัญชีต้องวิเคราะห์ต้นทุนและรายการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดโดยอาจใช้การวิเคราะห์ถดถอย (Regression Analysis) เพื่อจัดประเภทเป็นส่วนผันแปรและส่วนคงที่ก่อน โดยศึกษาจากข้อมูลในอดีตว่ามีพฤติกรรมอย่างไรต่อระดับกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลง ไปการวิเคราะห์พฤติกรรมของต้นทุนนี้อาจได้ข้อมูลมาจากการสอบถามหรือสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์กระบวนการปฏิบัติงาน ข้อมูลส่วนผันแปรต่อหน่วยนำมาแสดงไว้ในขั้นที่ 1 และข้อมูลส่วนคงที่นำไปแสดงไว้ในขั้นที่ 3

อย่างไรก็ดีต้นทุนมาตรฐานผันแปรต่อหน่วยในขั้นที่ 1 ควรรวมถึงของเสียปกติ (Normal Spoilage) ที่อาจเกิดขึ้นด้วย มีข้อสังเกตว่าค่าโฆษณาและค่าขนส่งเป็นต้นทุนผสม ค่าขนส่งส่วนผันแปร 0.04 บาทต่อแกลลอนแสดงไว้ในขั้นที่ 1 และส่วนคงที่ 32,000 บาทต่อเดือนนำไปแสดงไว้ในขั้นที่ 3 สหกรณ์ไม่ได้ใช้อัตราค่าขนส่งคิดเข้างาน ณ ระดับกำลังการผลิตปกติ เพราะอัตราค่าขนส่งคิดเข้างานจะไม่สมเหตุสมผลเมื่อระดับการผลิตจริงแตกต่างไปจากระดับกำลังผลิตปกติ

ในการกำหนดราคาขายต่อแกลลอน สหกรณ์ได้พิจารณาทั้งต้นทุนราคาขายของคู่แข่งขัน และความแตกต่างในสินค้าของสหกรณ์จากของคู่แข่งขันประกอบกัน

ขั้นที่ 2 ขั้นตอนนี้สำคัญมาก การจัดทำงบประมาณการขายตามที่ได้ศึกษามาแล้วในหน่วยอื่นของชุดวิชานี้ สหกรณ์ใช้การพยากรณ์ยอดขายโดยแบ่งตามเขตขาย ใช้ส่วนแบ่งครองตลาด (Market Share) ของสหกรณ์เพื่อประมาณหรือพยากรณ์ยอดขายของสหกรณ์ออกมา ตัวเลขที่แสดงไว้อาจไม่สมเหตุสมผล เพราะไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยอิทธิพลของฤดูกาล สหกรณ์ควรใช้ดัชนีฤดูกาลเพื่อปรับตัวเลขการพยากรณ์ในแต่ละเดือนของปี ดัชนีฤดูกาลนี้อาจได้มาจากข้อมูลการขายในอดีตแต่ละเดือน (ทั้งนี้ต้องขจัดอิทธิพลของการส่งเสริมการขายพิเศษที่มีผลต่อยอดขายในเดือนใดเดือนหนึ่งโดยเฉพาะออกไป) ตัวอย่างเช่น สหกรณ์อาจใช้ 6% ของยอดขายเกิดขึ้นในเดือนมกราคม และ 14% ของยอดขายเกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม

ขั้นที่ 3 ขั้นตอนนี้ตรงไปตรงมา แต่ผู้บริหารสหกรณ์ควรทราบว่าต้นทุนคงที่มีหลายประเภท เช่น ต้นทุนผูกพัน (Committed Cost) เช่น ค่าเสื่อมราคา ต้นทุนวิศวกรรม (Engineered Cost) เช่น เงินเดือนของหัวหน้าแผนกผลิต และต้นทุนจากการตัดสินใจ (Discretionary Cost) เช่น เงินเดือนของฝ่ายบริหาร ต้นทุนจากการตัดสินใจนี้กำหนดได้ยากมาก เพราะว่าขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารสหกรณ์

ขั้นที่ 4 ขั้นตอนนี้เป็นการคำนวณตัวเลขออกมา ไม่มีการวิเคราะห์หรือไม่มีการตัดสินใจแต่อย่างใด ในกรณีเสร็จสิ้นขั้นที่ 4 แล้ว กำไรที่ออกมาไม่เป็นที่พอใจของผู้บริหารสหกรณ์จะเกิดการพิจารณาทบทวนขั้นที่ 1-3 ใหม่โดยมุ่งเน้นแผนการตลาดและต้นทุนจากการตัดสินใจ เพื่อให้กำไรที่วางแผนไว้ออกมาตรงความต้องการหรือพึงพอใจของผู้บริหารสหกรณ์

2. ความแตกต่างระหว่างการวางแผนกำไรของเดือนในขั้นตอนที่ 4 กับกำไรตามงบประมาณของเดือนในตารางที่ 3 คือ ในตารางที่ 3 เมื่อสหกรณ์วิเคราะห์ผลต่างระหว่างกำไรจริงของเดือนกับกำไรตามงบประมาณเริ่มแรก สหกรณ์ต้องการแยกผลต่างที่เกิดจากการพยากรณ์ (คือปริมาณขาย และส่วนผสมการขาย) ออกจากผลต่างอื่น ดังนั้นงบประมาณกำไรเริ่มแรกสำหรับเดือนของสหกรณ์ในเอกสารการวางแผน และต่อมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมด้วย ในการจัดทำงบประมาณเพื่อการควบคุมนี้ สหกรณ์คำนึงถึงผลกระทบว่าสหกรณ์สามารถพยากรณ์ยอดขายรายเดือนของสินค้าแต่ละชนิดได้ดีเพียงใดนั้นคือการวางแผนกำไรของเดือนในขั้นตอนที่ 4

3. กระบวนการงบประมาณและการควบคุมของสหกรณ์มีความเหมาะสมพอสมควร เพราะว่ากระบวนการสามารถเข้าใจได้ง่าย สหกรณ์ใช้แนวคิดการต้นทุนผันแปร (Variable Costing) โดยคำนึงถึงพฤติกรรมของต้นทุน ดังนั้นสหกรณ์จึงไม่จำเป็นต้องกำหนดอัตราค่าใช้จ่ายการผลิตคิดเข้างานขึ้นมา ระบบนี้เหมาะสมกับสหกรณ์ซึ่งไม่มีงานระหว่างทำหรือไม่มีสินค้าสำเร็จรูปคงเหลือ ทำให้ไม่มีปัญหาทางการบัญชีการเงินที่ต้องใช้การต้นทุนเต็มที่ (Full Costing) แต่อย่างใด

แต่มีประเด็นที่น่าวิจารณ์คือ นโยบายของผู้บริหารสหกรณ์ (เช่นค่าโฆษณาตามงบประมาณคิดตามจำนวนคงที่ต่อแกลลอน หรือคิดตามการพยากรณ์ยอดขายของสหกรณ์ต่อยอดขายของอุตสาหกรรม) ไม่ได้ใช้การงบประมาณ

ส่วนกระบวนการควบคุมของสหกรณ์ค่อนข้างเหมาะสม แต่มีประเด็นที่น่าสนใจคือฝ่ายการตลาดไม่ได้รับผิดชอบเกี่ยวกับผลต่างของกำไรส่วนเกินที่เกิดจากปริมาณการขายและส่วนผสมการขาย ซึ่งอาจไม่ถูกต้อง

ประเด็นการวิเคราะห์

ผู้บริหารของสหกรณ์สามารถนำการพยากรณ์ทางการเงิน และระบบงบประมาณมาช่วยในการบริหารงานสหกรณ์ได้อย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 8.3.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 8.3.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.3 เรื่องที่ 8.3.1

เรื่องที่ 8.3.2 กรณีศึกษาการควบคุมภายในของสหกรณ์

การควบคุมภายในของสหกรณ์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมากเพื่อให้การบริหารงานของสหกรณ์บรรลุวัตถุประสงค์ ในที่นี้จะยกตัวอย่างกรณีศึกษาการควบคุมภายในของสหกรณ์

กรณีศึกษาที่ 8.13 สหกรณ์ออมทรัพย์สมมติ จำกัด มีนายสมชาย เป็นหัวหน้าแผนกการเงินหรือหัวหน้าเทลเลอร์ที่ทำหน้าที่รับฝากและถอนเงินให้สมาชิก เขามาร่วมงานกับสหกรณ์ได้ 10 ปีแล้วปัจจุบันเขามีอายุ 35 ปี ได้รับเงินเดือน เดือนละ 25,000 บาท เขามีภรรยาและบุตรที่กำลังเรียนหนังสืออยู่ เขาเช่าบ้านอยู่เสียค่าเช่าเดือนละ 5,000 บาท เขาดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย เป็นคนอัธยาศัยดี ไม่ดื่มสุราหรือของมึนเมา ไม่สูบบุหรี่ หรือสิ่งเสพติดให้โทษใด ๆ

เขาเป็นผู้รับผิดชอบเก็บดูแลรักษากล่องเงินที่บรรจุเงินไว้ประมาณ 500,000 บาท ทุกเย็นก่อนปิดทำการ เขาต้องส่งมอบกล่องเงินนี้เข้าตู้นิรภัยที่มีรหัส และกุญแจ ในห้องมั่นคงที่ประตูห้องมีรหัสและกุญแจซึ่งถือโดยเขาและผู้ช่วยผู้จัดการสหกรณ์ บางครั้งผู้ช่วยผู้จัดการสหกรณ์ไม่อยู่หรือลากิจจะฝากกุญแจและรหัสเปิดให้เขาเป็นผู้ดำเนินการแต่เพียงผู้เดียว

แม้ว่าเขาจะเป็นคนสมถะ แต่เขามีไฟอยู่ในตัวและคิดอยู่เสมอว่าทำอย่างไรจึงยกฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากรายได้ประจำเดือนเพียงพอกับการใช้จ่ายประจำเดือน มีเหลือเก็บไว้บ้างเดือนละ 2,000-3,000 บาท ปัจจุบันเขาสะสมเงินเก็บไว้ 300,000 บาท เขาฝันอยากมีบ้านและรถยนต์เป็นของตนเองเหมือนผู้อื่น

บังเอิญมีเพื่อนคนหนึ่งมาชวนเขาให้ร่วมลงทุนค้าขายเปิดภัตตาคารที่เขาหลัก จังหวัดพังงา โดยโครงการนี้ต้องใช้เงินทุน 1,000,000 บาท เพื่อนลงทุน 500,000 บาท และให้เขาลงทุน 500,000 บาท เขาคิดว่าจะใช้เงินที่สะสมไว้ 300,000 บาท แต่ยังไม่เพียงพอ ขาดเงินอยู่อีก 200,000 บาท เขาจะหาเงินได้จากที่ไหน เขาเชื่อมั่นในเพื่อนของเขาที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และความขยันตั้งใจทำงานคงทำให้กิจการภัตตาคารเจริญก้าวหน้า และมีผลตอบแทนและส่วนแบ่งกำไรกลับคืนมาสู่เขาได้ภายใน 1-2 ปี อย่างน้อยปีละ 50,000-100,000 บาท เขาตอบตกลงเพื่อนและขอผัดผ่อนการลงทุนไป 5 วันจึงจะนำเงินไปร่วมลงทุนได้

วันแรก เขาสอบถามไปยังธนาคาร เพื่อขอกู้เงิน 200,000 บาทนี้ แต่ธนาคารไม่พิจารณาและไม่อนุมัติสินเชื่อให้ เนื่องจากเขาไม่มีหลักประกันและไม่มีประวัติทางการเงินกับธนาคาร และไม่มีประสบการณ์การดำเนินธุรกิจด้านนี้มาก่อน

วันที่สอง เขาหยิบยืมเงินจากเพื่อนร่วมงานหลายคนที่สหกรณ์ได้ประมาณ 100,000 บาท โดยทำสัญญากู้ยืมเงิน 1 ปี อัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์คิดประมาณ 1% เขาไม่มีทางเลือก เขาจึงตกลงทำสัญญาเงินกู้ แต่อย่างไรก็ดีเขายังขาดเงินอยู่อีก 100,000 บาท

วันที่สาม เขาสังเกตว่าเงินในกล่องของสหกรณ์ที่บรรจุอยู่และเขาเป็นผู้รับผิดชอบมักมีเงินเหลือประมาณ 200,000-500,000 บาท นาน ๆ จะลดลงเหลือ 100,000 บาท เขาจึงคิดจะขอยืมเงินในกล่องเงิน 100,000 บาทนี้ไปใช้ก่อน คงไม่มีใครรู้ นอกจากผู้ช่วยผู้จัดการสหกรณ์ ซึ่งโดยปกติไม่เคยตรวจนับเงินในกล่องเลย และไว้วางใจเขามาก ดังนั้นเขาตัดสินใจหยิบยืมเงินจากกล่องเงินนี้ ไป 100,000 บาท

วันที่สี่ เขาได้โทรศัพท์นัดเพื่อนและส่งมอบเงิน 500,000 บาท โดยฝากเข้าบัญชีธนาคารในนามของกิจการภัตตาคาร ซึ่งเพื่อนเขามีอำนาจในการสั่งจ่ายเงินออกจากบัญชีดังกล่าวได้

หลังจากนั้นมาประมาณ 3 เดือน เขาได้ไปเยี่ยมชมกิจการภัตตาคารที่เข้าร่วมทุนนั้น ปรากฏว่ากิจการเริ่มมีลูกค้ามากขึ้น และไม่ขาดทุนเหมือน 2 เดือนแรก เพื่อนของเขาคาดว่าอีก 3 เดือน จะมีกำไรมากพอที่จะจ่ายคืนส่วนแบ่งกำไร เขาดีใจมาก เขาวางแผนจะนำเงินส่วนแบ่งกำไรนี้ไปใช้เงินในกล่องเงินของสหกรณ์ก่อน

ต่อมาอีก 1 เดือน เกิดธรณีพิบัติ (คลื่นยักษ์สึนามิ) ที่เขาหลัก จังหวัดพังงา บริเวณเดียวกับกิจการภัตตาคารของเขาพอดี เพื่อนโทรศัพท์แจ้งเขาว่ากิจการเสียหายและสูญหายไปกลับคลื่นยักษ์หมดแล้ว เขากลุ้มใจมาก เขาจะหาเงินมาคืนสหกรณ์และเพื่อนที่สหกรณ์ได้อย่างไร เขาท้อแท้และสิ้นหวัง เขาคิดจะฆ่าตัวตาย แต่เมื่อนึกถึงภรรยาและบุตรแล้ว เขาเลยเปลี่ยนใจ และต่อสู้กับปัญหานี้ต่อไป

เหลือเวลา 1 เดือนหนี้ตามสัญญาเงินกู้จะครบกำหนดและดอกเบี้ยจ่ายด้วย เขาครุ่นคิดหาวิธีการหาเงินมาใช้หนี้อยู่นาน ในที่สุดเขาคิดออกแล้ว เขาสร้างรายการถอนเงินฝากในบัญชีเงินฝากประจำของสมาชิกที่ไม่ค่อยเคลื่อนไหวในบัญชี 5 ราย รายละ 50,000 บาท รวม 250,000 บาท เพื่อนำเงินนี้มาใช้คืนในกล่องเงิน 100,000 บาท และคืนเงินกู้ 100,000 บาทพร้อมดอกเบี้ยอีกประมาณ 20,000 บาท เขาสามารถดำเนินการในเรื่องนี้ได้สะดวกเพราะว่าเขาทำรายการและอนุมัติรายการเอง โดยปลอมลายเซ็นของสมาชิก 5 คน ในใบถอนเงิน และแจ้งพนักงานเทลเลอร์ว่าสมาชิกฝากใบถอนเงินมา แล้วจะมารับเงินกับเขาในภายหลัง โดยทำรายการทยอยถอนเงินประมาณ 1-2 วันต่อรายจนครบ 5 ราย

พอครบปี เขาสามารถคืนเงินกู้และจ่ายดอกเบี้ยได้ พร้อมคืนเงินในกล่อง หลังจากนั้น 1 วัน ผู้ตรวจสอบกิจการได้ขอตรวจนับเงินในกล่องเงิน เขาถอนหายใจอย่างโล่งอก เพราะเงินในกล่องเงินมีอยู่ครบถ้วนให้ตรวจสอบพอดี

เขาคิดว่าอีกไม่นานสมาชิก 5 คนนี้จะทราบเรื่อง เขาคงรอให้ถึงเวลานั้นไม่ได้ อย่างไรเสียเขาต้องถูกจับได้อยู่ดี เขาคิดจะลาออกจากสหกรณ์ แต่ก่อนไปเขาน่าจะได้เงินติดมือไปสัก 1 ล้านบาท บังเอิญสมาชิก 2 รายนำเงินมาฝากรายละ 500,000 บาท เขาทำรายการป้อนข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ตามปกติ รับเงินสดจากสมาชิกไว้ และเมื่อสมาชิกไปแล้ว เขาทำรายการแก้ไขกลับรายการฝากเงิน 2 รายนี้ เพราะเขามีอำนาจในการอนุมัติรายการแก้ไขข้อผิดพลาดด้วย ตอนเย็นวันนั้นเขาหอบเงิน 1 ล้านบาทออกจากสหกรณ์ พร้อมภรรยาและบุตรย้ายหนีไปในคืนวันนั้น

ตอนเช้าของวันรุ่งขึ้นเขาโทรศัพท์สาธารณะมาแจ้งสหกรณ์ว่าเขาขอลาป่วย 2 วัน ต่อจากนั้นเขาไม่ติดต่อกลับมาที่สหกรณ์อีกเลย เมื่อเขาขาดงานเกิน 5 วัน ผู้จัดการสหกรณ์ให้ผู้ช่วยผู้จัดการสหกรณ์ตรวจสอบว่าเกิดอะไรขึ้น โทรศัพท์ถามไปบ้านเช่าทราบว่าเขาย้ายออกไปแล้ว ผู้ช่วยผู้จัดการสหกรณ์ตกใจ จึงรีบตรวจนับเงินในกล่องเงินปรากฏว่าอยู่ครบ จึงไม่ได้สงสัยอะไร

หลังจากนั้นอีก 6 เดือน สมาชิก 2 รายที่นำเงินมาฝากรายละ 500,000 บาท นำสมุดบัญชีมาปรับรายการที่สหกรณ์จึงเอะอะโวยวายว่าทำไมไม่ปรากฏยอดเงินฝากธนาคาร 500,000 บาท และไม่มีดอกเบี้ยด้วย ต่อจากนั้นไม่ถึงเดือนสมาชิก 1 รายใน 5 รายที่บัญชีไม่ค่อยเคลื่อนไหว สอบถามสหกรณ์ว่าเขาไม่ได้ถอนเงิน 50,000 บาทเลย ทำไมจึงมีรายการถอนเงินนี้อยู่ในสมุดคู่ฝากของเขาด้วย

ให้ทำ ท่านในฐานะผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์สมมติ จำกัดนี้ ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาของสหกรณ์ สหกรณ์จะแก้ไขปัญหานี้อย่างไร ในอนาคตสหกรณ์ควรป้องกันปัญหาในทำนองนี้ได้อย่างไร

แนวตอบ

1. ปัญหาของสหกรณ์นี้คือการควบคุมภายในของสหกรณ์ที่หละหลวม

2. สหกรณ์ควรแก้ไขปัญหานี้โดยพยายามติดตามตัวนายสมชายให้พบ แจ้งความดำเนินคดีไว้ที่สถานีตำรวจ สอบถามข้อมูลจากบุคคลที่รู้จักกับนายสมชาย รวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการทุจริตของนายสมชาย ปรึกษาทนายความหรือนักกฎหมายในการดำเนินคดีความฟ้องร้อง

3. การป้องกันปัญหาในทำนองนี้ในอนาคต สหกรณ์ควรพิจารณาการควบคุมภายในที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่ามีจุดอ่อนในเรื่องใด ควรหามาตรการควบคุมภายในมาลดจุดอ่อนเหล่านี้ เช่น

- ห้ามหัวหน้าเทลเลอร์ทำรายการฝาก ถอนเงินและโอนเงินเอง เป็นเพียงผู้อนุมัติรายการเท่านั้น และกำหนดวงเงินของรายการที่อนุมัติ ทำได้จำนวนเงินสูงสุดไม่เกิน 500,000 บาท
- พนักงานเทลเลอร์ต้องทำรายการต่อหน้าสมาชิกโดยตรง ไม่อนุญาตให้ผู้อื่นทำรายการแทน ยกเว้นมีใบมอบฉันทะและบัตรประจำตัวสมาชิกมาเป็นหลักฐานการทำรายการ
- การแก้ไขรายการข้อผิดพลาดที่มีจำนวนเงินสูง เช่น 100,000 บาทขึ้นไป ควรมีการพิมพ์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อแจ้งให้ผู้จัดการสหกรณ์ได้ทราบพร้อมคำอธิบายเหตุผล
- การดูแลรักษากล่องเงิน กรณีที่ผู้ช่วยผู้จัดการสหกรณ์ไม่อยู่ ผู้จัดการสหกรณ์ควรทำหน้าที่แทน กรณีที่ทั้งสองคนไม่อยู่ ควรมอบหมายหัวหน้าแผนกบัญชีทำหน้าที่แทน
- ผู้ตรวจสอบกิจการควรสุ่มตรวจนับเงินสดในกล่องเงินอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้งโดยไม่แจ้งล่วงหน้า

ประเด็นการวิเคราะห์

ผู้บริหารของสหกรณ์สามารถบริหารงานของสหกรณ์ได้ดีขึ้น โดยใช้การควบคุมภายในเป็นเครื่องมือช่วยได้อย่างไร จงยกตัวอย่างมาพอสังเขป

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 8.3.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 8.3.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.3 เรื่องที่ 8.3.2

เรื่องที่ 8.3.3 กรณีศึกษาการประเมินผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

ผู้บริหารสหกรณ์ควรประเมินผลการปฏิบัติงานโดยใช้รายงานผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์เป็นเครื่องมือในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ในที่นี้จะยกตัวอย่างกรณีศึกษาการใช้รายงานผลการปฏิบัติงานของสหกรณ์

กรณีศึกษาที่ 8.14 สหกรณ์เกษตรไทย จำกัด มี 3 ส่วนงานคือ ก. ข. และ ค. ผลการดำเนินงานของสหกรณ์สำหรับเดือนมีนาคม 2557 เป็นดังนี้

หน่วย: บาท

	ส่วนงาน ก.	ส่วนงาน ข.	ส่วนงาน ค.	รวม
ขาย	3,000,000	1,800,000	1,200,000	6,000,000
ต้นทุนผันแปร	2,160,000	1,020,000	810,000	3,990,000
ต้นทุนคงที่:				
ทางตรง	420,000	150,000	60,000	630,000
ทางอ้อม				300,000

ต้นทุนคงที่ทางตรงที่หัวหน้าส่วนงานควบคุมไม่ได้ของส่วนงาน ก. ข. และ ค. 30,000 บาท 21,000 บาท และ 30,000 บาท ตามลำดับ

สหกรณ์มีสินทรัพย์รวมที่ใช้ดำเนินงาน 8,400,000 บาท โดยจำแนกตามส่วนงานทั้ง 3 ได้ดังนี้

หน่วย: บาท

	ส่วนงาน ก.	ส่วนงาน ข.	ส่วนงาน ค.
สินทรัพย์ที่ใช้และระบุได้โดยตรงของส่วนงาน	4,200,000	2,400,000	1,200,000
สินทรัพย์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของหัวหน้าส่วนงาน	3,600,000	1,920,000	960,000

ให้ทำ 1. จัดทำงบแสดงกำไรส่วนเกิน (หน่วย: พันบาท) ของแต่ละส่วนงานและสหกรณ์โดยรวม

2. ถ้าสหกรณ์ใช้อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของแต่ละส่วนงานและสหกรณ์โดยรวม จงคำนวณหา ROI

3. ถ้าสหกรณ์ใช้กำไรส่วนที่เหลือ (RI) ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของแต่ละส่วนงานและสหกรณ์โดยรวม อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนขั้นต่ำที่ต้องการ 10% จงคำนวณหา RI

4. ให้ข้อเสนอแนะตามผลการประเมินการปฏิบัติงานในข้อ 2 และ 3

วิธีทำ 1. งบแสดงกำไรส่วนเกินเป็นดังนี้

สหกรณ์เกษตรไทย จำกัด
งบแสดงกำไรส่วนเกิน
สำหรับเดือนมีนาคม 2557

หน่วย: พันบาท

	ส่วนงาน ก.	ส่วนงาน ข.	ส่วนงาน ค.	รวม
ขาย	3,000	1,800	1,200	6,000
หัก ต้นทุนผันแปร	2,160	1,020	810	3,990
กำไรส่วนเกิน	840	780	390	2,010
หัก ต้นทุนคงที่ทางตรงที่ควบคุมได้	390	129	30	549
กำไรส่วนเกินของหัวหน้าส่วนงาน	450	651	360	1,461
หัก ต้นทุนคงที่ทางตรงที่ควบคุมไม่ได้	30	21	30	81
กำไรส่วนเกินของส่วนงาน	420	630	330	1,380
หัก ต้นทุนคงที่ทางอ้อม				300
กำไรสุทธิ				1,080

วิธีทำ 2. การคำนวณหาอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) ได้ดังนี้

สหกรณ์เกษตรไทย จำกัด
อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI)
สำหรับเดือนมีนาคม 2557

	ส่วนงาน ก.	ส่วนงาน ข.	ส่วนงาน ค.	รวม
กำไรส่วนเกินของหัวหน้าส่วนงาน (พันบาท)	450	651	360	
หาร สินทรัพย์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของ				
หัวหน้าส่วนงาน (พันบาท)	3,600	1,920	960	
อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (%)	12.50	33.91	37.50	
กำไรส่วนเกินของส่วนงาน (พันบาท)	420	630	330	
หาร สินทรัพย์ที่ใช้และระบุได้โดยตรง				
ของส่วนงาน (พันบาท)	4,200	2,400	1,200	
อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (%)	10.00	26.25	27.50	
กำไรสุทธิ				1,080
หาร สินทรัพย์รวมที่ใช้ดำเนินงาน (พันบาท)				8,400
อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (%)				12.86

วิธีทำ 3. การคำนวณหากำไรส่วนที่เหลือ (RI) ได้ดังนี้

สหกรณ์เกษตรไทย จำกัด
อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI)
สำหรับเดือนมีนาคม 2557

(หน่วย: พันบาท)

	ส่วนงาน ก.	ส่วนงาน ข.	ส่วนงาน ค.	รวม
กำไรส่วนเกินของหัวหน้าส่วนงาน	450	651	360	
หัก ผลตอบแทนที่ต้องการ:				
สินทรัพย์ที่อยู่ภายใต้การควบคุม				
ของหัวหน้าส่วนงาน	3,600	1,920	960	
คูณ อัตราผลตอบแทนจาก	10%	10%	10%	
การลงทุนขั้นต่ำ				
ผลตอบแทนที่ต้องการ	360	192	96	
กำไรส่วนที่เหลือ	90	459	264	

กำไรส่วนเกินของส่วนงาน	420	630	330	
หัก ผลตอบแทนที่ต้องการ:				
สินทรัพย์ที่ใช้และระบุได้โดยตรง				
ของส่วนงาน	4,200	2,400	1,200	
คูณ อัตราผลตอบแทนจาก				
การลงทุนขั้นต่ำ	10%	10%	10%	
ผลตอบแทนที่ต้องการ	420	240	120	
กำไรส่วนที่เหลือ	0	390	210	
กำไรสุทธิ				1,080
หัก ผลตอบแทนที่ต้องการ				
สินทรัพย์รวมที่ใช้ดำเนินงาน				8,400
คูณ อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนขั้นต่ำ				10%
ผลตอบแทนที่ต้องการ				840
กำไรส่วนที่เหลือ				240

วิธีทำ 4. ผลการประเมินการปฏิบัติงาน เป็นดังนี้

	อันดับที่	
หัวหน้าส่วนงาน	**ROI**	**RI**
ก.	3	3
ข.	2	1
ค.	1	2
ส่วนงาน		
ก.	3	3
ข.	2	1
ค.	1	2

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าถ้าสหกรณ์ใช้เกณฑ์ ROI อันดับที่ 1 คือหัวหน้าส่วนงาน ค. หรือส่วนงาน ค. แต่ถ้าสหกรณ์ใช้เกณฑ์ RI อันดับที่ 1 คือหัวหน้าส่วนงาน ข. หรือส่วนงาน ข. เมื่อพิจารณาเกณฑ์ ROI กับ RI แล้ว เกณฑ์ RI น่าจะเหมาะสมกว่า ดังนั้นสหกรณ์ควรให้รางวัลแก่หัวหน้าส่วนงาน ข. หรือส่วนงาน ข.

ประเด็นการวิเคราะห์

ผู้บริหารของสหกรณ์ควรเลือกใช้เทคนิคหรือวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างไร เพื่อช่วยให้การบริหารสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสหกรณ์

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 8.3.3 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 8.3.3
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 8 ตอนที่ 8.3 เรื่องที่ 8.3.3

บรรณานุกรม

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2542). *ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทธนาเพรส แอนด์ กราฟฟิค จำกัด.

———. (2555). *ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555*. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก www.cad.go.th

———. (2446). *ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

———. (2546. *ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

———. (2546). *ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดเงินสดขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546* กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

———. (2546). *ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการจัดชั้นคุณภาพลูกหนี้เงินกู้และการเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ พ.ศ 2544* กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

———. (2545). *คู่มือการใช้งานอัตราส่วนมาตรฐานทางการเงินของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

———. (2548). *ภาวะเศรษฐกิจทางการเงินของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรไทย ปี 2547*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

———. (2548). *คู่มือปฏิบัติงาน ปี 2548 งานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

Anthony, Robert N.; Hawkins, David F. and Merchant, Kenneth A. (1999). *Accounting: Text and Cases* 10th ed. Singapore: Irwin/Mc Graw-Hill.

Blocher, Edward J. and others. (2008). *Cost Management: A Strategic Emphasis*. 4th ed. Singapore: McGraw-Hill Education (Asia).

Garison, Noreen and Brewer. (2012). *Managerial Accounting*. 14th ed. Singapore: McGraw-Hill Companies, Inc.

Horngren, Charles T. Bhimani Alhoor Datar, Srikant M. and Foster, George. (2005). *Management and Cost Accounting*. 3rd ed. England: FT Prentice Hall.

Horngren, Charles T. Datar, Srikant M. andFotser, George (2005). *Cost Accounting: A Managerial Emphasis*. 12th ed. United States of America: Pearson Prentice-Hall.

Meigs, Robert F. and Meigs Walter B. (1993). *Accounting: The Basis for Business Decision*. 9th ed. United States of America: Mc Graw-Hill Inc.

Rayburn Letricia Gayle. (1989). *Principles of Cost Accounting: Using A Cost Management Approach*. 4th ed. United States of America: Richard D. Irwin Inc.

ภาคผนวก

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
งบแสดงฐานะการเงิน
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556

รายการ	หมายเหตุ	2556 (บาท)	2555 (บาท)
สินทรัพย์			
สินทรัพย์หมุนเวียน			
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	2	1,238,464,672.77	943,956,906.01
เงินฝากสหกรณ์ออมทรัพย์วชิรพยาบาล จำกัด		381,000,000.00	308,337,500.00
เงินลงทุนระยะสั้น	3	2,369,639,000.00	2,765,000,000.00
ลูกหนี้เงินให้กู้ระยะสั้น-สุทธิ	4	376,395,300.70	326,744,415.61
ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ		2,482,782.22	1,876,410.74
วัสดุคงเหลือ		42,624.84	55,025.73
สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น	5	47,578,672.51	82,354,435.65
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน		4,415,603,053.04	4,428,324,693.74
เงินลงทุนระยะยาว	6	1,766,143,500.00	1,770,782,500.00
ลูกหนี้เงินให้กู้ระยะยาว	7	1,962,799,130.34	1,665,960,674.73
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์-สุทธิ	8	1,569,424.51	1,910,077.27
สิทธิประโยชน์ในการใช้ซอฟต์แวร์		759,846.58	1,080,846.58
รวมสินทรัพย์		8,146,874,954.47	7,868,058,792.32
หนี้สินและทุนของสหกรณ์			
หนี้สินหมุนเวียน			
เงินรับฝาก	9	4,835,505,750.52	4,973,518,627.59
หนี้สินหมุนเวียนอื่น	10	18,015,418.67	34,323,277.91
รวมหนี้สินหมุนเวียน		4,853,521,169.19	5,007,841,905.50
หนี้สินอื่น			
สำรองเงินบำเหน็จเจ้าหน้าที่		5,313,898.74	5,811,422.66
รวมหนี้สิน		4,858,835,067.93	5,013,653,328.16
ทุนของสหกรณ์			
ทุนเรือนหุ้น (มูลค่าหุ้นละ 10 บาท)			
ชำระเต็มมูลค่าแล้ว		2,697,095,970.00	2,288,496,330.00
ทุนสำรอง	11	238,699,034.95	216,147,906.23
ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบ และอื่น ๆ		170,911,619.49	167,350,084.49
กำไรสุทธิประจำปี		181,333,262.10	182,411,143.44
รวมทุนของสหกรณ์		3,288,039,886.54	2,854,405,464.16
รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์		8,146,874,954.47	7,868,058,792.32

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
งบกำไรขาดทุน (ต่อ)
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556

รายการ	2556 (บาท)	%	2555 (บาท)	%
รายได้				
ดอกเบี้ยรับจากเงินให้สมาชิกกู้	94,581,185.44	34.54	86,750,309.65	28.64
ดอกเบี้ยรับจากเงินให้สหกรณ์อื่นกู้	18,985,775.17	6.93	9,424,437.50	3.11
ดอกเบี้ยรับจากการลงทุน (รายละเอียดแนบ 1)	156,206,190.95	57.04	205,664,356.90	67.89
รายได้อื่น (รายละเอียดแนบ 2)	4,067,890.46	1.49	1,102,424.59	0.36
รวมรายได้อื่น	273,841,042.02	100.00	302,941,528.64	100.00
ค่าใช้จ่าย				
ดอกเบี้ยจ่าย	79,509,303.55	29.03	108,493,487.72	35.81
ค่าตรวจสอบกิจการ	80,000.00	0.03	80,000.00	0.03
ค่าสอบบัญชี	100,000.00	0.04	100,000.00	0.03
ค่าสมุดเช็คและค่าธรรมเนียม	143,784.70	0.05	75,870.30	0.03
ค่าตอบแทนการปฏิบัติงาน	84,340.00	0.03	69,303.33	0.02
เงินเดือน	5,664,840.00	2.07	5,580,590.97	1.84
เงินเพิ่มพิเศษ	4,230.00	0.12	85,030.00	0.03
ค่าครองชีพ	328,500.00	0.00	364,300.00	0.12
เงินประจำตำแหน่ง	90,000.00	0.03	42,000.00	0.01
ค่าล่วงเวลา	88,855.00	0.03	191,668.75	0.06
ค่าสวัสดิการ	1,113,725.57	0 41	923,336.28	0.31
ค่าเครื่องแบบเจ้าหน้าที่	15,900.00	0.01	125,000.00	0.04
บำเหน็จเจ้าหน้าที่	637,038.52	0.23	844,880.00	0.28
เงินสบทบประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทน	173,069.00	0.06	132,328.62	0.04
ค่าประชุมสัมมนาและฝึกอบรม	515,033.14	0.19	402,961.84	0.13
ค่าพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์	7,276 00	0.00	0.00	0.00
ค่ารับรอง	62,234.68	0.02	75,838.00	0.03
ค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์	326,070.94	0.12	324,254.17	0.11
ค่าโทรศัพท์	69,474.36	0.03	71,960.04	0.02
ค่าซ่อมแซมบำรุงรักษาทรัพย์สิน	50,408.77	0.02	116,524.60	0.04
ค่าบำรุงรักษาโปรแกรมระบบงาน	240,750.00	0.09	0.00	0.00
ค่าประกันภัย	10,665.52	0.00	8,546.64	0.00

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
งบกำไรขาดทุน (ต่อ)
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556

รายการ	2556 (บาท)	%	2555 (บาท)	%
ค่าเบี้ยเลี้ยง พาหนะ และที่พัก	158,352.75	0.06	207,528.33	0.07
ค่าเครื่องแต่งกายกรรมการ	29,174.60	0.01	2,500.00	0.00
ค่าของที่ระลึก	445,525.00	0.16	90,500.00	0.03
ค่าประกันภัยอุบัติเหตุ	552,396.10	0.20	547,735.52	0.18
ค่าใช้จ่ายดำเนินคดี	19,305.00	0.01	65,035.00	0.02
ค่าใช้จ่ายในวันประชุมใหญ่	112,183.00	0.04	93,937.00	0.03
ค่าใช้จ่ายในการจัดงานเลี้ยงขอบคุณ	96,401.00	0.04	71,622.00	0.02
เงินบริจาค	556,088.00	0.20	-	-
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	315,587.22	0.12	457,906.76	0.15
ค่าสิทธิประโยชน์ในการใช้ซอฟต์แวร์	321,000.00	0.12	321,000.00	0.11
ค่าตัดจำหน่ายทรัพย์สิน	0.00	0.00	13.00	0.00
ค่าเสื่อมราคา	586,267.50	0.21	564,726.33	0.19
รวมค่าใช้จ่าย	92,507,779.92	33.78	120,530,385.20	39.79
กำไรสุทธิ	181,333,262.10	66.22	182,411,143.44	60.21

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
งบกระแสเงินสด
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน		
กำไรสุทธิ	181,333,262.10	182,411,143.44
รายการปรับปรุงเพื่อกระทบยอดกำไรสุทธิเป็นเงินสดสุทธิ		
จากกิจกรรมดำเนินงาน		
ค่าเสื่อมราคา	586,267.50	564,726.33
ตัดจำหน่ายสินทรัพย์	0.00	13.00
ค่าสิทธิประโยชน์ในการใช้ซอฟต์แวร์ตัดจำหน่าย	321,000.00	321,000.00
ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ (เพิ่มขึ้น) ลดลง	(32,437.12)	446,171.27
ดอกเบี้ยเงินให้กู้สหกรณ์อื่นกู้ค้างรับ (เพิ่มขึ้น) ลดลง	(573,934.36)	(251,660.27)
ดอกเบี้ยเงินลงทุนค้างรับ (เพิ่มขึ้น) ลดลง	35,588,119.42	(9,079,817.11)
ดอกเบี้ยเงินฝากค้างรับ (เพิ่มขึ้น) ลดลง	(806,225.33)	(5,868,492.30)
ค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า (เพิ่มขึ้น) ลดลง	(3,197.98)	(21,861.59)
ค่าใช้จ่ายล่วงหน้า (เพิ่มขึ้น) ลดลง	(2,932.97)	36,807.35
ดอกเบี้ยรับล่วงหน้า (เพิ่มขึ้น) ลดลง	0.00	(33,709.59)
ดอกเบี้ยเงินรับฝากค้างจ่าย เพิ่มขึ้น (ลดลง)	(14,171,576,78)	2,618,718.65
ค่าตอบแทนค้างจ่าย เพิ่มขึ้น (ลดลง)	32,000.00	0.00
การจัดสัมมนาวิชาการ เพิ่มขึ้น (ลดลง)	(21,817.37)	21,817.37
ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย เพิ่มขึ้น (ลดลง)	(368,876.42)	880,507.07
สำรองบำเหน็จเจ้าหน้าที่ เพิ่มขึ้น (ลดลง)	(497,523.92)	(313,444.66)
กำไรจากการดำเนินงานก่อนการเปลี่ยนแปลง		
ในสินทรัพย์และหนี้สินดำเนินงาน	201,382,126.77	171,731,918.96
สินทรัพย์ดำเนินงาน (เพิ่มขึ้น) ลดลง		
ลูกหนี้ตัวแทน	198,810.04	(198,810.04)
ลูกหนี้เงินให้กู้ยืม - ฉุกเฉิน	3,134,989.86	3,038,472.73
ลูกหนี้เงินให้กู้ยืม - สามัญ	(169,002,642.51)	(110,571,150.89)
ลูกหนี้เงินให้กู้ยืม - พิเศษ	(137,965,920,46)	(41,332,532.98)
ลูกหนี้เงินให้สหกรณ์อื่นกู้	(39,440,000.00)	(266,500,000.00)
ลูกหนี้ตามคำพิพากษา	(395,350.00)	(373,256.10)
ลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี	(2,864,907.63)	0.00

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
งบกระแสเงินสด (ต่อ)
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
ลูกหนี้เงินกู้ยืมสวัสดิการ	(154,320.00)	(556,900.00)
วัสดุคงเหลือ	12,400.89	28,706.42
เงินทดลองจ่ายค่าดำเนินคดี	0.00	7,700.00
หนี้สินดำเนินงานเพิ่มขึ้น (ลดลง)		
ค่าประกันสังคมรอนำส่ง	3,700.00	7,830.00
ภาษีหัก ณ ที่จ่าย	(372,805.64)	164,081.24
เงินรอจ่ายคืนลูกหนี้	14,653.68	0.00
บัญชีพักเจ้าหนี้	(16,705.66)	(154,189.99)
เงินรอ	147,288.00	0.00
เงินรอตรวจสอบ	41,250.00	0.00
เงินค่ากรมธรรม์รอนำส่ง	(1,546,715.55)	643,259.38
เงินค่าประกัน พระราชบัญญัติรอนำส่ง	(59,748.38)	(23,844.39)
เงินสดสุทธิได้มา (ใช้ไป) ในกิจกรรมดำเนินงาน	(146,883,896.59)	(244,088,715.66)
กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน (เพิ่มขึ้น) ลดลง		
ตั๋วสัญญาใช้เงิน	785,000,000.00	(915,000,000.00)
เงินลงทุนในพันธบัตร	(75,000,000.00)	150,000,000.00
เงินลงทุนในหุ้นกู้	(310,000,000.00)	0.00
จ่ายซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์	(218,398.43)	(925,443.00)
จ่ายซื้อเครื่องใช้สำนักงาน	(27,216.31)	(168,247.11)
จ่ายชำระเจ้าหนี้ ค่าครุภัณฑ์	0.00	(321,000.00)
เงินประกันค่าโทรศัพท์	0.00	3,000.00
เงินสดสุทธิได้มา (ใช้ไป) จากกิจกรรมลงทุน	399,754,385.26	(766,411,690.11)
กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน		
จ่ายเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืน	(149,846,391.72)	(132,491,937.42)
เงินรับฝากออมทรัพย์ เพิ่มขึ้น	83,966,901.89	70,800,523.33
เงินรับฝากออมทรัพย์พิเศษ เพิ่มขึ้น	229,283,214.72	328,690,952.34
เงินรับฝากประจำ เพิ่มขึ้น	(451,262,993.68)	479,712,010.91
เงินฝากรอจ่ายคืน เพิ่ม (ลดลง)	7,871.88	32,696.49
เงินคืนค่าหุ้นรอจ่าย เพิ่มขึ้น (ลดลง)	0.00	(2,509,170.00)

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด งบกระแสเงินสด (ต่อ) สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556		
	2556 (บาท)	2555 (บาท)
ทุนเรือนหุ้น เพิ่มขึ้น	408,599,640.00	395,879,310.00
จ่ายทุนสาธารณประโยชน์	(354,500.00)	(612,973.00)
จ่ายทุนสงเคราะห์การมรณกรรม	(1,590,000.00)	(1,390,000.00)
จ่ายเงินโบนัสเจ้าหน้าที่	(1,764,965.00)	(1,792,568.69)
จ่ายค่าบำรุงสันนิบาตแห่งประเทศไทย	(10,000.00)	(10,000.00)
จ่ายกองทุนเพื่อสมาชิกและสหกรณ์	(2,729,000.00)	(22,175,430.00)
เงินสดสุทธิได้มาจากกิจกรรมจัดหาเงิน	114,299,778.09	1,114,133,413.96
เงินสดสุทธิเพิ่มขึ้น (ลดลง)	367,170,266.76	103,633,008.19
เงินสด ณ วันต้นปี	1,252,294,406.01	1,148,661,397.82
เงินสด ณ วันสิ้นปี	1,619,464,672.77	1,252,294,406.01

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
หมายเหตุประกอบงบการเงิน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2556

1. สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

- สหกรณ์บันทึกบัญชีโดยใช้เกณฑ์พึงรับพึงจ่าย
- ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ คำนวณโดยวิธีเส้นตรง ในอัตราที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542
- ซอฟต์แวร์ตัดจ่ายเป็นเวลา 5 ปี
- ค่าซ่อมบำรุง ค่าซ่อมแซม รวมทั้งการซื้อมาเปลี่ยนแทนสำหรับสินทรัพย์ รายการย่อย ๆ ถือเป็นค่าใช้จ่ายหักจากรายได้
- เงินลงทุนระยะสั้น/ระยะยาวที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาดบันทึกด้วยราคาทุน
- สหกรณ์ตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วยการจัดชั้นคุณภาพลูกหนี้เงินกู้และการเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ พ.ศ. 2544 โดยตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญของลูกหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้เต็มจำนวน
- สหกรณ์ระงับการรับรู้รายได้ที่เกิดจากดอกเบี้ยเงินให้กู้ของลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ตามเกณฑ์พึงรับพึงจ่าย จำนวน 594,696.46 บาท ซึ่งสหกรณ์รับรู้ดอกเบี้ยเงินให้กู้ของลูกหนี้ดังกล่าวแล้ว จะทำให้สหกรณ์มีกำไรสุทธิประจำปี เป็นจำนวน 181,927,958.56 บาท

- สหกรณ์ตีราคาวัสดุคงเหลือตามราคาทุน
- เงินสดในงบกระแสเงินสด หมายถึง เงินสดในมือ เงินฝากธนาคารและเงินฝากสหกรณ์อื่น
- ได้มีการปรับเปลี่ยนบางรายการในงบการเงินปีก่อนเพื่อให้สอดคล้องกับปีปัจจุบันโดยไม่มีผลกระทบต่องบการเงินของสหกรณ์

2. เงินสดและเงินฝากธนาคาร ประกอบด้วย

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
เงินสด	433,761.96	397,116.00
เงินฝากธนาคาร		
เงินฝากกระแสรายวัน	3,704,591.03	367,337.64
เงินฝากออมทรัพย์และออมทรัพย์พิเศษ	274,326,319.78	68,192,452.37
เงินฝากประจำ	960,000,000.00	875,000,000.00
รวม	1,238,464,672.77	943,956,906.01

รอบบัญชี 2556 และ 2555 สหกรณ์ฯ มิได้ทำสัญญาเบิกเกินบัญชีกับธนาคารพาณิชย์สหกรณ์ทำความตกลงกับธนาคารให้มีการโอนบัญชีเงินฝากประเภทออมทรัพย์ไปยังบัญชีเงินฝากกระแสรายวันเมื่อมีการนำเช็คที่สหกรณ์สั่งจ่ายมาขึ้นเงินในแต่ละวัน

3. เงินลงทุนระยะสั้น (รายละเอียดแนบ 3)

เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
ตั๋วสัญญาใช้เงินบริษัทเงินทุนธนชาติ จำกัด (มหาชน)	700,000,000.00	200,000,000.00
ตั๋วสัญญาใช้เงินบริษัทเงินทุนเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน)	250,000,000.00	120,000,000.00
ตั๋วสัญญาใช้เงินบริษัทเงินทุนกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)	370,000,000.00	115,000,000.00
ตั๋วสัญญาใช้เงินบริษัทเงินทุนทิสโก้ จำกัด (มหาชน)	130,000,000.00	290,000,000.00
ตั๋วสัญญาใช้เงินบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	350,000,000.00	490,000,000.00
ตั๋วสัญญาใช้เงินบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด	0.00	200,000,000.00
ตั๋วสัญญาใช้เงินชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด	400,000,000.00	970,000,000.00
ตั๋วสัญญาใช้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสารแห่งประเทศไทย จำกัด	150,000,000.00	0.00

ตาราง (ต่อ)

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
พันธบัตรรัฐบาล	9,639,000.00	100,000,000.00
หุ้นกู้บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	10,000,000.00	280,000,000.00
รวม	2,369,639,000.00	2,765,000,000.00

4. **ลูกหนี้เงินให้กู้ระยะสั้น-สุทธิ** ประกอบด้วย

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
ลูกหนี้ตัวแทน	0.00	198,810.04
ลูกหนี้เงินกู้ฉุกเฉิน	26,734,119.01	29,869,108.87
ลูกหนี้เงินกู้สามัญ	126,207,561.39	113,604,783.07
ลูกหนี้เงินกู้พิเศษ	52,357,155.73	42,770,693.11
ลูกหนี้เงินให้สหกรณ์ออมทรัพย์อื่นกู้ (รายละเอียดแนบ 4)	180,480,000.00	153,000,000.00
ลูกหนี้เงินกู้สวัสดิการ (เจ้าหน้าที่)	0.00	21,120.00
ลูกหนี้เงินกู้อาคารสงเคราะห์ (เจ้าหน้าที่)	111,720.00	113,710.00
ลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้	4,766,261.38	1,427,707.33
รวม	390,656,817.51	341,005,932.42
หัก ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	14,261,516.81	14,261,516.81
รวม	376,395,300.70	326,744,415.61

ลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ จำนวน 8 ราย เป็นลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี จำนวน 1 ราย เป็นเงิน 2,864,907.63 บาท และลูกหนี้ตามคำพิพากษา จำนวน 7 ราย เป็นเงิน 1,823,057.33 บาท ลูกหนี้ค้างรับชำระ 78,296.42 บาท

ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญยอดยกมาจากปีก่อน จำนวน 14,261,516.81 บาท ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญในปี 2547 มีลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดีและลูกหนี้ตามคำพิพากษา จำนวน 4,687,964.96 บาท ที่จะต้องตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ อัตรา 20% เป็นเงิน 572,981.53 บาท อัตรา 100% เป็นเงิน 1,823,057.33 บาท รวมเป็นเงิน 2,396,038.86 บาท แต่เนื่องจากมีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญคงเหลือเพียงพอจึงไม่ตั้งเพิ่ม สำหรับลูกหนี้ค้างชำระ 78,296.42 บาท มีทุนเรือนหุ้นสูงกว่ายอดหนี้ค้างชำระ จึงไม่ตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ เป็นยอดที่ตั้งไว้สะสมจากปีก่อน ซึ่งสหกรณ์คงไว้ตามวัตถุประสงค์เดิมที่ตั้งต่อไป โดยไม่ลดยอดจากการจัดชั้นลูกหนี้

5. สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
ดอกเบี้ยเงินลงทุนค้างรับ	31,899,637.56	67,487,756.98
ดอกเบี้ยเงินฝากค้างรับ	15,492,505.30	14,686,279.97
ค่าเบี้ยประกันจ่ายล่วงหน้า	156,483.65	153,285.67
ค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า	30,046.00	27,113.03
รวม	47,578,672.51	82,354,435.65

6. เงินลงทุนระยะยาว ประกอบด้วย (รายละเอียดแนบ 5)
เป็นเงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
ตั๋วสัญญาใช้เงิน บริษัทเงินกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)	0.00	100,000,000.00
ตั๋วสัญญาใช้เงิน บริษัทเงินเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน)	350,000,000.00	50,000,000.00
ตั๋วสัญญาใช้เงิน บริษัทเงินธนชาติ จำกัด (มหาชน)	0.00	600,000,000.00
ตั๋วสัญญาใช้เงิน บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	0.00	350,000,000.00
พันธบัตรออมทรัพย์	715,000,000.00	649,639,000.00
พันธบัตรการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จำกัด	100,000,000.00	0.00
หุ้นกู้บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	0.00	10,000,000.00
หุ้นกู้บริษัทปตท. จำกัด (มหาชน)	90,000,000.00	0.00
หุ้นกู้บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)	400,000,000.00	0.00
หุ้นกู้บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน)	100,000,000.00	0.00
หุ้นบริษัทสหประกันชีวิต	200,000.00	200,000.00
หุ้นชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด	10,943,500.00	10,943,500.00
รวม	1,766,143,500.00	1,770,782,500.00

พันธบัตรประกอบด้วย พันธบัตรออมทรัพย์ปีงบประมาณ 2552 จำนวน 9.639 ล้านบาท ครบกำหนดในปี 2548 พันธบัตรออมทรัพย์ช่วยชาติ จำนวน 640 ล้านบาท ซึ่งจะครบกำหนดในปี 2560-2565 พันธบัตรออมทรัพย์ จำนวน 75 ล้านบาท ครบกำหนดในปี 2564, 2567 และพันธบัตรการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จำนวน 100 ล้านบาท ครบกำหนดปี 2562

หุ้นกู้เป็นหุ้นกู้บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จำนวน 10 ล้านบาท ครบกำหนดในปี 2557 หุ้นกู้ ปตท. จำนวน 90 ล้านบาท ครบกำหนดในปี 2565, หุ้นกู้บริษัทการบินไทย จำนวน 400 ล้านบาท ครบกำหนดในปี 2564, 2562 หุ้นกู้บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ จำนวน 100 ล้านบาท ครบกำหนดในปี 2562

7. **ลูกหนี้เงินให้กู้ระยะยาว** ประกอบด้วย

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
ลูกหนี้เงินให้สหกรณ์ออมทรัพย์อื่นกู้ (รายละเอียดแนบ 4)	258,710,000.00	246,750,000.00
ลูกหนี้เงินกู้สามัญ	897,058,299.32	740,736,731.55
ลูกหนี้เงินกู้พิเศษ	801,311,646.02	672,932,188.18
ลูกหนี้เงินกู้อาคารสงเคราะห์ (เจ้าหน้าที่)	5,719,185.00	5,541,755.00
รวม	1,962,799,130.34	1,665,960,674.73
หัก ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	0.00	0.00
รวม	1,962,799,130.34	1,665,960,674.73

8. **ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์-สุทธิ** ประกอบด้วย

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์	1,383,039.06	1,670,518.74
เครื่องใช้สำนักงาน	186,382.45	239,555.53
เครื่องตกแต่งสำนักงาน	3.00	3.00
รวม	1,569,424.51	1,910,077.27

9. **เงินรับฝาก** ประกอบด้วย

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
เงินรับฝากออมทรัพย์	393,649,795.71	309,682,893.82
เงินรับฝากออมทรัพย์พิเศษ	2,909,352,342.14	2,680,069,127.42
เงินรับฝากประจำ	1,532,503,612.67	1,983,766,606.35
รวม	4,835,505,750.52	4,973,518,627.59

10. หนี้สินหมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
ดอกเบี้ยเงินรับฝากค้างจ่าย	13,232,685.77	27,404,262.55
เงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนค้างจ่าย	70,895.80	67,272.80
เงินเฉลี่ยคืนให้ผู้ฝากค้างจ่าย	24,716.04	24,716.04
ค่าตอบแทนการปฏิบัติงานค้างจ่าย	72,000.00	40,000.00
เงินสมทบกองทุนประกันสังคมรอนำส่ง	28,208.00	24,508.00
ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายรอนำส่ง	297,455.52	670,261.16
ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย	723,271.15	1,092,147.57
การจัดสัมมนาวิชาการ	0.00	21,817.37
เงินรับฝากรอจ่ายคืน	57,059.08	49,187.20
เงินรอ	147,288.00	0.00
เงินรอตรวจสอบ	41,250.00	0.00
เงินคืนลูกหนี้รอจ่าย	14,653.68	0.00
เงินรอจ่ายคืนค่าหุ้นสมาชิก	884,630.00	884,630.00
บัญชีพักเจ้าหนี้และอื่น ๆ	15,044.34	31,750.00
เงินค่ากรมธรรม์รอนำส่ง	2,324,747.74	3,871,463.29
เงินค่า พระราชบัญญัติรถยนต์รอนำส่ง	81,513.55	141,261.93
รวม	18,015,418.67	34,323,277.91

11. ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบ และอื่น ๆ ประกอบด้วย

	2556 (บาท)	2555 (บาท)
ทุนสาธารณประโยชน์	31,319,888.64	31,674,388.64
ทุนรักษาระดับอัตราเงินปันผล	93,347,703.88	92,847,703.88
ทุนสงเคราะห์การมรณกรรม	19,361,195.49	19,451,195.49
สำรองเงินโบนัสเจ้าหน้าที่คงเหลือ	1,468,621.48	1,233,586.48
กองทุนเพื่อสมาชิกและสหกรณ์	24,414,210.00	21,143,210.00
ทุนสวัสดิการ	1,000,000.00	1,000,000.00
รวม	170,911,619.49	167,350,084.49

รายละเอียดแนบ 1

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
รายละเอียดดอกเบี้ยรับจากเงินลงทุน
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556

รายการ	2556 (บาท)	%	2555 (บาท)	%
ดอกเบี้ยรับจากเงินลงทุนในตั๋วสัญญาใช้เงิน	60,933,929.77	22.25	89,106,952.17	29.41
ดอกเบี้ยรับจากเงินลงทุนในพันธบัตร	50,298,817.80	18.37	58,531,336.28	19.32
ดอกเบี้ยรับจากเงินลงทุนในหุ้นกู้	22,217,623.00	8.11	17,951,267.89	5.93
ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากประจำธนาคาร	12,047,232.75	4.40	37,812,054.35	12.48
ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากออมทรัพย์ธนาคาร	-	-	2,262,746.21	0.75
ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากประจำ สอ.วชิรพยาบาล	10,216,130.13	3.73	-	-
รายได้การลงทุนถือหุ้นชุมนุมสหกรณ์ฯ	492,457.50	0.18	-	-
รวม	156,206,190.95	57.04	205,664,356.90	67.89

หมายเหตุ:
1. ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากออมทรัพย์ธนาคาร ในปี 2555 ถือเป็นดอกเบี้ยรับจากการลงทุนสำหรับในปี 2556 ถือเป็นรายได้อื่น
2. รายได้จากการลงทุนถือหุ้นชุมนุมสหกรณ์ฯ ในปี 2555 ถือเป็นรายได้อื่น สำหรับในปี 2556 ถือเป็นดอกเบี้ยรับจากการลงทุน
3. ดอกเบี้ยรับเงินฝากประจำธนาคารปี 2555 ได้รวมดอกเบี้ยจากเงินฝากประจำ สอ. วชิรพยาบาลไว้ด้วยจำนวน 5,452,273.12 บาท ในปี 2556 ได้แยกรายการดอกเบี้ยรับจาก สอ. วชิรพยาบาลคนละรายการ

รายละเอียดแนบ 2

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
รายละเอียดรายได้อื่น
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556

รายการ	2556 (บาท)	%	2555 (บาท)	%
ค่าธรรมเนียมแรกเข้า	2,300.00	0.00	1,500.00	0.00
ค่าบัตรสมาชิก	20.00	0.00	20.00	0.00
รายได้การลงทุนถือหุ้นชุมนุมสหกรณ์ฯ	-	-	526,853.99	0.17
ค่าบริการประกันรถยนต์	475,252.97	0.17	527,031.30	0.17
รายได้เบ็ดเตล็ด	30,739.19	0.01	47,019.30	0.02
ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากออมทรัพย์ธนาคาร	3,559,578.30	1.30	-	
รวม	4,067,890.46	1.49	1,102,424.59	0.36

หมายเหตุ: 1. ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากออมทรัพย์ธนาคาร ในปี 2555 ถือเป็นดอกเบี้ยรับจากการลงทุนสำหรับในปี 2556 ถือเป็นรายได้อื่น

2. รายได้จากการลงทุนถือหุ้นชุมนุมสหกรณ์ฯ ในปี 2555 ถือเป็นรายได้อื่น สำหรับในปี 2556 ถือเป็นดอกเบี้ยรับจากการลงทุน

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
รายละเอียดเงินลงทุนระยะสั้น (ที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด)
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556

รายการ	จำนวนฉบับ	2556 (บาท)	อัตราดอกเบี้ย %	จำนวนฉบับ	2555 (บาท)	อัตราดอกเบี้ย %
ตั๋วสัญญาใช้เงิน						
บริษัทเงินทุนธนชาติ จำกัด (มหาชน)	13	700,000,000.00	2.00	4	200,000,000.00	1.75
บริษัทเงินทุนเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน)	4	250,000,000.00	1.75, 2.25	3	120,000,000.00	1.25, 1.75
บริษัทเงินทุนกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)	9	370,000,000.00	1.75, 2.00, 2.25	3	115,000,000.00	1.75
บริษัทเงินทุนทิสโก้ จำกัด (มหาชน)	2	130,000,000.00	1.75	9	290,000,000.00	3.25, 3.50
บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	7	350,000,000.00	1.875, 2.375	8	490,000,000.00	1.625, 3.25, 3.50
บริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด	-	-	-	2	200,000,000.00	5.75
ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด	8	400,000,000.00	1.50, 1.75, 2.375	14	970,000,000.00	2.00,2.25,2.50,3.00
สหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสารแห่งประเทศไทย จำกัด	3	150,000,000.00	2.75	-	-	-
พันธบัตร						
ออมทรัพย์ในปีงบปีประมาณ พ.ศ. 2543 ครั้งที่ 3	1	9,639,000.00	6.40	-	-	-
ออมทรัพย์ชนิดดอกเบี้ยทบต้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2543	-	-	-	1	100,000,000.00	6.75

ตาราง (ต่อ)

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด รายละเอียดเงินลงทุนระยะสั้น (ที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด) ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556						
รายการ	จำนวน ฉบับ	2556 (บาท)	อัตราดอกเบี้ย %	จำนวน ฉบับ	2555 (บาท)	อัตราดอกเบี้ย %
หุ้นกู้						
บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	-	-	-	2	200,000,000.00	6.50
บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย รุ่น 7/2553	1	-	-	1	80,0000,000.00	5.50
บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย รุ่น 4/2554		10,000,000.00	4.,3441	-	-	-
รวมเงินลงทุนระยะสั้น		2,369,639,000.00			2,765,000,000.00	

รายละเอียดแนบ 4

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
รายละเอียดลูกหนี้เงินให้สหกรณ์อื่นกู้
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556

รายชื่อสหกรณ์	วันทำสัญญา	วันครบกำหนด	2556 (บาท)	2555 (บาท)
สหกรณ์ออมทรัพย์ครูบุรีรัมย์ จำกัด	13 พ.ย. 54	28 ก.พ. 59	18,950,000.00	35,150,000.00
สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุรินทร์ จำกัด	18 ก.พ. 55	4 ก.ค. 59	51,400,000.00	83,800,000.00
สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธร จังหวัดอุบลราชธานี จำกัด	5 เม.ย. 56	31 มี.ค. 62	182,500,000.00	130,800,000.00
สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด	27 พ.ย. 55	28 มี.ค. 60	146,000,000.00	150,000,000.00
สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุข จังหวัดอำนาจเจริญ จำกัด	6 ม.ค. 56	29 ธ.ค. 58	16,060,000.00	-
สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุพรรณบุรี จำกัด	4 มิ.ย. 56	31 พ.ค. 59	24,280,000.00	-
			439,190,000.00	399,750,000.00
หัก เงินให้กู้ที่ครบกำหนดเกินกว่า 1 ปี			258,710,000.00	246,750,000.00
เงินให้กู้ที่ครบกำหนดภายใน 1 ปี			180,480,000.00	153,000,000.00

รายละเอียดแนบ 5

สหกรณ์ออมทรัพย์สุโขทัยธานี จำกัด
รายละเอียดเงินลงทุนระยะยาว (ที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด)
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556

รายการ	จำนวนฉบับ	2556 (บาท)	อัตราดอกเบี้ย %	จำนวนฉบับ	2555 (บาท)	อัตราดอกเบี้ย %
ตั๋วสัญญาใช้เงิน						
บริษัทเงินทุนธนชาติ จำกัด (มหาชน)	-	-	-	11	600,000,000.00	2.00
บริษัทเงินทุนเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน)	5	350,000,000.00	3.40, 4.25	1	50,000,000.00	2.25
บริษัทเงินทุนกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)	-	-	-	2	100,000,000.00	2.25
บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	-	-	-	7	350,000,000.00	1.875, 2.375
พันธบัตร						
ออมทรัพย์ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ครั้งที่ 3	-	-	-	1	9,639,000.00	6.40
ออมทรัพย์ช่วยชาติ ปี พ.ศ. 2554	11	640,000,000.00	4.15, 5.25, 6.10	11	640,000,000.00	4.15, 5.25, 6.10
ออมทรัพย์ ปีงบประมาณ 2556	5	75,000,000.00	5.10, 5.90	-	-	-
การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ปี พ.ศ. 2556 ครั้งที่ 3	1	100,000,000.00	4.70	-	-	-
หุ้นกู้						
บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย รุ่น 4/2554	-	-	-	1	10,000,000.00	4.1935
บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)	1	90,000,000.00	4.25	-	-	-
บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)	2	400,000,000.00	5.20, 5.80	-	-	-
บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน)	1	100,000,000.00	5.50	-	-	-
หุ้นบริษัทสหประกันชีวิต จำกัด	1	200,000.00	-	1	200,000.00	-
หุ้นชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด	17	10,943,500.00	-	17	10,943,500.00	-
รวมเงินลงทุนระยะยาว		1,766,143,500.00			1,770,782,500.00	

หน่วยที่ 9

หลักการพื้นฐานในการบริหารการเงิน

รองศาสตราจารย์ ดร.อนุชา ภูริพันธุ์ภิญโญ

ชื่อ	รองศาสตราจารย์ ดร.อนุชา ภูริพันธุ์ภิญโญ
วุฒิ	M.Sc (Economics), JON M. HUNTSMAN School of Business, The U.S.A.
	Ph. D. (Economics) Oklahoma State University, Stillwater, Oklahoma, The U.S.A.
	การศึกษาหลังปริญญาเอก The Herbrew University of Jerusalem, เมือง Rehovot, ประเทศอิสราเอล
ตำแหน่ง	รองศาสตราจารย์ประจำสาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
หน่วยที่เขียน	หน่วยที่ 9

หน่วยที่ 9

หลักการพื้นฐานในการบริหารการเงิน

เค้าโครงเนื้อหา

ตอนที่ 9.1 ผลตอบแทนและความเสี่ยงจากการลงทุน

9.1.1 ผลตอบแทนจากการลงทุน

9.1.2 ความเสี่ยงจากการลงทุน

ตอนที่ 9.2 มูลค่าในอนาคตและมูลค่าในปัจจุบันของเงิน

9.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมูลค่าในอนาคตและมูลค่าในปัจจุบันของเงิน

9.2.2 มูลค่าในอนาคตของเงิน

9.2.3 มูลค่าในปัจจุบันของเงิน

ตอนที่ 9.3 ตลาดทุนเงินและสถาบันการเงิน

9.3.1 ตลาดเงิน

9.3.2 ตลาดทุน

9.3.2 สถาบันการเงิน

แนวคิด

1. ผลตอบแทน หมายถึง กระแสเงินสดที่ผู้ลงทุนได้รับทั้งหมดตลอดเวลาที่ลงทุน ผลตอบแทนจากการลงทุนแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ รายได้ปัจจุบัน และกำไรส่วนทุน ความเสี่ยงในการลงทุน หมายถึง การที่ผลตอบแทนที่ได้รับจริงน้อยไปกว่าผลตอบแทนที่ผู้ลงทุนคาดหวังไว้ นั่นคือ ผลตอบแทนจริงอาจจะผันแปรแตกต่างไปจากที่คาดหวังไว้
2. มูลค่าของเงินในอนาคตเป็นผลประโยชน์หรือผลตอบแทนที่เกิดขึ้นในอนาคตเมื่อเวลาผ่านไป เช่น ผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุนต่าง ๆ หรือการออมของผู้ฝากเงินกับธนาคาร มูลค่าของเงินในปัจจุบันเป็นการมองกลับมุมจากมูลค่าที่เกิดขึ้นในอนาคต คิดย้อนกลับมาเป็นมูลค่าในปัจจุบัน ซึ่งมีประโยชน์ในการวางแผนการลงทุน ทั้งมูลค่าของเงินในอนาคตและมูลค่าของเงินในปัจจุบันสามารถคำนวณได้ 4 วิธีการด้วยกันคือ คำนวนจากสมการคณิตศาสตร์ คำนวณจากตารางสำเร็จรูป คำนวนจากโปรแกรม Excel และคำนวณโดยใช้เครื่องคำนวณทางการเงิน

3. ตลาดการเงิน ประกอบไปด้วย ตลาดเงิน ตลาดทุนประเภท ตลาดตราสารหนี้ ตลาดทุนประเภทตลาดตราสารทุน และตลาดอนุพันธ์ สถาบันการเงิน หมายถึง สถาบันที่ทำธุรกิจในรูปของการกู้ยืม และการให้กู้ยืมหรือเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ให้กู้และผู้ขอกู้โดยอาศัยเครื่องมือหรือตราสารทางการเงินและรับภาระการเสี่ยงจากการให้กู้ยืม สถาบันการเงินในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ตามลักษณะของสถาบันการเงินที่ได้รับอนุญาต ได้แก่ สถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินที่มิใช่ธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินเฉพาะกิจ

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาหน่วยที่ 9 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายผลตอบแทนและความเสี่ยงจากการลงทุนได้
2. อธิบายความหมายของมูลค่าของเงินในอนาคตและมูลค่าของเงินในปัจจุบันได้
3. สามารถคำนวณมูลค่าของเงินในอนาคตและมูลค่าของเงินในปัจจุบันได้
4. อธิบายถึงตลาดการเงินและสถาบันการเงินได้

ตอนที่ 9.1

ผลตอบแทนและความเสี่ยงจากการลงทุน

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 9.1 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 9.1.1 ผลตอบแทนจากการลงทุน
เรื่องที่ 9.1.2 ความเสี่ยงจากการลงทุน

แนวคิด

1. ผลตอบแทน หมายถึง กระแสเงินสดที่ผู้ลงทุนได้รับทั้งหมดตลอดเวลาที่ลงทุน ผลตอบแทนจากการลงทุนแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ รายได้ปัจจุบัน และกำไรส่วนทุน
2. ความเสี่ยงในการลงทุน หมายถึง การที่ผลตอบแทนที่ได้รับจริงน้อยไปกว่าผลตอบแทนที่ผู้ลงทุนคาดหวังไว้ นั่นคือ ผลตอบแทนจริงอาจจะผันแปรแตกต่างไปจากที่คาดหวังไว้

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 9.1 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายผลตอบแทนในการลงทุนได้
2. อธิบายความเสี่ยงในการลงทุนได้

เรื่องที่ 9.1.1 ผลตอบแทนจากการลงทุน

การลงทุนในธุรกิจใด ๆ ก็ตามผู้ลงทุนมีความปรารถนาที่จะลงทุนน้อยแต่ต้องการผลตอบแทนสูง ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวจะพยายามมากในสภาพของการทำธุรกิจ เรามักจะได้ยินเรื่องของความเสี่ยงเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังคำพูดของนักธุรกิจทั่ว ๆ ไปว่า "High Risk High Return" หมายความว่าถ้าท่านต้องการผลตอบแทนสูง ท่านก็จะพบกับความเสี่ยงสูงเช่นกัน หรือ "Low Risk Low Return" หมายถึง ถ้าต้องการความเสี่ยงต่ำก็จะได้ผลตอบแทนต่ำ ในกรณีของ "Low Risk High Return" จะพบมากในกรณีของ "High Risk Low Return" หมายถึง ลงทุนแล้วความเสี่ยงจะสูง ผลตอบแทนต่ำ นักธุรกิจจะพยายามเลี่ยงกับกรณีดังกล่าว เพราะจะไม่คุ้มกับเงินลงทุนในกรณีที่นำเงินมาลงทุนไปฝากสถาบันการเงินหรือพันธบัตรรัฐบาล ซึ่งปลอดภัยกว่า และให้ผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ยอัตราพอสมควร

1. ความหมายของผลตอบแทน

สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์ (2537: 35) ให้ความหมายของ ผลตอบแทนว่า หมายถึง กระแสเงินสดที่ผู้ลงทุนได้รับทั้งหมดตลอดเวลาที่ลงทุน ผลตอบแทนการลงทุนใด ๆ ก็ตามอาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) รายได้ปัจจุบัน (Current in come) เป็นผลตอบแทนที่ผู้ลงทุนได้รับระหว่างงวดเวลาจากสินทรัพย์ที่ผู้ลงทุนลงทุนไว้ เช่น ดอกเบี้ยรับจากหุ้นกู้ เงินปันผลจากหุ้นบุริมสิทธิและหุ้นสามัญ ค่าเช่าบ้าน เป็นต้น

2) กำไรส่วนทุน (Capital gain) เป็นผลตอบแทนที่ผู้ลงทุนได้รับจากการที่สินทรัพย์ที่ผู้ลงทุนถืออยู่มีราคาสูงกว่าราคาหุ้นที่ซื้อมา ตัวอย่าง เช่น บ้านที่ซื้อไว้มีราคาสูงขึ้น หุ้นสามัญที่ซื้อไว้ราคาสูงขึ้น เป็นต้น

การพูดถึงผลตอบแทน จะพูดกันในลักษณะการเปรียบเทียบกับอัตราร้อยละ หรืออัตราผลตอบแทนต่อปี (Rate of return or yield) ซึ่งอยู่ที่ว่าเราจะพูดถึงผลตอบแทนของอะไรเพื่อจะได้เกิดความเข้าใจถูกต้องตรงกัน เมื่อกล่าวถึงอัตราใดอัตราหนึ่งของหลักทรัพย์แต่ละชนิด

2. ประเภทของผลตอบแทน

ธนิดา จิตร์น้อมรัตน์ (2536: 26) ได้ให้แนวทางเรื่องของอัตราผลตอบแทน อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (Return on total asset-ROA) เป็นอัตราร้อยละระหว่างกำไรสุทธิหลังหักภาษีกับสินทรัพย์ทั้งหมด

$$\text{อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์} = \frac{\text{กำไรสุทธิ (EAT)}}{\text{สินทรัพย์ทั้งหมด}} \times 100 \text{ หน่วยเป็น \%}$$

EAT = Earning After Tax

อัตราส่วนนี้สามารถเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อัตราผลตอบแทนต่อการลงทุน (Return on Investment -ROI)

$$\text{ROI} = (\text{กำไรต่อยอดขาย}) \times (\text{อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ทั้งหมด})$$

$$= \frac{\text{กำไรสุทธิ (EAT)}}{\text{ยอดขายสุทธิ}} \times \frac{\text{กำไรสุทธิ (EAT)}}{\text{สินทรัพย์ทั้งหมด}}$$

$$= \frac{\text{กำไรสุทธิ (EAT)}}{\text{สินทรัพย์ทั้งหมด}} \times 100 \text{ หน่วยเป็น \%}$$

ROI บอกให้ทราบว่าใน 1 รอบระยะเวลาบัญชีผ่านมากิจการมีกำไรสุทธิหลังหักภาษี (EAT) เป็นกี่เปอร์เซ็นต์ของสินทรัพย์ทั้งหมด เช่น คำนวณผลลัพธ์ได้ 20% หมายความว่า ใน 1 รอบบัญชีที่ผ่านมากิจการมีกำไรสุทธิหลังหักภาษี (EAT) เป็น 20% ของสินทรัพย์ทั้งหมดแสดงถึงประสิทธิภาพในการทำกำไรต่อสินทรัพย์ทั้งหมดระดับหนึ่ง

นอกจากนี้อัตราผลตอบแทนสามารถหาได้จากอัตราผลตอบแทนหุ้นกู้ อัตราผลตอบแทนหุ้นทุน อัตราผลตอบแทนการถือและอัตราผลตอบแทนการถือสุทธิ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

อัตราผลตอบแทนหุ้นกู้ (Bond yield) อัตราผลตอบแทนหุ้นกู้ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปมีอยู่หลายวิธี ได้แก่

1) อัตราดอกเบี้ยระบุไว้ (Nominal yield หรือ Coupon rate) เป็นอัตราผลตอบแทนที่ได้ระบุไว้ในใบหุ้นกู้ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยนี้จะเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งของหุ้นกู้

2) อัตราผลตอบแทนปัจจุบัน (Current yield) เป็นอัตราผลตอบแทนที่เปรียบเทียบระหว่างดอกเบี้ยจ่ายของหุ้นกู้กับราคาซื้อขายหุ้น

3) อัตราผลตอบแทนการไถ่ถอน (Yield to maturity) เป็นอัตราผลตอบแทนการลงทุนในหุ้นกู้ตั้งแต่วันที่ซื้อจนกระทั่งครบกำหนดไถ่ถอนหุ้นกู้ หรือเป็นอัตราส่วนลด (Discount Rate) ที่จะทอนค่ากระแสเงินสดที่ได้รับจากหุ้นกู้กลับมาเป็นค่าปัจจุบันให้เท่ากับราคาที่ซื้อหุ้นกู้นั้น

อัตราผลตอบแทนหุ้นทุน (Stock yields) เป็นอัตราผลตอบแทนหุ้นทุนที่กล่าวถึงทั่วไปมีอยู่หลายอัตรา ได้แก่

1) อัตราเงินปันผลระบุไว้ (Nominee rate) เป็นอัตราผลตอบแทนที่เปรียบเทียบเงินปันผลกับราคาตราไว้ในหุ้นทุน โดยมากมักจะเป็นอัตราที่ระบุไว้ในหุ้นบุริมสิทธิ คล้ายอัตราดอกเบี้ยที่ระบุไว้ในใบหุ้นกู้ ส่วนหุ้นสามัญจะไม่มีการระบุอัตราเงินปันผลนี้ในใบหุ้น

2) อัตราเงินปันผล (Dividend yield) เป็นอัตราผลตอบแทนที่เปรียบเทียบเงินปันผลกับราคาซื้อขายหุ้นทุนเท่านั้น

3) อัตรากำไรต่อราคา (Earning price yield หรือ Earning yield) เป็นอัตราผลตอบแทนของหุ้นสามัญที่เปรียบเทียบกำไรสุทธิต่อหุ้น

อัตราผลตอบแทนการถือและอัตราผลตอบแทนการถือสุทธิ (Holding period return หรือ Holding period yield) เป็นอัตราผลตอบแทนที่เปรียบเทียบรายได้ที่ได้รับทั้งหมดสำหรับระยะเวลาการถือช่วงเวลาหนึ่ง (โดยทั่วไปใช้หนึ่งปี) กับเงินลงทุนที่จ่ายไป สำหรับการวัดอัตราผลตอบแทนวิธีนี้เป็นวิธีที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การลงทุนทุกชนิด

ประเด็นการวิเคราะห์

ความรู้เรื่องผลตอบแทนที่นักศึกษาได้ศึกษามานั้น เรื่องใดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ โปรดอธิบาย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 9.1.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 9.1.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 9 ตอนที่ 9.1 เรื่องที่ 9.1.1

เรื่องที่ 9.1.2 ความเสี่ยงจากการลงทุน

1. ความหมายของความเสี่ยง

ความเสี่ยง คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการลงทุนโดยที่ลงทุนไปแล้วจะได้รับผลตอบแทนน้อยกว่าที่คาดหวังไว้ โดยผลตอบแทนเกิดการผันแปรจากปัจจัยต่าง ๆ ขณะดำเนินธุรกิจ เช่น ปัจจัยของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ราคาเคลื่อนไหวของพลังงาน เป็นต้น ซึ่งเหตุการณ์จากปัจจัยดังกล่าว นักธุรกิจที่ลงทุนรับทราบอยู่แล้วว่าจะมีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น แต่ก็ต้องยอมกับความเสี่ยงดังกล่าวดีกว่าไม่ลงทุนเลย

ทวี วิริยฑูรย์ และสุภาว์ จุลนาพันธ์ (2537: 36-37) เช่นกันได้ให้ความหมายของความเสี่ยงไว้เช่นเดียวกันดังต่อไปนี้

ความเสี่ยงภัยในการลงทุน หมายถึง การที่ผลตอบแทนที่ได้รับจริงจะน้อยไปกว่าผลตอบแทนที่ผู้ลงทุนคาดหวังไว้ นั่นคือผลตอบแทนจริงอาจจะผันแปร แตกต่างไปจากที่คาดหวังไว้

สุขใจ น้ำผุด (2543: 161) ให้ความหมายความเสี่ยงว่า ความเสี่ยง คือ โอกาสที่จะเกิดความสูญเสียอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะนำความเสียหายมาสู่บุคคลนั้นได้ (Risk is the possibility of incurring a loss) โดยความสูญเสียดังกล่าวสามารถวัดได้เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ หรือวัดออกมาเป็นตัวเงิน ซึ่งความเสี่ยงมีหลายอย่าง เช่น ความตาย ความพิการ ความสูญเสียทรัพย์สิน และรายได้ ฯลฯ

2. ประเภทของความเสี่ยง

ความเสี่ยงในการลงทุนทางการเงินหรือการลงทุนในหลักทรัพย์อาจจำแนกประเภทตามสาเหตุหรือที่มาของความเสี่ยงได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1) ความเสี่ยงที่เป็นระบบ (Systematic risk)

2) ความเสี่ยงที่ไม่เป็นระบบ (Unsystematic risk)

ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) ความเสี่ยงที่เป็นระบบ เป็นความเสี่ยงภัยที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีผลกระทบต่อหลักทรัพย์ทุกชนิด เกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกของธุรกิจที่ออกหลักทรัพย์ซึ่งไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ภาวะเศรษฐกิจการเมือง และสังคม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อภาวะตลาดหลักทรัพย์ ทำให้ราคาหลักทรัพย์ทุกชนิดเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกัน เช่น เมื่อเกิดความระส่ำระสายทางการเมือง รัฐบาลขาดเสถียรภาพ มีผลทำให้ราคาหลักทรัพย์ทุกหลักทรัพย์ลดต่ำลง เป็นการเคลื่อนไหวทั้งระบบ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าหลักทรัพย์ทุกชนิดจะได้รับผลกระทบจากความเสี่ยงที่เป็นระบบแต่หลักทรัพย์ทุกชนิดก็มีความเสี่ยงที่เป็นระบบไม่เท่ากัน หลักทรัพย์บางชนิดก็มีความเสี่ยงที่เป็นระบบสูง บางชนิดก็มีความเสี่ยงที่เป็นระบบต่ำ แล้วแต่ลักษณะเฉพาะตัวของหลักทรัพย์นั้น

ความเสี่ยงที่เป็นระบบนี้อาจจำแนกตามสาเหตุคือ ความเสี่ยงตลาด (Market risk) ความเสี่ยงจากอำนาจซื้อ (Purchasing power risk) และความเสี่ยงจากอัตราดอกเบี้ย (Interest rate risk)

ความเสี่ยงตลาด เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการตื่นตระหนกในข่าวสำคัญต่าง ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะมีผลทำให้ทัศนคติของผู้ลงทุนในตลาดทั่ว ๆ ไปเปลี่ยนแปลง ทำให้การคาดหวังของผู้ลงทุนในตลาดเปลี่ยนแปลงไป

ความเสี่ยงจากอำนาจซื้อ เป็นความเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นเนื่องจากราคาระดับสินค้าโดยทั่วไปสูงขึ้น ทำให้เงินมีอำนาจซื้อในอนาคตต่ำลง หรือเรียกว่าเกิดภาวะเงินเฟ้อ (Inflation) ความเสี่ยงนี้ไม่ได้ทำให้ผลตอบแทนการลงทุนเปลี่ยนแปลงไป แต่มีผลทำให้ผลตอบแทนที่ได้รับนั้นมีอำนาจซื้อลดต่ำลง

ความเสี่ยงจากอัตราดอกเบี้ย เป็นความเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นเนื่องจากอัตราดอกเบี้ยของหลักทรัพย์รัฐบาลเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นมีผลทำให้ระดับอัตราดอกเบี้ยทั่วไปสูงขึ้น และทำให้อัตราผลตอบแทนที่ต้องการของผู้ลงทุนสูงขึ้น

2) ความเสี่ยงที่ไม่เป็นระบบ เป็นความเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยเฉพาะตัวของธุรกิจที่ออกหลักทรัพย์นั้น โดยเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในธุรกิจที่ออกหลักทรัพย์ แล้วจะมีผลกระทบต่อหลักทรัพย์ของธุรกิจนั้นเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อหลักทรัพย์อื่น

ความเสี่ยงที่ไม่เป็นระบบนี้อาจจำแนกตามสาเหตุหรือที่มาของความเสี่ยงออกเป็นความเสี่ยงธุรกิจ (Business risk) และความเสี่ยงทางการเงิน (Financial risk)

ความเสี่ยงธุรกิจ เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นเนื่องจากลักษณะการประกอบการของธุรกิจนั้น ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัว เช่น ประเภทของธุรกิจ ความสามารถของฝ่ายบริหาร ลักษณะการแข่งขัน ทัศนคติของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์ เป็นต้น การลงทุนในความเสี่ยงประเภทนี้เป็นเรื่องที่สามารถจะควบคุมได้

ความเสี่ยงทางการเงิน เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นเนื่องจากลักษณะการจัดหาเงินทุนของกิจการนั้น ๆ ว่ามีการจัดหาเงินทุนจากหนี้สินและส่วนของเจ้าของมากน้อยเพียงใด มีภาระผูกพันทางการเงินมากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจดูได้จากโครงการการจัดหาเงินทุนของกิจการนั้น ๆ ซึ่งความเสี่ยงประเภทนี้เป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังในการลงทุน

โดยสรุปผู้ลงทุนทุกคนไม่ชอบความเสี่ยงและพยายามหาทางหลีกเลี่ยงความเสี่ยง อย่างไรก็ตามการลงทุนใดมีความเสี่ยงภัยสูงก็ย่อมต้องให้ผลตอบแทนสูงด้วยจึงจะจูงใจให้ผู้ลงทุนยอมลงทุน ทั้งนี้เพื่อชดเชยกับความเสี่ยงที่สูงขึ้น ในทำนองตรงกันข้ามการลงทุนใดมีความเสี่ยงต่ำ ผลตอบแทนย่อมต่ำด้วย ดังนั้นถ้าพิจารณาผลตอบแทนและความเสี่ยงของหลักทรัพย์ต่าง ๆ โดยเฉพาะพันธบัตรรัฐบาล หุ้นกู้ และหุ้นสามัญ ลักษณะความสัมพันธ์จะปรากฏตามภาพที่

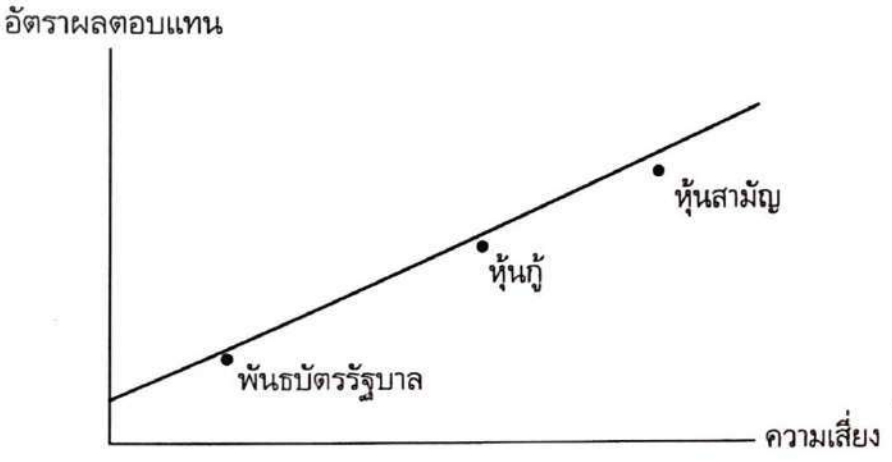

ภาพที่ 9.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผลตอบแทนและความเสี่ยง

จากภาพที่ 9.1 จะเห็นได้ว่าเมื่อลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลจะมีความเสี่ยงต่ำอัตราผลตอบแทนก็จะต่ำ การลงทุนในหุ้นกู้และหุ้นสามัญความเสี่ยงจะสูงขึ้น อัตราผลตอบแทนก็จะสูงขึ้น ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ปกติ แต่กรณีที่สภาวการณ์ไม่ปกติ เช่น เหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2540 เป็นสภาวการณ์ฟองสบู่แตก เศรษฐกิจตกต่ำทั่วเอเชีย โดยเฉพาะประเทศไทยที่นำเงินคงคลังไปพยุงค่าเงินบาทไทยที่อ่อนลงจนเงินคลังหมดลง พันธบัตรรัฐบาลก็จะมีความเสี่ยงได้สูงเช่นกัน เพราะรัฐบาลจะไม่มีเงินใช้คืนในเวลาที่กำหนดในพันธบัตร

ประเด็นการวิเคราะห์

นักศึกษาสามารถนำเอาองค์ความรู้เรื่องความเสี่ยงจากที่ได้ศึกษามาแล้ว นำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์อย่างไร โปรดอธิบาย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 9.1.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 9.1.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 9 ตอนที่ 9.1 เรื่องที่ 9.1.2

ตอนที่ 9.2

มูลค่าในอนาคตและมูลค่าในปัจจุบันของเงิน

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 9.2 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 9.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมูลค่าในอนาคตและมูลค่าในปัจจุบันของเงิน
เรื่องที่ 9.2.2 มูลค่าในอนาคตของเงิน
เรื่องที่ 9.2.3 มูลค่าในปัจจุบันของเงิน

แนวคิด

1. มูลค่าในอนาคตของเงิน เป็นผลประโยชน์หรือผลตอบแทนที่เกิดขึ้นในอนาคตจากการลงทุน หรือจากการออมในปัจจุบัน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์และผลตอบแทนในอนาคต เช่น 1 ปี 2 ปี 3 ปี หรือ 5 ปี มูลค่าในปัจจุบันเป็นส่วนกลับของมูลค่าในอนาคต เมื่อใดก็ตามที่ผู้ลงทุนหรือผู้ออมทราบว่าผลประโยชน์หรือผลตอบแทนที่จะได้รับในอนาคตนั้นคุ้มค่าต่อการลงทุนหรือการออมหรือไม่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณามูลค่าที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตจากการออมหรือลงทุนนั้น กลับมาเป็นมูลค่าปัจจุบัน นอกจากนี้แล้วมูลค่าในปัจจุบันของเงินยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนการออมว่าจะออมหรือลงทุนอย่างไร เพื่อให้ได้มูลค่าในอนาคตที่คาดหวังไว้
2. การคำนวณมูลค่าในอนาคตของเงินสามารถกระทำได้หลายวิธีการ เช่น การคำนวณจากสมการคณิตศาสตร์ การคำนวณจากตารางสำเร็จรูป การคำนวณโดยใช้โปรแกรม Excel และการคำนวณโดยใช้เครื่องคำนวณทางการเงิน ซึ่งวิธีการทั้ง 5 วิธีนั้นจะให้ค่าจากการคำนวณที่เท่ากัน ทั้งนี้มูลค่าของเงินในอนาคตนั้นจะมีค่ามากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปริมาณเงินต้น อัตราดอกเบี้ย และระยะเวลาในการก่อให้เกิดมูลค่า
3. มูลค่าในปัจจุบันของเงินเป็นส่วนกลับของมูลค่าในอนาคตของเงิน โดยนำผลประโยชน์หรือผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตนำมาคำนวณมูลค่าในปัจจุบัน ซึ่งการคำนวณหามูลค่าในปัจจุบันของเงินสามารถคำนวณได้หลายวิธีด้วยกันคือ การคำนวณโดยสมการคณิตศาสตร์ การคำนวณโดยตารางสำเร็จรูป การคำนวณโดยโปรแกรม Excel และการคำนวณโดยเครื่องคำนวณทางการเงิน ทั้งนี้มูลค่าในปัจจุบันของเงินจะมีมูลค่ามากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับมูลค่าของเงินในอนาคต อัตราดอกเบี้ยหรืออัตราคิดลด (Discount Rate) และระยะเวลาในการก่อให้เกิดผลประโยชน์หรือผลตอบแทน

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 9.2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายแนวคิดของมูลค่าในอนาคตและมูลค่าในปัจจุบันของเงินได้
2. สามารถอธิบายและคำนวณมูลค่าในอนาคตของเงินได้
3. สามารถอธิบายและคำนวณมูลค่าในปัจจุบันของเงินได้

เรื่องที่ 9.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมูลค่าในอนาคตและมูลค่าในปัจจุบันของเงิน

1. แนวคิดเกี่ยวกับมูลค่าของเงินในอนาคต

ถ้าอาจารย์ตั้งคำถามแบบง่าย ๆ ถามนักศึกษาปริญญาโทของอาจารย์ว่า อาจารย์จะให้เงินคุณจำนวน 100 บาท โดยให้เดี๋ยวนี้หรือปัจจุบันนี้กับให้ 100 บาท ในอีก 2 ปีข้างหน้า นักศึกษาจะเลือกแบบไหน หลายคนอาจเลือกแบบที่ 1 คือ ขอรับเงิน 100 บาทในปัจจุบัน หลายคนอาจบอกว่าขอรับ 100 บาทนี้อีก 2 ปีข้างหน้าน่าจะดีกว่า

จากคำถามดังกล่าวเป็นการทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเสมอในชีวิตจริงของเรา จะเห็นได้ว่าเงินจำนวนเท่ากันเมื่อเวลาผ่านไปจะทำให้มูลค่าของเงินแตกต่างกันออกไป เราจึงมีคำอยู่ 2 คำที่เราต้องทำความเข้าใจในเรื่องนี้ คือ 1) คำว่ามูลค่าของเงินในอนาคต และ 2) คำว่ามูลค่าของเงินในปัจจุบันซึ่งอาจารย์จะขออธิบายคำแรกก่อน คือ คำว่า มูลค่าในอนาคตหรือที่ภาษาฝรั่งเรียกว่า Future Value คือมูลค่าของเงินซึ่งเกิดขึ้นในอนาคต เมื่อเวลาผ่านไปนับตั้งแต่เวลาในปัจจุบันที่เรากำลังยืนอยู่อาจจะเป็น 1 ปี 2 ปี 3 ปี หรือ 10 ปี เป็นต้น เรารู้จักกันดีว่ามูลค่าในอนาคต เช่น เรานำเงินไปฝากในธนาคารเป็นเงินออมของเรา โดยธนาคารจะคิดดอกเบี้ยเงินฝากให้ในอัตราเป็นร้อยละต่อปี หรือเป็นเปอร์เซ็นต์ต่อปี โดยเรานำเงินไปฝากในวันนี้และนับไปอีก 1 ปี เมื่อเราไปถอนเงินจากธนาคารโดยครบกำหนด 1 ปีแล้ว เราจะได้ผลตอบแทนเท่ากับเงินต้นที่เราฝากไว้ บอกด้วยอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ซึ่งถือว่าเป็นมูลค่าของเงินในอนาคต

นอกจากเงินฝากแล้ว มูลค่าของเงินในอนาคตที่เรารู้จักกันมาแล้ว เช่น ผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน เนื่องจากเราลงทุนในปัจจุบันหรือลงทุนในวันนี้ เราจะได้รับผลประโยชน์หรือผลตอบแทนในวันข้างหน้า เช่น 1 ปี 2 ปี 3 ปี หรือ 5 ปี เป็นต้น ผลตอบแทนที่ได้นั้นจึงถือเป็นมูลค่าของเงินในอนาคต

นอกจากนี้แล้วมูลค่าของเงินในอนาคตที่เรารู้จักกันดีคือ การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการลงทุนหรือที่เรียกว่า Benefit-Cost Analysis นั้นคือเป็นการวิเคราะห์ถึงผลตอบแทนหรือมูลค่าในอนาคตของเงินที่เราลงทุนลงไป

ดังนั้น มูลค่าของเงินในอนาคตนั้นจะมีค่ามากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยดังนี้ คือ 1) จำนวนเงินต้นหรือเงินลงทุน 2) อัตราดอกเบี้ย 3) ระยะเวลาที่ให้ผลตอบแทน ซึ่งวิธีการคำนวณมูลค่าในอนาคตของเงินจะอธิบายในเรื่องที่ 9.2.2 ในเรื่องต่อไป

เพื่อสรุปเป็นแนวทางให้เข้าใจ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างมูลค่าของเงินในอนาคตโดยตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง 9.1 นายอนุชานำเงินไปฝากไว้กับธนาคารแห่งหนึ่งจำนวนเงิน 100 บาท ธนาคารดังกล่าวให้ดอกเบี้ยเงินฝาก 3% ต่อปี นายอนุชาฝากไว้ 2 ปี เมื่อครบกำหนด 2 ปี นายอนุชาถอนออกมาจากธนาคารจะได้รับเงินเท่าใด นั้นคือ มูลค่าของเงินในอนาคตจากการฝากวันนี้ และจะก่อให้เกิดมูลค่าอีก 2 ปี ในอนาคตนั้นคือมูลค่าของเงินในอนาคตนั่นเอง

เขียนเป็นรูปง่ายได้ดังนี้

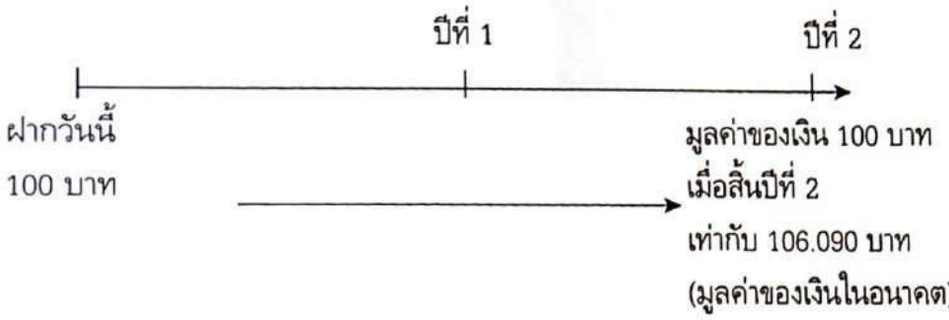

จากตัวอย่างนักศึกษาคงพอจะเข้าใจได้ว่า มูลค่าของเงินในอนาคตนั้นมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเรา เช่น การฝากเงิน การออมเงิน หรือแม้กระทั่งการลงทุนในโครงการธุรกิจต่าง ๆ หรือการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ รวมทั้งการลงทุนในตลาดเงิน ตลาดทุน ล้วนแล้วแต่นำความรู้เรื่องมูลค่าของเงินในอนาคตไปใช้ในการตัดสินใจทั้งสิ้น

2. มูลค่าของเงินในปัจจุบัน

มูลค่าของเงินในปัจจุบัน (Present Value) จะเป็นส่วนกลับกับมูลค่าของเงินในอนาคต (Future Value) สำหรับมูลค่าของเงินในปัจจุบันนั้นจะเป็นการคิดคำนวณมูลค่าของเงินในอนาคตตีกลับมาเป็นมูลค่าในปัจจุบัน เพื่อให้ทราบว่า ค่าในอนาคตเมื่อคิดเป็นค่าปัจจุบันจะเป็นเท่าใด โดยการใช้อัตราคิดลด (Discount Rate) หรืออัตราดอกเบี้ยเป็นอัตราคิดลด (Interest Rate) โดยหลักการทั่วไปแล้ว มูลค่าในอนาคตเมื่อคิดกับมาเป็นมูลค่าปัจจุบันจะให้ค่าที่**ลดลง หรือน้อยลง**

ตัวอย่างของมูลค่าปัจจุบันที่นำไปใช้ในการตัดสินใจทางการเงินและการลงทุน เช่น ถ้าผู้ลงทุนต้องการที่จะใช้เงินก้อนหนึ่งในปี 5 ปีข้างหน้า เขาจะวางแผนในการเก็บเงินหรือออมเงินในปัจจุบันเป็นจำนวนเท่าใด ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่ทุกคนอาจเคยประสบมากับตัวเอง เช่น นาย ก. ต้องการใช้เงินในอนาคตจำนวน 106.09 บาท ซึ่งเงินจำนวน 106.09 บาทนี้เขามีความต้องการที่จะต้องใช้ในอีก 2 ปีข้างหน้า เขาจะต้องวางแผนการออมของเขาในปัจจุบันเป็นจำนวนเงินเท่าใดเพื่อให้ได้มีเงิน 106.09 บาท ในอีก 2 ปีข้างหน้า ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเท่ากับร้อยละ 3 ต่อปี เขาจำเป็นจะต้องคำนวณถึงมูลค่าของเงิน 106.09 บาทใน 2 ปีข้างหน้า กลับมาเป็นมูลค่าของเงินในปัจจุบัน เพื่อให้เขาสามารถวางแผนการออมเงินได้ นั้นคือเขาจะต้องออมเงิน 100 บาทวันนี้เพื่อให้ได้จำนวนเงิน 106.09 บาทในอีก 2 ปีข้างหน้าเมื่ออัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี สามารถอธิบายเป็นรูปภาพได้ดังนี้

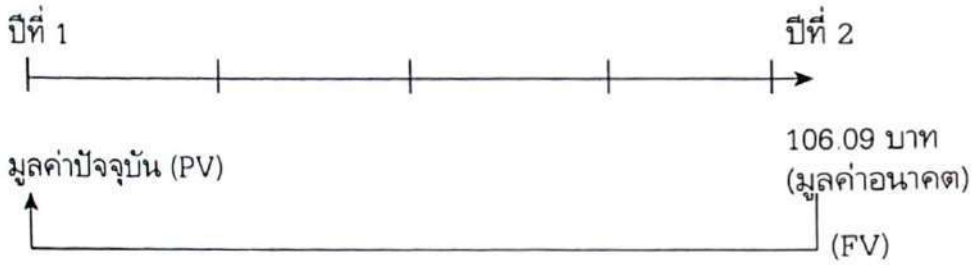

นอกจากนี้มูลค่าของเงินในปัจจุบัน (Present Value) ยังมีประโยชน์ในการนำองค์ความรู้นี้ไปใช้ในเรื่องการวิเคราะห์ความคุ้มค่า หรือความเป็นไปได้ในการลงทุน (Feasibility Study) โดยนำไปคำนวณหาค่าต่าง ๆ เช่น NPV (Net Present Value) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ หรือ B/C Ratio IRR (Internal Rate of Return) ซึ่งนักศึกษาจะได้ศึกษาและเรียนรู้ในหน่วยต่อไปที่อาจารย์ท่านอื่นเป็นผู้เขียน

สำหรับวิธีการคำนวณมูลค่าของเงินในปัจจุบันจะแสดงและอธิบายวิธีการคำนวณในเรื่องที่ 9.2.3 ในหน่วยนี้

ประเด็นการวิเคราะห์

1. ให้นักศึกษาอธิบายถึงความสัมพันธ์ของมูลค่าในอนาคตของเงินและมูลค่าในปัจจุบันของเงินว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร

2. มูลค่าในอนาคตของเงิน และมูลค่าในปัจจุบันของเงิน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร โปรดอธิบาย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 9.2.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 9.2.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 9 ตอนที่ 9.2 เรื่องที่ 9.2.1

เรื่องที่ 9.2.2 มูลค่าในอนาคตของเงิน

มูลค่าในอนาคต เป็นมูลค่าที่ผู้ลงทุนหรือผู้ออมจะได้รับในอนาคต ซึ่งจำนวนเงินดังกล่าวนั้นเป็นการคำนวณจากเงินต้นในปัจจุบัน โดยคำนวณหาจากอัตราผลตอบแทนหรืออัตราดอกเบี้ยที่ผู้ลงทุนหรือผู้ออมจะได้รับ เช่น ลงทุนหรือออมในวันนี้ 100 บาท ได้รับผลตอบแทน 2% ต่อปี เมื่อสิ้นปีผู้ลงทุนหรือผู้ออมจะได้รับจากการออมหรือลงทุนเท่าใด

การคำนวณมูลค่าในอนาคตของเงินสามารถคำนวณได้จากสูตร ดังนี้

$$FV_n = PV\ (1 + i)^n \qquad \text{.....} \quad 9.1$$

ทั้งนี้กำหนดให้

PV หรือ P_0 = เงินที่มีอยู่ปัจจุบันเป็นเงินที่มีอยู่สิ้นงวดที่ 0 = เงินต้น

FV_n = มูลค่าอนาคตของเงิน ณ สิ้นงวดที่ n

n = จำนวนงวดที่ลงทุนหรือจำนวนงวดที่ได้รับการคิดดอกเบี้ยแบบทบต้น

i = อัตราดอกเบี้ยต่องวด

การพิจารณาเรื่องมูลค่าอนาคตของเงินแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 แยกพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 เป็นเรื่องการคำนวณมูลค่าอนาคต ณ สิ้นงวดที่ n (FV_n) ของเงินจำนวนหนึ่งที่มีอยู่ปัจจุบัน (PV = P_0) โดยคิดดอกเบี้ยอัตรา i% ต่องวดแบบทบต้น

กรณีที่ 2 เป็นการคำนวณมูลค่าอนาคต ณ สิ้นงวดที่ n (FV_n) ของเงินหลายงวด แต่ละงวดมีจำนวนแตกต่างกัน อัตราดอกเบี้ย i% ต่องวดแบบทบต้น

กลุ่มที่ 2 คือ การคำนวณมูลค่าอนาคตของเงินหลายงวด แต่ละงวดมีจำนวนเท่ากัน ซึ่งจะเรียกว่า "เงินรายงวด" แบ่งการคำนวณเป็น 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 เงินรายงวดเกิดขึ้นตอนสิ้นงวดทุกงวด ๆ ละเท่า ๆ กัน (Ordinary Annuity)

กรณีที่ 2 เงินรายงวดเกิดขึ้นตอนต้นงวดทุก ๆ งวด ๆ ละเท่า ๆ กัน (Annuity Due)

การคำนวณมูลค่าอนาคตของเงินสามารถทำได้ 4 วิธี ต่อไปนี้

วิธีที่ 1 คำนวณจากสมการ

วิธีที่ 2 คำนวณโดยใช้ตารางมูลค่าอนาคตของเงินต้น 1 บาท ณ สิ้นงวดที่ n และอัตราดอกเบี้ย i% ต่องวด เรียกว่า ตาราง A-1 FVIF (Future Value Interest Factors for One Dollar)

วิธีที่ 3 คำนวณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

วิธีที่ 4 คำนวณโดยใช้เครื่องคำนวณทางการเงิน

วิธีที่ 1 การคำนวณมูลค่าอนาคตจากสมการ จากหลักการเรื่องดอกเบี้ยทบต้นได้นำมาแสดงความสัมพันธ์เป็นสมการ ดังนี้

$$FV_n = PV\,(1 + i)^n = P_0(1 + i)^n$$

.....(สมการ 9.1)

กำหนดให้

FV_n = มูลค่าอนาคต ณ สิ้นงวดที่ n

$PV = P_0$ = เงินที่มีอยู่ปัจจุบันหรือเงินต้นเพื่อการลงทุน

i = อัตราดอกเบี้ยของการลงทุนต่องวด

n = ระยะเวลาของการลงทุน

ตัวอย่าง 9.2 นายอนุชานำเงินจำนวน 100 บาท ไปฝากธนาคารแห่งหนึ่ง ซึ่งธนาคารนี้ให้ดอกเบี้ยในอัตรา 2% ต่อปี อยากทราบว่าเมื่อครบกำหนด 2 ปี โดยในสิ้นปีที่ 2 นายอนุชาจะได้รับเงินจากการออมนี้เท่าใด

วิธีการคำนวณสามารถกระทำได้โดยใช้สูตร ดังนี้

PV_n = $PV\,(1 + i)^n$

$P_0 = PV$ = 100 บาท n = 2 ปี

FV_2 = $100\,(1 + .02)2$

= $100\,(1.02)\,(1.02)$

FV_2 = 104.04 บาท

แสดงว่าเงินฝาก 100 บาทอัตราดอกเบี้ย 2% ต่อปีเมื่อสิ้นปีที่ 2 นายอนุชาจะได้รับเงินต้นพร้อมผลตอบแทนพร้อมอัตราดอกเบี้ยเท่ากับ 104.04 บาท โดยที่ 100 บาท เป็นเงินต้นและ 4.04 บาท เป็นผลตอบแทนหรืออัตราดอกเบี้ย

วิธีที่ 2 การคำนวณหามูลค่าในอนาคตจากตาราง Future Value Interest Factor หรือตาราง FVIF

โดยพิจารณาได้จากสูตร ดังนี้

$$FVIF_{i,\,n} = (1 + i)^n$$

เมื่อ i แทนอัตราดอกเบี้ยต่อปีเป็น %

และ n แทนจำนวนปี

โดยในตาราง FVIF นี้จะให้ค่า Factor หรือตัวคูณที่จะเข้าไปคูณกับเงินต้นที่เราทราบแล้ว โดยในตารางจะให้ทราบถึงอัตราดอกเบี้ย i% ในแต่ละระดับและ n คือจำนวนปี ซึ่งตาราง FVIF สามารถแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 9.1 Table A-1 Future Value Interest Factor for $1 (FVIF)*

$$FVIF_{i,\,n} = (1 + i)^n$$

Year (n)	(i%)					
	2%	3%	5%	8%	10%	12%
1	1.0200	1.0300	1.0500	1.0800	1.1000	1.1200
2	1.0404	1.0609	1.1025	1.1664	1.2100	1.2544
3	1.0612	1.0927	1.1576	1.2597	1.3310	1.4049
4	1.0824	1.1255	1.2155	1.3605	1.4641	1.5735
5	1.1041	1.1593	1.2763	1.4693	1.6105	1.7323
6	1.1262	1.1941	1.3401	1.5869	1.7716	1.9738
7	1.1487	1.2299	1.4071	1.7138	1.9487	2.2107
8	1.1717	1.2668	1.4775	1.8509	2.1436	2.4760
9	1.1951	1.3048	1.5513	1.9990	2.3537	2.7731
10	1.2190	1.3439	1.6289	2.1589	2.5937	3.1058
:	:					
:	:					

ตัวอย่างการคำนวณหามูลค่าในอนาคตโดยใช้ตาราง FVIF ดังนี้

นายอนุชานำเงิน 100 บาทไปฝากธนาคารโดยธนาคารให้อัตราดอกเบี้ย 2% ต่อปี เมื่อสิ้นปีที่ 2 นายอนุชาจะได้ผลตอบแทนเท่าใด

จาก $FV_n = PV\,(1 + i)^n$

$FV_2 = 100\,(1 + .02)^2$

$= 100\,(FVIF_{3\%,\,2}) =$ ตาราง $= 1.0404$

$= 100 * 1.0404 = 104.04$

ดังนั้นเมื่อสิ้นปีที่ 2 นายอนุชาจะได้รับเงินต้นพร้อมผลตอบแทนเท่ากับ 104.04 บาท โดย 100 บาท เป็นเงินต้น และ 4.04 บาท เป็นผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยที่ได้รับ

วิธีที่ 3 การหามูลค่าของเงินในอนาคต โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Excel โปรแกรม Excel สามารถนำมาใช้ในการหามูลค่าของเงินในอนาคต เนื่องจากเหตุผลที่ว่า Excel เป็นโปรแกรมที่ง่ายไม่ซับซ้อนและไม่ยุ่งยากซึ่งนักศึกษาสามารถใช้ได้อย่างง่าย ดังตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง 9.3 นายอนุชาต้องการฝากเงินกับธนาคารแห่งหนึ่งจำนวนเงิน 1,000 บาท โดยธนาคารให้อัตราดอกเบี้ย 3% ต่อปี นายอนุชาตั้งใจเอาไว้ว่าเขาจะฝากเงินจำนวนดังกล่าวไว้เป็นเวลา 5 ปี ซึ่งสามารถหามูลค่าของเงินในอนาคตโดยใช้โปรแกรม Excel ตามขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การใส่ข้อมูลลงในโปรแกรม Excel

A	B	C	D	E	F	G
1. อัตราดอกเบี้ย (i)	0.03					
2. ระยะเวลา (n)	0	1	2	3	4	5
3. กระแสเงินสด (PV)	-1,000					
4. มูลค่าอนาคต (PV_n)		1,030	1,060.90	1,092.70	1,125.50	1,159.30

ขั้นตอนที่ 2 การคำนวณมูลค่าอนาคต (PV_n)

การคำนวณหามูลค่าอนาคต (PV_n) ในบรรทัดที่ 4 สามารถหาได้จากสูตรในโปรแกรม Excel ได้ดังนี้

C4 = -B3 * (1 + B1) ^ C2

จากนั้น Copy สูตรจาก C4 ลากไปจนกระทั่งถึง G4 จะได้ตัวเลขตามตารางดังกล่าวจนกระทั่งช่อง G4 จะได้ค่าออกมาเท่ากับ 1,159.30 บาท เป็นมูลค่าในอนาคตของเงินต้น 1,000 บาท อัตราดอกเบี้ย 3% ต่อปี เป็นเวลา 5 ปี

นั่นแสดงว่าเมื่อครบกำหนด 5 ปี จากเงินต้น 1,000 บาท จะได้ผลตอบแทนจากอัตราดอกเบี้ย 3% เท่ากับ 159.30 บาท เมื่อรวมเงินต้นและดอกเบี้ยแล้วจะเท่ากับ 1,000 + 159.30 บาท = 1,159.30 บาท

วิธีที่ 4 การคำนวณมูลค่าในอนาคตของเงินโดยใช้เครื่องคำนวณทางการเงิน

โดยทั่วไปแล้ว เครื่องคำนวณทางการเงินจะมีด้วยกัน 5 ปุ่มด้วยกัน คือ

① [N] ปุ่ม N
② [I] ปุ่ม I
③ [PV] ปุ่ม PV
④ [PMT] ปุ่ม PMT
⑤ [FV] ปุ่ม FV

ความหมายของแต่ละปุ่มมีดังนี้

N = จำนวนระยะเวลาที่ลงทุน
I = อัตราดอกเบี้ยต่องวด
PV = มูลค่าปัจจุบันหรือเงินต้น
PMT = เงินสดรายงวดที่เท่ากัน
PV = มูลค่าอนาคต

การคำนวณโดยเครื่องคำนวณทางการเงิน นักศึกษาสามารถทำได้อย่างง่ายดาย ดังตัวอย่าง

นายอนุชาฝากเงินจำนวนเงิน 1,000 บาท กับธนาคารโดยได้รับดอกเบี้ย 3% ต่อปี เมื่อสิ้นปีที่ 5 เขาจะได้รับเงินจากการฝากจำนวนเท่าใด นักศึกษาเมื่อมีเครื่องคำนวณทางการเงินโดยใส่ข้อมูลดังนี้ N = 5 I = 3 PV = -1,000 สาเหตุที่ใส่ - เนื่องจากเงินจำนวน 1,000 บาท เป็นเงินสดจ่ายลงทุนที่จ่ายออกไปจากกระเป๋าผู้ลงทุนนั้นเอง และกดปุ่ม PMT = 0 หลังจากนั้นกดปุ่ม PV จะให้ค่าตัวเลขจากเครื่องคำนวณทางการเงินออกมาเท่ากับ 1,159.30 บาท จำนวนเงิน 1,159.30 นี้ เป็นจำนวนเงินจากเงินต้น 1,000 บาท บวกกับอัตราดอกเบี้ย 3% ต่อปี ได้ดอกเบี้ยเท่ากับ 159.30 บาท รวมเงินต้นและอัตราดอกเบี้ยเมื่อสิ้นปีที่ 5 จะเท่ากับ 1,159.30 บาท ซึ่งเท่ากับเงินต้น 1,000 บาท บวกอัตราดอกเบี้ย 159.30 บาท นั่นเอง

ในกรณีการคำนวณมูลค่าของเงินในอนาคต เมื่อมีเงินหลายงวด งวดละเท่า ๆ กัน ในลักษณะการคำนวณเช่นนี้สามารถแบ่งการคำนวณออกได้เป็น 2 กรณีดังนี้ คือ

กรณีที่ 1 ผู้ลงทุนนำเงินมาลงทุนเป็นงวด ๆ งวดละเท่ากันเมื่อต้นสิ้นงวด ดังนั้น กระแสเงินสดจะเกิดขึ้นตอนสิ้นงวด โดยสามารถคำนวณหามูลค่าในอนาคตได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง นายอนุชานำเงินไปฝากธนาคารทุกสิ้นปี ปีละ 100 บาท โดยเป็นจำนวนเท่า ๆ กัน ทุกปี เป็นเวลา 3 ปี โดยธนาคารให้ดอกเบี้ย 3% ต่อปีแบบทบต้น เมื่อสิ้นปีที่ 3 นายอนุชาจะได้รับเงิน รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงินเท่าใด สามารถคำนวณได้ตามสูตร ดังนี้

$$PVA_n = PMT \sum_{i=1}^{n} (1+i)^{n-t} \qquad \text{.....9.2}$$

เมื่อ PMT = เงินสดที่ลงทุนเป็นจำนวนเท่า ๆ กัน

i = อัตราดอกเบี้ยต่อปี

n = ระยะเวลาในการลงทุน

t = ระยะเวลาตั้งแต่ปีที่ 1 ถึง n

ซึ่งสามารถคำนวณได้ดังนี้

PMT = 100 บาท

n = 3 ปี

t = 1, 2, 3

i = 3%

แทนค่า

$$FVA_3 = 100 \sum_{i=1}^{3} (1+i)^{3-t}$$

$$= 100 [(1 + .03)^{3-1} + (1 + .03)^{3-2} + (1 + 03)^{3-3}]$$

$$= 100 [(1 + .03)^2 + (1 + .03)^1 + (1 + .03)^0]$$

$$= 100 [1.0609 + 1.0300 + 1]$$

$$= 100 [3.0909]$$

FVA_3 = 309.09 บาท

ดังนั้นเมื่อสิ้นปีที่ 3 นายอนุชาจะได้รับเงินเท่ากับ 309.09 บาท

ซึ่งตัวเลขในวงเล็บที่มีค่า**เท่ากับ 3.0909** นั้นจะมีค่าเท่ากับการเปิดตารางในตาราง Future Value of Annuity of One Dollar per Period for n Period

กรณีที่ 2 ผู้ลงทุนนำเงินมาลงทุนเป็นงวด ๆ เท่า ๆ กันเมื่อ**ต้นงวด** การคำนวณหามูลค่าในอนาคตของเงินสามารถแสดงได้ตามตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง นายอนุชานำเงินไปฝากธนาคารจำนวนเงิน 100 บาท เป็นจำนวนเท่า ๆ กันทุกปี คือ 100 บาท จำนวน 3 ปี โดยธนาคารให้อัตราดอกเบี้ย 3% ต่อปี เมื่อสิ้นปีที่ 3 แล้ว นายอนุชาจะได้รับเงินจำนวนเท่าใด

จากตัวอย่างดังกล่าวสามารถคำนวณได้จากสูตรดังนี้

$$PVA_n = PMT \sum_{i=1}^{n} (1+i)^{n-t} . (1 + i) \qquad \text{.....9.3}$$

แทนค่าได้ดังนี้ PMT = 100

i = .03

t = 1, 2, 3

$FVA_3 = 100 [(1 + .03)^{3-1} + (1 + .03)^{3-2} + (1 + 03)^{3-3}] . (1 + .03)$

$= 100 [(1 + .03)^2 + (1 + .03)^1 + (1 + .03)^0] . (1 + .03)$

$= 100 (3.0909) (1.03)$

$= 100 (3.1836)$

$FVA_3 = 318.36$ บาท

ดังนั้นเมื่อสิ้นปีที่ 3 นายอนุชาจะได้รับเงินจำนวน 318.36 บาท

กล่าวโดยสรุปการหามูลค่าในอนาคตของเงินสามารถกระทำได้ 4 วิธีหลัก ๆ คือ

1. การหาโดยสูตรในการคำนวณ
2. การหาโดยตาราง FVIF
3. การหาโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Excel
4. การหาโดยเครื่องคำนวณทางการเงิน

ประเด็นการวิเคราะห์

นายอนุชาได้นำเงินไปฝากธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง เป็นรายงวดทุกสิ้นปี งวดละ 10,000 บาท โดยธนาคารให้อัตราดอกเบี้ย 3% ต่อปีแบบทบต้น อยากทราบว่าเมื่อสิ้นปีที่ 3 นายอนุชาจะได้รับเงินรวมทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงินเท่าใด

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 9.2.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 9.2.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 9 ตอนที่ 9.2 เรื่องที่ 9.2.2

เรื่องที่ 9.2.3 มูลค่าในปัจจุบันของเงิน

เมื่อพูดถึงมูลค่าปัจจุบันของเงินนั้นขออธิบายแบบภาษาชาวบ้านแบบง่าย ๆ คือ เป็นการคำนวณค่าของเงินที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต กลับมาเป็นมูลค่าปัจจุบัน ณ จุดเวลาที่เรายืนอยู่ เนื่องจากมิติของเวลาในอนาคตนั้นมีผลต่อมูลค่าของเงิน ดังนั้น ถ้าเรายืน ณ จุดเวลาปัจจุบันแล้วมองออกไปในอนาคตว่ามูลค่าของเงินจะเกิดขึ้นแล้วตีย้อนกลับมาเป็นมูลค่าปัจจุบันว่าเป็นมูลค่าเท่าใด เราก็จะนำแนวคิดนี้มาใช้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจให้กระจ่างชัดมากขึ้นขอยกตัวอย่างเช่น

นายอนุชาต้องการที่มีเงินก้อนหนึ่งจำนวน 10,000 บาท ในเวลา 3 ปีข้างหน้า เขาอยากทราบว่าตัวเขาเองจะต้องเก็บเงินหรือออมเงินในธนาคาร ณ **วันนี้** เป็นจำนวนเงินเท่าใด เพื่อให้มีจำนวน 10,000 บาท ในเวลา 3 ปีข้างหน้า ทั้งนี้นายอนุชาจะได้รับดอกเบี้ยจากการฝากเงินในธนาคารดังกล่าว 3% ต่อปี

จากตัวอย่างสถานการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่านายอนุชาจะต้องวางแผนออมเงินในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดรายได้ 10,000 บาท ใน 3 ปีข้างหน้า

การหามูลค่าปัจจุบันสามารถคำนวณได้จากสูตรดังนี้

$$PV = FV_n\left[\frac{1}{(1+i)^n}\right] \qquad \text{.....9.4}$$

เมื่อ PV = มูลค่าปัจจุบัน

FV = มูลค่าในอนาคต

i = อัตราดอกเบี้ยหรืออัตราคิดลด

n = ระยะเวลา

จากตัวอย่างดังกล่าวสามารถวาดรูปได้ดังนี้

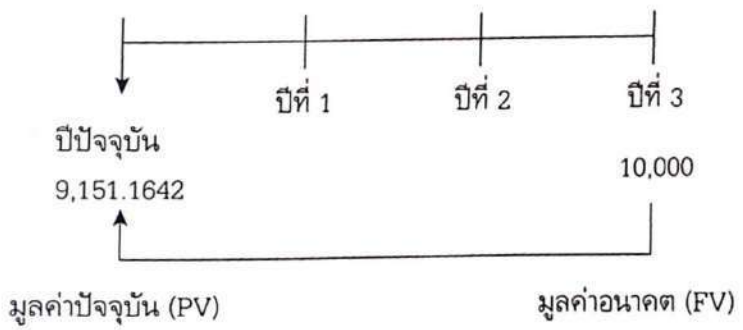

จากตัวอย่างสามารถแทนค่าได้ดังนี้

PVA = ต้องการทราบ

PMT = 1,000

i = 5%

n = 3

t = 1, 2, 3

แทนค่า

$$PVA = 1{,}000\left[\frac{1}{(1+.05)^1}+\frac{1}{(1+.05)^2}+\frac{1}{(1+.05)^3}\right]$$

$$PVA = 1{,}000\left[\frac{1}{(1+.05)}+\frac{1}{(1.1025)}+\frac{1}{(1.157625)}\right]$$

PVA = 1,000 [(0.95238) + (0.9070294) + (0.8638)]

PVA = 1,000[2.7232094]

PVA = 2,723.2094 บาท

ดังนั้นมูลค่าปัจจุบันของเงินในอนาคต 3 งวด เมื่อได้รับตอนสิ้นงวด งวดละ 1,000 บาท คิดเป็นมูลค่าปัจจุบันที่อัตราดอกเบี้ยหรืออัตราคิดลดที่ 5% ต่อปี จะมีค่าเท่ากับ 2,723.2094 บาท

ตัวอย่างที่ 9.7 นายอนุชาได้รับผลประโยชน์หรือผลตอบแทนจากการลงทุนของเขาโดยได้รับตอน **"ต้นงวด"** หรือ **"ตอนต้นปี"** ปีละ 1,000 บาท เป็นระยะเวลาติดต่อกัน 3 ปี ทั้งนี้เขาอยากทราบว่า ผลประโยชน์ที่เขาได้รับติดต่อกัน 3 ปีนั้น เมื่อคิดเป็นมูลค่าปัจจุบันแล้ว จะมีมูลค่าเท่ากับเท่าใด

สามารถวาดเส้นได้ดังนี้

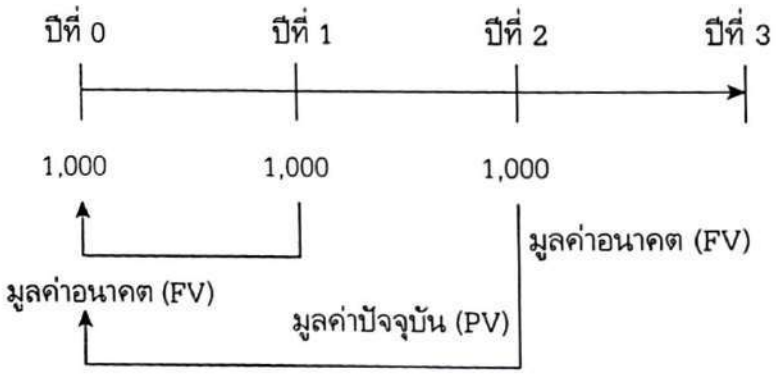

แทนค่าในสูตร

PVA = ต้องการทราบค่า

PMT = 1,000

i = 5%

t = 1, 2, 3

n = 4

กรณีที่ 2 กรณีการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของเงินที่ได้รับในอนาคตเป็นงวด ๆ งวดละเท่า ๆ กัน เมื่อตอน **"ต้นงวด"** โดยสามารถนำมาคำนวณหามูลค่าปัจจุบันได้ตามสูตรดังนี้

$$PVA = PMT \sum_{i=1}^{n} \left[\frac{1}{(1+i)} \right]^{t-1}$$

โดยที่

PVA = มูลค่าปัจจุบันของเงินที่เกิดขึ้นในอนาคตเป็นงวด ๆ เท่ากัน

PMT = เงินที่เกิดขึ้นเป็นงวด ๆ ในอนาคต

n = จำนวนงวด

i = อัตราดอกเบี้ยหรืออัตราคิดลด

t = ระยะเวลาเป็นงวด ๆ

n = 4

แทนค่า

$$PVA = 1{,}000 \sum_{i=1}^{n} \left[\frac{1}{(1+i)} \right]^{t-1}$$

$$PVA = 1{,}000 \left[\frac{1}{(1+.05)} \right]^{1-1} + 1{,}000 \left[\frac{1}{(1+.05)} \right]^{2-1} + 1{,}000 \left[\frac{1}{(1+.05)} \right]^{3-1}$$

$$PVA = 1{,}000 \left[\frac{1}{(1+.05)} \right]^{0} + 1{,}000 \left[\frac{1}{(1+.05)} \right]^{1} + 1{,}000 \left[\frac{1}{(1+.05)} \right]^{2}$$

PVA = 1,000(1) + 1,000(0.95238) + 1,000(0.907029)

PVA = 1,000 + 952.38 + 907.029

PVA = 2,859.409 บาท

ดังนั้นนายอนุชาสามารถคำนวณหามูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์จากการลงทุนที่เขาได้รับตอนต้นงวดทุก ๆ งวด เท่ากันติดต่อกัน 3 ปี โดยอัตราคิดลดหรืออัตราดอกเบี้ย 5% ต่อปี มีมูลค่าเท่ากับ 2,859.409 บาท

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการหามูลค่าปัจจุบันสามารถกระทำได้ 4 วิธีการคือ

1. การหามูลค่าปัจจุบันโดยสมการคณิตศาสตร์
2. การหามูลค่าปัจจุบันโดยโปรแกรม Excel
3. การหามูลค่าปัจจุบันโดยตารางสำเร็จรูป PVIF
4. การหามูลค่าปัจจุบันโดยเครื่องคำนวณทางการเงิน

ซึ่งวิธีการหามูลค่าปัจจุบันทั้ง 4 วิธีการจะให้ค่าที่เท่ากัน นักศึกษาสามารถเลือกใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งได้แล้วแต่ความถนัดของแต่ละบุคคล

ประเด็นการวิเคราะห์

นายอนุชานำเงินไปลงทุนในโครงการแห่งหนึ่งจำนวน 20,000 บาท โดยโครงการลงทุนนี้จะให้ผลตอบแทนในปีที่ 2 และปีที่ 4 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 15,000 บาท และ 20,000 บาท ตามลำดับ ให้คำนวณหารายได้ในปัจจุบันของเงินลงทุนที่นายอนุชาจะได้รับในปีที่ 2 และปีที่ 4 ว่าเป็นจำนวนเงินเท่าใด โดยใช้อัตราคิดลดหรืออัตราดอกเบี้ยที่ 3% ต่อปี

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 9.2.3 แล้วโปรดปฏิบัติกิจกรรม 9.2.3
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 9 ตอนที่ 9.2 เรื่องที่ 9.2.3

ตอนที่ 9.3

ตลาดเงินและสถาบันการเงิน

โปรดอ่านแผนการสอนประจำตอนที่ 10.1 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละเรื่อง

หัวเรื่อง

เรื่องที่ 9.3.1 ตลาดเงิน
เรื่องที่ 9.3.2 ตลาดทุน
เรื่องที่ 9.3.2 สถาบันการเงิน

แนวคิด

1. ตลาดเงิน หมายถึง ตลาดของการกู้ยืมหรือจัดหาเงินทุนระยะสั้นที่มีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี โดยทั่วไปจะเป็นการซื้อขายตราสารหนี้ที่มีอายุไม่เกิน 1 ปี ตราสารหนี้ที่ซื้อขายในตลาดเงินจึงเป็นเครื่องมือในการหาเงินในตลาด ตลาดเงินในฐานะที่เป็นศูนย์กลาง วิธีการหรือกลไกที่ช่วยให้มีการซื้อขายตราสารทางการเงิน
2. ตลาดทุนประกอบด้วย ตลาดประเภทต่าง ๆ ดังนี้ 1) ตลาดตราสารหนี้ ตราสารหนี้เป็นเครื่องมือทางการเงินที่จัดทำขึ้นและนำออกจำหน่ายในตลาดเพื่อใช้ระดมทุนให้กับผู้ขาดแคลนหรือต้องการเงินทุนในลักษณะของการกู้ยืม 2) ตลาดตราสารทุน เป็นตลาดเพื่อการซื้อขายตราสารทางการเงินที่พิจารณาได้ว่าเป็นส่วนของทุนของบริษัท ดังนั้นผู้ที่ถือครองตราสารทุนจึงมีลักษณะเป็นผู้ลงทุนในกิจการผู้ออกตราสารดังกล่าวหรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นเจ้าของในกิจการนั่นเองและ 3) ตลาดอนุพันธ์ เป็นตลาดของตราสารทางการเงินที่เรียกว่าอนุพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในข้อตกลงว่าจะซื้อหรือขายสินค้าในราคา ปริมาณ และเงื่อนไขอื่นที่ตกลงกันไว้ โดยจะทำการส่งมอบกันในอนาคต
3. สถาบันการเงินในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ตามลักษณะของสถาบันการเงินที่ได้รับอนุญาต ได้แก่ 1) สถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์ 2) สถาบันการเงินที่มิใช่ธนาคารพาณิชย์ และ 3) สถาบันการเงินเฉพาะกิจ

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 9.3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายและบทบาทของตลาดการเงินได้
2. อธิบายความหมายของตลาดทุนได้
3. อธิบายถึงประเภทและลักษณะของสถาบันการเงินในประเทศไทยได้

เรื่องที่ 9.3.1 ตลาดเงิน

1. ความหมายของตลาดเงิน

ตลาดเงิน (Money Market) หมายถึง ตลาดของการกู้ยืมหรือจัดหาเงินทุนระยะสั้นที่มีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี โดยทั่วไปจะเป็นการซื้อขายตราสารหนี้ที่มีอายุไม่เกิน 1 ปี ตราสารหนี้ที่ซื้อขายในตลาดเงินจึงเป็นเครื่องมือในการหาเงินในตลาด ตลาดเงินในฐานะที่เป็นศูนย์กลาง วิธีการ หรือกลไกที่ช่วยให้มีการซื้อขายตราสารทางการเงิน

2. บทบาทของตลาดเงิน

บทบาทของตลาดเงินในระบบเศรษฐกิจสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

2.1 ช่วยให้หน่วยธุรกิจ รัฐบาล และสถาบันต่าง ๆ มีสภาพคล่อง การจัดหาเงินทุนจากตลาดเงินช่วยให้หน่วยธุรกิจมีเงินทุนหมุนเวียนเพื่อเสริมสภาพคล่อง โดยในช่วงที่ต้องเพิ่มการผลิตเป็นจำนวนมาก ต้องใช้เงินทุนหมุนเวียนเพิ่มขึ้นเพื่อลงทุนในสินค้า ใช้ลงทุนในบัญชีลูกหนี้การค้า เป็นเงินทุนเพื่อชำระเจ้าหนี้ระยะสั้น และเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงาน รัฐบาลอาจต้องจัดหาเงินทุนระยะสั้นในช่วงที่ยังไม่สามารถเก็บภาษีอากรได้โดยการออกจำหน่ายตั๋วเงินคลัง สถาบันการเงินเองก็จำเป็นต้องจัดหาเงินทุนระยะสั้นไว้เพื่อเสริมสภาพคล่องเช่นเดียวกัน วิธีการที่ใช้ในการจัดหาเงินอาจเป็นการกู้ยืมระหว่างธนาคารด้วยกัน ออกจำหน่ายตราสาร หรืออาจทำการกู้ยืมจากธนาคารกลาง เป็นต้น

2.2 เป็นแหล่งจัดหาเงินทุนระยะยาว โดยเริ่มต้นจากการจัดหาเงินทุนระยะสั้นจากตลาดเงิน และเมื่อครบกำหนดแล้วก็จะทำสัญญากู้เงินใหม่ต่อไปอีกเรื่อย ๆ ซึ่งเปรียบเสมือนว่าเป็นการจัดหาเงินทุนระยะยาว ธุรกิจหลายแห่งที่ต้องการจัดหาเงินทุนระยะยาว อาจยังไม่พร้อมที่จะเข้าไปจัดหาเงินทุนในตลาดทุน ซึ่งมีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนทั้งในแง่ของกฎหมายและการดำเนินการ ประกอบกับต้องใช้ความมีชื่อเสียงเป็นเครื่องมือในการจัดหาเงินทุน นอกจากนี้ หากไม่สามารถจัดหาเงินจำนวนมากเพียงพออาจทำให้ต้นทุนในการจัดหาเงินทุนสูงมาก ดังนั้นจึงใช้วิธีการจัดหาเงินทุนหมุนเวียนเป็นการถาวร คือ การขอวงเงินเบิกเกินบัญชีกับธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเป็นการจัดหาเงินทุนระยะสั้นในตลาดเงิน เมื่อครบกำหนดตามสัญญาแล้วก็จะขอต่อสัญญาออกไปอีก โดยวิธีนี้จะทำให้ธุรกิจสามารถจัดหาเงินทุนซึ่งเปรียบเสมือนการจัดหาเงินทุนระยะยาวได้เช่นเดียวกัน

2.3 เป็นแหล่งที่ให้ผู้มีเงินออมชั่วคราวได้นำเงินของตนมาหาผลประโยชน์ โดยเมื่อบุคคลนำเงินออมที่เหลืออยู่ชั่วคราวมาลงทุนเพื่อผลตอบแทนในระยะสั้น ธุรกิจนำเงินสดเกินมือชั่วคราวมาซื้อตราสารพาณิชย์ สถาบันการเงินนำเงินส่วนที่เหลือจากการเก็บไว้เป็นสำรองตามกฎหมายไปซื้อหลักทรัพย์ชั่วคราวประเภทตั๋วเงินคลังเพื่อเก็บไว้เป็นสำรองอันดับสอง พร้อมกับมีรายได้จากการถือหลักทรัพย์ดังกล่าว ข้างต้นเหล่านี้ล้วนเป็นการลงทุนชั่วคราวเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ตอบแทน

2.4 เป็นเครื่องมือของธนาคารกลาง ในการควบคุมปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ และเป็นเครื่องมือควบคุมให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นไปตามความต้องการของรัฐบาล โดยใช้นโยบายการเงินผ่านตลาดเงิน ตลาดเงินจึงมีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินนโยบายการเงินประสบผลสำเร็จ

3. ตราสารทางการเงินในตลาดเงิน

การจัดหาหรือระดมเงินทุนในตลาดเงินมีลักษณะเป็นการจัดหาเงินทุนระยะสั้น โดยการกู้ยืมในรูปแบบต่าง ๆ ตลาดเงินจึงเป็นตลาดที่นำผู้ต้องการเงินทุนระยะสั้นและผู้มีสภาพคล่องส่วนเกินแต่เป็นระยะสั้นมาพบกัน การพบกันของสองฝ่ายอาจเป็นการพบกันโดยตรงหรือพบกันโดยทางอ้อมที่อาศัยตัวกลางและใช้ตราสารทางการเงินเป็นเครื่องมือ เช่น ธนาคาร 2 แห่งเจรจากันทางโทรศัพท์เพื่อขอกู้เงินโดยฝ่ายที่มีสภาพคล่องส่วนเกินเป็นฝ่ายให้กู้ยืม ธนาคารหรือสถาบันการเงินประมูลซื้อตั๋วเงินคลังจากรัฐบาลเมื่อมีสภาพคล่องมากเกิน หรือบริษัทเอกชนขาดสภาพคล่องจึงจัดทำตราสารพาณิชย์ออกจำหน่ายเพื่อระดมเงินทุนไปใช้หมุนเวียนในกิจการ เป็นต้น การระดมเงินทุนในตลาดเงินหากจำแนกเป็นภาครัฐและภาคเอกชนแล้วจะพบว่าใช้เครื่องมือที่แตกต่างกันเพราะมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน ภาครัฐจะออกตราสารทางการเงินเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำธุรกรรมตามนโยบายการเงิน ส่วนภาคเอกชนจะออกตราสารทางการเงินเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำธุรกรรมสำหรับจัดการสภาพคล่องของธุรกิจ เครื่องมือทางการเงินของตลาดเงินเป็นตราสารที่มีอายุสั้น การเปลี่ยนมือผู้ถือครองตราสารจึงเกิดขึ้นน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับตราสารทุน ดังนั้นตลาดเงินจึงให้ความสำคัญกับตลาดแรกเป็นหลัก ตราสารทางการเงินที่ใช้เป็นเครื่องมือในตลาดเงิน โดยทั่วไปได้แก่

3.1 ตั๋วเงินคลัง
3.2 สัญญาซื้อหรือขายคืน
3.3 เช็ค
3.4 ตั๋วแลกเงิน
3.5 ตั๋วสัญญาใช้เงิน
3.6 ตราสารพาณิชย์
3.7 ตั๋วเงินฝากหรือบัตรเงินฝาก
3.8 บัญชีเงินกู้ยืมระหว่างธนาคาร

ซึ่งสามารถอธิบายในรายละเอียดในแต่ละประเภทได้ดังนี้

3.1 ตั๋วเงินคลัง (Treasury Bill) เป็นหลักทรัพย์ระยะสั้นที่ออกโดยรัฐบาล ในประเทศไทยกระทรวงการคลังเป็นผู้ออกเพื่อกู้ยืมเงินมาพยุงฐานะเงินคงคลังของรัฐบาล จัดเป็นตราสารเพียงชนิดเดียวที่ไม่มีความเสี่ยงในเรื่องการผิดนัดชำระหนี้เพราะเป็นหนี้ภาครัฐ ตั๋วเงินคลังในประเทศไทยมีอายุตั้งแต่ 7 วันถึง 180 วัน ตั๋วเงินคลังเป็นหลักทรัพย์ที่ไม่มีอัตราดอกเบี้ยบนหน้าตั๋ว การจำหน่ายตั๋วเงินคลังใช้วิธีประมูลในระบบหักส่วนลด ผู้ซื้อจะจ่ายเงินต่ำกว่ามูลค่าที่กำหนดไว้บนหน้าตั๋ว เช่น ตั๋วเงินคลังมูลค่า 10,000 บาท

หากประมูลได้ในอัตราส่วนลดร้อยละ 3 จำนวนเงินที่ผู้ประมูลจะต้องจ่ายเพื่อซื้อตั๋วเงินคลังขณะนี้คือ 9,700 บาท (ส่วนลดที่หักคือ 3% ของ 10,000 บาท เท่ากับ 3,000 บาท) และเมื่อถือตั๋วจนครบกำหนดก็จะได้รับเงินคืน 10,000 บาท

ผู้ลงทุนในตั๋วเงินคลังคือผู้ที่ให้รัฐกู้เงินซึ่งอาจจะเป็นองค์กรหนึ่งองค์การใด เช่น ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ธนาคารแห่งประเทศไทย ฯลฯ การลงทุนในตั๋วเงินคลังให้ประโยชน์แก่ผู้ลงทุนหลายประการ เช่น บริหารสภาพคล่องที่ก่อให้เกิดผลตอบแทน ไม่ต้องเสียภาษีเงินรายได้จากส่วนลดที่ได้รับจากการประมูล และการใช้ตั๋วเงินคลังเป็นสินทรัพย์สภาพคล่องที่ต้องดำรงไว้ตามกฎหมาย อนึ่ง การจัดหาเงินทุนระยะสั้นของสถาบันการเงินภาครัฐที่นอกเหนือจากกระทรวงการคลังบางแห่ง เช่น กองทุนฟื้นฟูเพื่อพัฒนาระบบสถาบันการเงินนั้น ลักษณะของการกู้ยืมจะออกเป็นตราสารที่เรียกว่า พันธบัตร

3.2 สัญญาซื้อหรือขายคืน (Repurchase Agreement เรียกกันว่า REPO) เป็นการกู้ยืมเงินโดยการขายหลักทรัพย์และสัญญาว่าจะซื้อหลักทรัพย์นั้นคืนมาภายในระยะเวลาอันสั้นด้วยราคาตามที่ตกลงกันไว้ในวันทำสัญญา ตราสารทางการเงินที่ตกลงจะซื้อหรือขายคืนอาจเป็นตั๋วเงินคลังหรือพันธบัตร โดยปกติการซื้อขายจะมีคู่ค้า 2 ฝ่าย เช่น บริษัทหลักทรัพย์เป็นนายหน้าจัดให้สำนักงานประกันสังคมลงทุนซื้อตั๋วเงินคลังโดยมีสัญญาขายคืนกับตนเองในระยะเวลา 30 วัน ดังนั้นแม้ว่าตั๋วเงินคลังจะยังไม่ครบกำหนดไถ่ถอน แต่เมื่อสำนักงานประกันสังคมขาดสภาพคล่อง มีความจำเป็นต้องใช้เงิน บริษัทหลักทรัพย์ก็จะต้องรับซื้อคืนตั๋วเงินคลังดังกล่าว ในประเทศไทยมีตลาดซื้อคืนพันธบัตรที่มีธนาคารแห่งประเทศไทยทำหน้าที่เป็นผู้จัดการคือเป็นผู้จับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ตรงกันให้เป็นคู่ค้าระหว่างกัน ตัวอย่างตราสารทางการเงินที่นำมาซื้อขายในตลาดซื้อคืนพันธบัตร เช่น พันธบัตรรัฐบาล พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย พันธบัตรกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน พันธบัตรรัฐวิสาหกิจที่กระทรวงการคลังค้ำประกัน โดยปกติประมาณร้อยละ 90 ของรายการที่ตกลงซื้อหรือขายคืนจะเป็น 2 สัปดาห์

3.3 เช็ค (Cheque) คือ หนังสือตราสารที่บุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้สั่งจ่ายสั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งที่เรียกว่า ผู้รับเงิน เช็คในตลาดเงินที่ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดหาเงินทุนนั้นหมายถึงเช็คลงวันที่ล่วงหน้า (Post-dated Cheque) จึงมีลักษณะของตราสารที่ใช้เป็นหลักฐานการกู้ยืมเงินที่กำหนดชำระคืนในภายหน้านั่นเอง โดยทั่วไปผู้ออกเช็คคือบุคคลธรรมดา และธุรกิจที่มิใช่สถาบันการเงิน

3.4 ตั๋วแลกเงิน (Bill of Exchange หรือ B/E) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตั๋วแลกเงินการค้า และตั๋วแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์รับรอง ประเภทแรกเป็นตราสารที่ลูกหนี้รับรองการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้เอง แต่ประเภทหลังจะเป็นตราสารที่ธนาคารรับรอง ซึ่งหมายถึงเป็นผู้ค้ำประกันการชำระเงิน ตั๋วแลกเงินที่ออกโดยธุรกิจเพื่อให้ธนาคารรับรองการจ่ายเงิน เมื่อธนาคารรับรองการจ่ายเงินแล้วเรียกว่า Bankers Acceptance ธุรกิจที่มิใช่สถาบันการเงินอาจออกตั๋วแลกเงินที่มีธนาคารรับรอง (B/E) จำหน่ายเพื่อระดมเงินทุนระยะสั้นสำหรับใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนและเสริมสภาพคล่องได้เช่นกัน หลายกิจการใช้วิธีนี้อย่างได้ผล ผู้ซื้อตราสารเป็นลูกค้ารายใหญ่ที่มีกำลังทรัพย์หรือสภาพคล่องสูง และไม่กลัวความเสี่ยงเนื่องจากมีธนาคารพาณิชย์รับรอง

การรับรองตั๋วโดยธนาคารที่มีชื่อเสียงและมีฐานะการเงินดีจึงเป็นช่องทางทำให้จำหน่ายตั๋วได้ง่ายขึ้น รวมถึงการกู้ยืมได้โดยเสียดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำ

3.5 ตั๋วสัญญาใช้เงิน (Promissory Note หรือ P/N) เป็นตราสารซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า "ผู้ออกตั๋ว"ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือใช้ให้ตามคำสั่งของบุคคลอีกบุคคลหนึ่งเรียกว่า "ผู้รับเงิน" ตั๋วสัญญาใช้เงินอาจออกโดยบุคคลหนึ่งที่เป็นลูกหนี้จากการซื้อสินค้าเพื่อเป็นสัญญาว่าจะชำระค่าสินค้าให้ในอนาคต หรือในกรณีของสถาบันการเงิน เช่น บริษัทเงินทุน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์จะออกตั๋วสัญญาใช้เงินให้แก่ผู้ที่นำเงินมาฝากตน ตั๋วสัญญาใช้เงินจะมีอายุไม่เกิน 1 ปี โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึง P/N จะรับรู้ว่าเป็นตราสารทางการเงินที่บริษัทเงินทุนออกเพื่อเป็นหลักฐานการรับฝากเงินนั่นเอง

3.6 ตราสารพาณิชย์ (Commercial Paper) คือ ตั๋วสัญญาใช้เงินที่หน่วยธุรกิจเป็นผู้ออกเพื่อการกู้ยืมระยะสั้นโดยไม่มีหลักประกัน ลักษณะเด่นของการใช้ตราสารการเงินชนิดนี้เป็นเครื่องมือในการระดมทุน คือ ต้องเป็นบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ที่มีฐานะการเงินดี มีชื่อเสียง และมีความมั่นคงในการดำเนินงาน หรือได้รับการจัดอันดับความน่าเชื่อถือในระดับ "ลงทุนได้" ข้อดีของการออกตราสารพาณิชย์คือบริษัทสามารถกู้ยืมเงินได้โดยเสียค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าการกู้ยืมจากธนาคาร ในประเทศไทยถือว่า เช็ค ตั๋วแลกเงิน และตั๋วสัญญาใช้เงิน คือตราสารการเงินในกลุ่มของตราสารทางพาณิชย์

3.7 ตั๋วเงินฝากหรือบัตรเงินฝาก (Certificate of Deposits or Negotiable Certificate of Deposits: CD or NCD) เป็นตราสารซึ่งเปลี่ยนมือได้ (บางครั้งจึงถูกเรียกว่าใบรับฝากเงินที่เปลี่ยนมือได้) ที่ธนาคารพาณิชย์ออกให้แก่ผู้ฝากเงินเพื่อเป็นหลักฐานการรับฝากเงินและเพื่อแสดงสิทธิของผู้ทรงตราสารที่จะได้รับเงินฝากคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ โดยจะมีกำหนดดอกเบี้ยไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่โดยทั่วไปจะกำหนดอัตราดอกเบี้ยและระยะเวลาการฝากที่แน่นอน ผู้ฝากจึงไม่สามารถถอนเงินก่อนครบกำหนดได้ อัตราดอกเบี้ยและวงเงินฝากจะสูงกว่าการฝากเงินกับธนาคารแบบปกติ

ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยสามารถรับฝากเงินโดยการออกตราสารประเภทใบรับฝากเงินเปลี่ยนมือได้ (NCD) กล่าวคือ บัตรเงินฝากที่ธนาคารออกให้เป็นหลักฐานแก่ผู้ฝากเงินนั้นสามารถนำไปขายต่อให้กับบุคคลอื่นได้ เงินฝากขั้นต่ำอาจกำหนดไว้เป็น 500,000 บาท และฝากเพิ่มขึ้นได้ขั้นละ 100,000 บาท อายุการฝากมีตั้งแต่ 3 เดือนจนถึง 3 ปี

3.8 บัญชีเงินกู้ยืมระหว่างธนาคาร (Inter-bank Loan) เป็นการกู้ยืมระหว่างธนาคาร หรือสถาบันการเงินเพื่อปรับสภาพคล่องหรือเพื่อให้สามารถดำรงเงินสดสำรองได้ครบตามที่กฎหมายกำหนด สถาบันการเงินที่มีเงินสดสำรองเหลือเกินความจำเป็น ซึ่งอาจมีธุรกรรมที่ทำให้รับเงินสดเข้ามามากก็จะเป็นผู้ให้สถาบันที่ขาดแคลนกู้ยืม เพราะโดยทั่วไปสถาบันการเงินทุกแห่งจะต้องดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องให้ได้ตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด การกู้ยืมเงินระหว่างสถาบันการเงินจะเป็นการกู้ระยะสั้นที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ปกติจะกู้ยืมกันไม่เกิน 2 สัปดาห์ อัตราดอกเบี้ยการกู้ยืมจะขึ้นอยู่กับสภาวะตลาดเงินในขณะนั้นและฐานะความมั่นคงของผู้กู้

ตราสารทางการเงินในตลาดเงินที่กล่าวมาข้างต้น สามารถแยกเป็นตราสารที่ออกโดยภาครัฐและภาคเอกชนตามตารางที่ 9.3

อนึ่ง การลงทุนของสหกรณ์นั้นไม่สามารถลงทุนในตราสารทางการเงินทุกประเภทในตลาดเงิน ทั้งนี้ การลงทุนของสหกรณ์จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดในมาตรา 62 ของพระราชบัญญัติสหกรณ์ปีพุทธศักราช 2542 ซึ่งได้กำหนดการลงทุนของสหกรณ์ไว้ 7 ประเภทที่ระบุไว้ดังนี้

มาตรา 62 เงินของสหกรณ์นั้น สหกรณ์อาจฝากหรือลงทุนได้ ดังต่อไปนี้
(1) ฝากในชุมนุมสหกรณ์หรือสหกรณ์อื่น
(2) ฝากในธนาคาร หรือฝากในสถาบันการเงินที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สหกรณ์
(3) ซื้อหลักทรัพย์ของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ
(4) ซื้อหุ้นของธนาคารที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สหกรณ์
(5) ซื้อหุ้นของชุมนุมสหกรณ์หรือสหกรณ์อื่น
(6) ซื้อหุ้นของสถาบันที่ประกอบธุรกิจอันทำให้เกิดความสะดวกหรือส่งเสริมความเจริญแก่กิจการของสหกรณ์โดยได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์
(7) ฝากหรือลงทุนอย่างอื่นตามที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนด

ตารางที่ 9.3 องค์กรผู้ระดมเงินทุนและตราสารทางการเงินที่ใช้ในการระดมเงินทุน

องค์กร	หน่วยงาน	ตราสารทางการเงินที่ใช้เป็นเครื่องมือในการระดมเงินทุน
ภาครัฐ	กระทรวงการคลัง	- ตั๋วเงินคลัง - การซื้อขายพันธบัตรรัฐบาลไทยแบบมีสัญญาขายคืนและซื้อคืน
	ธนาคารแห่งประเทศไทย	- การกู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทย - พันธบัตรระยะสั้นของธนาคารแห่งประเทศไทย
	กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน	- พันธบัตรระยะสั้นของกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน
ภาคเอกชน	ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินและธนาคารเฉพาะกิจของรัฐบาล	- การกู้ยืมเงินระหว่างสถาบันการเงิน - ตั๋วสัญญาใช้เงิน ตั๋วแลกเงิน - ตั๋วเงินฝาก/บัตรเงินฝาก/ใบรับฝากเงินที่เปลี่ยนมือได้
	บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิต-ฟองซิเอร์	- ตั๋วสัญญาใช้เงิน

ตารางที่ 9.3 (ต่อ)

องค์กร	หน่วยงาน	ตราสารทางการเงินที่ใช้เป็นเครื่องมือในการระดมเงินทุน
	บริษัทหลักทรัพย์	- ตราสารพาณิชย์ - สัญญาซื้อหรือขายคืน
	ธุรกิจที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน	- เช็คลงวันที่ล่วงหน้า - ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน - ตั๋วแลกเงินที่รับรองโดยธนาคารพาณิชย์ - ตราสารพาณิชย์

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย 2557

ประเด็นการวิเคราะห์

จากความรู้เรื่องตลาดเงินที่นักศึกษาได้ศึกษามาแล้ว นักศึกษาคิดว่าองค์ความรู้ใดที่นักศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารการเงินของสหกรณ์ โปรดอธิบาย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 9.3.1 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 9.3.1
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 9 ตอนที่ 9.3 เรื่องที่ 9.3.1

เรื่องที่ 9.3.2 ตลาดทุน

ตลาดทุนประกอบด้วย ตลาดประเภทต่าง ๆ ดังนี้ 1) ตลาดตราสารหนี้ 2) ตลาดตราสารทุน และ 3) ตลาดอนุพันธ์ ซึ่งสามารถอธิบายในรายละเอียดได้ดังนี้

1. ตลาดตราสารหนี้

1.1 ความหมายของตลาดตราสารหนี้ ตลาดตราสารหนี้ (Debt Market หรือ Bond Market) เป็นตลาดสำหรับการซื้อขายตราสารที่แสดงความเป็นหนี้ ที่มีอายุครบกำหนดระยะปานกลาง (โดยทั่วไป 3-5 ปี) และระยะยาว (โดยทั่วไป 5 ปีขึ้นไป) โดยมีรัฐบาลหรือบริษัทเอกชนเป็นผู้ออกจำหน่ายตราสารหนี้นั้น ตราสารหนี้ของภาครัฐในตลาดทุนคือ พันธบัตร ส่วนตราสารหนี้ภาคเอกชนคือหุ้นกู้

ตราสารหนี้เป็นเครื่องมือทางการเงินที่จัดทำขึ้นและนำออกจำหน่ายในตลาดเพื่อใช้ระดมทุนให้กับผู้ขาดแคลนหรือต้องการเงินทุนในลักษณะของการกู้ยืม ตราสารหนี้เปรียบเสมือนสัญญาการกู้ยืมเงิน ลักษณะทั่วไปจึงมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยและจำนวนเงินที่ต้องชดใช้คืนเมื่อครบกำหนดการกู้ยืม นิยมจ่ายดอกเบี้ยเป็น 2 งวดหรือ 4 งวดต่อปี เมื่อสิ้นสุดอายุของตราสารผู้ลงทุนจะได้รับเงินต้นเท่ากับมูลค่าที่ตราไว้และดอกเบี้ยงวดสุดท้าย ตราสารหนี้หรือผลิตภัณฑ์ในตลาดตราสารหนี้มี ดังนี้

1) พันธบัตรรัฐบาล (Treasury Bond) ในประเทศไทยรู้จักกันในนาม Government Bond เป็นตราสารหนี้ที่มีความสำคัญที่สุดในตลาดตราสารหนี้ พันธบัตรรัฐบาลโดยชื่อจึงบอกว่ารัฐบาลเป็นผู้ออก ในประเทศไทยกระทรวงการคลังเป็นผู้ออกหรือขอกู้ยืมเงินจากประชาชนทั่วไป ทั้งที่เป็นนักลงทุนบุคคลธรรมดาและนักลงทุนสถาบัน พันธบัตรรัฐบาลจัดเป็นหลักทรัพย์ไม่มีความเสี่ยงด้านเครดิต โดยทั่วไปจึงกำหนดอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับหุ้นกู้ ซึ่งมีลักษณะเป็นตราสารหนี้เหมือนกันมีอายุเท่ากัน แต่ออกโดยบริษัทเอกชน รัฐบาลจะออกพันธบัตรขายตามแต่โอกาสขึ้นอยู่กับนโยบายการเงินและวัตถุประสงค์ของการออกพันธบัตร ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้จัดจำหน่ายและรับประกันการจำหน่ายพันธบัตรแต่เพียงผู้เดียว แต่เนื่องจากการระดมเงินทุนของรัฐบาลแต่ละครั้งมักต้องการเงินเป็นจำนวนมหาศาล พันธบัตรที่นำออกจำหน่ายจึงมีจำนวนมากด้วย ดังนั้น การจำหน่ายจึงต้องมีตัวแทนจำหน่าย โดยทั่วไปจะให้สถาบันการเงินประเภทธนาคารเป็นตัวแทนจำหน่าย

2) พันธบัตรรัฐวิสาหกิจ (State Enterprise Bond) เป็นตราสารหนี้ที่ออกจำหน่ายเพื่อระดมทุนในลักษณะของการกู้ยืมเช่นเดียวกับพันธบัตรแต่เป็นการออกโดยรัฐวิสาหกิจ เนื่องจากรัฐวิสาหกิจบางแห่งเป็นองค์กรที่ยังมีความสามารถในการชำระหนี้ต่ำ กระทรวงการคลังจึงต้องเข้าค้ำประกันการจ่ายชำระดอกเบี้ยและเงินต้นเพื่อช่วยให้การกู้ยืมสามารถทำได้โดยจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำลง กระบวนการออกพันธบัตรของรัฐวิสาหกิจในประเทศไทยจะอยู่ภายใต้การจัดการของกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง โดยทั่วไปแล้วสถาบันการเงินจะเป็นผู้ประมูลพันธบัตรทั้งจำนวนและนำมาจัดจำหน่ายต่อ

3) หุ้นกู้บริษัทเอกชน (Corporate Bond หรือ Debenture) เป็นตราสารที่แสดงความเป็นหนี้ที่บริษัทมหาชนเป็นผู้ออกเพื่อกู้ยืมเงินจากประชาชนทั่วไป หุ้นกู้ที่นำออกขายโดยบริษัทเอกชนนั้นโดยทั่วไปกล่าวได้ว่ามีความเสี่ยงด้านเครดิตหรือความเสี่ยงด้านการผิดนัดชำระหนี้ที่สูงกว่าพันธบัตรรัฐบาลหรือพันธบัตรรัฐวิสาหกิจ ดังนั้นดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายเป็นผลตอบแทนแก่เจ้าของเงินผู้ให้กู้จึงสูงกว่าตราสารหนี้ของภาครัฐบาล ส่วนอัตราดอกเบี้ยจะแตกต่างกันมากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับฐานะความมั่นคงทางการเงินของบริษัทผู้ออกหุ้นกู้นั้น ๆ หลายบริษัทฐานะการเงินมีความมั่นคงน้อยจึงต้องออกหุ้นกู้ที่จ่ายดอกเบี้ยในอัตราสูงเพื่อจูงใจให้นักลงทุนซื้อ เพื่อให้สามารถระดมทุนได้ตามต้องการ หุ้นกู้ดังกล่าวจึงเป็นหุ้นกู้ประเภทที่ให้ผลตอบแทนสูงภายใต้ความเสี่ยงของการลงทุนที่สูง รู้จักกันทั่วไปในนามว่า Junk Bond

1.2 ตลาดเพื่อการจำหน่ายตราสารหนี้ แบ่งออกได้เป็น 2 ตลาด คือ

1) ตลาดแรก

2) ตลาดรอง

ซึ่งสารถอธิบายในรายละเอียดได้ดังนี้

1) ตลาดแรก (Primary Market) หรือตลาดหลักทรัพย์ออกใหม่ (New-Issued market) เป็นตลาดที่ทำหน้าที่ระดมเงินทุนให้แก่ผู้ต้องการใช้เงินหรือผู้ออกตราสารจำหน่ายอย่างแท้จริง จำแนกได้เป็น 2 ตลาดย่อย ดังนี้

1.1) ตลาดแรกตราสารหนี้ภาครัฐ หมายความถึง ตลาดพันธบัตรรัฐบาลและตลาดพันธบัตรรัฐวิสาหกิจ พันธบัตรรัฐบาลเป็นตราสารหนี้ที่รัฐบาลคือกระทรวงการคลังเป็นผู้ออกเพื่อจัดหาเงินในลักษณะของการกู้ที่มีระยะเวลาชดใช้คืนนานเกินกว่า 1 ปีขึ้นไป

สำหรับพันธบัตรรัฐวิสาหกิจนั้นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจเป็นผู้นำออกจำหน่าย กระทรวงการคลังมักจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการออกตราสารดังกล่าวในฐานะผู้ค้ำประกัน เนื่องจากสถานภาพความน่าเชื่อถือขององค์การรัฐวิสาหกิจมีน้อยกว่ารัฐบาล

วิธีการจำหน่ายพันธบัตรในตลาดแรกนั้นทำได้ 2 รูปแบบ คือ

(1) การจองซื้อโดยนักลงทุนรายย่อย ซึ่งหมายความรวมทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล โดยวิธีนี้รัฐบาลจะเปิดโอกาสให้นักลงทุนรายย่อยติดต่อจองซื้อพันธบัตรได้จากสถาบันการเงินที่กำหนด โดยทั่วไปราคาของพันธบัตรที่จำหน่ายจะเป็นราคาตามมูลค่าที่ตราไว้ (Par Value) เช่น พันธบัตรรัฐบาลกำหนดมูลค่าฉบับละ 1,000 บาท ราคาที่จำหน่ายให้แก่นักลงทุนก็คือ 1,000 บาท โดยทั่วไปพันธบัตรที่เปิดให้นักลงทุนรายย่อยจองจะเป็นพันธบัตรรัฐบาลประเภทออมทรัพย์และพันธบัตรรัฐวิสาหกิจประเภทออมทรัพย์ที่มีอายุเกินกว่า 1 ปี อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดมีทั้งแบบคงที่ตลอดอายุของพันธบัตร และอัตราดอกเบี้ยไม่คงที่ พันธบัตรภาครัฐมักกำหนดจ่ายดอกเบี้ยทุก 6 เดือน

(2) การประมูลพันธบัตรในตลาดแรก เป็นการประมูลซื้อพันธบัตรซึ่งกำหนดสิทธิให้แก่นักลงทุนประเภทสถาบันเท่านั้น ตัวอย่างผู้เข้าประมูล เช่น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน บริษัทหลักทรัพย์ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เป็นต้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้ทำหน้าที่จัดการประมูลโดยใช้ระบบการประมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Bidding: E-bidding) ผู้ประมูลที่เสนออัตราดอกเบี้ยจากเงินกู้ที่

ต่ำสุดจะได้รับการจัดสรรพันธบัตรให้ก่อนผู้ที่เสนออัตราดอกเบี้ยสูงกว่า ตัวอย่างของพันธบัตรที่นำออกจำหน่ายโดยวิธีการประมูล เช่น พันธบัตรประเภท Loan Bond พันธบัตรกองทุนฟื้นฟูเพื่อการพัฒนาระบบสถาบันการเงิน เป็นต้น พันธบัตรที่ได้รับการจัดสรรจากการชนะการประมูลมักจะถูกนำออกจำหน่ายต่อให้แก่นักลงทุนทั่วไปที่ไม่มีสิทธิเข้าไปประมูล ซึ่งกรณีดังกล่าวถือว่าเป็นการขายพันธบัตรในตลาดรอง

1.2) ตลาดแรกตราสารหนี้ภาคเอกชน การจำหน่ายตราสารหนี้ภาคเอกชนในตลาดแรกหรือที่รู้จักกันในนามว่าหุ้นกู้นั้น จะต้องได้รับการพิจารณาและการอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ หรือ ก.ล.ต (Securities and Exchange Commission) ก่อน การเสนอขายหุ้นกู้สามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ 1) การเสนอขายแก่ประชาชนในวงกว้าง (Puplic Offering หรือ PO) และ 2) การเสนอขายแก่บุคคลในวงจำกัดหรือแบบเฉพาะเจาะจง (Private Placement หรือ PP) โดยวิธีแรกหรือการเสนอขายแบบ PO นั้นจะไม่จำกัดประเภทและจำนวนของผู้ซื้อ แต่วิธี PP เป็นการจำหน่ายให้แก่ผู้ซื้อในวงจำกัด 2 กรณี คือ จำกัดจำนวนผู้ซื้อ และเสนอขายแก่ผู้ลงทุนประเภทสถาบัน 13 ประเภทตามที่สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. กำหนดไว้

สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. มีหน้าที่ปกป้องผู้ลงทุน เนื่องจากนักลงทุนโดยเฉพาะประชาชนทั่วไปซึ่งอาจมีความรู้ไม่มากพอในเรื่องการลงทุนและอัตราผลตอบแทน จึงได้กำหนดให้หุ้นกู้ที่นำเสนอขายแบบ PO และ PP (บางส่วน) ต้องได้รับการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit Rating) จากสถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือที่สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. ให้ความเห็นชอบก่อนซึ่งมีสองสถาบันคือ บริษัททริสเรตติ้ง จำกัด (TIRIS Rating Co., Ltd.) และบริษัทฟิทช์ เรทติ้ง (ประเทศไทย) จำกัด (FITCH Rating (Thailand) Co., Ltd.) เนื่องจากการออกหุ้นกู้ต้องผ่านกระบวนการที่ซับซ้อนและมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการที่สูง การออกหุ้นกู้จำหน่ายจึงเป็นวิธีที่นิยมสำหรับกรณีที่ต้องการระดมทุนจำนวนมหาศาล บางกิจการระดมทุนครั้งละพันล้านถึงหมื่นล้าน เช่น บริษัทเทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ออกหุ้นกู้ในปี 2545 เพื่อระดมทุนที่มีจำนวนมากถึง 11,715,400,000 บาท เป็นต้น ในปี 2555 สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย (หรือ Thai BMA) คาดว่าภาคเอกชนจะมีการระดมทุนผ่านการออกหุ้นกู้ที่มีวงเงินรวมกันเกิน 3.9 แสนล้านบาท ซึ่งตัวเลขดังกล่าวคือ ยอดตัวเลขที่สูงสุดของการออกหุ้นกู้ปี 2552 (หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ ฉบับวันที่ 22-24 มี.ค. 2555)

การจำหน่ายหุ้นกู้ในตลาดแรกในกรณีที่เป็นการจำหน่ายแก่ประชาชนในวงกว้างนั้น บริษัทหลักทรัพย์อาจเป็นผู้รับประกันการจำหน่าย (Underwriter) หรืออาจเป็นเพียงนายหน้าจัดจำหน่าย (Broker) ก็ได้ นอกจากนี้แล้วธนาคารพาณิชย์ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ถูกใช้เป็นผู้กระจายหุ้นสู่ประชาชน การลงทุนในหุ้นกู้มีความเสี่ยงมากกว่าการฝากเงินไว้กับสถาบันการเงิน แต่จะได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่า ในภาวะที่อัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดมีแนวโน้มลดลง หุ้นกู้จะเป็นที่นิยมของนักลงทุนมากขึ้น

2) ตลาดรอง (Secondary Market) หรือตลาดค้าหลักทรัพย์ (Trading Market) หมายถึงตลาดที่ซื้อขายพันธบัตรในทอดต่อ ๆ ไป หลังจากที่มีการจำหน่ายครั้งแรกในตลาดแรกแล้ว ซึ่งสามารถทำได้โดยการตกลงซื้อขายกันเอง หรือติดต่อผ่านสถาบันการเงินที่ดำเนินการด้านนี้ การซื้อขายตราสารหนี้ในตลาดรองจึงเป็นการเปลี่ยนมือจากผู้ลงทุนซึ่งถือครองหลักทรัพย์อยู่แล้วไปยังผู้ลงทุนรายใหม่ การซื้อขายหลัก

ทรัพย์ในตลาดรองมิใช่การระดมทุนที่แท้จริงของกิจการ แต่ก็มีความสำคัญเพราะทำให้ผู้ลงทุนในตลาดแรกมีความมั่นใจว่าหลักทรัพย์ที่ตนถืออยู่นั้นมีตลาดรองรับการเปลี่ยนหลักทรัพย์ให้เป็นเงินสดเมื่อตนต้องการเงิน ตลาดรองจึงทำหน้าที่สนับสนุนตลาดแรกและเกี่ยวข้องกับตลาดแรกอย่างใกล้ชิด

ในอดีตตลาดตราสารหนี้ในประเทศไทยเป็นการซื้อขายในระบบเปิด (Open Market) ไม่มีสถานที่และเวลาทำการซื้อขายแน่นอน การซื้อขายพันธบัตรหรือหุ้นกู้สามารถทำโดยการตกลงกันเองระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายโดยชำระราคากันเอง จากนั้นจึงแจ้งการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในตราสารหนี้ โดยในกรณีที่เป็นตราสารหนี้ภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ต้องแจ้งต่อนายทะเบียน คือ ธนาคารแห่งประเทศไทยเท่านั้น ส่วนการซื้อขายตราสารหนี้ภาคเอกชนนั้นต้องแจ้งต่อนายทะเบียนที่เป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ออกตราสารจำหน่าย ซึ่งอาจเป็นธนาคาร บริษัทเงินทุนหรือบริษัทหลักทรัพย์

การซื้อขายตราสารหนี้โดยการตกลงกันเองระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ถือว่าเป็นการซื้อขายในตลาดที่ไม่เป็นทางการ เรียกว่า การซื้อขายแบบ Over-the-Counter เรียกสั้น ๆ ว่า ตลาด OTC ส่วนใหญ่เป็นการซื้อขายระหว่างสถาบันการเงิน ซึ่งการเจรจาใช้เครื่องมือสื่อสารช่วย เช่น เสนอราคาขายผ่านทางโทรศัพท์หรือเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ตราสารหนี้ที่จำหน่ายในตลาด OTC จะมีทั้งประเภทที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียนกับตลาดหลักทรัพย์ โดยทั่วไปหุ้นกู้ที่มิได้จดทะเบียนกับตลาดหลักทรัพย์จะถูกนำมาซื้อขายผ่านตลาด OTC ซึ่งเป็นตลาดซื้อขายไม่เป็นทางการ

การลงทุนในตราสารหนี้ของนักลงทุนรายย่อยที่ผ่านมาในอดีตนั้นทำได้ยากเพราะส่วนใหญ่จะซื้อขายกันเป็นล็อตใหญ่และติดต่อผ่านธนาคารเป็นหลัก ในเวลาต่อมาเมื่อรัฐมีนโยบายที่จะเพิ่มทางเลือกในการระดมทุนของหน่วยธุรกิจและการเพิ่มทางเลือกในการลงทุนแก่นักลงทุนรายย่อยในตราสารทางการเงินให้หลากหลายอีกทั้งยังเป็นการกระจายความเสี่ยง คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จึงได้จัดตั้งตลาดที่เป็นทางการสำหรับซื้อขายตราสารหนี้ขึ้นเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 ชื่อว่า ตลาดตราสารหนี้ (Bond Electronic Exchange: BEX) ปัจจุบัน BEX จึงเป็นตลาดรอง สำหรับการซื้อขายตราสารหนี้ทั้งของนักลงทุนรายย่อย ผู้ค้าตราสารหนี้และนักลงทุนสถาบันโดยระบบการซื้อขายมี 2 ระบบ คือ ระบบ AOM และระบบ FIRSTs

การซื้อขายตราสารหนี้ผ่านระบบ AOM (ย่อมาจาก Automatic Order Matching) เป็นระบบการซื้อขายที่ใช้กับนักลงทุนรายย่อย เป็นแบบจับคู่คำสั่งซื้อขายแบบอัตโนมัติเหมือนการซื้อขายหุ้นสามัญในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลาด SET) กระบวนการในการซื้อขายคือ นักลงทุนต้องส่งคำสั่งการซื้อหรือการขายผ่านเจ้าหน้าที่การตลาดตราสารหนี้ของบริษัทนายหน้าที่เป็นสมาชิกของตลาดหลักทรัพย์ การซื้อหรือการขายตราสารหนี้ในคำสั่งที่ดำเนินการเสร็จแล้วกระบวนการในการชำระราคาและส่งมอบหุ้นจะเหมือนกับการซื้อขายหุ้นสามัญทั้งหมด

การซื้อขายตราสารหนี้ผ่านระบบ FIRST (ย่อมาจาก Fixed Income and Related Securities Trading System) เป็นระบบการซื้อขายที่ใช้กับนักลงทุนประเภทสถาบันและผู้ค้าตราสารหนี้ (Wholesole Market)

2. ตลาดตราสารทุน

2.1 ความหมายของตลาดตราสารทุน ตลาดตราสารทุน (Equity Market หรือ Stock Market) หมายถึงตลาดเพื่อการซื้อขายตราสารทางการเงินที่พิจารณาได้ว่าเป็นส่วนของทุนของบริษัท ดังนั้นผู้ที่ถือครองตราสารทุนจึงมีลักษณะเป็นผู้ลงทุนในกิจการผู้ออกตราสารดังกล่าวหรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นเจ้าของในกิจการนั่นเอง ตราสารทุนที่ใช้เป็นเครื่องมือในการระดมทุนให้กับธุรกิจมีดังนี้

1) หุ้นสามัญ
2) หุ้นบุริมสิทธิ
3) ใบสำคัญแสดงสิทธิ
4) ใบสำคัญแสดงสิทธิอนุพันธ์
5) หน่วยลงทุน

ซึ่งสามารถอธิบายในรายละเอียดได้ดังนี้

1) หุ้นสามัญ (Common Stock) เป็นตราสารประเภทหุ้นทุน ผู้ถือหุ้นมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการ จึงมีสิทธิลงคะแนนเสียงร่วมตัดสินใจในการบริหารงานของบริษัทผ่านที่ประชุมผู้ถือหุ้น หรือมีสิทธิออกเสียงเพื่อกำหนดนโยบายที่สำคัญของกิจการ กล่าวได้ว่าผู้ถือหุ้นสามัญมีสิทธิในการควบคุมการบริหารกิจการผ่านการลงคะแนนเสียง เช่น การเลือกตั้งกรรมการบริหารบริษัท การเพิ่มทุน การจ่ายเงินปันผล การครอบงำกิจการ เป็นต้น แต่ในอีกด้านหนึ่งของความเป็นเจ้าของจะมีสิทธิเรียกร้องเป็นรายสุดท้ายในกำไรและทรัพย์สินของกิจการ ผลตอบแทนของหุ้นสามัญประกอบด้วยกำไรจากการขายหุ้น สิทธิในการจองซื้อหุ้นใหม่ (สิทธิในการซื้อหุ้นเพิ่มทุน) และเงินปันผล

เนื่องจากผู้ถือหุ้นสามัญมีลักษณะเป็นเจ้าของ หุ้นสามัญจึงไม่มีกำหนดไถ่ถอน ดังนั้นหากผู้ถือหุ้นไม่ต้องการถือครองหรือไม่ต้องการลงทุนในกิจการนั้นต่อไปก็จะนำหุ้นไปขายต่อในตลาดรอง การขายจะทำให้ผู้ถือหุ้นดังกล่าวได้รับกำไรหรือขาดทุนจากการขายหุ้น

2) หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stock) เป็นตราสารที่มีลักษณะกึ่งหนี้กึ่งทุน (Hybrid) คือผู้ถือหุ้นจะมีฐานะอยู่กึ่งกลางระหว่างความเป็นเจ้าหนี้กับความเป็นเจ้าของในกิจการโดยลักษณะทั่วไปนั้นหุ้นบุริมสิทธิจะจ่ายผลตอบแทนเป็นเงินปันผล ซึ่งจะกำหนดเป็นอัตราที่คงที่ เช่น หุ้นบุริมสิทธิมูลค่าที่กำหนดฉบับละ 100 บาท กำหนดจ่ายเงินปันผลร้อยละ 8 การจ่ายเงินปันผลเป็นผลตอบแทนทำให้หุ้นบุริมสิทธิมีลักษณะเหมือนหุ้นสามัญซึ่งเป็นหุ้นที่แสดงฐานะเป็นเจ้าของในกิจการ แต่การจ่ายผลตอบแทนในอัตราที่คงที่จะมีลักษณะเหมือนหุ้นกู้ที่จ่ายดอกเบี้ยเป็นอัตราที่แน่นอน หุ้นบุริมสิทธิจึงมีรูปแบบการจ่ายผลตอบแทนเหมือนหุ้นสามัญ แต่มีลักษณะการจ่ายผลตอบแทนเหมือนหุ้นกู้ โดยภาพรวมจึงกล่าวว่าหุ้นบุริมสิทธิเป็นตราสารที่มีลักษณะกึ่งหนี้กึ่งทุน ในกรณีเลิกกิจการผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิจะมีสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินของบริษัทก่อนผู้ถือหุ้นสามัญแต่หลังเจ้าหนี้

3) ใบสำคัญแสดงสิทธิหรือวอแรนท์ (Warrants) ใบสำคัญแสดงสิทธิที่ถือเป็นตราสารทุนในที่นี้หมายถึงใบสำคัญแสดงสิทธิในการจองซื้อหุ้นสามัญ (Stock Warrant) ซึ่งในประเทศไทยเรียกว่า Equity Warrant หมายถึง ใบสำคัญที่บริษัทผู้ออกให้สิทธิแก่ผู้ถือในการที่จะซื้อหุ้นสามัญที่ออกใหม่ของ

บริษัทผู้ออกวอร์แรนท์นั้น ในจำนวนและราคาที่ได้กำหนดไว้แล้ว ภายในระยะเวลาหรือ ณ วันที่กำหนดไว้ในวอร์แรนท์ วอร์แรนท์อาจทำขึ้นเพื่อจำหน่ายพร้อมกับหลักทรัพย์ชนิดอื่น เช่น หุ้นกู้ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นสามัญ หรืออาจนำออกจำหน่ายเพียงอย่างเดียวโดยไม่อิงกับหลักทรัพย์อื่นก็ได้ วอร์แรนท์จะมีทั้งชนิดที่ระบุเฉพาะบุคคลให้ใช้สิทธิและชนิดโอนเปลี่ยนมือได้

4) ใบสำคัญแสดงสิทธิอนุพันธุ์ (Derivative Warrant: DW) เป็นตราสารที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับใบสำคัญแสดงสิทธิทั่วไป (Warrant) ซึ่งบริษัทผู้ออก (Issuer) ให้สิทธิแก่ผู้ถือ DW ในการซื้อหรือขายหลักทรัพย์อ้างอิงซึ่งอาจเป็นหุ้นหรือดัชนีหลักทรัพย์ (Index) ในราคาใช้สิทธิ อัตราการใช้สิทธิ และระยะเวลาใช้สิทธิที่กำหนดไว้ โดยบริษัทผู้ออกเป็นผู้กำหนดว่าจะเลือกทำการส่งมอบเป็นหลักทรัพย์หรือเงินสดก็ได้ DW จัดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารความเสี่ยงจากการลงทุนทั้งในด้านผู้ออกและผู้ซื้อหลักทรัพย์ โดยเฉพาะผู้ลงทุนสถาบันที่มีการลงทุนในหุ้นสามัญเป็นจำนวนมาก เช่น กองทุนรวม บริษัทประกันภัย สามารถใช้ DW เป็นเครื่องมือป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากความผันผวนของราคาหลักทรัพย์ได้

5) หน่วยลงทุน (Unit Trust) การออกจำหน่ายหน่วยลงทุนเป็นการระดมทุนในลักษณะของกองทุนเพื่อนำเงินไปลงทุนในหลักทรัพย์ประเภทต่าง ๆ หน่วยลงทุนจึงเป็นตราสารที่ขายให้แก่นักลงทุนรายย่อยเพื่อรวบรวมเงินให้ได้เงินจำนวนที่มากตามต้องการที่เรียกว่ากองทุนรวม จากนั้นจะนำไปลงทุนซื้อหลักทรัพย์ในตลาดเงินหรือตลาดทุน โดยนัยหนึ่งกองทุนรวมจึงทำหน้าที่ลงทุนแทนเจ้าของเงินผู้ถือหน่วยลงทุนนั่นเอง โดยทั่วไปผู้บริหารกองทุนมืออาชีพจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการลงทุน เพื่อสร้างผลตอบแทนให้กับกองทุน และจะนำมาเฉลี่ยคืนให้กับผู้ซื้อหน่วยลงทุนตามสัดส่วนการลงทุนในกองทุนรวมนั้น

2.2 ตลาดเพื่อการจำหน่ายตราสารทุน ตลาดเพื่อการจำหน่ายตราสารทุน แบ่งออกได้เป็น 2 ตลาด คือ

1) ตลาดแรกของตราสารทุน

2) ตลาดรองของตราสารทุน

ซึ่งสามารถอธิบายในรายละเอียดได้ดังนี้

1) ตลาดแรกของตราสารทุน หมายถึง ตลาดที่นำตราสารทุนออกจำหน่ายเป็นครั้งแรกหรือเป็นตลาดหลักทรัพย์ใหม่ (New-Issued Market) ของตราสาร **ตลาดแรกของตราสารทุนจึงเป็นแหล่งกลางในการระดมทุนจากเจ้าของอย่างแท้จริง** บริษัทผู้ออกตราสารจำหน่ายอาจเป็นบริษัทก่อตั้งใหม่หรืออาจเป็นบริษัทที่ดำเนินการอยู่แล้วแต่ต้องการระดมทุนเพิ่มเติมจึงออกหลักทรัพย์ขายทำให้ตราสารทุนของบริษัทเพิ่มขึ้น

การจำหน่ายหรือขายตราสารทุนในตลาดแรกนั้นทำได้ 2 ลักษณะ คือ 1) จำหน่ายตราสารทุนแก่บุคคลในวงจำกัด และ 2) จำหน่ายตราสารทุนแก่ประชาชนทั่วไป

การเสนอขายหุ้นหรือตราสารทุนในวงจำกัดนั้น โดยทั่วไปเป็นวิธีที่ใช้ระดมทุนจำนวนไม่มากนัก ธุรกิจขนาดเล็กอาจระดมจากคนรอบข้าง หรือถ้าเป็นบริษัทที่ไม่ต้องการระดมทุนจำนวนมหาศาลก็อาจใช้วิธีเสนอขายแก่พันธมิตร ในประเทศไทยมีข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. ในเรื่องการจำหน่ายตราสารทุนที่ออกใหม่แก่ผู้ลงทุนจำนวนจำกัด เช่น การขายแก่ผู้ลงทุนไม่เกิน 35 ราย หรือเสนอขาย

แก่นักลงทุนประเภทสถาบัน 17 ประเภท เป็นต้น แต่ในกิจการขนาดใหญ่ประเภทบริษัทมหาชนที่ต้องการระดมทุนมหาศาลนั้น นิยมใช้วิธีการขายตราสารทุนแก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งบริษัทจะต้องดำเนินการตามข้อกฎเกณฑ์และกำหนดของสำนักงาน ก.ล.ต. คือ ต้องจัดทำหนังสือชี้ชวน เปิดเผยข้อมูลนโยบายที่สำคัญให้สาธารณชนทราบ การดำเนินการที่ต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนด และหุ้นที่นำออกจำหน่ายจำนวนมากทำให้บริษัทต้องอาศัยบริษัทหลักทรัพย์ในการทำหน้าที่เป็นวานิชธนากรให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวกในขั้นตอนต่าง ๆ ของการระดมทุนจนเสร็จสิ้นกระบวนการ เช่น บริษัทไทยออยล์ จำกัด (มหาชน) ระดมทุนโดยการออกหุ้นสามัญจำหน่ายเป็นจำนวน 1,374,800,000 หุ้นด้วยวิธีจำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไป และให้บริษัทหลักทรัพย์ภัทร จำกัด (มหาชน) เป็นที่ปรึกษาและรับประกันการจำหน่าย เป็นต้น

การระดมทุนโดยการนำหุ้นทุนออกจำหน่ายในตลาดแรกของประเทศไทยนั้น สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. กำหนดให้บริษัทผู้ออกและจำหน่ายหลักทรัพย์เพื่อระดมทุนจะต้องมีการจัดจ้างบริษัทที่ประกอบธุรกิจวานิช-ธนากร ให้ร่วมจัดทำคำขอการรับหลักทรัพย์และยื่นคำขอเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ทั้งนี้เพื่อให้บริษัทผู้ออกหลักทรัพย์มีบุคคลที่สามซึ่งมีความรู้ ความชำนาญ มีประสบการณ์และมีความรับผิดชอบ มาเป็นผู้ทำหน้าที่กลั่นกรองบริษัทที่มีคุณสมบัติและความพร้อมเข้าเป็นบริษัทจดทะเบียนเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้ลงทุนต่อบริษัทผู้เสนอขายหลักทรัพย์นั้น

2) ตลาดรองของตราสารทุน ตราสารทุนของบริษัทขนาดเล็กมักจะไม่มีการซื้อขายเปลี่ยนมือมากนัก หรือหากจะมีก็เป็นจำนวนน้อย การซื้อขายอาจทำได้โดยการตกลงกันเองในกลุ่มคนใกล้ชิดที่เรียกว่าเป็นการซื้อขาย "นอกตลาด" (Over-The-Counter market: OTC) การซื้อขายอาจมีบริษัทหลักทรัพย์เป็นนายหน้าหาคู่ให้ผู้ซื้อกับผู้ขายมาพบกัน ข้างต้นกล่าวได้ว่าเป็นการซื้อขายกันในตลาดที่ไม่เป็นทางการ แต่หุ้นหรือตราสารทุนของบริษัทที่มีศักยภาพในการเติบโตหรือบริษัทขนาดใหญ่ที่มีปริมาณมากนั้น การซื้อขายเปลี่ยนมือต้องอาศัยตลาดที่เป็นทางการ ซึ่งมีลักษณะเป็นตลาดค้าหลักทรัพย์หรือเรียกว่าตลาดรอง ตลาดรองเพื่อทำการซื้อขายตราสารประเภทหุ้นทุนในประเทศไทยที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการมี 2 ตลาดคือ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ

2.1) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (The Stock Exchange of Thailand หรือ SET) เป็นตลาดที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 ทำหน้าที่เป็นตลาดรองและกำกับดูแลการซื้อขายหลักทรัพย์จดทะเบียน การซื้อขายหลักทรัพย์ของบริษัทสมาชิกและการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจดทะเบียน ในอดีตตลาดรองซื้อขายตราสารทุนมีเพียงตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเพียงแห่งเดียว การซื้อขายหลักทรัพย์ใช้วิธีเคาะกระดานเพื่อเสนอขายและซื้อ แต่ปัจจุบันตลาดหลักทรัพย์เปลี่ยนมาใช้เป็นการซื้อขายโดยระบบ ASSET (Automated System for the Stock Exchange of Thailand) ซึ่งเป็นระบบการซื้อขายหลักทรัพย์โดยคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นการจับคู่กันโดยอัตโนมัติระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายที่ส่งข้อมูลผ่านเข้าระบบคอมพิวเตอร์โดยบริษัทที่เป็นสมาชิกของตลาดหลักทรัพย์ ทำให้ผู้เสนอราคาซื้อสูงสุดเป็นผู้ได้รับหลักทรัพย์ และผู้ที่เสนอขายในราคาต่ำสุดเป็นผู้ที่ขายหลักทรัพย์ได้ ปัจจุบันตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นตลาดสำหรับการแลกเปลี่ยนซื้อขายหุ้นของกิจการขนาดใหญ่

2.2) ตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ (Market for Alternative Investment หรือ MAI) ตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2542 ภายใต้การบริหารงานของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ตั้งขึ้นเพื่อรองรับหลักทรัพย์จดทะเบียนที่มีคุณสมบัติเฉพาะ ซึ่งเป็นธุรกิจขนาดเล็กหรือกลางที่มีศักยภาพในการเจริญเติบโตสูง กล่าวอีกนัยหนึ่งตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ เป็นตลาดซื้อขายแลกเปลี่ยนตราสารทุนประเภทหุ้นสามัญของกิจการขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้กิจการดังกล่าวสามารถระดมทุนจากตลาดทุนได้ โดยการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดยังคงใช้ระบบ ASSET เช่นเดียวกับในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

3. ตลาดอนุพันธ์

3.1 ความหมายของตลาดอนุพันธ์ ตราสารอนุพันธ์ (Derivatives Market) เป็นตลาดของตราสารทางการเงินที่เรียกว่าอนุพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในข้อตกลงว่าจะซื้อหรือขายสินค้าในราคา ปริมาณ และเงื่อนไขอื่นที่ตกลงกันไว้ โดยจะทำการส่งมอบกันในอนาคต ทั้งนี้มูลค่าของอนุพันธ์ขึ้นอยู่กับมูลค่าของสินค้าที่ตกลงซื้อขาย หากมูลค่าของสินค้านั้นเปลี่ยนแปลงไป อนุพันธ์ก็จะมีมูลค่าเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยให้ความหมายไว้ว่า ตลาดอนุพันธ์เป็นตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เป็นสัญญาที่ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงของกิจการและผู้ลงทุน โดยมีสินทรัพย์อ้างอิงเป็นจากสินทรัพย์ทางการเงินที่ออกมาจากตลาดเงินและตลาดทุน

ตราสารอนุพันธ์ (Derivatives) เป็นสินทรัพย์ทางการเงินชนิดหนึ่งที่มูลค่าของตัวเองขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นที่เรียกว่า สินทรัพย์อ้างอิง โดยอีกนัยหนึ่งตราสารอนุพันธ์เป็นตราสารที่ผูกผลตอบแทนเอาไว้กับราคาของสินค้าอ้างอิง (Underlying Assets) ตราสารอนุพันธ์จึงเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงของราคาสินค้าอ้างอิง โดยทั่วไปมีการแบ่งอนุพันธ์ตามประเภทสินค้าอ้างอิงออกเป็น 2 กลุ่มหลักคือ

1) อนุพันธ์สินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity Derivatives) เช่น อนุพันธ์ของสินค้าอ้างอิงที่เป็นสินค้าเกษตร (เช่น ข้าว ข้าวโพด กาแฟ เป็นต้น) สินค้าด้านพลังงาน (เช่น น้ำมัน ก๊าซ เป็นต้น)

2) อนุพันธ์ทางการเงิน (Financial Derivatives) เช่น อนุพันธ์ของสินค้าอ้างอิงที่เป็นตราสารทุน เช่น หุ้น ดัชนีราคาหุ้น เป็นต้น

ตราสารอนุพันธ์ได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญของการบริหารการเงินทั้งในด้านการลงทุน การบริหารความเสี่ยงจากธุรกรรมการลงทุน และการเก็งกำไร ผู้ที่เกี่ยวข้องกับตราสารอนุพันธ์อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล หรือบุคคลประเภทที่ลงทุนทำธุรกิจโดยตรง ผู้ที่ทำการลงทุนโดยทางอ้อมหรือแม้แต่ผู้ที่ต้องการลงทุนในลักษณะเก็งกำไร ลักษณะที่สำคัญของตราสารอนุพันธ์มี 3 ประการคือ 1) มีมูลค่าขึ้นอยู่กับสิ่งที่อนุพันธ์ (ตราสาร) นั้นอ้างอิงอยู่ 2) มีอายุจำกัด และ 3) ใช้เงินลงทุนน้อย

3.2 เครื่องมือทางการเงินของตราสารอนุพันธ์ ตราสารอนุพันธ์ที่รู้จักกันทั่วไปในปัจจุบัน จำแนกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า

2) ออปชัน

3) สัญญาแลกเปลี่ยน

ซึ่งสามารถอธิบายในรายละเอียดได้ดังนี้

1) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ สัญญาล่วงหน้าแบบไม่มาตรฐาน (Forward Contract) และสัญญาล่วงหน้าแบบมาตรฐาน (Futures Contract) โดยสัญญาล่วงหน้าแบบ Forward Contract เป็นสัญญาที่ผู้ซื้อผู้ขายตกลงเงื่อนไขทำสัญญากันเอง ทั้งสองฝ่ายจะกำหนดเงื่อนไขในสัญญาเกี่ยวกับ ปริมาณ คุณภาพ สถานที่ส่งมอบและระยะเวลาการส่งมอบ ที่ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ซื้อและผู้ขาย สัญญาดังกล่าวจึงไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจน สำหรับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Futures Contract จะเกิดขึ้นเฉพาะในตลาดสินค้าล่วงหน้าที่มีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเท่านั้น ลักษณะของสัญญาจึงต้องมีการกำหนดเป็นมาตรฐานในเงื่อนไขต่าง ๆ ได้แก่ คุณภาพ สถานที่ส่งมอบ ระยะเวลาการส่งมอบ ซึ่งในเรื่องนี้จะกล่าวถึงเฉพาะสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Futures Contract เท่านั้น

สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Futures Contract) หรือเรียกกันทั่วไปว่าสัญญาฟิวเจอร์สเป็นสัญญาจะซื้อจะขายสินค้าอ้างอิง ประกอบด้วยบุคคลสองฝ่ายคือ ผู้จะซื้อและผู้จะขาย โดยทั้งคู่ทำสัญญาตกลงกันมีผลว่าผู้จะซื้อมีภาระผูกพันจะต้องรับมอบสินค้าอ้างอิง ส่วนผู้จะขายมีภาระผูกพันจะต้องส่งมอบสินทรัพย์อ้างอิงที่ระบุในสัญญาและรับเงินค่าสินค้า ณ วันที่สัญญาครบอายุในอนาคต (Maturity Date or Delivery Date) การซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจะมีบริษัทนายหน้า (Broker) เป็นตัวกลางติดต่อระหว่างสองฝ่ายมีสำนักหักบัญชีเป็นองค์กรกลาง

สัญญาซื้อขายล่วงหน้าหรือสัญญาฟิวเจอร์สจำแนกออกเป็นสัญญาฟิวเจอร์สในสินค้าโภคภัณฑ์ และสัญญาฟิวเจอร์สทางการเงิน ตามปกติในตลาดฟิวเจอร์สสำคัญของโลกนั้นการซื้อขายล่วงหน้าในสินค้าโภคภัณฑ์มักมีวิธีการส่งมอบและชำระราคาที่ต้องอาศัยการส่งมอบตัวสินค้ากันจริง (Physical Settlement) แต่การซื้อขายสัญญาล่วงหน้าทางการเงินจะใช้วิธีชำระส่วนต่างของราคาเป็นเงินสดแทนการรับมอบส่งมอบสินค้ากันจริงเพราะสินทรัพย์ที่ซื้อขายบางอย่างไม่มีตัวตนให้ส่งมอบได้ เช่น ดัชนีราคาหลักทรัพย์ เป็นต้น การซื้อขายสัญญาล่วงหน้าทางการเงินจึงทำการซื้อขายในลักษณะเดียวกับหุ้นคือ ทำการซื้อขายผ่านตลาดที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการสำหรับซื้อขายตราสารอนุพันธ์ ซึ่งกรอบและการซื้อขายต้องทำผ่านบริษัทหลักทรัพย์ และมีสำนักหักบัญชีเป็นผู้รับประกันความเสี่ยงให้กับผู้ซื้อและผู้ขายตราสารอนุพันธ์ เนื่องจากสัญญาฟิวเจอร์ส จะต้องระบุขนาดของสัญญาเป็นจำนวนหน่วยของสินทรัพย์ ประเภท คุณภาพ และระดับราคาของสินค้าอ้างอิง ราคาที่ระบุในสัญญาก็คือราคาซื้อขายล่วงหน้าของฟิวเจอร์สนั่นเอง สัญญาซื้อขายฟิวเจอร์สจะมีมาตรฐานที่ชัดเจนในแต่ละชนิดของสินค้าอ้างอิง เช่น การซื้อขายสัญญาฟิวเจอร์สในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (ต.ส.ล) กำหนดว่า 1 สัญญาของยางแผ่นรมควันชั้น 3 คือ 5 ตัน หรือ 5,000 กิโลกรัม เป็นต้น ฉะนั้นเมื่อนักลงทุนต้องการซื้อสัญญาล่วงหน้ายางแผ่นรมควันชั้น 3 ต้องซื้อขั้นต่ำ

1 สัญญา และหากจะซื้อเพิ่มก็ต้องซื้อยกสัญญา เช่น 2 3 4 หรือ 5 สัญญา เป็นต้น (ตลาดล่วงหน้าในประเทศไทยกำหนดให้ซื้อได้สูงสุดครั้งละไม่เกิน 500 สัญญา) สัญญาฟิวเจอร์สสามารถใช้เป็นเครื่องมือบริหารความเสี่ยงและการลงทุนเพื่อเก็งกำไรได้ ดังได้กล่าวแล้วว่า สัญญาฟิวเจอร์สจะต้องกำหนดราคาซื้อขายสินค้าอ้างอิงด้วย จากตัวอย่างข้างต้น จึงต้องกำหนดราคายางที่ตกลงซื้อขายล่วงหน้าในสัญญาด้วย เช่น บริษัทรับเบอร์ จำกัด ดำเนินธุรกิจผลิตสินค้าที่ต้องใช้ยางพาราเป็นวัตถุดิบเนื่องจากราคายางพารามีการเปลี่ยนแปลงผันผวนซึ่งส่งผลกระทบต่อต้นทุนสินค้าของบริษัท จึงเสนอซื้อสัญญาล่วงหน้ายางแผ่นรมควันชั้น 3 งวดส่งมอบเดือนพฤศจิกายน 2555 เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2555 ที่ราคากิโลกรัมละ 90 บาท จำนวน 1 สัญญา คือ 5,000 กิโลกรัม สัญญาดังกล่าวหมายความว่าในเดือนพฤศจิกายนไม่ว่าราคายางแผ่นรมควันในตลาดจะเป็นเท่าไรก็ตาม บริษัทจะต้องได้รับยางพาราตามปริมาณที่ตกลงซื้อไว้อย่างแน่นอนในราคากิโลกรัมละ 90 บาท จากคู่สัญญา การซื้อสัญญาล่วงหน้าข้างต้นจึงเป็นการบริหารความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงราคายางซึ่งจะช่วยให้กิจการสามารถควบคุมต้นทุนการผลิตได้ เป็นต้น แต่ในทางตรงกันข้ามหากยางพาราในตลาดมีราคาลดลงผู้ซื้อสัญญาฟิวเจอร์ก็ต้องยอมรับความเสี่ยงที่ซื้อวัตถุดิบแพงกว่าตลาดด้วย

การซื้อขายสัญญาล่วงหน้าอาจทำในลักษณะการลงทุนเพื่อเก็งกำไรแทนการป้องกันการขาดทุนหรือป้องกันสินค้าขึ้นราคาได้อีกโดยหากผู้ซื้อสัญญาคาดคะเนว่า ยางพาราจะมีราคาสูงขึ้นในอนาคตจึงลงทุนซื้อสัญญาล่วงหน้า และหากราคายางสูงขึ้นก็จะขายสัญญาออกไป ผลต่างของราคาก็คือ กำไร ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการลงทุนในตราสารทุนจำพวกหุ้นสามัญที่ซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์นั่นเอง เพียงแต่เปลี่ยนชนิดของตราสารจากหุ้นสามัญเป็นสัญญาฟิวเจอร์ส จากตัวอย่างข้างต้น หากบริษัทรับเบอร์ซื้อสัญญาฟิวเจอร์สในลักษณะของนักลงทุนเพื่อหากำไรจากส่วนต่างโดย ณ วันที่ 15 สิงหาคม 2555 ซื้อสัญญายางพารา 1 สัญญาจำนวน 5,000 กิโลกรัม ด้วยราคากิโลกรัมละ 90 บาท หมายถึงการลงทุนเป็นจำนวนเงินทั้งหมด 450,000 บาท หากในวันเดียวกันนั้นราคายางพาราขึ้นไปที่ 95 บาท บริษัทจึงขายสัญญาฟิวเจอร์ออกไป ทำให้ได้รับเงินทั้งหมด 475,000 บาท ภายในวันเดียวผู้ลงทุนจะได้กำไรจากส่วนต่างของราคายางพาราจากการลงทุนในสัญญาฟิวเจอร์สเป็นจำนวนเงิน 25,000 บาท (475,000 - 450,000 = 25,000 บาท) ซึ่งการทำกำไรจะมากขึ้นหากราคายางเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นอีก ในทางตรงกันข้ามหากราคายางลดลงและมีแนวโน้มลดลงอีกเรื่อย ๆ นักลงทุนที่ไม่ต้องการความเสี่ยงจากการขาดทุนในระยะยาวก็สามารถตัดสินใจขายสัญญาฟิวเจอร์สออกไปได้แต่ก็จะได้รับผลขาดทุนจากการลงทุนดังกล่าว ซึ่งส่วนต่างที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นกำไรหรือขาดทุนชำระเป็นเงินสดแทนการรับมอบส่งมอบสินค้าจริง

2) ออปชัน (Options) เป็นอนุพันธ์ทางการเงินชนิดตราสารสิทธิที่ให้สิทธิแก่ผู้ถือในการที่จะซื้อหรือไม่ซื้อ (ขายหรือไม่ขาย) สินทรัพย์หรือสกุลเงิน หรือตราสารทางการเงิน ณ ราคาที่กำหนดไว้ล่วงหน้าภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ เช่น ออปชันในดัชนีราคาหลักทรัพย์ ออปชันในเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น ออปชันโดยทั่วไปจะเรียกแบบทับศัพท์ตามภาษาอังกฤษว่า Option และรู้จักกันทั่วไปว่าเป็นสัญญาล่วงหน้าที่ผู้ถือต้องเสียเงินค่าธรรมเนียม (Premium) ในการซื้อ Option เพื่อให้ได้สิทธิที่ตนจะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ ออปชันแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามลักษณะของสิทธิ์คือ 1) คอลออปชัน (Call Option) และ 2) พุทออปชัน (Put Option)

2.1) คอลออปชัน โดยทั่วไปเรียกทับศัพท์ว่า Call Option เป็นตราสารที่ให้สิทธิแก่ผู้ซื้อ Option ในการเลือกที่จะซื้อหรือไม่ซื้อสินทรัพย์อ้างอิงจากผู้ออก Call Option ตามจำนวนและราคาที่ระบุ (Strike Price) ภายในระยะเวลาหรือ ณ วันที่กำหนดไว้ก่อนเป็นการล่วงหน้า

2.2) พุทออปชัน เรียกทับศัพท์ว่า Put Option คือ ตราสารสิทธิที่ให้สิทธิแก่ผู้ถือ Option ในการเลือกที่จะขายหรือไม่ขายสินทรัพย์อ้างอิงแก่ผู้ออกพุทออปชันตามจำนวนและราคาที่ระบุภายในระยะเวลาหรือ ณ วันที่กำหนดไว้ก่อนเป็นการล่วงหน้า

การซื้อขายออปชันมีทั้งการซื้อขายนอกและในตลาดที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ การซื้อขายนอกตลาดที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เช่น บริษัทที่ส่งสินค้าออกขายต่างประเทศได้รับตั๋วสัญญาใช้เงินเป็นสกุลดอลลาร์ที่มีอายุ 60 วัน การซื้อสัญญาออปชันเพื่อป้องกันอัตราแลกเปลี่ยนที่ผันผวนจึงอาจเป็นการตกลงกับธนาคาร ซึ่งบริษัทจะต้องชำระค่าธรรมเนียม (Premium) ในการได้มาซึ่งสิทธิที่จะขายหรือไม่ขายเงินสกุลดอลลาร์

ส่วนตลาดซื้อขายที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการจะเป็นตลาดคล้ายกับตลาดฟิวเจอร์ส คือ มีสำนักหักบัญชีเป็นผู้ประกันการซื้อขาย ซึ่งผู้ซื้อออปชันจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการซื้อ และผู้ขายจะต้องส่งมอบสัญญาตลอดจนมีภาระผูกพันจะต้องส่งมอบหรือรับมอบสินทรัพย์อ้างอิงเมื่อผู้ซื้อออปชันเลือกใช้สิทธิ

3) สัญญาแลกเปลี่ยน (Swap Contract) รู้จักกันทั่วไปและเรียกทับศัพท์ว่า สวอป เป็นสัญญาในการแลกเปลี่ยนกระแสเงินที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของคู่สัญญา แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ

3.1) สัญญาสวอปอัตราดอกเบี้ย (Interest-rate Swap) เป็นสัญญาทางการเงินที่คู่สัญญาตกลงที่จะแลกเปลี่ยนภาระการชำระดอกเบี้ยให้แก่กันและกัน ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยจำนวนเงินค่าดอกเบี้ยที่ต้องชำระขึ้นอยู่กับจำนวนเงินต้นที่ใช้อ้างอิงตามสัญญา การทำสวอปกรณีนี้เกิดจากคู่สัญญาต่างก็ต้องการลดภาระการจ่ายดอกเบี้ยที่ไม่เป็นที่ต้องการของตน เช่น นายสุดชายกู้เงินจากประเทศสหรัฐฯ มาทำธุรกิจภายใต้เงื่อนไขอัตราดอกเบี้ยแบบลอยตัว แต่เงินทุนที่นำมาทำธุรกิจก่อให้เกิดรายได้ที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามอัตราดอกเบี้ย ขณะที่นายสนายทำธุรกิจที่กู้ยืมเงินได้ในลักษณะของดอกเบี้ยจ่ายแบบคงที่แต่ธุรกิจก่อให้เกิดรายได้ที่อิงอยู่กับอัตราดอกเบี้ยลอยตัว ฉะนั้นหากทั้งคู่ทำสัญญาแลกเปลี่ยนการชำระดอกเบี้ยแก่กันและกันก็จะช่วยให้ธุรกิจลดภาระความเสี่ยงลงได้ ข้อสังเกตของสัญญาสวอปข้างต้นคือ การแลกเปลี่ยนเฉพาะดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายที่อยู่บนฐานของอัตราคงที่และลอยตัวไม่เกี่ยวกับเงินต้น

3.2) สัญญาสวอปสกุลเงินต่างประเทศ (Currency Swap) เป็นแนวคิดที่มีลักษณะเช่นเดียวกับการ สวอปอัตราดอกเบี้ย แต่เปลี่ยนเป็นการแลกเปลี่ยนสกุลเงิน เช่น นายชาติชัย ทำธุรกิจค้าขายรับเงินเยนจากลูกค้า แต่สั่งซื้อวัตถุดิบจากประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีภาระต้องชำระหนี้เป็นเงินดอลลาร์สหรัฐ ขณะที่นายสุดสง่า ค้าขายได้รับเงินค่าสินค้าเป็นเงินดอลลาร์สหรัฐ แต่ต้องสั่งซื้อวัตถุดิบจากประเทศญี่ปุ่นทำให้ต้องชำระหนี้เป็นเงินเยน เมื่อทั้งคู่ตกลงทำสวอปสกุลเงิน ทั้งสองฝ่ายต่างก็ลดภาระความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนลงได้ กรณีของการสวอปสกุลเงินจึงเป็นข้อตกลงในการแลกเปลี่ยนเงินสกุลหนึ่งกับเงินอีกสกุลที่อ้างอิงโดยมีการระบุจำนวนเงินที่จะต้องจ่ายในเงินสกุลหนึ่งและจะได้รับในอีกสกุลหนึ่งมีกำหนดเวลาและรายละเอียดอื่น ๆ รวมถึงกระบวนการไล่เบี้ยหากไม่ปฏิบัติตามสัญญาโดยเหตุที่การทำ

Swap เป็นการตกลงของบุคคลสองฝ่ายที่จะแลกเปลี่ยนธุรกรรมบางอย่างซึ่งกันและกัน เช่น แลกเปลี่ยนสกุลเงิน (Currency Swap) แลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Swap) เป็นต้น ในการทำธุรกรรมการแลกเปลี่ยนจึงมักจะอาศัยธนาคารเป็นตัวกลางในการจับคู่ เนื่องจากธนาคารเป็นผู้ที่ต้องเข้ามาสัมพันธ์กับหน่วยธุรกิจโดยตรง เช่น การรับหรือจ่ายดอกเบี้ยหรือการรับซื้อเงินตราสกุลต่าง ๆ แต่ส่วนใหญ่แล้วการทำสัญญาแลกเปลี่ยนมักจะเป็นธุรกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยธุรกิจกับธนาคาร

3.3 ตลาดอนุพันธ์ในประเทศไทย ตลาดอนุพันธ์ในประเทศไทยมี 2 ตลาด คือ

1) ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

2) บริษัทตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)

ลักษณะของตลาดและสินค้าที่ทำการซื้อขายในแต่ละตลาดมีดังนี้

1) ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย หรือ ต.ส.ล. รู้จักและเรียกกันในชื่อย่อว่า เอเฟท (AFET ซึ่งย่อมาจาก The Agricultural Futures Exchange of Thailand) มีฐานะเป็นนิติบุคคลอิสระ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ถือว่าเป็นตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่เป็นทางการเพียงแห่งเดียวของประเทศไทย ลักษณะของการเป็นตลาดที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการนั้นหมายถึงการมีองค์กรกำกับดูแลและมีผู้ทำหน้าที่ซื้อขายเช่นเดียวกับการซื้อขายตราสารทางการเงินในตลาดทุน คือ

1.1) คณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า หรือคณะกรรมการ ก.ส.ล. ทำหน้าที่กำกับการดูแลการดำเนินงานของ AFET ให้เป็นไปอย่างถูกต้องชัดเจน ตลอดจนสร้างความเป็นธรรมให้แก่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย อีกทั้งยังทำหน้าที่ในการคัดเลือกสินค้าเกษตรที่จะนำเข้ามาซื้อขายล่วงหน้าใน AFET ด้วย

1.2) สมาชิกของตลาด AFET ซึ่งจะเข้ามาทำหน้าที่เป็นนายหน้าหรือผู้ค้าล่วงหน้าสินค้าเกษตรในตลาดจะต้องเป็นบริษัทที่ได้รับใบอนุญาตในการประกอบธุรกิจซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจากสำนักงาน ก.ส.ล. แล้ว

1.3) สำนักหักบัญชี (Clearing House) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลในเรื่องการรับประกันการส่งมอบและชำระราคาของสัญญา

1.4) บุคคลผู้เข้ามาทำการซื้อขายอนุพันธ์ในตลาด ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) Hedger เป็นผู้ที่เข้ามาซื้อขายโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อลดความเสี่ยงของตนเอง 2) Speculator เป็นผู้ที่เข้ามาซื้อขายโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเก็งกำไรจากส่วนต่าง ทั้งในกรณีที่ราคาของตราสารอนุพันธ์หรือสินทรัพย์ที่อ้างอิงมีราคาเพิ่มขึ้นหรือลดลง และ 3) Arbitrageur เป็นผู้ที่เข้ามาซื้อขายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำกำไรจากความแตกต่างของราคาตราสารอนุพันธ์หรือสินทรัพย์อ้างอิงในแต่ละตลาด วิธีการจึงเป็นการลงทุนในสองตลาดพร้อม ๆ กันเพื่อรับส่วนต่างระหว่างตลาด

ณ สิ้นปี 2555 สินค้าเกษตรที่ทำการซื้อขายในตลาด ต.ส.ล. นั้นได้แก่ ยางแผ่นรมควันชั้น 3 ข้าวขาว 5% น้ำยางข้น ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 มันสำปะหลังเส้น แป้งมันสำปะหลัง

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยเป็นตลาดสัญญาฟิวเจอร์สที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการที่นักลงทุนสามารถลงทุนได้โดยไม่ต้องใช้เงินมากเท่ากับการเล่นหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ ทั้งนี้ เพราะผู้ซื้อจะจ่ายเงินเพียงร้อยละ 10 ของราคาสินค้าที่ต้องซื้อ และเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงโดยราคาปิดของสินค้าในตลาดเมื่อหมดเวลาซื้อขายในแต่ละวันเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นก็จะได้รับเงินส่วนต่างของราคา ซึ่งถือว่าเป็นกำไร ในทางตรงกันข้าม หากราคาสินค้าลดต่ำลง ผู้ซื้อตราสารก็จะต้องวางเงินประกันเพิ่มทันทีให้วงเงินประกันเต็มจำนวนตามที่กำหนด การหลีกเลี่ยงผลขาดทุนของนักลงทุนโดยการบิดพลิ้วจะไม่สามารถทำได้ เพราะผู้ที่จะเข้ามาทำการซื้อขายสัญญาฟิวเจอร์สในตลาดได้จะต้องเป็นสมาชิกของบริษัทนายหน้าผู้ค้าหลักทรัพย์ และต้องเปิดบัญชีกับธนาคารพาณิชย์เพื่อที่จะสามารถโอนเงินอัตโนมัติระหว่างลูกค้ากับบริษัททั้งรับและจ่ายในกรณีที่มีกำไรหรือขาดทุน สำนักหักบัญชีจะเป็นผู้ดูแลสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หากผู้ซื้อหรือขายสัญญามีการบิดพลิ้วก็จะรับประกันให้ นักลงทุนจึงมีความมั่นใจจากการลงทุนในตลาดล่วงหน้า

2) บริษัทตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ประเทศไทย) จำกัด มหาชน (บมจ. ตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า) เรียกกันย่อ ๆ ว่า ทีเฟกซ์ (TFEX ย่อมาจาก Thailand Futures Exchange Public Company Limited) จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 เป็นบริษัทย่อยของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย บมจ. ตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการซื้อขายอนุพันธ์ที่อ้างอิงกับตราสารทุน ตราสารหนี้ และสินค้าโภคภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากสินค้าเกษตรกรรม อนุพันธ์ที่ บมจ. ตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า สามารถจัดให้มีการซื้อขายภายใต้พระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 ได้แก่ ฟิวเจอร์ส (Futures) ออปชัน (Options) และออปชันบนสัญญาฟิวเจอร์ส (Options on Futures) ของสินทรัพย์อ้างอิงประเภทต่าง ๆ ดังนี้

2.1) อ้างอิงกับตราสารทุน ได้แก่ ดัชนีราคาหลักทรัพย์ ดัชนีหลักทรัพย์

2.2) อ้างอิงกับตราสารหนี้ ได้แก่ พันธบัตรรัฐบาล อัตราดอกเบี้ย

2.3) อ้างอิงกับสินค้าโภคภัณฑ์ ได้แก่ โลหะมีค่า โลหะพื้นฐาน พลังงาน

2.4) อ้างอิงกับราคา ดัชนีราคาอื่น ๆ ได้แก่ อัตราแลกเปลี่ยน คาร์บอนเครดิต ดัชนีสินค้าโภคภัณฑ์ในปัจจุบัน (สิ้นเดือนตุลาคม พ.ศ. 2555) บมจ. ตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ได้เปิดซื้อขายอนุพันธ์ทั้งสิ้น 8 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ SET50 Index Futures, SET50 Index Options, Single Stock Futures, Gold Futures, Interest Rate Futures, Silver Futures, Oil Futures และ USD Futures การเปิดซื้อขายอนุพันธ์ฯ ดังกล่าวเริ่มจาก SET50 Index และพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่นตามมาอย่างต่อเนื่องดังนี้

- 28 เมษายน 2549	เปิดซื้อขาย	SET50 Index Futures
- 29 ตุลาคม 2509	เปิดซื้อขาย	SET50 Index Options
- 24 พฤศจิกายน 2551	เปิดซื้อขาย	Single Stock Futures
- 2 กุมภาพันธ์ 2552	เปิดซื้อขาย	50 Baht Gold Futures
- 2 สิงหาคม 2553	เปิดซื้อขาย	10 Baht Gold Futures
- 18 ตุลาคม 2553	เปิดซื้อขาย	5Y Gov Bond Futures

- 29 พศจิกายน 2553	เปิดซื้อขาย	3M BIBOR Futures
		6M THBFIX Futures
- 20 มิถุนายน 2554	เปิดซื้อขาย	Silver Futures
- 17 ตุลาคม 2554	เปิดซื้อขาย	Oil Futures
- 5 มิถุนายน 2555	เปิดซื้อขาย	USD Futures

สำหรับสัญญาฟิวเจอร์สที่ บมจ. ตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามีแผนที่จะนำเข้าสู่ตลาดต่อไป คือ 1) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Futures) 5 เซ็กเตอร์ใหม่ ประกอบด้วย กลุ่มพลังงาน กลุ่มธนาคารพาณิชย์ กลุ่มอาหาร กลุ่มพาณิชย์ และกลุ่มไอซีที และ 2) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่อ้างอิงดัชนีหุ้น 50 อันดับแรกที่เพิ่มสินค้าอายุ 1-2 เดือนเข้ามาจากเดิมที่มีเพียงสัญญาอายุ 3 เดือน

รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของตราสารอนุพันธ์ที่ซื้อขายกันในตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า TFEX มีดังนี้

SET 50 Index Futures เป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าซึ่งมีสินค้าที่อ้างอิงเป็นดัชนีของหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์จำนวน 50 หลักทรัพย์ โดยผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกันว่าจะซื้อหรือขาย SET 50 Index ณ ราคาหนึ่งในอนาคต เช่น 3 เดือน 6 เดือน แต่เนื่องจาก SET 50 เป็นดัชนีไม่มีตัวตน การซื้อขายจึงไม่มีการมอบสินทรัพย์ แต่จะใช้วิธีคำนวณกำไรขาดทุนกันทุกสิ้นวันทำการ และชำระกันเป็นเงินสดในส่วนที่เป็นกำไรหรือขาดทุนดังกล่าว

SET 50 Index Options เป็นสัญญาระหว่างบุคคลหรือสถาบันสองฝ่ายที่ทำการตกลงกันว่าจะให้สิทธิแก่ผู้ซื้อออปชันในการที่จะซื้อหรือขาย SET 50 Index ตามราคาที่ระบุไว้ภายในระยะเวลาที่ระบุไว้ในสัญญา แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ SET 50 Index Call Options และ SET 50 Index Put Option ผู้ซื้อออปชันจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในการซื้อสิทธิในการซื้อ (Call Option) หรือสิทธิในการขาย (Put Option) ให้แก่ผู้ขาย ออปชัน

Stock Futures เป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่อ้างอิงราคาหุ้นซื้อผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกันในวันนี้ว่า ในอนาคตจะซื้อขายหุ้นกันที่ราคาเท่าไร จำนวนเท่าไร

Gold Futures (โกลด์ฟิวเจอร์สหรือสัญญาฟิวเจอร์สทองคำ) คือสัญญาการซื้อหรือขายทองคำล่วงหน้า ราคาของโกลด์ฟิวเจอร์สจึงเป็นราคาทองคำที่ผู้ลงทุนคาดการณ์ในอนาคตซึ่งอาจจะแตกต่างจากราคาทองคำที่มีการซื้อขายและส่งมอบกันในปัจจุบันในตลาดจริง การคาดการณ์ราคาทองที่แตกต่างกันนี้เป็นโอกาสในการทำกำไรจากโกลด์ฟิวเจอร์ส การซื้อขายโกลด์ฟิวเจอร์สเป็นการซื้อขายตราสารอนุพันธ์จึงมิได้มีการส่งมอบทองคำกันจริง เพียงแต่เป็นการชำระราคาเป็นเงินสดในส่วนของราคาที่แตกต่างเท่านั้น

5y Gov Bond Futures เป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่อ้างอิงกับพันธบัตรรัฐบาลไทยอายุ 5 ปี อัตราดอกเบี้ย 5% จ่ายดอกเบี้ย 2 ครั้งต่อปี

Interest Rate Futures เป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่อ้างอิงกับอัตราดอกเบี้ยซึ่งสัญญาที่เปิดซื้อขายในตลาด TFEX ได้แก่ 3M BIBOR Futures (อัตราดอกเบี้ย BIBOR 3 เดือน) และ 6M THBFIX Futures (อัตราดอกเบี้ยระยะสั้น TMB FIX ประเภท 6 เดือน)

Silver Futures (ซิลเวอร์ฟิวเจอร์ส) เป็นสัญญาซื้อขายโลหะเงินล่วงหน้า เป็นสัญญาที่ "ผู้ซื้อ" และ "ผู้ขาย" ตกลงว่าจะซื้อขายโลหะเงินในอนาคต เช่นอีก 2 เดือนข้างหน้า โดยมีการกำหนดราคาซื้อขายกันในวันนี้แต่จะจ่ายชำระเงินเมื่อถึงวันส่งมอบในอนาคต ซิลเวอร์ฟิวเจอร์สที่ซื้อขายกันในตลาด TFEX จะไม่มีการส่งมอบโลหะเงินกันจริง แต่จะใช้การชำระราคาซื้อขายส่วนต่างเป็นเงินสดแทน

Oil Futures (สัญญาซื้อขายน้ำมันดิบล่วงหน้า) เป็นสัญญาระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายตกลงราคาน้ำมันดิบในอนาคตผ่านวิธีการส่งคำสั่งเสนอซื้อ (Bid) และเสนอขาย (Offer) ผ่านโบรกเกอร์ (Broker) คล้ายกับการซื้อขายหุ้น การซื้อขาย Oil Futures จะไม่มีการส่งมอบน้ำมันดิบจริง แต่จะใช้วิธีชำระเงินตามส่วนต่างของกำไรขาดทุนที่เกิดขึ้น

USD Futures (สัญญาซื้อขายดอลลาร์ล่วงหน้า) เป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อเงินดอลลาร์สหรัฐ การซื้อขายไม่มีการส่งมอบสินค้ากันจริงแต่จะใส่ช้วิธีชำระราคาเป็นเงินสด (Cash Settlement) ในส่วนต่างที่คำนวณแล้วว่าเป็นกำไรหรือขาดทุนจากการซื้อขายกัน

โดยเหตุที่ บมจ. ตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าถูกจัดขึ้นอย่างเป็นทางการ ในการดำเนินงานจึงต้องมีองค์กรกำกับดูแลและมีผู้ทำหน้าที่ซื้อขายในลักษณะเดียวกับตลาด AFET องค์ประกอบตลาดจึงประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1. คณะกรรมการ บมจ. ตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจะทำหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินงานของ TFEX ให้เป็นไปอย่างโปร่งใสและยุติธรรม และโดยเหตุที่ตราสารอนุพันธ์ถือเป็นทางเลือกหนึ่งของการลงทุน การดำเนินการของตลาดจึงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ด้วย

2. สมาชิกของตลาด TFEX อาจเป็นบุคคลหรือบริษัทที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นนายหน้าหรือผู้ค้าต้องได้รับอนุญาตแล้วจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

3. สำนักหักบัญชี คือ บริษัทสำนักหักบัญชี (ประเทศไทย) จำกัด (Thailand Clearing House Company Limited: TCH) เป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากตลาด TFEX ทำหน้าที่ในเรื่องการรับประกันการส่งมอบและการชำระราคาของสัญญาล่วงหน้าที่เกิดขึ้นทุกรายการ สำนักหักบัญชีจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน ก.ล.ต.

4. บุคคลผู้เข้ามาทำการซื้อขายอนุพันธ์ในตลาด ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มเช่นเดียวกับในตลาด AFET ได้แก่ Hedger Speculator และ Arbritageur

ประเด็นการวิเคราะห์

จากความรู้เรื่องตลาดทุนที่นักศึกษาได้ศึกษามาแล้ว นักศึกษาคิดว่าองค์ความรู้ใดที่นักศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารการเงินของสหกรณ์ โปรดอธิบาย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 9.3.2 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 9.3.2
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 9 ตอนที่ 9.3 เรื่องที่ 9.3.2

เรื่องที่ 9.3.3 สถาบันการเงิน

1. ความหมายของสถาบันการเงิน

สถาบันการเงิน หมายถึง สถาบันที่ทำธุรกิจในรูปของการกู้ยืมและการให้กู้ยืมเงิน หรือเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ให้กู้และผู้ขอกู้ โดยอาศัยเครื่องมือหรือตราสารทางการเงินและรับภาระการเสี่ยงจากการให้กู้ยืมนั้นแทน โดยอีกนัยหนึ่งกล่าวได้ว่าสถาบันการเงินเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้บริการทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การรับฝากเงินจากผู้ออม การให้สินเชื่อแก่ผู้ลงทุน การจัดการลงทุนในหลักทรัพย์ การประกันภัย บริการต่าง ๆ กิจกรรมต่าง ๆ ที่สถาบันการเงินดำเนินการในหน้าที่นั้น จึงมีทั้งการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการระดมเงินด้วยการรับฝากจากผู้มีเงินออมและให้ผู้ที่ขาดแคลนเงินทุนกู้ยืมต่อ และการออกหลักทรัพย์เพื่อระดมเงินทุนโดยตนเองเพื่อนำไปลงทุนหรือปล่อยให้ผู้อื่นกู้ยืมต่อไป

2. ประเภทของสถาบันการเงิน

สถาบันการเงินเป็นแหล่งระดมเงินทุนให้แก่ธุรกิจที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ในต่างประเทศองค์กรที่ได้ชื่อว่าสถาบันการเงินนั้นมีแตกต่างกันมากมาย เช่น ธนาคารพาณิชย์ Saving and Loan Associations, Mutual Saving Banks เครดิตยูเนียน ธนาคารเพื่อการพัฒนา ธนาคารเพื่อการลงทุน กองทุนบำเหน็จบำนาญ บริษัทแฟคตอริ่ง เป็นต้น

และหากจำแนกประเภทของสถาบันการเงินจะพบว่าโดยทั่วไปแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ 1) สถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์ และ 2) สถาบันการเงินประเภทที่มิใช่ธนาคารพาณิชย์

3. ประเภทของสถาบันการเงินในประเทศไทย

องค์กรที่ได้ชื่อว่าเป็นสถาบันการเงินในประเทศไทยนั้นมีหลายองค์กร แต่ละองค์กรจัดตั้งขึ้นภายใต้กฎหมายที่แตกต่างกัน จึงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรภาครัฐที่แตกต่างกันไปด้วย ดังตัวอย่างในตารางที่ 9.4

ตารางที่ 9.4 สถาบันการเงินในประเทศไทยภายใต้หน่วยงานกำกับดูแลและกฎหมายที่บังคับใช้

	รายชื่อ	หน่วยกำกับดูแล	กฎหมายที่ใช้บังคับ
1	ธนาคารแห่งประเทศไทย	กระทรวงการคลัง	พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
2	ธนาคารพาณิชย์	ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551
3	สาขาธนาคารต่างประเทศ (Full Branch)		
4	ธนาคารพาณิชย์ที่เป็นบริษัทลูกของธนาคารต่างประเทศ		
5	ธนาคารพาณิชย์เพื่อรายย่อย		
6	บริษัทเงินทุน	ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551
7	บริษัทเครดิตฟองซิเอร์		
8	ธนาคารออมสิน	กระทรวงการคลัง/ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชบัญญัติธนาคารออมสิน พ.ศ. 2489
9	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)	กระทรวงการคลัง/ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509
10	ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ธอส.)	กระทรวงการคลัง/ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชบัญญัติธนาคารอาคารสงเคราะห์ พ.ศ. 2496
11	ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (ธสน.)	กระทรวงการคลัง/ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2536
12	ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (ธพว.)	กระทรวงการคลัง/ธนาคารแห่งประเทศไทย/กระทรวงอุตสาหกรรม	พระราชบัญญัติธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545

ตารางที่ 9.4 (ต่อ)

	รายชื่อ	หน่วยกำกับดูแล	กฎหมายที่ใช้บังคับ
13	ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย	กระทรวงการคลัง/ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545
14	บรรษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย.)	กระทรวงการคลัง/กระทรวงอุตสาหกรรม	พระราชบัญญัติบรรษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม พ.ศ. 2534
15	บรรษัทตลาดรองสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย	กระทรวงการคลัง/ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชกำหนดบรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2540
16	บริษัทบริหารสินทรัพย์	กระทรวงการคลัง/ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2544
17	บริษัทรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ	กระทรวงการคลัง/ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยน พ.ศ. 2485
18	บริษัทหลักทรัพย์	คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์	พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535
19	บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม		
20	บริษัทประกันชีวิต	กระทรวงการคลัง/สำนักคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย	พระราชบัญญัติประกันชีวิตและที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535

ตารางที่ 9.4 (ต่อ)

	รายชื่อ	หน่วยกำกับดูแล	กฎหมายที่ใช้บังคับ
21	สหกรณ์ออมทรัพย์	กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์	พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม 2553
22	สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน		
23	กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ	คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์	พระราชบัญญัติกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ พ.ศ. 2530
24	กองทุนประกันสังคม	กระทรวงแรงงาน	พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533
25	โรงรับจำนำ	กระทรวงมหาดไทย	พระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (สถาบันการเงิน) 2557

การจำแนกประเภทของสถาบันการเงินในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ตามลักษณะของสถาบันการเงินที่ได้รับใบอนุญาต ได้แก่

3.1 สถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์

3.2 สถาบันการเงินประเภทที่มิใช่ธนาคารพาณิชย์

3.3 สถาบันการเงินเฉพาะกิจ

3.1 สถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์

1) ความหมายและบริการของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารพาณิชย์ (Commercial Banks) หมายถึง ธนาคารที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ และใช้ประโยชน์เงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น ให้สินเชื่อ ซื้อขายตั๋วแลกเงิน หรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด ซื้อขายปริวรรตเงินต่างประเทศ ในทางปฏิบัตินั้นธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่ให้บริการหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของการค้าเสรีที่มีการแข่งขันสูงและเทคโนโลยีได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้การให้บริการของธนาคารพาณิชย์มีมากมายหลายรูปแบบ บริการที่สำคัญของธนาคารพาณิชย์ ได้แก่

1.1) การรับฝากเงิน ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับฝากเงินจากลูกค้าและนำเงินไปใช้ประโยชน์ในการลงทุนทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อธนาคารได้รับประโยชน์จากเงินของผู้ที่นำมาฝากจึงต้องจ่ายผลตอบแทนแก่เจ้าของเงินในรูปของดอกเบี้ย การรับฝากของธนาคารมีหลายรูปแบบ เช่น เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม เงินฝากออมทรัพย์ และเงินฝากประจำหรือเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลา เป็นต้น

1.2) การให้สินเชื่อ การให้สินเชื่อเป็นหน้าที่หลักของธนาคารพาณิชย์และเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่สุดของธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากจะก่อให้เกิดรายได้แก่ธนาคารและในภาพรวมเมื่อพิจารณาถึงบทบาทของสถาบันการเงินแล้วก็คือ ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในระบบการเงินที่ช่วยให้ผู้ขาดแคลนเงินทุนสามารถดำเนินธุรกิจได้ สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์มีทั้งสินเชื่อเพื่อการพาณิชย์และอุตสาหกรรม สินเชื่อเพื่อการเกษตร สินเชื่อเพื่อธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ สินเชื่อเพื่อการบริโภค ฯลฯ

1.3) บริการอื่น ๆ ธนาคารพาณิชย์ได้พัฒนารูปแบบการให้บริการอื่น ๆ อีกมากมายหลายรูปแบบ ภายใต้การแข่งขันที่สูง ซึ่งบริการต่าง ๆ ล้วนแต่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการและสร้างรายได้ให้แก่ธนาคารมากขึ้น หากจำแนกบริการอื่น ๆ ออกเป็นบริการภายในประเทศและบริการภายนอกประเทศแล้ว จะพบว่าบริการภายในประเทศมีหลากหลาย เช่น การโอนเงิน การเรียกเก็บเงิน การจ่ายเงินเดือนผ่านธนาคาร การให้เช่าตู้นิรภัย เช็คเดินทาง แคชเชียร์เช็ค เช็คของขวัญ การรับรองตั๋วเงินและการรับอาวัลตั๋วเงิน บัตรเครดิต เป็นตัวแทนสนับสนุนการจำหน่ายและรับซื้อคืนหน่วยลงทุน การเป็นผู้รับประกันการออกและจัดจำหน่ายตราสารหนี้ การบริหารจัดการกองทุนเพื่อการลงทุน การเป็นทรัสตี การให้บริการเป็นที่ปรึกษาทางการเงิน การเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตเพื่อการค้า และในหลาย ๆ ธนาคาร (ส่วนใหญ่) จะให้บริการวิเทศธนกิจ (International Banking Facilities) ซึ่งหมายถึง การจัดสรรเงินทุนจากต่างประเทศและนำมาให้ลูกค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศกู้ยืมในรูปสกุลเงินตราต่างประเทศ ตลอดจนการซื้อขายปริวรรตเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น

2) ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยดำเนินธุรกิจในลักษณะของบริษัทมหาชน จำกัด กฎหมายที่ใช้บังคับคือ พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 ณ สิ้นปี 2555 ธนาคารพาณิชย์มีจำนวน 15 ธนาคาร คือ (www.bot.or.th/thai/สถาบันการเงิน) ตรวจสอบข้อมูลเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2557

1. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)
2. ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)
3. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)
4. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)
5. ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน)
6. ธนาคารซีไอเอ็มบี ไทย จำกัด (มหาชน)
7. ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน)
8. ธนาคารทิสโก้ จำกัด (มหาชน)
9. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
10. ธนาคารธนชาติ จำกัด (มหาชน)
11. ธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน)
12. ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด (ไทย) จำกัด (มหาชน)
13. ธนาคารไอซีบีซี (ไทย) จำกัด มหาชน

14 ธนาคารแลนด์แอนด์เฮ้าส์ จำกัด (มหาชน)

15 ธนาคารไทยเครดิตเพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน)

3) บทบาทสำคัญของธนาคารพาณิชย์ต่อระบบเศรษฐกิจ ธนาคารพาณิชย์จัดได้ว่าเป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เพราะถือว่าเป็นสถาบันการเงินที่มีเครือข่ายครอบคลุมและเข้าถึงประชาชนได้มากกว่าสถาบันการเงินอื่น การดำเนินธุรกรรมของธนาคารล้วนแต่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม เช่น การรับฝากแบบกระแสรายวันที่สามารถใช้เช็คสั่งจ่ายเงินจากบัญชีได้นั้นก็เป็นวิธีที่สามารถเพิ่มปริมาณเงินที่มีสภาพคล่องเข้าสู่ระบบการเงินนอกเหนือจากธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ การปล่อยสินเชื่อแก่อุตสาหกรรมที่ช่วยให้ธุรกิจมีเงินทุนดำเนินงานและสามารถให้สินเชื่อการค้าแก่คู่ค้าเป็นระบบลูกโซ่ ซึ่งทั้งหมดล้วนมีผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ธนาคารพาณิชย์จึงต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของธนาคารกลางซึ่งหมายถึงธนาคารแห่งประเทศไทยที่มุ่งกำกับดูแลเพื่อจัดการความเสี่ยงและสร้างความเชื่อมั่นในสถาบันการเงินให้แก่ประชาชน ด้วยการออกข้อกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องถือเป็นระเบียบปฏิบัติ เช่น การบังคับให้ธนาคารพาณิชย์ต้องนำเงินฝากไว้กับธนาคารกลางตามอัตราที่กำหนด การกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องรักษาระดับเงินกองทุนต่อสินทรัพย์และภาระผูกพันถ่วงน้ำหนักตามความเสี่ยง และการดำรงสำรองสภาพคล่องสำหรับเงินฝาก เป็นต้น บทบาทสำคัญของธนาคารพาณิชย์โดยภาพรวมสามารถสรุปการทำธุรกรรมพื้นฐานได้ดังนี้

3.1) การอำนวยสินเชื่อ ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ปล่อยสินเชื่อให้แก่ธุรกิจจึงเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้ประกอบการ

3.2) การระดมเงินออม ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับฝากเงินจากประชาชน โดยเหตุที่มีสาขาอยู่ทั่วไป การระดมเงินออมด้วยวิธีการรับฝากทำให้ธนาคารมีเงินมากสามารถนำไปปล่อยสินเชื่อแก่นักลงทุนในโครงการใหญ่ ๆ ได้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

3.3) การเรียกเก็บเงินตามตราสารทางการเงิน ธนาคารพาณิชย์เป็นตัวกลางในการทำหน้าที่เรียกเก็บเงินตามตราสารทางการเงิน เช่น เช็ค ดร๊าฟท์ แทนเจ้าของโดยการเคลียร์บัญชีระหว่างธนาคารที่มีสำนักหักบัญชี

3.4) การสร้างผลตอบแทนให้แก่เจ้าของหรือผู้ลงทุนในธนาคาร ในฐานะที่ธนาคารพาณิชย์เป็นบริษัทมหาชน การดำเนินธุรกิจที่มีเงินทุนมาจากประชาชนจึงเป็นการสร้างผลตอบแทนให้กับนักลงทุนหรือผู้ถือหุ้นของธนาคาร

3.5) การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ธนาคารพาณิชย์ในยุคปัจจุบันได้ให้บริการแก่ลูกค้ามากมายหลายรูปแบบ ทั้งรับฝากเงิน จ่ายชำระค่าสาธารณูปโภค การโอนเงิน ค้าเงินตราต่างประเทศ ปล่อยสินเชื่อหลายรูปแบบ ธุรกรรมต่าง ๆ ที่ธนาคารให้บริการล้วนอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

ณ สิ้นปี 2555 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้อนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์สามารถทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจธนาคารพาณิชย์เพิ่มเติมอีก 5 กลุ่ม ได้แก่ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัย ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์ ธุรกิจอนุพันธ์ทางการเงิน ธุรกิจธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ (e-Banking) ธุรกิจการเงิน และธุรกิจการให้บริการอื่นปัจจุบันธนาคารพาณิชย์ของไทยมี 2 รูปแบบ คือ

1) ธนาคารพาณิชย์ สำหรับสถาบันการเงินที่มีความสามารถและมีทุนเพียงพอ โดยธนาคารพาณิชย์ประเภทนี้จะสามารถให้บริการทางการเงินแก่ลูกค้าได้ทุกกลุ่มและทำธุรกรรมทางการเงินได้เกือบทุกประเภท ธนาคารพาณิชย์มี 2 ประเภทคือ

1.1) ธนาคารพาณิชย์ประเภทที่ขอเปิดสาขาได้ ซึ่งสามารถเปิดสาขาได้ไม่จำกัดจำนวนและสถานที่ ซึ่งต้องมีเงินกองทุนชั้นที่ 1 ไม่ต่ำกว่า 5,000 ล้านบาท

1.2) ธนาคารพาณิชย์ประเภทที่ไม่มีสาขา ซึ่งห้ามเปิดสำนักงานสาขาและต้องมีเงินกองทุนชั้นที่ 1 ตามจำนวนที่กำหนด

2) ธนาคารพาณิชย์เพื่อรายย่อย (Retail Bank) สำหรับสถาบันการเงินที่มีความสามารถแต่มีเงินทุนน้อยกว่า ธนาคารพาณิชย์ประเภทนี้จะให้บริการทางการเงินแก่ประชาชนรายย่อยและวิสาหกิจกลางและขนาดย่อมภายใต้เงื่อนไขด้านปริมาณการให้สินเชื่อต่อรายตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด สามารถทำธุรกรรมทางการเงินได้เกือบทุกประเภท แต่มีข้อยกเว้นเช่นเดียวกับธนาคารพาณิชย์ และยกเว้นธุรกิจเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศตราสารอนุพันธ์และธุรกรรมอื่นที่มีความเสี่ยงสูง ณ สิ้นปี 2555 มีเพียงหนึ่งธนาคารคือธนาคารไทยเครดิตเพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน)

3.2 สถาบันการเงินประเภทที่มิใช่ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินประเภทที่มิใช่ธนาคารพาณิชย์ (Non-Bank Financial Institutions) ประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ ที่ทำธุรกรรมอันมีบทบาทสำคัญในตลาดการเงิน ดังนี้

1) บริษัทเงินทุน (Finance Companies) หมายถึง ธุรกิจจัดหามาซึ่งเงินทุนและใช้เงินนั้นในการประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยทั่วไปจะประกอบธุรกิจให้สินเชื่อหลายรูปแบบ ได้แก่

1.1) การให้สินเชื่อเพื่อการพาณิชย์ เป็นการให้กู้ยืมเพื่อการค้ารวมถึงการเป็นผู้รับรองผู้รับอาวัล หรือผู้สอดเข้าแก้หน้าในตั๋วเงินทางการค้าปกติ

1.2) การให้สินเชื่อแก่กิจการอุตสาหกรรม เกษตรกรรมหรือพาณิชยกรรม

1.3) การให้สินเชื่อแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อการบริโภค

1.4) การให้สินเชื่อเพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์และที่อยู่อาศัย

การดำเนินธุรกิจของบริษัทเงินทุนมีลักษณะคล้ายกับธนาคารพาณิชย์คือการรับฝากเงิน แต่จะมีรูปแบบการรับฝากที่แตกต่างจากธนาคารพาณิชย์คือ การรับฝากโดยการออกตั๋วสัญญาใช้เงิน (Promissory Note หรือ P/N) ให้แก่ผู้ฝาก การออกตั๋วแลกเงิน (Bill of Exchange หรือ B/E) และการออกบัตรรับฝากเงินที่กำหนดจำนวนเงินฝากและระยะเวลาการฝากที่แน่นอน (Certificate of Deposit หรือ CD) ในอดีตบริษัทเงินทุนและบริษัทหลักทรัพย์สามารถจัดตั้งเพื่อดำเนินธุรกิจทั้งด้านเงินทุนและหลักทรัพย์ควบคู่กันโดยจดทะเบียนจัดตั้งขึ้นในลักษณะของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ (Finance And Securitiess Companies) แต่ปัจจุบันกฎหมายกำหนดให้บริษัทเงินทุนและบริษัทหลักทรัพย์ต้องจัดตั้งขึ้นตามวัตถุประสงค์ ทำให้บริษัทเงินทุน และบริษัทหลักทรัพย์ต้องแยกออกจากกันและดำเนินธุรกิจเป็นการเฉพาะ

2) บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ (Credit Foncier Companies) หมายถึง บริษัทที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงิน โดยมีอสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน ในประเทศไทยนั้นบริษัทเครดิตฟองซิเอร์จะมีธุรกรรมหลัก ๆ คือ การรับซื้ออสังหาริมทรัพย์ การปล่อยสินเชื่อโดยวิธีรับจำนอง

อสังหาริมทรัพย์ การรับซื้ออสังหาริมทรัพย์ตามสัญญาขายฝาก (การรับซื้อฝาก) และการทำธุรกรรมทางการเงินประเภทอื่นอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

บริษัทเครดิตฟองซิเอร์สามารถจัดหาเงินทุนเพื่อปล่อยสินเชื่อได้เพียงช่องทางเดียวคือการออกตั๋วสัญญาใช้เงิน จึงมีลักษณะที่อาจพิจารณาได้ว่าเป็นบริษัทเงินทุนที่ทำธุรกรรมเฉพาะที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น

3) บริษัทประกันชีวิต (Life Insurance Companies) เป็นบริษัทที่ดำเนินธุรกิจการประกันชีวิตด้วยการรับประกันภัยตกลงจะชดใช้เงินจำนวนหนึ่งให้กับผู้รับประโยชน์หรือทายาทเมื่อผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตลงหรืออาจจ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันภัยเองในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยมีอายุยืนยาวจนถึงเวลาที่ตกลงกันไว้ในสัญญา โดยผู้เอาประกันภัยยินยอมจ่ายเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัย การระดมเงินทุนของบริษัทประกันชีวิตจึงเป็นการขายกรมธรรม์ประกันชีวิตที่ผู้ซื้อหรือผู้เอาประกันภัยจะจ่ายค่าเบี้ยประกันเป็นงวด ๆ เงินทุนที่ระดมได้จะมีจำนวนมหาศาลและโดยทั่วไปจะเป็นเงินทุนที่มีการใช้คืนในระยะยาว บริษัทประกันชีวิตจึงใช้ลงทุนระยะยาวเป็นส่วนใหญ่ เช่น การให้กู้ยืมระยะยาวโดยมีหลักประกัน การลงทุนในหลักทรัพย์ทั้งประเภทตราสารหนี้และตราสารทุน ตลอดจนการให้ผู้ถือกรมธรรม์กู้ยืม

4) บริษัทหลักทรัพย์ (Securities companies) เอกชนที่จะประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ได้นั้นจะต้องได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจหลักทรัพย์จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ตามคำแนะนำของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 4 กำหนดให้ธุรกิจหลักทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

4.1) การเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ หมายความว่า การประกอบกิจการค้าประเภทเป็นนายหน้าหรือตัวแทนซื้อขาย หรือแลกเปลี่ยนหลักทรัพย์ให้แก่บุคคลอื่นโดยได้รับค่านายหน้าตอบแทน

4.2) กิจการค้าหลักทรัพย์ หมายความว่า การประกอบกิจการค้าประเภทซื้อขาย หรือแลกเปลี่ยนหลักทรัพย์ในนามตนเอง

4.3) การเป็นที่ปรึกษา หมายความว่า การประกอบกิจการให้คำแนะนำแก่ประชาชนหรือองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ในเรื่องเกี่ยวกับการระดมทุน ธุรกรรมทางธุรกิจ การลงทุนในหลักทรัพย์และการเข้าถือหลักทรัพย์เพื่อครอบงำกิจการ ฯลฯ

4.4) การจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ หมายความว่า การประกอบกิจการรับจัดการจำหน่ายหลักทรัพย์ให้แก่ประชาชนในตลาดแรก

บริษัทหลักทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทมากในตลาดทุนซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อแนวโน้มความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานในระบบการเงิน ธุรกรรมหลักของบริษัทหลักทรัพย์คือการค้าหลักทรัพย์ในตลาดแรกและตลาดรอง ดังนี้

เมื่อกิจการต่าง ๆ ต้องการระดมทุนจึงจัดทำตราสารทางการเงินออกจำหน่าย กระบวนการจัดทำตราสารจะต้องปรึกษาบริษัทหลักทรัพย์ และการจำหน่ายต้องอาศัยบริษัทหลักทรัพย์ช่วยกระจายสู่นักลงทุน ปัจจุบันแม้ว่าจะมีธนาคารพาณิชย์เข้ามามีบทบาทมากขึ้น แต่บริษัทหลักทรัพย์ยังคงมีบทบาทมาก

อยู่ในตลาดแรก ส่วนการซื้อขายเปลี่ยนมือหลักทรัพย์ที่ออกจำหน่ายในเวลาต่อมานั้น หากทำการซื้อขายในตลาดรองที่เป็นตลาดทางการจะต้องซื้อขายผ่านบริษัทหลักทรัพย์ที่เป็นสมาชิกของตลาดหลักทรัพย์เท่านั้น

5) บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม (Mutual Fund Management Companies) กองทุนรวมเกิดจากการนำเงินของแต่ละคนที่เรียกว่าผู้ลงทุนรายย่อยมากองรวมกันให้เป็นก้อนใหญ่ และเงินกองดังกล่าวจะถูกบริหารโดยการนำไปลงทุนในหลักทรัพย์โดยมืออาชีพ บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม (บลจ.) เรียกกันสั้น ๆ ว่าบริษัทจัดการลงทุนต้องได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. จึงจะดำเนินงานบริหารกองทุนได้ ผู้ลงทุนรายย่อยจะได้รับตราสารทางการเงินที่เรียกว่าหน่วยลงทุนเป็นหลักฐานการมีส่วนร่วมตามสัดส่วนที่ได้ใส่ไว้ในเงินกองที่นำไปลงทุน เงินกองทุนที่นำไปลงทุนนั้นหากมีกำไรมูลค่าของเงินกองทุนก็จะเพิ่มขึ้น ผู้ลงทุนจะได้รับผลตอบแทนเป็นสองรูปแบบคือ 1) เงินปันผล และ 2) กำไรจากส่วนต่างของราคาที่ขายหน่วยลงทุนได้สูงกว่าราคาที่ซื้อมา

กองทุนรวมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กองทุนปิดและกองทุนเปิด กองทุนปิดหมายถึงหน่วยลงทุนที่ผู้ลงทุนไม่สามารถขายคืนแก่บริษัทผู้ออกตราสารได้ก่อนครบกำหนด บริษัทจะรับซื้อหน่วยลงทุนคืนเมื่อถึงเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาเท่านั้น ส่วนกองทุนเปิดจะเป็นหน่วยลงทุนที่สามารถซื้อขายกันได้ตลอดเวลา

6) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (Provident Fund) หมายถึง กองทุนซึ่งลูกจ้างและนายจ้างร่วมกันจัดตั้งขึ้นและได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ พ.ศ. 2530 ประกอบด้วยเงินที่ลูกจ้างจ่ายสะสม เงินที่นายจ้างจ่ายสมทบ รวมทั้งเงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่มีผู้อุทิศให้และผลประโยชน์จากเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าว เพื่อเป็นหลักประกันลูกจ้างในกรณีที่ลูกจ้างตายหรือออกจากงานหรือลาออกจากกองทุน กองทุนจึงมีขึ้นได้เมื่อลูกจ้างและนายจ้างตกลงกันจัดตั้งขึ้นและจ่ายเงินตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของพระราชบัญญัติ เงินกองทุนจะต้องจัดการโดยบุคคลซึ่งมิใช่นายจ้าง แต่ต้องเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจหลักประเภทจัดการกองทุนส่วนบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

7) กองทุนประกันสังคม (Social Security Fund) คือ กองทุนที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และเพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ลูกจ้างที่ทำงานในสถานประกอบการให้ได้รับความคุ้มครองเมื่อประสบ อันตราย หรือเจ็บป่วย คลอดบุตร ตาย ทุพพลภาพ สงเคราะห์บุตร และชราภาพ เงินกองทุนเกิดจากการร่วมมือของบุคคล 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายนายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐบาล โดยฝ่ายนายจ้างและฝ่ายรัฐบาลสมทบอีกร้อยละ 2.75 ของค่าจ้างผู้ประกันตนก่อนหักภาษี เงินกองทุนจะถูกนำไปบริหารเพื่อให้มีผลประโยชน์งอกเงยเช่นเดียวกับกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ซึ่งส่วนใหญ่จะถูกนำไปลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำจึงมักจะลงทุนในตั๋วเงินคลัง พันธบัตรภาครัฐ ตั๋วแลกเงินที่มีอันดับความเชื่อถือสูง แต่ทั้งนี้การลงทุนจะต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังก่อน

8) สหกรณ์ออมทรัพย์ (Saving Cooperatives) เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยสมาชิกกลุ่มที่มีอาชีพเดียวกัน สมาชิกจะเป็นผู้มีรายได้ประจำเป็นรายเดือน สหกรณ์ฯ จะทำหน้าที่รับฝากเงินและจัดหาเงินทุนให้สมาชิกกู้ยืมไปใช้จ่าย สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นองค์กรที่นิยมจัดตั้งในองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพราะสมาชิกสามารถใช้บริการได้ทั้งในรูปของการออมทรัพย์และการขอสินเชื่อเพื่อนำไปใช้จ่ายทั้งเพื่อการซื้อที่อยู่อาศัย การทำอาชีพเสริม ตลอดจนเพื่อการเสริมสภาพคล่องในการดำรงชีพ

9) สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน (Credit Union Cooeratives) สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนใน ประเทศไทยได้กำหนดให้เครดิตยูเนี่ยนเป็นสหกรณ์ประเภทที่ 7 และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ถือเป็นสถาบันการเงินตามกฎหมาย สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน สมาชิกจะต้องสะสมค่าหุ้น ๆ ละ 10 บาท เป็นจำนวนกี่หุ้นขึ้นอยู่กับที่ได้ตกลงกันไว้เมื่อตอนสมัคร และจะต้องสะสมหุ้นสม่ำเสมอทุกเดือน และการดำเนินกิจการจะมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับกิจกรรมของธนาคาร ได้แก่รับฝากเงินจากเงินสมาชิก การให้สินเชื่อแก่สมาชิก รายได้หลักของสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนจะเกิดจากรายได้จากดอกเบี้ยรับ และผลตอบแทนจากการนำเงินไปลงทุน ผลประโยชน์ที่ได้จากจะถูกจัดสรรในรูปของทุนสำรองของสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ทุนสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อให้บริการแก่สมาชิก เงินปันผลสำหรับการถือหุ้นของสมาชิก เงินเฉลี่ยคืนจากการใช้บริการเงินกู้ของสมาชิก เป็นต้น

10) โรงรับจำนำ (Pawn Shops) เป็นสถาบันการเงินที่ประกอบการรับจำนำสิ่งของและเครื่องใช้ต่าง ๆ ทั้งของใหม่และของใช้แล้วเพื่อเป็นประกันหนี้เงินกู้ เป็นสถาบันการเงินที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับผู้มีรายได้น้อย รู้จักกันทั่วไปว่า "ธนาคารของคนยาก" บุคคลหรือครอบครัวที่มีรายได้น้อยขาดแคลนสภาพคล่องจะเป็นผู้ใช้บริการโรงรับจำนำเป็นหลัก รายได้ของโรงรับจำนำจึงมาจากดอกเบี้ยที่ให้กู้ยืมเงินที่ต้องมีสินทรัพย์เป็นหลักประกันส่วนหนึ่ง และเกิดจากกำไรในสินทรัพย์ที่หลุดจำนำซึ่งถูกนำออกขายอีกส่วนหนึ่ง

3.3 สถาบันการเงินเฉพาะกิจ (Specialized financial insititution) เป็นสถาบันการเงินที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางทางการเงินที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ การดำเนินธุรกรรมจึงต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการจัดตั้ง (สำรวจข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2556) สถาบันการเงินในกลุ่มนี้ประกอบด้วย

1) ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (Small and Medium Enterprise Development Bank of Thailand หรือ SME Bank) เรียกย่อ ๆ ว่า ธพว. เป็นธนาคารที่ปรับเปลี่ยนฐานะมาจากบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 ด้วยเหตุที่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมถูกพิจารณาว่าเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงจึงขาดโอกาสที่จะได้รับสินเชื่อจากสถาบันการเงิน แต่เนื่องจากรัฐบาลต้องการให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในการผลักดันให้เศรษฐกิจไทยเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติในวันที่ 28 ธันวาคม 2541 เห็นชอบในมาตรการเร่งด่วนในการสนับสนุนสินเชื่อแก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมผ่านสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ 7 สถาบัน คือบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ถูกยุบรวมกับธนาคารทหารไทยในปี 2546) บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย และบรรษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม ทั้งนี้ บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ได้รับการปรับเปลี่ยนฐานะมาเป็นธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทยจะเป็นสถาบันหลักในการพัฒนาสนับสนุนเงินทุนแก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมดังกล่าว

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ธพว. จึงเป็นการประกอบธุรกิจอันเป็นการพัฒนาส่งเสริมช่วยเหลือและสนับสนุนจัดตั้งการดำเนินงาน การขยาย หรือการปรับปรุงวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมด้วยการให้สินเชื่อ การค้ำประกันสินเชื่อ การร่วมลงทุน ตลอดจนให้คำแนะนำปรึกษา หรือการให้บริการที่จำเป็นอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการอยู่รอดและเติบโตอย่างยั่งยืน

2) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (The Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives หรือ BAAC) มีชื่อย่อว่า ธกส. เป็นรัฐวิสาหกิจภายใต้การควบคุมของกระทรวงการคลัง ดำเนินธุรกรรมทั้งการรับฝากและปล่อยสินเชื่อ แต่การให้สินเชื่อมีขอบเขตจำกัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและเกษตรกรเท่านั้น ผู้ที่ใช้บริการสินเชื่อจึงมีเพียงเกษตรกรหรือสถาบันการเกษตร เพราะวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งธนาคารก็เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถเพิ่มการผลิตและรายได้เพื่อให้มีฐานะดีขึ้น กิจกรรมที่ธนาคารดำเนินการได้แก่ การรับฝากทั้งแบบกระแสรายวันออมทรัพย์และประจำ การให้กู้ยืม การค้ำประกันเงินกู้ให้แก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ

สำหรับแหล่งเงินทุนของ ธกส. ที่จะนำมาปล่อยสินเชื่อนั้นได้มาจากหลายแหล่งทั้งจากในและนอกประเทศ แหล่งเงินทุนในประเทศได้แก่ การกู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทย และธนาคารออมสิน ส่วนแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศ ได้แก่ การกู้ยืมจากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่น เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ ธนาคารโลก และธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย

3) ธนาคารเพื่อการส่งออกและการนำเข้าแห่งประเทศไทย (Export-Import Bank of Thailand หรือ EXIM Bank) เรียกย่อ ๆ ว่า ธสน. จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2536 เป็นสถาบันการเงินของรัฐ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

3.1) เพื่อรองรับการพัฒนาประเทศด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก

3.2) เพื่อมุ่งให้สินเชื่อแก่ประเทศด้อยพัฒนาและขัดสนทางด้านการเงิน และมีความต้องการที่จะนำสินค้าเข้าไทย

3.3) เพื่อให้ความคุ้มครองและประกันความเสี่ยงแก่ผู้ลงทุนในต่างประเทศ จากวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งดังกล่าว นโยบายในการทำธุรกิจของ ธสน. จึงเป็นการให้บริการทางการเงินเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยในตลาดการค้าโลก ธนาคารเน้นให้บริการทางการเงินที่สนับสนุนการส่งออกสินค้าและบริการจากประเทศไทยเช่นเดียวกับที่นำเข้าหรือก่อให้เกิดรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ รวมทั้งบริการที่รองรับการนำเข้า หรือการลงทุนในส่วนที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกของประเทศ ตลอดจนการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศที่ส่งผลต่อการขยายฐานการค้าของประเทศไทย

ลักษณะการดำเนินธุรกิจของ ธสน. ทั่วไปในการให้สินเชื่อมีหลายรูปแบบ เช่น การให้สินเชื่อเพื่อเตรียมการส่งออกทั้งเป็นสกุลเงินบาท สกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ และเงินเยน การให้บริการแฟคกิ้งเครดิตแบบกู้ตรง การให้สินเชื่อเพื่อขยายกำลังการผลิต การให้สินเชื่อเพื่อสนับสนุนการขายเครื่องจักร บริการรับซื้อตั๋วสินค้าออก บริการการประกันการส่งออก เป็นต้น

4) ธนาคารออมสิน (Government Saving Bank) จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2456 ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการเก็บออม ปัจจุบันเป็นรัฐวิสาหกิจภายใต้การควบคุมของกระทรวงการคลัง บทบาทที่สำคัญในประเทศคือ การระดมเงินทุนให้รัฐบาลกู้ยืมตั้งแต่เริ่มดำเนินการทั้งเพื่อใช้จ่ายในโครงการและการชดเชยงบประมาณขาดดุล การให้กู้โดยทางอ้อมคือการซื้อตั๋วเงินคลังและพันธบัตรรัฐบาล ปัจจุบันธุรกรรมของธนาคารออมสินใกล้เคียงกับของธนาคารพาณิชย์ เช่น การรับฝากในรูปแบบปกติเป็นธนาคารพาณิชย์ การรับฝากในรูปของสลากและ

พันธบัตรออมสิน ปล่อยสินเชื่อ การให้บริการบัตรเครดิต การเป็นที่ปรึกษาทางการเงินหรือให้การสนับสนุนทางการเงินแก่โครงการลงทุน เป็นต้น

5) ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (Government Housing Bank) เรียกย่อ ๆ ว่า ธอส. เป็นสถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงการคลัง ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้มีรายได้ปานกลางและรายได้น้อยให้มีที่อยู่อาศัยของตนเอง วิธีการคือให้กู้ยืมระยะยาวและคิดดอกเบี้ยต่ำ การดำเนินงานของธนาคารโดยวัตถุประสงค์จึงมุ่งให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนมากกว่าการแสวงหากำไร ธุรกรรมของธนาคารโดยทั่วไป คือ การรับฝากเงินในรูปแบบต่าง ๆ เช่นเดียวกับธนาคารพาณิชย์ และการปล่อยสินเชื่อที่เป็นในเรื่องการจัดหาที่อยู่อาศัย การซื้ออาคารหรือที่ดิน ซ่อมอาคาร ไถ่ถอนจำนอง เป็นต้น

เงินทุนของธนาคารส่วนหนึ่งมาจากการลงทุนโดยกระทรวงการคลัง อีกส่วนหนึ่งมาจากการกู้ยืมซึ่งมีทั้งการกู้ยืมจากธนาคารออมสินและกระทรวงการคลัง และอีกบางส่วนกู้ยืมจากต่างประเทศ

ฐานะมาเป็นธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทยจะเป็นสถาบันหลักในการพัฒนาสนับสนุนเงินทุนแก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมดังกล่าว

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ธพว. จึงเป็นการประกอบธุรกิจอันเป็นการพัฒนาส่งเสริม ช่วยเหลือและสนับสนุนจัดตั้งการดำเนินงาน การขยาย หรือการปรับปรุงวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมด้วยการให้สินเชื่อ การค้ำประกันสินเชื่อ การร่วมลงทุน ตลอดจนให้คำแนะนำปรึกษา หรือการให้บริการที่จำเป็นอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการอยู่รอดและเติบโตอย่างยั่งยืน

6) ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย (Islamic Bank of Thailand) เป็นธนาคารเฉพาะกิจที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง มีทุนจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติ 1,000 ล้านบาท ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นธนาคารสากลที่ดำเนินการตามหลักศาสนาอิสลามโดยไม่ผูกพันกับดอกเบี้ยและไม่เกี่ยวข้องกับกิจการที่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลามและให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปโดยไม่จำกัดศาสนิกใด

แนวความคิดในการจัดตั้งธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยมีขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2537 เมื่อรัฐบาลไทยได้ลงนามในโครงการร่วมพัฒนาเศรษฐกิจสามฝ่ายระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย (Indonesia, Malaysia, Thailand: Growth Triangle) หรือที่เรียกว่า "โครงการพัฒนาสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ" โดยโครงการดังกล่าวรัฐบาลไทยเป็นฝ่ายรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนา 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเฉพาะเพื่อเป็นจุดเชื่อมโยงในโครงการดังกล่าว

เนื่องจากประชากรในพื้นที่โครงการของทั้งสามฝ่ายเป็นชาวมุสลิมส่วนใหญ่ที่ดำเนินชีวิตตามหลักการอิสลาม ดังนั้น จึงได้มีข้อเสนอให้มีการจัดตั้งธนาคารอิสลามขึ้นเพื่อเป็นช่องทางทางด้านการเงินสำหรับชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ของโครงการด้วย รัฐบาลไทยจึงได้ให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธนาคารตามหลักการอิสลามหลังจากที่ได้ทำการศึกษาในด้านต่าง ๆ แล้วจึงได้ข้อสรุปว่าการจัดตั้งธนาคารอิสลามมีความเป็นไปได้ และมีตัวอย่างธนาคารอิสลามเกิดขึ้นมาแล้วในหลายประเทศโดยเฉพาะในประเทศมาเลเซียที่มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสามเหลี่ยมเศรษฐกิจร่วมกับไทย

ภารกิจของธนาคารอิสลามมีดังนี้

6.1) ให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามอย่างครบวงจรแก่ผู้ลงทุน ผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไป

6.2) ส่งเสริมให้มีการระดมเงินออมซึ่งจะเป็นแหล่งเงินทุนทางธุรกิจที่มีต้นทุนต่ำซึ่งจะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการลงทุนในภาคเศรษฐกิจ

6.3) เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงทางด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

6.4) เป็นธนาคารเพื่อสังคมและชุมชน

7) บรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย (Secondary Mortgage Corporation: SMC) เรียกย่อ ๆ ว่า บตท. บรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย เป็นรัฐวิสาหกิจประเภทสถาบันการเงิน สังกัดกระทรวงการคลัง จัดตั้งขึ้นโดยการโอนภารกิจจากสำนักงานตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย (Secondary Mortgage Department: SMD) ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของธนาคารอาคารสงเคราะห์มาตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2540 และด้วยทุนประเดิมจากกระทรวงการคลัง 1,000 ล้านบาท โดยตามพระราชกำหนดบรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2540 ได้ให้คำนิยาม "ตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย" ว่า "การทำธุรกรรมทางการเงินที่เกี่ยวกับการลงทุนในสินทรัพย์และการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์" จากคำนิยามดังกล่าวจึงมีกิจกรรมที่บ่งบอกทั้งการลงทุนในสินทรัพย์และการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์

โดยเหตุที่ในระหว่าง พ.ศ. 2530-2539 สินเชื่อที่อยู่อาศัยในประเทศไทยได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและเริ่มชะลอตัวลงใน พ.ศ. 2540 และ 2541 เนื่องจากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ วิกฤตตลาดที่อยู่อาศัย และปัญหาการขาดสภาพคล่องในระบบการเงิน ทำให้มีปริมาณสินเชื่อที่อยู่อาศัยที่ปล่อยกู้แก่บุคคลทั่วไปตกค้าง แนวความคิดของการจัดตั้งบรรษัทฯ จึงเกิดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อประกอบธุรกิจตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัยและกิจการอื่นที่ส่งเสริมและพัฒนาตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย

ตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย (Secondary Mortgage Market) เป็นตลาดที่มีการขายกองสินทรัพย์เงินกู้ที่อยู่อาศัยที่สถาบันการเงินต่าง ๆ ปล่อยในตลาดแรกจำนวนหนึ่งให้แก่สถาบันอื่นที่จัดตั้งขึ้นมาดำเนินงานในตลาดรองโดยเฉพาะ ซึ่งตามกฎหมายไทย ได้แก่ นิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (Special Purpose Vehicle: SPV) และบรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย (Secondary Mortgage Corporation: SMC)

จากคำนิยามตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย (SMC) ที่กำหนดข้างต้น การทำธุรกรรมของ SMC จึงเป็นการซื้อสินทรัพย์เงินกู้ที่อยู่อาศัย (สินเชื่อที่อยู่อาศัย) โดยมีทางเลือกในการดำเนินธุรกิจตลาดรองเงินกู้ที่อยู่อาศัย 2 วิธีหลัก ได้แก่ 1) ซื้อและถือครองไว้เป็นกลุ่มหลักทรัพย์ (Portfolio) ของตนเองเพื่อการลงทุน โดยผลตอบแทนที่จะได้รับคือส่วนต่างของดอกเบี้ยระหว่างผลตอบแทนสินเชื่อนั้นกับต้นทุนทางการเงินของ ปตท. และ 2) การทำธุรกรรมแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (Securitization) กล่าวคือ เมื่อซื้อสินเชื่อที่อยู่อาศัยจากสถาบันการเงินในตลาดแรกแล้ว ปตท.จะนำสินทรัพย์คือกองสินเชื่อที่อยู่อาศัยไปแปลงสภาพเป็นหลักทรัพย์โดยการออกตราสารหนี้หนุนโดยสินเชื่อที่อยู่อาศัยหรือที่เรียกว่า การทำ Mortgage Securitization และหลักทรัพย์ที่ออกขายนี้ เรียกว่า Mortgage Backed Securities หรือ MBS ซึ่งจะทำการขายให้กับนักลงทุนในประเทศและต่างประเทศ

สรุป SMC เป็นสถาบันการเงินที่มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงการคลัง ธุรกรรมหลักมี 2 ลักษณะ คือ 1) การรับซื้อเงินกู้ที่อยู่อาศัยเพื่อการลงทุน และ 2) การทำธุรกรรมแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ ในการจัดซื้อเงินกู้ที่อยู่อาศัยอาจชำระราคาด้วยเงินสด พันธบัตรแบบทยอยชำระคืนเงินต้น หรือแบบการแบ่งรับความเสี่ยงกับผู้ขาย

ประเด็นการวิเคราะห์

สหกรณ์ประเภทใดที่จัดเป็นสถาบันการเงินตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ นอกจากนี้สหกรณ์ดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจอย่างไร โปรดอธิบาย

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระเรื่องที่ 9.3.4 แล้ว โปรดปฏิบัติกิจกรรม 9.3.4
ในแนวการศึกษาหน่วยที่ 9 ตอนที่ 9.3 เรื่องที่ 9.3.4

บรรณานุกรม

ทวี วิริยฑูรย์ และสุภาว์ จุลนาพันธ์. (2537). ความรู้เกี่ยวกับการลงทุน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการลงทุน*. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธนาคารแห่งประเทศไทย *ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดการเงินและสถาบันการเงิน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก. www.bot.or.th สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2557.

ธนิดา จิตร์น้อมรัตน์. (2536). *การบริหารการเงิน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด.

ปัญญา หิรัญรัศมี และกฤษฎา ประศาสน์วุฒิ. (2548). หน่วยที่ 10 การบริหารสินทรัพย์หมุนเวียนและการลงทุนของสหกรณ์. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบัญชีและการเงินสหกรณ์เพื่อการบริหาร*. บัณฑิตศึกษา. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วรรณี ชลนภาสถิตย์. (2556). หน่วยที่ 2 ตลาดการเงินและสถาบันการเงิน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการการเงิน* ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์. (2537). ผลตอบแทนและความเสี่ยง. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการการเงิน*. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุขใจ น้ำผุด. (2543). *กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุมาลี จิวะมิตร. (2548). หน่วยที่ 9 มูลค่าอนาคตและมูลค่าปัจจุบันของเงินกับการบริหารสหกรณ์. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบัญชีและการเงินสหกรณ์เพื่อการบริหาร*. บัณฑิตศึกษา. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาคผนวก

Table A-1 Future-value Interest Factors for One Dollar, FVIF (Cont.)

n	6%	7%	8%	9%	10%	11%	12%	15%	20%	25%	n
1	1.0600	1.0700	1.0800	1.0900	1.1000	1.1100	1.1200	1.1500	1.2000	1.2500	1
2	1.1236	1.1449	1.1664	1.1881	1.2100	1.2321	1.2544	1.3225	1.4400	1.5625	2
3	1.1910	1.2250	1.2597	1.2950	1.3310	1.3676	1.4049	1.5209	1.7280	1.9531	3
4	1.2625	1.3108	1.3605	1.4116	1.4641	1.5181	1.5735	1.7490	2.0736	2.4414	4
5	1.3382	1.4026	1.4693	1.5386	1.6105	1.6851	1.7623	2.0114	2.4883	3.0518	5
6	1.4185	1.5007	1.5869	1.6771	1.7716	1.8704	1.9738	2.3131	2.9860	3.8147	6
7	1.5036	1.6058	1.7138	1.8280	1.9487	2.0762	2.2107	2.6600	3.5832	4.7684	7
8	1.5938	1.7182	1.8509	1.9926	2.1436	2.3045	2.4760	3.0590	4.2998	5.9605	8
9	1.6895	1.8385	1.9990	2.1719	2.3579	2.5580	2.7731	3.5179	5.1598	7.4506	9
10	1.7908	1.9672	2.1589	2.3674	2.5937	2.8394	3.1058	4.0456	6.1917	9.3132	10
11	1.8983	2.1049	2.3316	2.5804	2.8531	3.1518	3.4785	4.6524	7.4301	11.6415	11
12	2.0122	2.2522	2.5182	2.8127	3.1384	3.4985	3.8960	5.3503	8.9161	14.5519	12
13	2.1329	2.4098	2.7196	3.0658	3.4523	3.8833	4.3635	6.1528	10.6993	18.1899	13
14	2.2609	2.5785	2.9372	3.3417	3.7975	4.3104	4.8871	7.0757	12.8392	22.7374	14
15	2.3966	2.7590	3.1722	3.6425	4.1772	4.7846	5.4736	8.1371	15.4070	28.4217	15
16	2.5404	2.9522	3.4259	3.9703	4.5950	5.3109	6.1304	9.3576	18.4884	35.5271	16
17	2.6928	3.1588	3.7000	4.3276	5.0545	5.8951	6.8660	10.7613	22.1861	44.4089	17
18	2.8543	3.3799	3.9960	4.7171	5.5599	6.5436	7.6900	12.3755	26.6233	55.5112	18
19	3.0256	3.6165	4.3157	5.1417	6.1159	7.2633	8.6128	14.2318	31.9480	69.3889	19
20	3.2071	3.8697	4.6610	5.6044	6.7275	8.0623	9.6463	16.3665	38.3376	86.7362	20
21	3.3996	4.1406	5.0338	6.1088	7.4002	8.9492	10.8038	18.8215	46.0051	108.4202	21
22	3.6035	4.4304	5.4365	6.6586	8.1403	9.9336	12.1003	21.6447	55.2061	135.5253	22
23	3.8197	4.7405	5.8715	7.2579	8.9543	11.0263	13.5523	24.8915	66.2474	169.4066	23
24	4.0489	5.0724	6.3412	7.9111	9.8497	12.2392	15.1786	28.6252	79.4968	211.7582	24
25	4.2919	5.4274	6.8485	8.6231	10.8347	13.5855	17.0001	32.9190	95.3962	264.6978	25
26	4.5494	5.8074	7.3964	9.3992	11.9182	15.0799	19.0401	37.8568	114.4755	330.8722	26
27	4.8223	6.2139	7.9881	10.2451	13.1100	16.7386	21.3249	43.5353	137.3706	413.5903	27
28	5.1117	6.6488	8.6271	11.1671	14.4210	18.5799	23.8839	50.0656	164.8447	516.9879	28
29	5.4184	7.1143	9.3173	12.1722	15.8631	20.6237	26.7499	57.5755	197.8136	646.2349	29
30	5.7435	7.6123	10.0627	13.2677	17.4494	22.8923	29.9599	66.2118	237.3763	807.7936	30
31	6.0881	8.1451	10.8677	14.4618	19.1943	25.4104	33.5551	76.1435	284.8516	1009.7420	31
32	6.4534	8.7153	11.7371	15.7633	21.1138	28.2056	37.5817	87.5651	341.8219	1262.1774	32
33	6.8406	9.3253	12.6760	17.1820	23.2252	31.3082	42.0915	100.6998	410.1863	1577.7218	33
34	7.2510	9.9781	13.6901	18.7284	25.5477	34.7521	47.1425	115.8048	492.2235	1972.1523	34
35	7.6861	10.6766	14.7853	20.4140	28.1024	38.5749	52.7996	133.1755	590.6682	2465.1903	35

Table A-2 Future-value Interest Factors for One Dollar Annuity, FVIFA (Cont.)

n	6%	7%	8%	9%	10%	11%	12%	15%	20%	25%	n
1	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1
2	2.0600	2.0700	2.0800	2.0900	2.1000	2.1100	2.1200	2.1500	2.2000	2.2500	2
3	3.1836	3.2149	3.2464	3.2781	3.3100	3.3421	3.3744	3.4725	3.6400	3.8125	3
4	4.3746	4.4399	4.5061	4.5731	4.6410	4.7097	4.7793	4.9934	5.3680	5.7656	4
5	5.6371	5.7507	5.8666	5.9847	6.1051	6.2278	6.3528	6.7424	7.4416	8.2070	5
6	6.9753	7.1533	7.3359	7.5233	7.7156	7.9129	8.1152	8.7537	9.9299	11.2588	6
7	8.3938	8.6540	8.9228	9.2004	9.4872	9.7833	10.0890	11.0668	12.9159	15.0735	7
8	9.8975	10.2598	10.6366	11.0285	11.4359	11.8594	12.2997	13.7268	16.4991	19.8419	8
9	11.4913	11.9780	12.4876	13.0210	13.5795	14.1640	14.7757	16.7858	20.7989	25.8023	9
10	13.1808	13.8164	14.4866	15.1929	15.9374	16.7220	17.5487	20.3037	25.9587	33.2529	10
11	14.9716	15.7836	16.6455	17.5603	18.5312	19.5614	20.6546	24.3493	32.1504	42.5661	11
12	16.8699	17.8885	18.9771	20.1407	21.3843	22.7132	24.1331	29.0017	39.5805	54.2077	12
13	18.8821	20.1406	21.4953	22.9534	24.5227	26.2116	28.0291	34.3519	48.4966	68.7596	13
14	21.0151	22.5505	24.2149	26.0192	27.9750	30.0949	32.3926	40.5047	59.1959	86.9495	14
15	23.2760	25.1290	27.1521	29.3609	31.7725	34.4054	37.2797	47.5804	72.0351	109.6868	15
16	25.6725	27.8881	30.3243	33.0034	35.9497	39.1899	42.7533	55.7175	87.4421	138.1085	16
17	28.2129	30.8402	33.7502	36.9737	40.5447	44.5008	48.8837	65.0751	105.9306	173.6357	17
18	30.9057	33.9990	37.4502	41.3013	45.5992	50.3959	55.7497	75.8364	128.1167	218.0446	18
19	33.7600	37.3790	41.4463	46.0185	51.1591	56.9395	63.4397	88.2118	154.7400	273.5558	19
20	36.7856	40.9955	45.7620	51.1601	57.2750	64.2028	72.0524	102.4436	186.6880	342.9447	20
21	39.9927	44.8652	50.4229	56.7645	64.0025	72.2651	81.6987	118.8101	225.0256	429.6809	21
22	43.3923	49.0057	55.4568	62.8733	71.4027	81.2143	92.5026	137.6316	271.0307	538.1011	22
23	46.9958	53.4361	60.8933	69.5319	79.5430	91.1479	104.6029	159.2764	326.2369	673.6264	23
24	50.8156	58.1767	66.7648	76.7898	88.4973	102.1742	118.1552	184.1678	392.4842	843.0329	24
25	54.8645	63.2490	73.1059	84.7009	98.3471	114.4133	133.3339	212.7930	471.9811	1054.7912	25
26	59.1564	68.6765	79.9544	93.3240	109.1818	127.9988	150.3339	245.7120	567.3773	1319.4890	26
27	63.7058	74.4838	87.3508	102.7231	121.0999	143.0786	169.3740	283.5688	681.8528	1650.3612	27
28	68.5281	80.6977	95.3388	112.9682	134.2099	159.8173	190.6989	327.1041	819.2233	2063.9515	28
29	73.6398	87.3465	103.9659	124.1354	148.6309	178.3972	214.5828	377.1697	984.0680	2580.9394	29
30	79.0582	94.4608	113.2832	136.3075	164.4940	199.0209	241.3327	434.7451	1181.8816	3227.1743	30
31	84.8017	102.0730	123.3459	149.5752	181.9434	221.9132	271.2926	500.9569	1419.2579	4034.9678	31
32	90.8898	110.2182	134.2135	164.0370	201.1378	247.3236	304.8477	577.1005	1704.1095	5044.7098	32
33	97.3432	118.9334	145.9506	179.8005	222.2515	275.5292	342.4294	664.6655	2045.9314	6306.8872	33
34	104.1838	128.2588	158.6267	196.9823	245.4767	306.8374	384.5210	765.3654	2456.1176	7884.6091	34
35	111.4348	138.2369	172.3168	215.7108	271.0244	341.5896	431.6635	881.1702	2948.3411	9856.7613	35

บรรณานุกรม

กฤษฎา ประศาสน์วุฒิ. (2548). การบริหารสินทรัพย์หมุนเวียนและการลงทุนของสหกรณ์. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบัญชีและการเงินสหกรณ์เพื่อการบริหาร*. หน่วยที่ 10. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

การควบคุมสินค้าคงเหลือ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก http://archive.liv.cmu.ac.th ค้นคืนวันที่ 23 เมษายน 2557.

การบริหารสินค้าคงเหลือ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก http://www.uttvc.ac.th ค้นคืนวันที่ 23 เมษายน 2557.

คู่มือการจัดทำงบการเงิน สหกรณ์ประเภทการเกษตร ร้านค้า บริการ และเครดิตยูเนี่ยน. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. สำนักมาตรฐานการบัญชีและการสอบบัญชี. (2557).

ลัดดา พิศาลบุตร. (2550). การบริหารสินทรัพย์หมุนเวียนและการลงทุนของสหกรณ์. ใน *ประมวลสาระชุดธนกิจและบัญชีสหกรณ์เพื่อการจัดการ*. หน่วยที่ 9. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สินค้าคงเหลือ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก http://crru.ac.th ค้นคืนวันที่ 23 เมษายน 2557.